

www.MinisterieVanPropaganda.org

DE
KLASSENSTRIJD
IN
FRANKRIJK

KARL MARX

Karl Marx

DE KLASSENSTRIJD
IN
FRANKRIJK

1848 tot 1850

Uitgeverij Pegasus

Amsterdam MCMLXXIV

Oorspronkelijke titel: Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850.

Nederlandse vertaling naar Marx-Engels-Werke, deel 7, blz. 11-107; voor de Inleiding van Engels MEW, deel 22, blz. 509-528.

Boekverzorging en omslag: Robert Metz.

Eerste druk, Pegasus, Amsterdam 1974.

© Dietz Verlag, Berlijn.

© voor de Nederlandse uitgave bij Pegasus, Amsterdam.

ISBN 90 6143 127 1

Friedrich Engels
Inleiding

In verkorte vorm voor het eerst gepubliceerd in de heruitgave van Karl Marx' geschrift 'Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850', Berlijn 1895.

Het hier opnieuw uitgegeven werk vormde de eerste poging van Marx een stuk eigentijdse geschiedenis met behulp van zijn materialistische beschouwingswijze uit de gegeven economische situatie te verklaren. In het 'Communistisch Manifest' was de theorie in grote trekken toegepast op de gehele nieuwe geschiedenis, in Marx' en mijn artikelen voor de 'Neue Rheinische Zeitung' was er voortdurend gebruik van gemaakt voor het verklaren van zich in die tijd afspelende politieke gebeurtenissen. Hier ging het er daarentegen om de inwendige oorzakelijke samenhang aan te tonen in een voor Europa zowel kritieke als typische, vele jaren durende ontwikkeling; met andere woorden, om, in de geest van de schrijver, de politieke gebeurtenissen te herleiden tot de invloeden van in laatste instantie economische oorzaken.

Wanneer men de gebeurtenissen van alle dag afzonderlijk en in hun opeenvolging beoordeelt, zal men nooit terug kunnen gaan tot de uiteindelijke economische oorzaken. Zelfs vandaag de dag nog, in weerwil van het feit dat de desbetreffende vakliteratuur zo'n rijkdom aan materiaal levert, zal het zelfs in Engeland onmogelijk blijven de ontwikkeling van de industrie en van de handel op de wereldmarkt en de veranderingen die in de produktiemethoden plaatsgrijpen zodanig van dag tot dag na te gaan, dat men voor ieder willekeurig tijdstip de algemene balans kan opmaken uit deze veelvuldig met elkaar verweven en steeds wisselende factoren, waarvan bovendien de belangrijkste meestal gedurende lange tijd in het verborgene werkzaam zijn voordat ze zich plotseling met geweld aan de oppervlakte doen gelden. Een duidelijk overzicht over de economische geschiedenis van een gegeven periode kan nooit in die tijd zelf, maar slechts achteraf verkregen worden, nadat het materiaal verzameld en geschift is. De

statistiek is hierbij een noodzakelijk hulpmiddel, dat altijd achter de feiten aanholt. Men zal daarom voor de eigentijdse geschiedschrijving maar al te vaak gedwongen zijn deze, de belangrijkste faktor, als een constante grootte en de bij de aanvang van het desbetreffende tijdvak aangetroffen economische situatie als voor de hele periode gegeven en onveranderlijk te behandelen ofwel slechts die veranderingen in de situatie in aanmerking te nemen, die een gevolg zijn van duidelijk waarneembare gebeurtenissen en die daarom evencens duidelijk zichtbaar zijn. Daarom zal de materialistische methode zich er hier maar al te vaak toe moeten beperken politieke conflicten te herleiden tot de belangenstrijd tussen de door de ontwikkeling van de economie gegeven, bestaande maatschappelijke klassen en fracties van klassen, en de afzonderlijke politieke partijen te laten zien als de al dan niet adequate politieke uitdrukking van deze zelfde klassen en klassefracties.

Het spreekt vanzelf dat deze onvermijdelijke veronachtzaming van de eigentijdse in de economische situatie optredende veranderingen, die de eigenlijke basis vormen van alle te onderzoeken gebeurtenissen, een bron van fouten moet zijn. De voorwaarden van een samenvattende beschrijving van de actuele geschiedenis zijn evenwel van dien aard, dat bronnen van fouten onvermijdelijk daarbij ingesloten zijn, hetgeen echter voor niemand een beletsel vormt zich met actuele geschiedschrijving bezig te houden.

Toen Marx zich aan dit werk zette, was de genoemde bron van fouten nog veel onvermijdelijker. Tijdens de revolutiejaren van 1848/49 de zich tegelijkertijd voltrekkende veranderingen in de economie na te gaan of, sterker nog, ze te overzien, was echt onmogelijk. Ditzelfde was het geval tijdens de eerste maanden van ballingschap in Londen, in de herfst en de winter van 1849/50. Dit was echter juist de periode, waarin Marx met het werk begon. En in weerwil van deze ongunstige omstandigheden stelde zijn nauwkeurige kennis van zowel de economische situatie in Frankrijk vóór alsook van de politieke geschiedenis van dit land na de

Februari-revolutie hem ertoe in staat een uiteenzetting van de gebeurtenissen te geven, die de innerlijke samenhang ervan op een sindsdien niet geëvenaarde wijze blootlegt en die de tweevoudige toets, waaraan Marx haar later zelf heeft onderworpen, schitterend heeft doorstaan.

De eerste toets kwam voort uit de omstandigheid, dat Marx sedert het voorjaar van 1850 weer tijd kreeg voor zijn economische studies en allereerst de economische geschiedenis van de laatste tien jaren ter hand nam. Hierdoor werd hem uit de feiten zelf volledig duidelijk wat hij tot dan toe uit het onvolledige materiaal a priori had geconcludeerd: dat de wereldhandelscrisis van 1847 de eigenlijke moeder was geweest van de Februari- en Maart-revoluties en dat de midden 1848 weer langzamerhand opgetreden en in 1849 en 1850 weer tot volle bloei gekomen industriële opleving de bezielende kracht vormde van de zich weer versterkende reactie in Europa. Dat was beslissend. Terwijl in de eerste drie artikelen (verschenen in de afleveringen van januari, februari en maart van de 'Neue Rheinische Zeitung, Politisch-ökonomische Revue', Hamburg 1850) nog de verwachting doorklinkt, dat er spoedig een nieuwe opleving van revolutionaire energie komt, breekt het door Marx en mij geschreven historische overzicht in het laatste, herfst 1850 verschenen dubbelnummer (mei-oktober) eens en voor altijd met deze illusies: 'Een nieuwe revolutie is slechts mogelijk als gevolg van een nieuwe crisis. Ze is echter ook even onvermijdelijk.'¹ Dit was echter ook de enige wezenlijke verandering die aangebracht moest worden. Aan de in de vroegere hoofdstukken gegeven uitleg van de gebeurtenissen en aan de erin omschreven oorzakelijke verbanden viel absoluut niets te veranderen, zoals bewezen wordt door het in hetzelfde overzicht gegeven vervolg van het verhaal, dat de periode van 10 maart tot de herfst van 1850 beslaat. Ik heb dit vervolg daarom ook opgenomen als vierde artikel in deze nieuwe uitgave².

¹ Zie deze uitgave blz. 155. - ² Zie deze uitgave blz. 151 t/m 168.

De tweede toets was nog grondiger. Meteen na de staatsgreep van Louis Bonaparte op 2 december 1851 werkte Marx opnieuw de geschiedenis van Frankrijk door van februari 1848 tot deze gebeurtenis, die voorlopig de revolutionaire periode afsloot. ('De Achttiende Brumaire van Louis Bonaparte', derde druk, Hamburg, Meissner 1885.^[21]) In die brochure is de in dit geschrift weergegeven periode, zij het ook in beknoptere vorm, weer behandeld. Men hoeft deze tweede weergave, die geschreven is in het licht van de zich ruim een jaar later afspelende beslissende gebeurtenis, maar te vergelijken met de onderhavige om tot de conclusie te komen dat de schrijver maar zeer weinig behoefde te veranderen.

Wat aan dit geschrift nog een zeer bijzondere betekenis verleent is dat het voor het eerst de formulering uitsprekt, waarmee de arbeiderspartijen van alle landen ter wereld in volledige overeenstemming hun eis tot hervorming van de economie kort samenvatten: toeïgening van de produktiemiddelen door de samenleving. In het tweede hoofdstuk, waar sprake is van 'het recht op arbeid', dat wordt aangeduid als 'de eerste onbeholpen formule, waarin de revolutionaire aanspraken van het proletariaat zijn samengevat', wordt gezegd: '... maar achter het recht op arbeid staat de macht over het kapitaal, achter de macht over het kapitaal staat de toeïgening van de produktiemiddelen, de onderwerping ervan aan de geassocieerde arbeidersklasse, dus de opheffing van zowel loonarbeid als kapitaal en hun wederzijdse verhouding'¹. Hier is dus – voor het eerst – de stelling geformuleerd, waardoor het moderne arbeiderssocialisme zich scherp onderscheidt van zowel alle verschillende schakeringen van het feodale, burgerlijke, kleinburgerlijke enz. socialisme, als van de verwarde goederengemeenschap van het utopische en het primitieve arbeiderscommunisme. Als Marx later de formule uitbreidde tot de toeïgening ook van de ruilmiddelen, dan drukte deze uitbreiding, die overigens na het 'Communistisch Manifest' vanzelf sprak, slechts uit,

¹ Zie deze uitgave blz. 76/77.

dat ze onmiddellijk uit de hoofdstelling volgt. Enkele wijze mensen in Engeland hebben er onlangs nog aan toegevoegd, dat ook de 'verdelingsmiddelen' aan de maatschappij moeten worden overgedragen. Het zal deze heren moeilijk vallen duidelijk te maken wat deze, van de produktie- en de ruilmiddelen verschillende, economische verdelingsmiddelen dan wel zijn; ze bedoelen waarschijnlijk *politieke* verdelingsmiddelen, belastingen en armenzorg, met inbegrip van het Saksenwoud^[3] en andere schenkingen. Maar dit zijn ten eerste reeds thans verdelingsmiddelen in handen van de samenleving, van staat of gemeente, en ten tweede willen we ze immers juist afschaffen.

*

Toen de Februari-revolutie uitbrak verkeerden wij allen, wat onze voorstelling van de voorwaarden en het verloop van revolutionaire bewegingen betreft, onder de invloed van de tot dan toe opgedane historische ervaring, met name die van Frankrijk. Het was immers deze laatste, die de hele Europese geschiedenis sinds 1789 had beheerst en waarvan ook nu weer het signaal tot de algemene omwenteling was uitgegaan. Het was dus vanzelfsprekend en onvermijdelijk dat onze voorstelling over het karakter en de ontwikkeling van de in februari 1848 in Parijs uitgeroepen 'sociale' revolutie, de revolutie van het proletariaat, sterk gekleurd was door de herinnering aan de voorbeelden van 1789 tot 1830. En helemaal toen de Parijse opstand zijn weerklink vond in de zegevierende opstanden van Wenen, Milaan en Berlijn, toen heel Europa tot aan de Russische grens in de beweging meegesleurd was; toen daarop in juni in Parijs de eerste grote slag om de heerschappij werd geleverd tussen proletariaat en bourgeoisie; toen zelfs de overwinning van haar klasse de bourgeoisie in alle landen zo schokte, dat ze weer terugvluchtte in de armen van de zojuist omvergeworpen monarchaal-feodale reactie – toen kon er onder de toen heersende omstandigheden voor ons geen twijfel aan bestaan dat de grote beslissende strijd voor de deur stond, dat deze

uitgevochten zou moeten worden in één langdurige revolutionaire periode vol afwisseling, maar dat hij slechts kon eindigen met de definitieve overwinning van het proletariaat.

Wij deelden na de nederlagen van 1849 geenszins de illusies van de vulgair-democratie, gegroepeerd rond de voorlopige regeringen-van-de-toekomst in partibus^[1]. Deze rekende op een spoedige, eens en voor altijd beslissende overwinning van het 'volk' op de 'onderdrukkers'; wij rekenden op een langdurige strijd, na het wegvagen van de 'onderdrukkers', tussen de juist onder dit 'volk' schuilgaande tegengestelde elementen. De vulgair-democratie verwachtte een nieuwe uitbarsting van vandaag op morgen; wij verklaarden reeds in de herfst van 1850, dat althans de *eerste* fase van de revolutionaire periode was afgesloten en dat men niets kon verwachten tot het moment dat er een nieuwe economische wereldcrisis zou uitbreken. Om welke reden wij ook als verraders van de revolutie in de ban werden gedaan door dezelfde lieden, die nadien vrijwel zonder uitzondering vrede hebben gesloten met Bismarck – voorzover Bismarck hen de moeite waard vond.

De geschiedenis heeft echter ook ons ongelijk gegeven, heeft de mening die wij toen hadden als een illusie doen kennen. Ze is nog verder gegaan: ze heeft niet alleen onze dwaling van toen verstoord, maar heeft ook de voorwaarden waaronder het proletariaat moet strijden volledig omgegooid. De strijdwijze van 1848 is vandaag in elk opzicht verouderd, en dat is een punt dat bij deze gelegenheid verdient nader onderzocht te worden.

Tot nu toe kwamen alle revoluties er op neer, dat de heerschappij van een bepaalde klasse opzij werd gedrongen door die van een andere; alle klassen, die tot nog toe de heerschappij uitoefenden, waren echter slechts kleine minderheden tegenover de massa van het overheerste volk. Een aan de macht zijnde minderheid werd omvergeworpen, een andere minderheid nam in haar plaats het roer van de staat in handen en vormde de staatsinstellingen om in overeenstemming met haar eigen belangen. Het ging telkens om die minderheidsgroep, die door de stand van de economische ont-

wikkeling tot het uitoefenen van de heerschappij in staat gesteld en geroepen was. En juist en alleen om deze reden kon het gebeuren dat de overheerste meerderheid zich bij de omwenteling hetzij aan de kant van die minderheidsgroep opstelde, hetzij zich die omwenteling rustig liet welgevallen. Maar afgezien van de concrete inhoud die deze revoluties iedere keer hadden, de vorm die ze alle gemeen hadden was dat het revoluties van minderheden waren. Zelfs wanneer de meerderheid eraan deelnam, geschiedde dat – bewust of onbewust – slechts in dienst van een minderheid; hierdoor of ook wel door de passieve, meegaande houding van de meerderheid had het de schijn, dat deze minderheid het hele volk vertegenwoordigde.

Na het eerste grote succes raakte de zegevierende minderheid in de regel verdeeld; de ene helft was tevreden met hetgeen er was bereikt, de andere wilde nog verder gaan, stelde nieuwe eisen, die althans gedeeltelijk ook werkelijk of in schijn in het belang van de grote menigte van het volk waren. Deze meer radicale eisen werden ook in afzonderlijke gevallen doorgedrukt, zij het veelal slechts voor korte tijd; de meer gematigde partij kreeg weer de overhand en datgene, wat zojuist was gewonnen, ging weer geheel of gedeeltelijk verloren; de overwonnenen schreeuwden dan van verraad of gaven het toeval de schuld van de nederlaag. In werkelijkheid lag de zaak echter meestal zo: de verworvenheden van de eerste overwinning werden pas veiliggesteld door de tweede overwinning van de meer radicale partij; was dit, en daarmee het onmiddellijk noodzakelijke, bereikt, dan verdwenen de radicalen en hun successen weer van het toneel.

Alle revoluties van de nieuwe tijd, beginnend bij de grote Engelse revolutie in de 17de eeuw, droegen deze kenmerken, die onafscheidelijk verbonden schenen te zijn met iedere revolutionaire strijd. Ze schenen ook van toepassing op de gevechten van het proletariaat voor zijn emancipatie, te meer daar juist in 1848 de mensen, die ook maar enigszins begrepen in welke richting deze emancipatie gezocht moest worden, op de vingers van een

hand konden worden geteld. De proletarische massa's verkeerden zelfs in Parijs nog na de overwinning volstrekt in onzekerheid over de vraag welke weg men moest inslaan. En toch was de beweging er, instinctief, spontaan en niet te onderdrukken. Was dit niet precies de situatie, waarin een revolutie wel moest lukken, weliswaar door een minderheid geleid, maar ditmaal niet in het belang van de minderheid maar in het meest wezenlijke belang van de meerderheid? Als de grote volksmassa's tijdens alle revolutionaire perioden van enige duur in te palmen waren geweest met niets anders dan aannemelijk klinkende voorspiegelingen van de voorwaarts bringende minderheden, zouden ze dan minder toegankelijk zijn voor ideeën, die de meest precieze weerspiegeling waren van hun economische positie, die niets anders waren dan de duidelijke, rationele uitdrukking van hun eigen behoeften, die ze zelf nog niet doorgrondden maar nog slechts vaag aanvoelden? Deze revolutionaire stemming onder de massa's bekoelde weliswaar bijna altijd, en in de meeste gevallen zeer snel, of sloeg zelfs om in haar tegendeel zodra de illusie in rook was opgegaan en de ontgoocheling was begonnen. Maar hier ging het niet om voorspiegelingen, maar om het realiseren van de meest wezenlijke belangen van de grote meerderheid zelf, belangen die toen weliswaar deze grote meerderheid geenszins duidelijk voor ogen stonden, maar die haar, in de loop van de praktische realisering ervan, al gauw genoeg duidelijk moesten worden doordat ze er op overtuigende wijze mee werd geconfronteerd. En toen, zoals in het derde artikel van Marx wordt aangetoond, in het voorjaar van 1850 juist de ontwikkeling van de uit de 'sociale' revolutie van 1848 ontstane burgerlijke republiek de werkelijke macht geconcentreerd had in de handen van de – bovendien monarchistisch gezinde – grote bourgeoisie en daartegenover alle maatschappelijke klassen, boeren zowel als kleine burgers, gegroepeerd had rond het proletariaat en wel zodanig, dat bij en na de gemeenschappelijke overwinning niet de grote bourgeoisie, maar het door ervaring wijs geworden proletariaat de beslissende faktor moest worden, waren toen niet alle

voorzichten aanwezig dat de revolutie van de minderheid zou omslaan in een revolutie van de meerderheid?

De geschiedenis heeft ons en allen, die ongeveer van dezelfde gedachte waren, ongelijk gegeven. Ze heeft duidelijk gemaakt, dat de stand van de economische ontwikkeling op het continent destijds bij lange na niet rijp was voor de afschaffing van de kapitalistische produktie; ze heeft dit bewezen door de economische revolutie, die sinds 1848 het gehele continent in haar greep heeft gekregen en die de grote industrie in Frankrijk, Oostenrijk, Hongarije, Polen en onlangs ook in Rusland pas werkelijk ingeburgerd heeft, maar van Duitsland als het ware een industrieland van de eerste orde heeft gemaakt – dit alles op kapitalistische grondslag, die in 1848 dus nog zeer tot expansie in staat was. Juist deze industriële revolutie heeft echter pas overal duidelijkheid gebracht in de klassenverhoudingen, heeft een menigte uit de manufaktuurperiode en in Oost-Europa zelfs uit die van het gildehandwerk stammende overgangsvormen terzijde geschoven en een werkelijke bourgeoisie en een werkelijk grootindustriële proletariaat voortgebracht en op de voorgrond van de maatschappelijke ontwikkeling geschoven. Hierdoor is echter de strijd tussen deze beide grote klassen, die in 1848 buiten Engeland slechts in Parijs en hoogstens in enkele grote industriecentra bestond, pas over heel Europa verbreid en heeft een intensiteit gekregen die in 1848 nog ondenkbaar was. Toen waren er de vele onduidelijke evangelies van de sekten met hun wondermiddelen, nu is er de *ene* algemeen erkende, glasheldere theorie van Marx, een theorie die de uiteindelijke doelstellingen van de strijd scherp formuleert; toen de naar plaats en nationaliteit gescheiden en verschillende, slechts door het gevoel van gemeenschappelijk lijden verbonden, onontwikkelde, radeloos tussen bezieling en vertwijfeling heen en weer geslingerde massa's – nu het *ene* grote internationale leger van socialisten, onstuitbaar voorwaarts gaand, met de dag groeiend in aantal, organisatie, discipline, inzicht en verzekerdheid van de overwinning. Wanneer zelfs dit machtige leger van het proletariaat nog

steeds het doel niet heeft bereikt, wanneer het, er verre van de overwinning met *een* grote slag te bevechten, in een harde, taaie strijd van stelling naar stelling langzaam moet oprukken, dan bewijst dit afdoende hoe onmogelijk het in 1848 was de omvorming van de maatschappij door een eenvoudige overrompeling te bereiken.

Een in twee dynastiek-monarchistische groepen gespleten bourgeoisie^[5], die echter voor alles rust en veiligheid verlangde voor haar geldzaken, daar tegenover een weliswaar overwonnen maar nog altijd dreigend proletariaat, waaromheen zich meer en meer de kleine burgerij en de boeren groepeerden — de bestendige dreiging van een gewelddadige uitbarsting, die toch geen uitzicht bood op een definitieve oplossing —, deze situatie was als geschapen voor de staatsgreep van de derde, de pseudo-democratische pretendent Louis Bonaparte. Met behulp van het leger maakte deze op 2 december 1851 een eind aan de gespannen situatie en verzekerde voor Europa de interne rust, om het aan de andere kant te verblijden met een nieuw tijdvak van oorlogen^[6]. De periode van revoluties van onderop was voorlopig afgesloten; er volgde een periode van revoluties van bovenaf.

De imperialistische terugslag van 1851 leverde een nieuw bewijs van de onrijpheid van de proletarische aspiraties van die tijd. Maar toch zou deze de voorwaarden scheppen, waaronder ze tot rijping moesten komen. De interne rust verzekerde de volledige ontwikkeling van de nieuwe industriële opbloei, de noodzaak het leger bezig te houden en de revolutionaire stromingen over de grenzen af te leiden, en veroorzaakte de oorlogen, waarin Bonaparte, onder het voorwendsel het 'nationaliteitenprincipe' tot gelding te brengen, annexaties voor Frankrijk in de wacht probeerde te slepen. Zijn navolger Bismarck nam dezelfde politiek voor Pruisen over; hij ondernam zijn staatsgreep, maakte in 1866 zijn revolutie-van-bovenaf tegen de Duitse Bond^[7] en Oostenrijk en niet minder tegen de Pruisische Geschillenkamer. Maar Europa was te klein voor twee Bonapartes en zo wilde de ironie van de

geschiedenis dat Bismarck Bonaparte ten val bracht en dat koning Wilhelm van Pruisen niet alleen het klein-Duitse keizerrijk tot stand bracht, maar ook de Franse republiek. Het algemene resultaat was echter dat in Europa de zelfstandigheid en de interne eenwording van de grote naties, met uitzondering van Polen, een feit was geworden, weliswaar binnen betrekkelijk bescheiden grenzen, maar toch wel zo ruim, dat het proces van ontwikkeling van de arbeidersklasse niet meer wezenlijk geremd werd door de verwickelingen van nationale aard. De doodgravers van de revolutie van 1848 waren de uitvoerders van haar testament geworden. En naast hen verhief zich reeds dreigend de erfgenaam van 1848, het proletariaat, in de *Internationale*.

Na de oorlog van 1870/71 verdwijnt Bonaparte van het toneel en is de missie van Bismarck voltooid, zodat deze nu weer kan afzakken tot het niveau van een gewone Junker. De periode wordt echter afgesloten door de Commune van Parijs. Een geniepige poging van Thiers om het geschut van de Parijse Nationale Garde te stelen vormde de aanleiding tot een zegevierende opstand. Weer bleek dat er in Parijs geen andere revolutie meer mogelijk is dan een proletarische. De macht viel de Parijse arbeidersklasse na de overwinning geheel vanzelf en geheel onbetwist in de schoot. En weer bleek hoe onmogelijk ook toen nog, twintig jaar na de in ons geschrift geschetste tijd, deze heerschappij van de arbeidersklasse was. Enerzijds liet Frankrijk Parijs in de steek en zag het toe hoe het onder de kogels van Mac-Mahon verbloedde; anderzijds putte de Commune haar krachten uit in een vruchteloze strijd tussen de beide partijen, waarin ze was verdeeld, de Blanquisten (meerderheid) en de Proudhonisten (minderheid)^[8], die beide niet wisten wat er gedaan moest worden. Even onvruchtbaar als in 1848 de overrompeling, bleef in 1871 de geschonken overwinning.^[9]

Men geloofde dat met de Parijse Commune het strijdbare proletariaat definitief was begraven. Maar integendcel, van de Commune en de Frans-Duitse oorlog dateert zijn geweldige opbloei. De totale omwenteling van het hele bedrijfsbedrijf door het inlijven

van de hele weerbare bevolking in de nog slechts in termen van miljoenen te tellen legers en door vuurwapens, geschut en explosieven van tot dan toe ongehoorde uitwerking maakte enerzijds abrupt een einde aan het tijdvak van de bonapartistische oorlogen en verzekerde een vreedzame industriële ontwikkeling, doordat ze nog slechts de mogelijkheid openliet van een wereldoorlog, die een ongehoord gruwelijk karakter zou dragen en waarvan het resultaat absoluut niet te berekenen zou zijn. Anderzijds joeg ze door de in wiskundige progressie stijgende kosten van het leger de belastingen tot buitensporige hoogte op en dreef daarmee de arme klassen van het volk in de armen van het socialisme. De annexatie van Elzas-Lotharingen, de directe oorzaak van de dolle bewapeningswedloop, mocht dan aanleiding zijn tot een chauvinistische hetze tussen de Franse en de Duitse bourgeoisie, voor de arbeiders van beide landen werd ze een nieuwe band van eendracht. En de verjaardag van de Commune van Parijs werd de eerste algemene feestdag van het gehele proletariaat.

De oorlog van 1870/71 en de nederlaag van de Commune hadden, zoals Marx had voorspeld, het zwaartepunt van de Europese arbeidersbeweging voorlopig van Frankrijk naar Duitsland verlegd. In Frankrijk waren er vanzelfsprekend jaren voor nodig eer men zich had hersteld van de aderlating van mei 1871. In Duitsland daarentegen, waar de mede als gevolg van de Franse miljardenzegen welhaast als in een brocikas opgekweekte industrie zich steeds sneller ontwikkelde^[10], groeide de sociaal-democratie nog veel sneller en duurzamer. Dank zij het inzicht, waarmee de Duitse arbeiders gebruik maakten van het in 1866 ingevoerde algemene kiesrecht, is de verbazingwekkende groei van de partij in onbetwistbare cijfers voor iedereen zichtbaar. 1871: 102.000, 1874: 352.000, 1877: 493.000 stemmen voor de sociaal-democraten. Toen kwam de erkenning van deze vooruitgang van de kant van het hoogste gezag in de vorm van de Socialistenwet^[11]; de partij was een tijdlang uiteengeslagen, het aantal stemmen zakte in 1881 tot 312.000. Daar kwam men echter snel overheen en nu, onder de

druk van de uitzonderingswet, zonder pers, zonder een in het openbaar werkende organisatie, zonder recht van vereniging en vergadering, begon de snelle uitbreiding pas goed; 1884: 550.000, 1887: 763.000, 1890: 1.427.000 stemmen. Hiertegen was de hand van de staat machteloos. De Socialistenwet verdween, het aantal socialistische kiezers steeg tot 1.787.000, meer dan een kwart van het totale aantal uitgebrachte stemmen. De middelen van de regering en van de heersende klassen waren uitgeput – nutteloos, doelloos, zonder resultaat. De tastbare bewijzen van hun onmacht, die de autoriteiten, van de nachtwaker tot de rijkskanselier, hadden moeten slikken – en dat van de geminachte arbeiders! – deze bewijzen werden bij miljoenen geteld. De staat was aan het eind van zijn, de arbeiders pas aan het begin van hun Latijn.

De Duitse arbeiders hadden echter daarenboven hun zaak nog een tweede dienst bewezen naast de eerste, die gelegen was in het feit, dat ze bestonden als de sterkste, de meest gedisciplineerde en de snelst groeiende socialistische partij. Ze hadden hun kameraden in alle landen een nieuw wapen, een van de scherpste wapens in handen gegeven door hun te tonen hoe men gebruik maakt van het algemeen kiesrecht.

Het algemeen kiesrecht bestond in Frankrijk al lange tijd, maar was in opspraak geraakt door het misbruik dat de bonapartistische regering ervan had gemaakt. Na de Commune was er geen arbeiderspartij die er gebruik van kon maken. Ook in Spanje bestond het sinds de instelling van de republiek, maar daar was het van oudsher regel dat alle serieuze oppositiepartijen de verkiezingen boycotten. Ook de Zwitserse ervaringen met het algemeen kiesrecht waren allesbehalve bemoedigend voor een arbeiderspartij. De revolutionaire arbeiders in de Romaanse landen hadden zich aangewend het kiesrecht te beschouwen als een valstrik, als een instrument van regeringsbedrog. In Duitsland was dat anders. Reeds het 'Communistisch Manifest' had de strijd voor het algemeen kiesrecht, voor de democratie, uitgeroepen tot een van de eerste en belangrijkste taken van het strijdbare proletariaat en

Lassalle had dit punt weer opgevat. Toen nu Bismarck zich gedwongen zag dit kiesrecht in te voeren als het enige middel om de volksmassa's voor zijn plannen te interesseren, maakten onze arbeiders daar direct ernst mee en zonden August Bebel naar de eerste grondwetgevende Rijksdag. En vanaf die dag hebben ze van het kiesrecht gebruik gemaakt op een manier die zich dubbel en dwars heeft geloond en de arbeiders van alle landen tot voorbeeld heeft gestrekt. Ze hebben het kiesrecht, om met het Franse marxistische program te spreken, 'transformé, de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici, en instrument d'émancipation', het omgevormd van middel tot bedrog, wat het tot nog toe geweest is, tot instrument van bevrijding.^[12] En zelfs wanneer het algemeen kiesrecht ons geen ander voordeel had opgeleverd dan dat het ons in staat heeft gesteld onszelf elke drie jaar te tellen; dat het door de regelmatig vastgestelde, onverwacht snelle stijging van het aantal stemmen evenzeer bij de arbeiders de zekerheid van de overwinning heeft doen toenemen als bij de tegenstanders de angst en zo ons beste propagandamiddel is geworden; dat het ons nauwkeurig op de hoogte heeft gesteld van zowel onze eigen kracht als die van alle partijen van de tegenstander en ons daarmee voor het juist afstemmen van ons optreden een maatstaf heeft geboden zoals er geen tweede bestaat – ons evenzeer heeft behoed voor ontijdige angstvalligheid als voor ontijdige waaghalzerij –, als dat het enige profijt was dat we uit het algemeen kiesrecht zouden trekken, zou dat al meer dan genoeg zijn. Maar het heeft nog veel meer bewerkstelligd. Met de verkiezingsagitatie verschaftte het ons een ongeëvenaard middel om met de volksmassa's in contact te komen daar waar ze nog ver van ons staan, om alle partijen te dwingen ten overstaan van iedereen hun opvattingen en daden tegenover onze aanvallen te verdedigen; daarmee verschaftte het onze vertegenwoordigers in de Rijksdag een tribune, vanwaar ze hun tegenstanders in het parlement en de massa's erbuiten konden toespreken met een totaal ander gezag en een totaal andere vrijheid dan in de pers en tijdens vergaderingen. Wat baatte de rege-

ring en de bourgeoisie de Socialistenwet als deze voortdurend werd doorkruist door verkiezingsagitatatie en socialistische redevoeringen in de Rijksdag?

Met dit succesvolle gebruik van het algemeen kiesrecht was echter een geheel nieuwe strijdwijze van het proletariaat in werking getreden en deze ontwikkelde zich snel verder. Men ontdekte dat de staatsinstellingen, in het kader waarvan de heerschappij van de bourgeoisie is georganiseerd, nog meer aanknopingspunten bieden met behulp waarvan de arbeidersklasse deze zelfde staatsinstellingen kan bestrijden. Men nam deel aan verkiezingen voor landdagen, gemeenteraden en beroepsrechtbanken, men betwistte de bourgeoisie iedere post, bij het bezetten waarvan een behoorlijk deel van het proletariaat meesprak. En zo kon het gebeuren, dat bourgeoisie en regering tenslotte veel banger waren voor het legale dan voor het illegale optreden van de arbeiderspartij, veel banger waren voor de successen bij de verkiezingen dan voor die van een opstand.

Want ook hier hadden de voorwaarden voor de strijd een wezenlijke verandering ondergaan. De rebellie oude stijl, het straatgevecht met barrikaden, dat tot 1848 overal de doorslag gaf, was in belangrijke mate verouderd.

Laten we ons daar geen illusies over maken: een werkelijke overwinning van de opstand op het leger in straatgevechten, een overwinning als tussen twee legers, behoort tot de grootste zeldzaamheden. Even zelden hadden opstandelingen het hier echter ook op aangelegd. Het ging hen er slechts om de troepen murw te maken door morele beïnvloeding, iets wat bij een gevecht tussen de legers van twee oorlogvoerende landen helemaal niet of slechts in veel geringere mate meespeelt. Lukt dit, dan weigert de troep bevelen te gehoorzamen of raken de bevelhebbers de kluts kwijt, en de opstand slaagt. Lukt dit niet, dan blijkt, zelfs wanneer het leger qua aantal in de minderheid is, de superioriteit van een betere uitrusting en training, van een eenhoofdige leiding, van het planmatig gebruik van de gevechtskracht en van de discipline de

doorslag te geven. Het hoogste waartoe een opstand in een werkelijk tactische actie in staat is, is het volgens de regels van de kunst aanleggen en verdedigen van een afzonderlijke barrikade. Onderlinge steun, het opstellen respectievelijk gebruik maken van reserves, kortom het voor de verdediging van een stadswijk, laat staan van een grote stad, reeds onontbeerlijke samenwerken en in elkaar grijpen van afzonderlijke afdelingen zal slechts op uiterst gebrekkige wijze en meestal helemaal niet bereikt kunnen worden; het concentreren van strijdkrachten op een beslissend punt valt daarom al vanzelf buiten beschouwing. Daarmee is de passieve verdediging de meest voorkomende strijdvorm; het offensief zal zich hier en daar, maar ook slechts bij uitzondering, opwerken tot incidentele uitvallen en flankaanvallen, in de regel echter beperkt blijven tot de bezetting van door de troepen op hun terugtocht verlaten stellingen. Hier komt nog bij dat het leger de beschikking heeft over geschut en volledig uitgeruste en goefende genietroepen, strijdmiddelen die de opstandelingen in vrijwel alle gevallen totaal ontberen. Geen wonder dus dat zelfs de met de grootste heldenmoed geleverde barrikadegevechten – Parijs, juni 1848; Wenen, oktober 1848; Dresden, mei 1849 – uitliepen op een nederlaag van de opstand zodra de legerleiders bij hun aanval, ongehinderd door politieke overwegingen, uit zuiver militair oogpunt handelden en hun soldaten betrouwbaar bleven.

De talrijke successen van de opstandelingen tot 1848 vinden hun oorzaak in zeer verschillende omstandigheden. In juli 1830 en februari 1848 in Parijs, evenals in de meeste straatgevechten die in Spanje plaatsvonden, stond tussen de opstandelingen en het leger een burgerwacht, die zich hetzij direct aan de zijde van de opstand schaarde, hetzij door een lauwe besluiteloze houding de troepen eveneens aan het weifelen bracht en bovendien de opstand van wapens voorzag. Daar waar deze burgerwacht van het begin af aan tegen de opstand optrad, zoals in juni 1848 in Parijs, werd deze ook overwonnen. In Berlijn 1848 overwon het volk ten dele door de belangrijke toevloed van nieuwe strijdkrachten in de nacht

en de morgen van de 19de (maart), ten dele als gevolg van de toestand van uitputting en de slechte verzorging van de troepen en, tenslotte, ten dele als gevolg van de te kort schietende bevelvoering. In alle gevallen werd de overwinning echter bevochten doordat de troep weigerde te gehoorzamen, doordat het de bevelhebbers ontbrak aan besluitvaardigheid of doordat hun de handen gebonden waren.

Zelfs in de klassieke periode van het straatgevecht had de barrikade meer een morele dan een materiële uitwerking. Het was een middel om de hechtheid van het leger te verbreken. Bleef ze overeind staan tot dit gelukt was, dan was de overwinning een feit; was dit niet het geval, dan was men verslagen. (Dit zeer belangrijke punt moet men voor ogen houden, ook bij het afwegen van de kansen van eventuele toekomstige straatgevechten.)¹

Deze kansen stonden² reeds in 1849 tamelijk slecht. De bourgeoisie had overal de kant van de regeringen gekozen, 'beschaving en bezit' verwelkomden en onthaalden het tegen opstanden uitrukkende leger. De barrikade had haar betovering verloren; de soldaat zag er niet meer 'het volk' achter staan, maar rebellen, agitators, plundersaars, verdeeldheidszaaiers, het uitschot van de maatschappij; de officieren waren in de loop van de tijd vertrouwd geraakt met de tactische vormen van het straatgevecht, ze marcheerden niet meer rechttoe-rechtaan en ongedekt op de geïmproviseerde borstwering af, maar trokken er via tuinen, binnenplaatsen en huizen omheen. En dat lukte nu, als het meezat, in negen van de tien gevallen.

Sedertdien is er nog veel meer veranderd en alles ten gunste van het militaire apparaat. Zijn de grote steden belangrijk groter geworden, de legers zijn nog sterker gegroeid. Parijs en Berlijn zijn sinds 1848 minder dan vier maal zo groot geworden, hun garni-

¹ Puntige haakjes geven de passages aan, die werden geschrapt met het oog op de 'beduchtheid-voor-de-wet-op-revolutionaire-agitatie-bezwaren' (Engels) van de Berlijnse partijleiding. - ² (Tweede versie:) De kansen stonden overigens

zoenen echter meer dan dat. De garnizoenen kunnen, met behulp van de spoorwegen, binnen 24 uur meer dan verdubbelen en binnen 48 uur aangroeien tot enorme legers. De bewapening van deze enorm versterkte troepenmacht is onvergelijklijk doeltreffender geworden: in 1848 de gladde percussievoorlader, nu de klein-kaliber-achterlader met magazijn, die viermaal zo ver, tienmaal zo nauwkeurig en tienmaal zo snel schiet als de eerste. Destijds de in verhouding weinig effectieve ronde kogels en kartetsen van de artillerie, vandaag de percussiegranaten, waarvan er één voldoende is om de beste barrikade in puin te schieten; destijds de houweel van de pionier voor het doorbreken van brandmuren, vandaag de dynamietpatroon.

Aan de kant van de opstandeling daarentegen zijn alle voorwaarden ongunstiger geworden. Een opstand waarmee alle lagen van het volk sympathiseren komt waarschijnlijk niet meer voor; in de klassenstrijd zullen de middenlagen zich wel nimmer allemaal zo uitsluitend rond het proletariaat groeperen, dat de zich rond de bourgeoisie scharende partij van de reactie daartegenover bijna in het niet verdwijnt. Het 'volk' zal zich dus altijd als verdeeld voordoen en daardoor ontbrekt een machtige, in 1848 zo uiterst doelmatige hefboom. Wanneer zich meer uitgediende soldaten aan de kant van de opstandelingen scharen¹, wordt het probleem van hun bewapening nog moeilijker. De uit wapenwinkels afkomstige jachtgeweren en siervuurwapens zijn, zelfs wanneer de politie ze niet van tevoren onbruikbaar heeft gemaakt door een deel van het slot weg te nemen, ook in het gevecht op korte afstand bij lange na niet opgewassen tegen het magazijngeweer van de soldaat. Tot 1848 kon men van kruit en lood de nodige munitie zelf maken, vandaag zijn er voor ieder geweer andere patronen, die slechts overal dit ene punt gemeen hebben dat het hoogontwikkelde produkten van de grote industrie zijn die niet voor de vuist weg vervaardigd kunnen worden, dat dus de meeste geweren

¹ (Tweede versie:) Ook al zouden zich . . . scharen

nutteloos zijn zolang men de speciaal erbij behorende munitie niet heeft. En tenslotte zijn de sinds 1848 nieuw gebouwde wijken in de grote steden, aangelegd met lange, rechte, brede straten, als het ware geschapen voor de uitwerking van de nieuwe soorten geschut en geweren. De revolutionair die zelf de nieuwe arbeiderswijken in het noorden en het oosten van Berlijn zou uitzoeken als gebied voor een barrikadegevecht, moet wel gek zijn.

⟨Wil dat zeggen dat het straatgevecht in de toekomst geen rol meer zal spelen? Helemaal niet. Het wil alleen maar zeggen dat sinds 1848 de omstandigheden voor de vechtende burger veel ongunstiger en voor het leger veel gunstiger zijn geworden. Een straatgevecht kan in de toekomst dus alleen dan overwinnen, wanneer deze ongunstige situatie door andere factoren wordt gecompenseerd. Het zal dan ook minder vaak aan het begin van een grote revolutie voorkomen dan tijdens het verdere verloop ervan en het zal met een grotere strijdmacht moeten worden ondernomen. Deze zal dan echter wel, zoals het geval was tijdens heel de grote Franse revolutie, op 4 september en op 31 oktober 1870 in Parijs^[13], de voorkeur geven aan een openlijke aanval boven een passieve barrikadetaktiek.⟩

Begrijpt de lezer nu waarom de heersende machten¹ ons ronduit daar willen hebben waar het geweer schiet en de sabel houwt? Waarom men ons nu lafheid verwijt, omdat we niet zonder meer de straat opgaan, waar we al van tevoren zeker zijn van de nederlaag? Waarom men ons zo dringend smeekt om nu eindelijk eens voor kanonnevoer te spelen?

De smeekbeden en uitdagingen van de heren zijn verspilde moeite. Zo dom zijn we niet. Ze zouden even goed van hun vijand in de volgende oorlog kunnen verlangen, dat hij tegen hen in het veld treedt in de linieformatie van de oude Fritz^[14] of met in kolonnes opgestelde divisies zoals bij Wagram of Waterloo, en dan liefst nog gewapend met het vuursteengeweer. Hebben de voor-

¹ (Tweede versie:) klassen

waarden, waaraan een oorlog tussen volkeren is onderworpen, zich gewijzigd, dan is dit niet minder het geval met de klassenstrijd. De tijd van overrompeling, van door kleine minderheden aan het hoofd van onbewuste massa's gemaakte revoluties is voorbij. Waar het gaat om de volledige omvorming van de maatschappelijke organisatie, moeten de massa's er zelf bij zijn, zelf reeds begrepen hebben waarom het gaat, waarvoor ze hun leven inzetten¹. Dat heeft de geschiedenis van de laatste vijftig jaar ons geleerd. Maar opdat de massa's begrijpen wat er gedaan moet worden, moet er lang en volhardend gewerkt worden, en het is juist dit werk dat we nu doen en wel met een succes dat de tegenstanders tot vertwijfeling brengt.

Ook in de Romaanse landen komt men meer en meer tot het inzicht dat de oude taktiek herzien moet worden. Overal heeft men het Duitse voorbeeld van het gebruik maken van het kiesrecht en van het veroveren van alle voor ons toegankelijke posten nagevolgd (, overal is het onvoorbereide crop losslaan op de achtergrond geraakt). In Frankrijk, waar de grond toch sinds meer dan honderd jaar door de ene revolutie na de andere is omgeploegd, waar geen enkele partij bestaat die niet in samenzweringen, opstanden en alle andere vormen van revolutionaire actie het hare heeft gepresteerd, in Frankrijk, waar als gevolg hiervan de regering geenszins zeker is van het leger en waar in het algemeen de omstandigheden voor een plotselinge opstand veel gunstiger zijn dan in Duitsland, zelfs in Frankrijk zien de socialisten steeds meer in dat voor hen geen duurzame overwinning mogelijk is, tenzij ze van tevoren de grote volksmassa, dat wil in dit geval zeggen de boeren, voor zich hebben gewonnen. Het langzame propagandistische werk en het optreden in het parlement zijn ook hier erkend als eerste taak van de partij. De successen zijn niet uitgebleven. Er is niet alleen een hele reeks gemeenteraden veroverd, ook in de Kamers zitten 50 socialisten en dezen hebben al drie

¹ (Tweede versie:) waarvoor ze zich moeten inzetten

regeringen en een president van de republiek ten val gebracht. In België hebben de arbeiders vorig jaar het kiesrecht afgedwongen en in een kwart van de kieskringen de overwinning behaald. In Zwitserland, Italië en Denemarken, ja zelfs in Bulgarije en Roemenië zijn de socialisten in het parlement vertegenwoordigd. In Oostenrijk zijn alle partijen het erover eens, dat de toegang tot de Rijksraad ons niet langer ontzegd kan worden. Naar binnen komen we, dat is zeker, men twist alleen nog over de vraag door welke deur. En zelfs wanneer in Rusland de beroemde Semski Sobor^[15] bijeenkomt, de nationale vergadering waartegen de jonge Nicolaas zich zo tevergeefs verzet, zelfs dan kunnen we er met zekerheid op rekenen dat we ook daar zijn vertegenwoordigd.

Het spreekt vanzelf dat onze buitenlandse kameraden geen afstand doen van het recht op revolutie. Het recht op revolutie is trouwens het enige *werkelijk* 'historische recht', het enige waarop alle moderne staten zonder uitzondering gefundeerd zijn, met inbegrip van Mecklenburg, waar de revolutie van de adel in 1755 eindigde met de 'Erfrechtsovereenkomst', de nog heden ten dage van kracht zijnde glorieuze schriftelijke vastlegging van het feodalisme. In het algemeen heersende bewustzijn is het recht op revolutie zo onomstotelijk erkend, dat zelfs generaal von Boguslawski alleen uit dit volksrecht het recht op de staatsgreep afleidt, dat hij voor zijn keizer opcist.

Wat er echter ook in andere landen gebeuren moge, de Duitse sociaal-democratie neemt een bijzondere positie in en heeft daarmee, op zijn minst voorlopig, ook een bijzondere taak. De twee miljoen kiezers die deze partij naar de stembus brengt vormen, naast de jonge mannen en de vrouwen die als niet-kiezers achter hen staan, de grootste en meest geconcentreerde massa, de beslissende 'machtsformatie' van het internationale proletarische leger. Deze massa is nu al goed voor meer dan een kwart van de uitgebrachte stemmen; en zoals de afzonderlijke verkiezingen voor de Rijksdag, de Landdagen in de verschillende staten, de gemeenteraden en de industrierechtbanken bewijzen, groeit ze on-

ophoudelijk. Ze groeit zo spontaan, zo gestadig, zo onweerstaanbaar en tegelijkertijd zo bedaard als ging het om een natuurproces. Alle ingrepen van de regering zijn hiertegen machteloos gebleken. We kunnen nu al op 2¼ miljoen kiezers rekenen. Als dat zo door gaat, hebben we aan het eind van de eeuw het grootste gedeelte van de middenlagen van de maatschappij, de kleine burgers en boeren, voor ons gewonnen en zullen dan zijn uitgegroeid tot de beslissende macht in het land, waarvoor alle andere machten moeten buigen, of ze dat nu willen of niet. Het is onze belangrijkste taak deze groei ononderbroken te laten voortgaan totdat hij het tegenwoordige¹ regeringsstelsel vanzelf over het hoofd groeit (deze met de dag sterker wordende machtsformatie niet af te maten in voorhoedegevechten, maar haar intact te laten tot de dag der beslissing). En er is maar één middel waardoor de bestendige aanwas van de socialistische strijdkrachten in Duitsland momenteel kan worden afgeremd en zelfs kan worden teruggeworpen: dat is een botsing op grote schaal met het leger, een aderlating als in 1871 in Parijs. Op den duur zou ook die overwonnen worden. Om een miljoenenpartij van de aardbodem te schieten, daarvoor zijn alle magazijnwapens van Europa en Amerika niet voldoende. Maar de normale ontwikkeling zou afgeremd worden, (de machtsformatie zou misschien op het kritieke moment niet beschikbaar zijn,) de beslissende strijd² zou vertraagd en gerekt worden en met zwaardere offers gepaard gaan.

De ironie van de wereldgeschiedenis zet alles op zijn kop. Wij, de 'revolutionairen', de 'omwentelaars', wij gedijen veel beter bij legale dan bij illegale middelen en omwentelingen. De partijen van de orde, zoals ze zichzelf noemen, gaan te gronde aan de door hen zelf geschapen wettelijke toestand. Ze roepen met Odilon Barrot vertwijfeld uit: la légalité nous tue, de wettigheid is onze dood. Wij daarentegen krijgen bij deze wettigheid sterke spieren en een bos op de wangen en zien eruit als het eeuwige leven. En

¹ (Tweede versie:) heersende - ² (Tweede versie:) de beslissing

wanneer *wij* niet zo krankzinnig zijn ons, voor hun plezier, het straatgevecht in te laten jagen, blijft hun tenslotte niets anders over dan deze voor hen zo fatale wettigheid zelf te doorbreken.

Intussen maken zij nieuwe wetten tegen de omwenteling. Alles is weer op zijn kop gezet. Zijn deze fanatici van de antirevolutie van vandaag niet zelf de revolutionairen van gisteren? Hebben *wij* soms de burgeroorlog van 1866 ontketend? Hebben *wij* de koning van Hannover, de keurvorst van Hessen en de hertog van Nassau uit hun aloude, legitieme erflanden verdreven en deze erflanden geannexeerd? En deze revolutionairen van de Duitse Bond en van drie kronen bij de Genade Gods beklagen zich over revolutie? Quis tulerit Gracchos de seditione quercntes?¹ Wie zou de Bismarck-aanbidders kunnen toestaan op de revolutie af te geven?

Ze kunnen nu wel hun wetten op de revolutionaire agitatie er door drukken of deze nog verscherpen, de hele strafwetgeving in gummi veranderen, ze zullen er niets anders mee bereiken dan een nieuw bewijs van hun onmacht. Om de sociaal-democratie serieus te lijf te gaan zullen ze hun toevlucht moeten nemen tot nog heel andere middelen. Ze kunnen op de sociaal-democratische omwenteling, die er op het ogenblik van leeft² dat ze zich aan de wetten houdt, slechts vat krijgen door de omwenteling van de partijen van de orde, die niet kan leven zonder inbreuk te maken op de wet. De heer Rösler, de Pruisische bureaucraat, en de heer von Boguslawski, de Pruisische generaal, hebben hun de enige weg gewezen waarlangs men misschien nog vat kan krijgen op de arbeiders, die zich nu eenmaal niet tot een straatgevecht laten verlokken. Inbreuken op de grondwet, diktatuur, terugkeer tot het absolutisme, regis voluntas suprema lex!³ Welaan dan, mijne heren, geen gezeur, vooruit!

¹ Wie zal Gracchus c.s. toestaan zich over een opstand te beklagen? (Juvencalis, Satiren II, vers 24.) – ² (Tweede versie:) die er juist nu wel bij vaart – ³ des konings wil is hoogste wet!

Vergeet U echter niet dat het Duitse rijk, zoals alle kleine staten en, in het algemeen, alle moderne staten, het *produkt is van verdragen*; van verdragen in de eerste plaats tussen de vorsten onderling en in de tweede plaats van de vorsten met het volk. Schendt de ene partij het verdrag, dan vervalt het hele verdrag en is de andere partij ook niet meer gebonden. (Zoals Bismarck het ons in 1866 zo fraai heeft voorgedaan. Pleegt U dus een inbreuk op de rijkgrondwet, dan is de sociaal-democratie vrij en kan ze jegens U doen en laten wat ze wil. Wat ze dan zal doen, dat zal ze U vandaag echt niet aan de neus hangen.)

Het is nu op de kop af bijna 1600 jaar geleden dat er in het Romeinse rijk eveneens een gevaarlijke revolutionaire partij aan de gang was. Ze ondermijnde de godsdienst en alle grondslagen van de staat; ze ontkende zelfs dat de wil van de keizer de hoogste wet was, ze had geen vaderland, ze was internationaal, ze breidde zich uit over alle landen van het rijk, van Gallië tot Azië en over de rijksgrenzen heen. Ze had lang ondergronds, in het verborgene gewoeld; ze achtte zich echter reeds lange tijd sterk genoeg om openlijk voor het voetlicht te treden. Deze revolutionaire partij, die bekend stond onder de naam Christenen, was ook in het leger sterk vertegenwoordigd; hele legioenen bestonden uit Christenen. Als ze het bevel kregen de offerplechtigheden van de heidense staatskerk bij te wonen en daar de honneurs waar te nemen, dreven de revolutionaire soldaten hun brutaliteit zo ver dat ze bij wijze van protest bijzondere kentekenen – kruisen – aan hun helmen hechtten. Zelfs de gebruikelijke kazernepesterijen door hun superieuren bleven zonder resultaat. Keizer Diocletianus kon niet langer rustig toezien hoe orde, gehoorzaamheid en tucht in zijn leger werden ondergraven. Hij greep krachtig in toen daar nog tijd voor was. Hij vaardigde een Socialisten-, pardon, Christenwet uit. De vergaderingen van de revolutionairen werden verboden, hun lokaliteiten gesloten of zelfs met de grond gelijk gemaakt, de christelijke tekenen, kruisen enz. werden verboden zoals in Saksen de rode zakdoeken. De Christenen werden onbevoegd verklaard

tot het bekleden van staatsambten, ze zouden niet eens soldaten 1ste klas mogen worden. Aangezien men in die dagen nog niet beschikte over zo goed op het 'aanzien des persoons' afgerichte rechters, van welker bestaan het wetsontwerp inzake revolutionaire agitatie van de heer von Köller uitgaat^{16]}, verbood men de Christenen kortweg voor de rechtbank hun recht te halen. Ook deze uitzonderingswet haalde niets uit. De Christenen scheurden de aangeplakte wet vol hoon van de muren, het verhaal gaat zelfs dat ze in Nicomedia het keizerlijke paleis boven het hoofd van de keizer in brand hebben gestoken. Deze nam toen wraak met de grote Christenvervolging in het jaar 303 van onze tijdrekening. Ze was de laatste in haar soort. En ze had zoveel effect, dat zeventien jaar later het leger overwegend uit Christenen bestond en de eerstvolgende alleenheerser van het hele Romeinse rijk, Constantijn, door de paus de Grote genaamd, het Christendom tot staatsgodsdienst uitriep.

Londen, 6 maart 1895

F. Engels

Neue
Rheinische Zeitung.

Politisch-ökonomische Revue,

redigirt von

Karl Marx.

1850.

Hamburg und New-York.

bei Schuberth & Co.

Titelpagina van de 'Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue', waarin Karl Marx 'De klassenstrijd in Frankrijk' in afleveringen publiceerde.

Karl Marx
De klassenstrijd in Frankrijk
1848 tot 1850

Geschreven in 1850.

Voor het eerst gepubliceerd in 'Neue Rheinische Zeitung.
Politisch-ökonomische Revue', Hamburg 1850.

Met uitzondering van een klein aantal hoofdstukken draagt ieder belangrijk deel van de revolutieannalen van 1848 en 1849 de titel: *Nederlaag van de revolutie!*

Wat in deze nederlagen het onderspit dolf was niet de revolutie. Het waren de voorrevolutionaire traditionele aanhangsels, resultaten van maatschappelijke verhoudingen die zich nog niet hadden toegespitst tot scherpe klassentegenstellingen: personen, illusies, voorstellingen en projecten, waarvan de revolutionaire partij voor de Februari-revolutie niet vrij was en waarvan niet de *Februari-overwinning*, maar alleen een serie *nederlagen* haar kon bevrijden.

Kortom, de revolutionaire vooruitgang won geen veld in de vorm van zijn directe tragikomische verworvenheden, maar omgekeerd door het voortbrengen van een gesloten, machtige contra-revolutie, door het voortbrengen van een tegenstander, wiens bestrijding de partij van de omwenteling pas deed rijpen tot een werkelijk revolutionaire partij.

Dit aan te tonen is de taak van de volgende bladzijden.

De Juni-nederlaag van 1848

Van februari tot juni 1848

Na de Juli-revolutie, toen de liberale bankier Laffitte zijn compère¹, de hertog van Orléans, in triomf naar het Hôtel de Ville² begeleidde^[18], ontviel zijn mond: 'Van nu af aan zullen de bankiers heersen'. Laffitte had 't geheim van de revolutie verraden.

Niet de Franse bourgeoisie heerste onder Louis-Philippe, maar een *fractie* ervan, bankiers, beurskoningen, spoorwegkoningen, bezitters van kolen- en ijzermijnen en bossen en een deel van de met hen verbonden grondeigendom – de zogenaamde *financiële aristocratie*. Zij zat op de troon, dikteerde in de Kamers wetten en vergaf staatsbetrekkingen, van ministerie tot bureau de tabac.^[19]

De eigenlijke *industriële bourgeoisie* vormde een deel van de oppositie, dat wil zeggen, ze was in de Kamers slechts als minderheid vertegenwoordigd. Haar oppositie deed zich des te krachtiger gevoelen, naarmate de alleenheerschappij van de financiële aristocratie zich in zuiverder vorm ontwikkelde en zijzelf zich na de in bloed gesmoorde oproeren van 1832, 1834 en 1839^[20] zekerder waande van haar heerschappij over de arbeidersklasse. *Grandin*, fabrikant te Rouen, zowel in de grondwetgevende als in de wetgevende Nationale Vergadering de fanatiekste spreekbuis van de burgerlijke reactie, was in de Kamer van Afgevaardigden de heftigste tegenstander van Guizot. *Léon Faucher*, later bekend om zijn machteloze streven zich op te werken tot de Guizot van de Franse contrarevolutie, voerde tijdens de nadagen van Louis-Philippe een pennestrijd voor de industrie tegen de speculatie en haar slippendraagster, de regering. *Bastiat* agiteerde namens Bordeaux en het hele wijnproducerende Frankrijk tegen het heersende stelsel.

¹ peter; maat, handlanger – ² stadhuis (van Parijs)

De *kleine bourgeoisie* was in al haar gradaties, evenals de *klasse der boeren*, volledig van de politieke macht uitgesloten. In de officiële oppositie of totaal buiten het *pays légal*¹ bevonden zich tenslotte de *idologische* vertegenwoordigers en woordvoerders van de genoemde klassen, hun geleerden, advocaten, artsen enz., kortom, hun zogenaamde *kopstukken*.

Door het geldgebrek, waarin zij verkeerde, was de Juli-monarchie vanaf het begin afhankelijk van de grote bourgeoisie, en haar afhankelijkheid van de grote bourgeoisie werd de onuitputtelijke bron van groeiend geldgebrek. Het was onmogelijk het staatsbestuur ondergeschikt te maken aan de belangen van de nationale produktie zonder het evenwicht in de begroting, het evenwicht tussen uitgaven en inkomsten, tot stand te brengen. En hoe moest men dit evenwicht tot stand brengen zonder de staatsuitgaven te beperken, dat wil zeggen zonder te raken aan belangen, die evenzovele stutten van het heersende stelsel vormden, en zonder de verdeling van de belastingdruk opnieuw te regelen, d.w.z. zonder een belangrijk deel van de belastingdruk op de schouders van de grote bourgeoisie zelf af te wentelen?

De *staatsschuld* vormde veeleer het *directe* belang van die fractie van de bourgeoisie, die door middel van de Kamers heerste en wetten uitvaardigde. Het *staatstekort* vormde immers het eigenlijke onderwerp van haar spekulaties en de belangrijkste bron van haar verrijking. Na ieder jaar een nieuw tekort. Na verloop van vier tot vijf jaren een nieuwe lening. En iedere nieuwe lening bood de financiële aristocratie een nieuwe gelegenheid de staat, die op kunstmatige wijze op de rand van het bankroet werd gehouden, af te zetten; deze was gedwongen zijn contracten met de bankiers onder de meest ongunstige voorwaarden af te sluiten. Iedere nieuwe lening bood een tweede gelegenheid het publiek, dat zijn kapitaal belegt in staatspapieren, uit te plunderen door middel van operaties op de beurs, in het geheim waarvan regering en Kamer-

¹ kring van kiesgerechtigden

meerderheid waren ingewijd. Afgezien hiervan bood de steeds veranderende stand van het staatskrediet en het bezit van de staatsgeheimen de bankiers zowel als hun handlangers in de Kamers en op de troon de mogelijkheid buitengewone, plotselinge koerswijzigingen van de staatspapieren te veroorzaken, hetgeen steeds moest resulteren in de ruïnering van een massa kleine kapitalisten en in de fabelachtig snelle verrijking van de grote spelers. Als we weten dat het staatstekort het directe belang vormde van de heersende fractie van de bourgeoisie, dan wordt duidelijk waarom de *buitengewone* staatsuitgaven gedurende de laatste jaren van de regering van Louis-Philippe ver uitstaken boven het dubbele van de buitengewone staatsuitgaven onder Napoleon, ja zelfs jaarlijks bijna de som van 400 miljoen franc bereikten, terwijl de jaarlijkse totale export van Frankrijk gemiddeld slechts zelden tot 750 miljoen franc steeg. De enorme sommen, die zo door de handen van de staat vloeiden, gaven bovendien de gelegenheid tot bedrieglijke leveringscontracten, corruptie, malversaties en schurkenpraktijken van allerlei soort. Het oplichten van de staat, zoals dat met de leningen in het groot gebeurde, herhaalde zich in het klein overal daar waar van staatsactiviteiten sprake was. De verhouding tussen Kamers en regering werd in veelvoud weerspiegeld door de verhouding tussen de afzonderlijke vertakkingen van het staatsbestuur en de afzonderlijke ondernemers.

Zoals ze dat deed met de staatsuitgaven in het algemeen en met de staatsleningen, zo exploiteerde de heersende klasse ook *de aanleg van spoorwegen*. De Kamers wentelden de belangrijkste lasten op de staat af en verzekerden de spekulerende financiële aristocratie van de gouden vruchten. Men herinnert zich de schandalen in de Kamer van Afgevaardigden, als het weer eens niet verborgen was gebleven dat alle leden van de Kamermeerderheid, een deel van de ministers inkluis, als aandeelhouders waren betrokken bij de aanleg van dezelfde spoorwegen die ze later als wetgevers op staatskosten lieten uitvoeren.

De geringste financiële hervorming liep daarentegen stuk op de

invloed van de bankiers. Dit was bijvoorbeeld het geval met *de hervorming van het postwezen*. Rothschild protesteerde. Had de staat het recht de inkomstenbronnen te beperken, waaruit de rente over zijn steeds groeiende schuld moest worden betaald?

De Juli-monarchie was niets anders dan een naamloze vennootschap tot exploitatie van de nationale rijkdom van Frankrijk en haar dividenden werden verdeeld tussen de ministers, de Kamers en 240.000 kiezers met hun aanhang. Louis-Philippe was de directeur van deze vennootschap – een op een troon gezeten Robert Macaire.^[21] Handel, industrie, landbouw, scheepvaart, kortom de belangen van de industriële bourgeoisie moesten onder dit stelsel wel voortdurend bedreigd en te kort gedaan worden. Een goedkope regering, *gouvernement à bon marché*, had zij in de Julidagen in haar vaandel geschreven.

Doordat de financiële aristocratie de wetten uitvaardigde, leiding gaf aan het staatsbestuur, de beschikking had over de hele georganiseerde openbare macht en de publieke opinie zowel door de feiten als door middel van de pers beheerste, herhaalde zich in alle milieus, van het hof tot het café Borgne¹ dezelfde prostitutie, hetzelfde schaamteloze bedrog, dezelfde zucht zich te verrijken niet door te produceren, maar door te goochelen met reeds voorhanden, vreemde rijkdom, deed zich met name aan de top van de burgerlijke maatschappij de onbegrensde, ieder moment met de burgerlijke wetten zelf botsende uitbarsting van ongezonde en liederlijke lusten gelden, waarin de uit het spel voortvloeiende rijkdom van nature zijn bevrediging zoekt, waar het genot *crapuleux*² wordt, waar geld, vuil en bloed samenvloeien. De financiële aristocratie is, zowel in de wijze waarop ze aan haar geld komt, als in haar genietingen, niets anders dan *de wedergeboorte van het lompenproletariaat aan de top van de burgerlijke maatschappij*.

En de niet heersende frakties van de Franse bourgeoisie

¹ Algemene benaming van in een kwade reuk staande koffichuizen en kroegen in Parijs – ² liederlijk

schreeuwden *Corruptie!* Het volk schreeuwde *À bas les grands voleurs! À bas les assassins!*¹ toen in 1847 op de hoogste podia van de burgerlijke maatschappij openlijk dezelfde scènes werden opgevoerd, die het lompenproletariaat regelmatig naar de bordelen, naar de tehuizen voor armen en de krankzinnigengestichten, voor de rechters, naar de verbanningsoorden en op het schavot brengen. De industriële bourgeoisie zag haar belangen bedreigd, de kleine bourgeoisie was moreel verontwaardigd, de fantasie van het volk was geprikkeld, Parijs was bedolven onder de pamfletten – ‘La dynastie Rothschild’, ‘Les juifs rois de l'époque’² – waarin de heerschappij van de financiële aristocratie op al dan niet geestige wijze aan de kaak gesteld en gebrandmerkt werd.

Rien pour la gloire! Roem levert niets op! La paix partout et toujours!³ Oorlog drukt de koers van de 3- en 4-procentsleningen!, had het Frankrijk van de beursjoden in zijn vaandel geschreven. Zijn buitenlandse politiek verliep dan ook in een reeks krenkingen van de Franse nationale gevoelens, die des te krachtiger protesteerden toen met de inlijving van Krakau bij Oostenrijk de rooftocht tegen Polen werd voltooid en Guizot zich tijdens de oorlog van de Zwitserse afzonderlijke bond^[22] actief opstelde aan de kant van de Heilige Alliantie.^[23] De zege van de Zwitserse liberalen in deze schijnoorlog verhoogde het gevoel van eigenwaarde van de burgerlijke oppositie in Frankrijk, de bloedige opstand van het volk van Palermo had het effect van een elektrische schok op de verlamde volksmassa en riep haar grootse revolutionaire herinneringen en emoties wakker.*

* Annexatie van Krakau door Oostenrijk in overleg met Rusland en Pruisen op 11 november 1846. – Oorlog tegen de Zwitserse afzonderlijke bond: 4 tot 28 november 1847. – Opstand in Palermo 12 januari 1848; eind januari het negendaags bombardement van de stad door de Napolitanen.
(Aantekening van Engels bij de uitgave van 1895.)

¹ Weg met de grote dieven! Weg met de moordenaars! – ² ‘De dynastie Rothschild’, ‘De joden-koningen van onze tijd’ – ³ Vrede overal en altijd!

De uitbarsting van het algemeen heersende misnoegen werd tenslotte bespoedigd en de ontstemming tot een opstand rijp gemaakt door *twee economische gebeurtenissen op wereldschaal*.

De *aardappelziekte* en de *misogsten* van 1845 en 1846 verhevigden de algemene gisting onder het volk. De duurte van 1847 gaf in Frankrijk, evenals op het overige vasteland, aanleiding tot bloedige botsingen. Tegenover de schaamteloze orgiën van de financiële aristocratie stond de strijd van het volk om de eerste levensbehoeften! In Buzançais werden de hongeroproerlingen terechtgesteld,^[24] in Parijs de vadsige escrocs¹ door de koninklijke familie aan het gerecht ontrukkt!

De tweede grote economische gebeurtenis, die het uitbreken van de revolutie bespoedigde, was een *algemene handels- en industrie-crisis* in Engeland; reeds in de herfst van 1845 aangekondigd door de massale tegenspoed van de spekulanten in spoorwegaandelen, in het jaar 1846 vertraagd door een reeks incidentele maatregelen als de ophanden afschaffing van de invoertarieven op graan, kwam ze tenslotte in de herfst van 1847 met geweld tot uiting in de faillissementen van de grote Londense handelaren in koloniale waren, op de voet gevolgd door het bankroet van de landbouwbanken en de sluiting van de fabrieken in de Engelse industriegebieden. De nawerking van deze crisis op het vasteland was nog niet ten einde, toen de Februari-revolutie uitbrak.

De verwoesting van handel en industrie door de economische epidemie maakte de alleenheerschappij van de financiële aristocratie nog ondraaglijker. In heel Frankrijk riep de oppositionele bourgeoisie de *banketagitatie* voor de *bervorming van het kiesrecht* in het leven, die haar in staat moest stellen de meerderheid in de Kamers te veroveren en de regering van de beurs omver te werpen. In Parijs had de industriële crisis nog een specifiek gevolg, namelijk dat ze een massa fabrikanten en groothandelaren, die op de buitenlandse markt onder de huidige omstandigheden geen zaken

¹ bedriegers

meer konden doen, op de binnenlandse markt deed belanden. Dezen stichtten grote warenhuizen, door de concurrentie waarvan *épiciers* en *boutiquiers* en *masse*¹ werden geruïneerd. Vandaar een enorm aantal faillissementen onder dit deel van de Parijse bourgeoisie, vandaar hun revolutionaire optreden in februari. Het is bekend hoe Guizot en de Kamers de hervormingsvoorstellen met een ondubbelzinnige provocatie beantwoordden, hoe Louis-Philippe te laat besloot tot vorming van een regering-Barrot, hoe het tot een handgemeen kwam tussen het volk en het leger, hoe het verder door de passieve houding van de Nationale Garde werd ontwapend en hoe de Juli-monarchie haar plaats moest inruimen voor een voorlopige regering.

De samenstelling van de *voorlopige regering*, die zich op de Februari-barrikaden verhiel, was noodzakelijkerwijs een afspiegeling van de verschillende partijen die in de overwinning deelden. Ze kon niets anders zijn dan een *compromis tussen de verschillende klassen*, die samen de Juli-troon omver hadden gestoten, doch welker belangen vijandig tegenover elkaar stonden. De *grote meerderheid* ervan bestond uit vertegenwoordigers van de bourgeoisie. De republikeins gezinde kleine burgerij werd vertegenwoordigd door Ledru-Rollin en Flocon, de republikeins gezinde bourgeoisie door de mensen van 'le National'^[25], de dynastieke oppositie door Crémieux, Dupont de l'Eure enz. De arbeidersklasse had slechts twee vertegenwoordigers, Louis Blanc en Albert. Tenslotte: Lamartine in de voorlopige regering; dat was niet direct een werkelijk belang, geen bepaalde klasse, dat was de Februari-revolutie zelf, de gemeenschappelijke opstand met zijn illusies, zijn poëzie, zijn ingebeelde inhoud en zijn frasen. De woordvoerder van de Februari-revolutie behoorde overigens, zowel naar positie als naar overtuiging, tot de *bourgeoisie*.

Zoals Parijs tengevolge van de politieke centralisatie Frankrijk beheerst, beheersen de arbeiders op momenten van revolutionaire

¹ kruideniers en kleine winkeliers massaal

aardschokken Parijs. De eerste daad, waarmee de voorlopige regering zich presenteerde, was de poging zich aan deze overweldigende invloed te onttrekken door een appel van het dronken Parijs aan het nuchtere Frankrijk. Lamartine ontzegde de barricadestrijders het recht de republiek uit te roepen: hiertoe was alleen de meerderheid der Fransen bevoegd; haar uitspraak moest men afwachten, het Parijse proletariaat mocht zijn overwinning niet bezodelen met een greep naar de macht. De bourgeoisie staat het proletariaat toe zich maar van één ding meester te maken, namelijk van de strijd.

Rond het middaguur van de 25ste februari was de republiek nog niet uitgeroepen, maar waren wel reeds alle ministeries verdeeld onder de burgerlijke elementen in de voorlopige regering en onder de generaals, bankiers en advocaten van de 'National'. Maar de arbeiders waren vastbesloten zich ditmaal niet eenzelfde soort schurkenpraktijken te laten welgevallen als in juli 1830. Ze waren bereid opnieuw de strijd op te nemen en de republiek met wapengeweld af te dwingen. Met deze boodschap begaf *Raspail* zich naar het Hôtel de Ville. In naam van het Parijse proletariaat *beval* hij de voorlopige regering de republiek uit te roepen; zou dit bevel van het volk met het verstrijken van twee uren niet zijn uitgevoerd, dan zou hij aan het hoofd van 200.000 man terugkomen. De lijken van de gevallen waren nog nauwelijks koud, de barricaden waren nog niet geslecht, de arbeiders nog niet ontwapend en de enige macht die tegen hen in het veld kon worden gebracht was de Nationale Garde. Onder deze omstandigheden verdwenen plotseling de politieke bedenkingen en juridische gewetensbezwaren van de voorlopige regering. De termijn van twee uur was nog niet verstreken of reeds prijkten op alle muren van Parijs de historische reuzenwoorden:

*République française! Liberté, Égalité, Fraternité!*¹

Met het uitroepen van de republiek op grondslag van het alge-

¹ Franse Republiek! Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap!

meen kiesrecht was zelfs de herinnering vervlogen aan de beperkte doelstellingen en motieven, die de bourgeoisie de Februari-revolutie hadden ingejaagd. In plaats van slechts enkele fracties van de burgerij waren nu alle klassen van de Franse maatschappij plotseling in de kring van de politieke macht geslingerd, gedwongen loges, parterre en galerij te verlaten en in eigen persoon mee te spelen op het revolutionaire toneel! Met de constitutionele monarchie was ook de schijn van een zich zelfstandig tegenover de burgerlijke maatschappij opstellende staatsmacht verdwenen en daarmee de hele reeks conflicten van ondergeschikt belang, die door deze schijnmacht in het leven waren geroepen!

Doordat het proletariaat de voorlopige regering en door middel van de voorlopige regering heel Frankrijk de republiek dikteerde, trad het direct als zelfstandige partij op de voorgrond, maar joeg het ook tegelijkertijd het hele burgerlijke Frankrijk tegen zich in het harnas. Wat het veroverde was het terrein voor de strijd om zijn revolutionaire emancipatie, geenszins deze emancipatie zelf.

De Februari-republiek had voor alles veelmeer tot taak *de heerschappij van de bourgeoisie te voltooien*, doordat ze naast de financiële aristocratie *alle bezittende klassen* liet binnentreden in de kring van de politieke macht. De meerderheid van de grootgrondbezitters, de legitimisten, maakten zich vrij uit de politieke onbeduidendheid, waartoe de Juli-monarchie hen had veroordeeld. Niet voor niets had de 'Gazette de France'^[26] samen met de oppositiebladen geagiteerd, niet voor niets had La Rochejaquelein tijdens de zitting van de Kamer van Afgevaardigden van 24 februari de partij van de revolutie gekozen. Door het algemeen kiesrecht werden degenen, die in naam bezitter waren en die de grote meerderheid van de Franse bevolking vormen, de *boeren*, aangesteld tot scheidsrechters over het lot van Frankrijk. Pas de Februari-republiek liet de heerschappij van de bourgeoisie in zuivere vorm naar voren komen, doordat ze de kroon, waarachter het kapitaal zich verborgen hield, wegsloeg.

Zoals de arbeiders in de julidagen met hun strijd de *burgerlijke*

monarchie hadden afgedwongen, deden ze dat in de februaridagen met de *burgerlijke republiek*. Zoals de Juli-monarchie gedwongen was geweest zich aan te kondigen als zijnde een *monarchie, omgeven door republikeinse instellingen*, zo kondigde de Februari-republiek zich aan als een *republiek, omgeven door sociale instellingen*. Het Parijse proletariaat *dwong* ook deze concessie af.

Marche, een arbeider, dikteerde het dekreet, waarin de zojuist gevormde voorlopige regering zich verplichtte het bestaan van de arbeiders door arbeid te garanderen, alle burgers werk te verschaffen enz. En toen ze weinige dagen later haar beloften vergat en het proletariaat uit het oog verloren scheen te hebben, marcheerde een massa van 20.000 arbeiders op het Hôtel de Ville af onder de leuze *Organisatie van de arbeid! Vorming van een eigen ministerie van Arbeid!* Tegenstribbelend en na lange debatten benoemde de voorlopige regering een permanente speciale commissie, die opdracht kreeg de middelen tot verbetering van de toestand van de arbeidende klassen *op te sporen!* Deze commissie werd gevormd uit vertegenwoordigers van de Parijse corporaties van ambachtslieden en voorgezeten door Louis Blanc en Albert. Het Luxembourg werd haar toegewezen als vergaderzaal. Op deze manier waren de vertegenwoordigers van de arbeidersklasse verbannen uit de zetel van de voorlopige regering, hield het burgerlijke gedcelte ervan als enige de werkelijke staatsmacht en de teugels van het bestuur in handen, en *naast* de ministeries van Financiën, van Handel en van Openbare Werken, *naast* de bank en de beurs verhief zich een *socialistische synagoge*, welker hogepriesters, Louis Blanc en Albert, tot taak hadden het beloofde land te ontdekken, het nieuwe evangelie te verkondigen en het Parijse proletariaat bezig te houden. Wat hen van iedere wereldse staatsmacht onderscheidde, was dat hun geen budget, noch een uitvoerende macht ter beschikking stond. Met hun hoofd moesten zij de pijlers van de burgerlijke maatschappij ondersteboven halen. Terwijl het Luxembourg de steen der wijzen zocht, sloeg men in het Hôtel de Ville de munten voor de officiële koers.

Toch konden de eisen van het Parijse proletariaat, voorzover ze verder gingen dan de burgerlijke republiek, zich geen ander bestaan verwerven dan in de nevelen van het Luxembourg.

Samen met de bourgeoisie hadden de arbeiders de Februari-revolutie gemaakt, *naast* de bourgeoisie probeerden ze hun belangen door te zetten, zoals ze in de voorlopige regering zelf naast de burgerlijke meerderheid een arbeider hadden geïnstalleerd. *Organisatie van de arbeid!* Maar de loonarbeid, dat is de bestaande burgerlijke organisatie van de arbeid. Zonder deze geen kapitaal, geen bourgeoisie, geen burgerlijke maatschappij. Een *eigen ministerie van Arbeid!* Maar de ministeries van Financiën, van Handel en van Openbare Werken, zijn dat niet de *burgerlijke* ministeries van Arbeid? En daarnaast een *proletarisch* ministerie van Arbeid? Dat moest wel een ministerie van Machteloosheid zijn, een ministerie van Vrome Wensen, een commissie van het Luxembourg. Zoals de arbeiders geloofden dat ze zich naast de bourgeoisie konden emanciperen, zo meenden ze naast de andere burgerlijke landen binnen de nationale muren van Frankrijk een proletarische revolutie te kunnen voltrekken. Maar de Franse produktieverhoudingen zijn bepaald door de buitenlandse handel van Frankrijk, door zijn positie op de wereldmarkt en de daar heersende wetten; hoe zou Frankrijk deze kunnen breken zonder een Europese revolutionaire oorlog te ontketenen, die zijn terugslag zou hebben op de despoot van de wereldmarkt, Engeland?

Zodra een klasse, waarin de revolutionaire belangen van de maatschappij samenvloeden, in opstand is gekomen, vindt zij direct in haar eigen positie de inhoud en het materiaal van haar revolutionaire activiteit: het neerslaan van vijanden en, gedreven door de noodzaak van de strijd, het nemen van bepaalde maatregelen. De consequenties van haar eigen daden drijven haar verder. Ze onderneemt geen theoretisch onderzoek naar haar eigen taak. De Franse arbeidersklasse bevond zich niet op dit niveau, zij was nog niet in staat haar eigen revolutie door te voeren.

De ontwikkeling van het industriële proletariaat wordt trou-

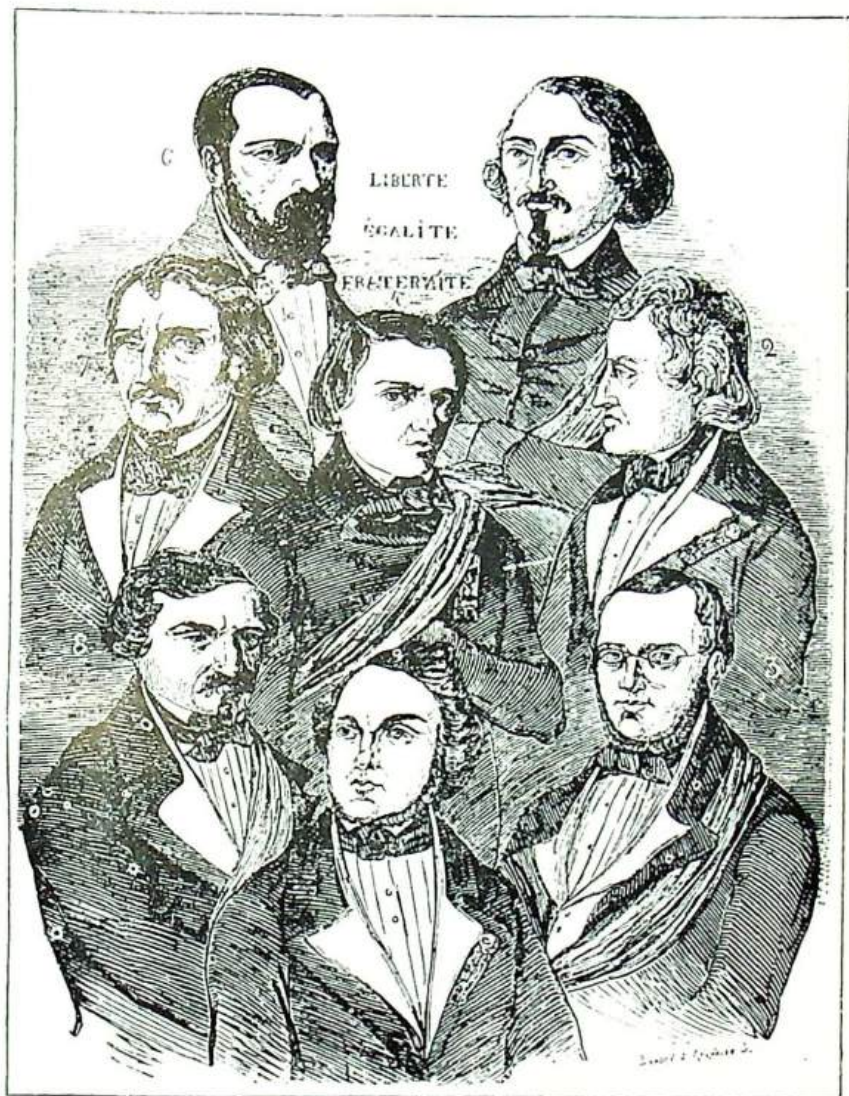

wens bepaald door de ontwikkeling van de industriële bourgeoisie. Onder haar heerschappij verwerft het pas het ruime nationale bestaan, dat zijn revolutie kan verheffen tot een nationale revolutie, en scheidt het zelf pas de moderne produktiemiddelen, die tot evenzovele middelen tot zijn revolutionaire bevrijding worden. Haar heerschappij rukt de materiële wortels van de feodale maatschappij uit en effent het terrein, waarop alleen een proletarische revolutie mogelijk is. De Franse industrie is hoger en de Franse bourgeoisie revolutionairder ontwikkeld dan die van het overige continent. Maar was de Februari-revolutie niet direct gericht tegen de financiële aristocratie? Dit feit bewees dat de industriële bourgeoisie Frankrijk niet beheerste. De industriële bourgeoisie kan slechts daar heersen, waar de moderne industrie alle eigendomsverhoudingen in overeenstemming heeft gebracht met haar behoeften, en de industrie kan zich slechts daar van deze macht meester maken, waar ze de wereldmarkt heeft veroverd, want de nationale grenzen zijn niet ruim genoeg voor haar ontwikkeling. Frankrijks industrie beheerst echter tot op grote hoogte de nationale markt slechts dank zij een min of meer gewijzigd prohibitiestelsel. Wanneer daarom het Franse proletariaat op een revolutionair moment in Parijs een werkelijke macht en invloed bezit, die het aanzetten tot een aanval die zijn middelen te boven gaat, is het in de rest van Frankrijk slechts geconcentreerd in enkele verspreide industriecentra, vrijwel verdwijnend achter een overmacht van boeren en kleine burgers. De strijd tegen het kapitaal in zijn ontwikkelde moderne vorm, op het punt waarop het aankomt, de strijd van de industriële loonarbeider tegen de industriële bourgeois, is in Frankrijk slechts gedeeltelijk een feit, dat na de februaridagen des te minder de nationale inhoud van de revolutie vormde, naarmate de strijd tegen de ondergeschikte uitbuitingsmethoden van het kapitaal – die van de boer tegen de woeker en de hypotheek, die van de kleine burger tegen de groothandelaar, de bankier en de fabrikant, kortom tegen het bankroet – nog gehuld ging in het kleed van de algemene opstand tegen de financiële aristocratie.

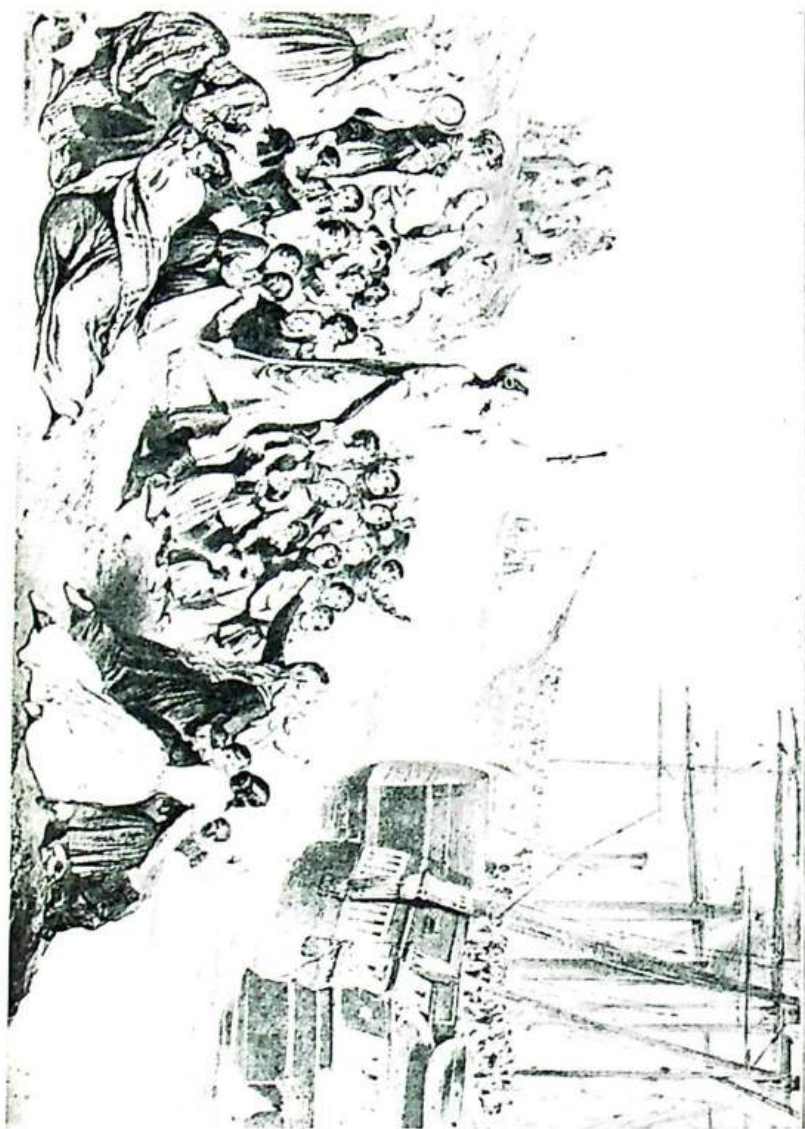
Het ligt dus voor de hand, dat het Parijse proletariaat zijn belangen *naast* de burgerlijke belangen probeerde door te drukken in plaats van dat het deze tot gelding bracht als het revolutionaire belang van de maatschappij zelf, dat het de *rode* vlag in de steek liet voor de *tricolore*^[27]. De Franse arbeiders konden geen stap voorwaarts doen, konden de burgerlijke orde geen haar krenken alvorens de voortgang van de revolutie de tussen het proletariaat en de bourgeoisie staande massa van de natie, de boeren en kleine burgers, tegen deze orde, tegen de heerschappij van het kapitaal in opstand had gebracht en haar had gedwongen zich bij de proletariërs als hun voorvechters aan te sluiten. Slechts door de verschrikkelijke nederlaag van juni konden de arbeiders deze overwinning behalen.

Het blijft echter de verdienste van de commissie van het Luxemburg, dit produkt van de Parijse arbeiders, het geheim van de revolutie van de 19de eeuw vanaf een Europese tribune te hebben verraden: *de emancipatie van het proletariaat*. De 'Moniteur'^[28] bloosde toen hij de 'wilde dweperijen' officieel meest propageren, die tot dusverre begraven hadden gelegen in de apokriefe geschriften van de socialisten en die slechts van tijd tot tijd als ver verwijderde, half vreeswekkende, half belachelijke sagen de bourgeoisie ter ore kwamen. Europa schrok verrast op uit zijn burgerlijke halfslaap. In de gedachte van de proletariërs, die de financiële aristocratie verwarden met de bourgeoisie in het algemeen; in de verbeelding van republikeinse brave Hendrikken, die het hele bestaan van de klassen ontkenden of het hoogstens toegaven als zijnde een gevolg van de constitutionele monarchie; in de huichelachtige frasen van de tot dusverre van de heerschappij uitgesloten burgerlijke frakties was de *heerschappij van de bourgeoisie* met de invoering van de republiek afgeschaft. Alle royalisten veranderden destijds in republikeinen en alle miljonairs van Parijs in arbeiders. De frase die aan deze ingebeelde opheffing van de klassenverhoudingen beantwoordde was de *fraternité*, de algemene verbroedering en broederschap. Dit gemoedelijk abstraheren van de klassen-

Op deze prent – een oorspronkelijk verkiezingsaffiche met teksten in kwatrijnen – komen, in wat primitieve vorm, de afbeeldingen voor van (v.l.n.r.) Caussidière, Ledru-Rollin, Proudhon (onderaan), Leroux, Louis Blanc, Raspail (middenrij) en Barbès en Lagrange (bovenste rij).

Deze symbolische prent, een lithografie van Sorrieu, beeldt het vertrek uit van de naar de koloniën gedeporteerde Juni-opstandelingen. Als titel had deze prent meegekregen: *'Gaat heen en leert'* uit Mattheus 9, vers 13.

tegenstellingen, dit sentimentele vergelijk tussen de aan elkaar tegengestelde klassenbelangen, dit dweeppziek uitstijgen boven de klassenstrijd, de fraternité, was het eigenlijke wachtwoord van de Februari-revolutie. De klassen waren slechts door een *misverstand* uit elkaar gedreven en Lamartine doopte de voorlopige regering op 24 februari^[29] als 'un gouvernement qui suspende *ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes*'.¹ Het Parijse proletariaat zwelgde in deze grootmoedige broederschapsroes.

Van haar kant deed de voorlopige regering, toen ze eenmaal gedwongen was de republiek uit te roepen, al het mogelijke om deze voor de bourgeoisie en de provincies aanvaardbaar te maken. De bloedige verschrikkingen van de eerste Franse republiek werden gedesavoueerd door het afschaffen van de doodstraf voor politieke misdrijven, de pers werd voor alle opinies opengesteld, het leger, de rechtbanken en het bestuur bleven, behoudens enkele uitzonderingen, in de handen van hun oude hoogwaardigheidsbekleders en geen der grote schuldigen van de Juli-monarchie werd ter verantwoording geroepen. De burgerlijke republikeinen van de 'National' amuseerden zich met het verwisselen van koninklijke namen en kostuums voor oud-republikeinse. Voor hen was de republiek niets anders dan een nieuwe baljurk voor de oude burgerlijke maatschappij. De jonge republiek zocht haar belangrijkste verdienste niet in het afschrikken, maar veelmeer in het zelf voortdurend schrikken; ze trachtte zich door de milde toegevendheid en het gebrek aan weerstand van haar bestaan een bestaan te verwerven en de tegenstand te ontwapenen. De bevoorrechte klassen in het binnenland en de despotische machten in het buitenland werd met luider stemme verkondigd dat de republiek vredelievend van aard was; dat haar motto was leven en laten leven. Hier kwam bij dat kort na de Februari-revolutie Duitsers, Polen, Oostenrijkers, Hongaren en Italianen in opstand kwamen, ieder

¹ 'een regering die dit verschrikkelijke misverstand, dat tussen de verschillende klassen bestaat, uit de weg ruimt'

volk naar gelang van zijn directe omstandigheden. Rusland en Engeland, het laatste zelf in beroering en het eerste geïntimideerd, waren niet voorbereid. De republiek trof dus geen *nationale* vijand aan. Derhalve geen grootse verwickelingen met het buitenland die de energie konden doen ontvlammen, het revolutionaire proces konden versnellen en de voorlopige regering vooruit konden drijven of overboord gooien. Het Parijse proletariaat, dat in de republiek zijn eigen schepping zag, juichte natuurlijk iedere daad van de voorlopige regering toe, die het haar gemakkelijker maakte haar plaats in de burgerlijke maatschappij in te nemen. Het liet zich door Caussidière willig inschakelen bij politiewerk om de eigendom in Parijs te beschermen, zoals het de loonconflicten tussen arbeiders en meesters door Louis Blanc liet beslechten. Het was voor het proletariaat een crezaak om de burgerlijke eer van de republiek voor de ogen van Europa onaangetast te laten.

De republiek ondervond geen tegenstand van buitenaf, noch van binnenuit. Daarmee was ze ontwapend. Haar taak bestond er niet meer in de wereld op revolutionaire wijze om te vormen, hij bestond er nog slechts in zich aan te passen aan de verhoudingen van de burgerlijke maatschappij. Van het fanatisme waarmee de voorlopige regering zich van deze taak kweet bestaat geen treffender getuigenis dan haar *financiële maatregelen*.

Het *openbare krediet* en het *particuliere krediet* waren natuurlijk hevig geschokt. Het *openbare krediet* berust op het vertrouwen, dat de staat zich door de joden uit de financiële wereld laat exploiteren. Maar de oude staat was verdwenen en de revolutie was voor alles tegen de financiële aristocratie gericht geweest. De trillingen van de laatste Europese handelscrisis waren nog niet uitgewerkt. Nog steeds volgde bankroet op bankroet.

Het *particuliere krediet* was dus verlamd, de circulatie gestremd en de produktie gestagneerd voordat de Februari-revolutie uitbrak. De revolutionaire crisis verhefde de commerciële crisis. En wanneer het particuliere krediet berust op het vertrouwen, dat de burgerlijke produktie in haar totale verhoudingen, dat de bur-

gerlijke ordening onaangetast blijft en onaantastbaar is, wat moest dan de uitwerking zijn van een revolutie die de grondslag van de burgerlijke produktie, de economische slavernij van het proletariaat, aanvocht en tegenover de beurs de sfinx van het Luxembourg oprichtte? De verheffing van het proletariaat betekent de afschaffing van het burgerlijke krediet, want het is de afschaffing van de burgerlijke produktie en haar ordening. Het openbare krediet en het particuliere krediet zijn de economische thermometer, waaraan men de intensiteit van een revolutie kan meten. *Naarmate zij dalen, stijgen de gloed en het voortplantingsvermogen van de revolutie.*

De voorlopige regering wilde de republiek schoonwassen van de schijn van antiburgerlijke gezindheid. Ze moest daarom voor alles de *ruilwaarde* van deze nieuwe staatsvorm, haar *koers* op de beurs proberen veilig te stellen. Mét de marktprijs van de republiek op de beurs herstelde zich noodzakelijkerwijs het particuliere krediet.

Om zelfs maar de *verdenking* te ontzenuwen als wilde of kon zij de van de monarchie overgenomen verplichtingen niet nakomen en om de burgerlijke moraal en de solvabiliteit van de republiek geloofwaardig te maken, nam de voorlopige regering haar toevlucht tot een even onwaardige als kinderlijke bluf. Ze betaalde de schuldeisers van de staat nog vóór de wettelijke betalingstermijn de renten van de 5-, 4^{1/2}- en 4%-staatsleningen uit. Het burgerlijke aplomb, het gevoel van eigenwaarde van de kapitalisten ontwaakte plotseling toen ze de angstvallige haast zagen, waarmee men hun vertrouwen trachtte te kopen.

Het geldgebrek van de voorlopige regering verminderde natuurlijk niet door een coup de théâtre die haar van haar contante geld beroofde. De zorgelijke toestand van de financiën viel niet langer te verbergen en *kleine burgers, dienstboden en arbeiders* moesten betalen voor de aangename verrassing die men de schuldeisers van de staat had bereid.

Spaarbanksaldi boven de 100 franc werden niet meer tegen geld

inwisselbaar verklaard. De bij de spaarbanken gedeponeerde bedragen werden geconfisqueerd en bij dekreet omgezet in een niet terugbetaalbare staatsschuld. Hierdoor raakte de toch al in het nauw gedreven *kleine burger* tegen de republiek verbitterd. Doordat hij in plaats van zijn spaarbankboekjes schuldbekentenissen van de staat kreeg, werd hij gedwongen naar de beurs te gaan om ze te verkopen en zich zo onmiddellijk over te leveren aan de beursjoden, tegen wie hij de Februari-revolutie had gemaakt.

De financiële aristocratie, die onder de Juli-monarchie heerste, had haar tempel in de *bank*. Zoals de beurs het staatskrediet regeert, zo regeert de bank het *bandelskrediet*.

De bank, die zich direct bedreigd voelde door de Februari-revolutie, niet alleen in haar heerschappij, maar ook in haar bestaan, probeerde al bij voorbaat de republiek in diskrediet te brengen door het gebrek aan krediet algemeen te maken. Ze zegde de bankiers, fabrikanten en kooplieden plotseling het krediet op. Doordat deze manoeuvre niet direct een contrarevolutie veroorzaakte, sloeg ze noodzakelijkerwijs terug op de bank zelf. De kapitalisten trokken het geld, dat ze in de kelders van de bank hadden gedeponceerd, terug. De bezitters van bankbiljetten verdrongen zich aan de kassa om ze tegen goud en zilver in te wisselen.

Zonder gewelddadige inmenging, op legale wijze, kon de voorlopige regering de bank dwingen tot het *bankroet*; ze hoefde zich slechts passief op te stellen en de bank aan haar lot over te laten. Het *bankroet van de bank*, dat was de zondvloed, die de financiële aristocratie, de machtigste en gevaarlijkste vijand van de republiek, het gouden voetstuk van de Juli-monarchie, in een oogwenk van de Franse bodem zou wegvagen. En als de bank eenmaal bankroet was, moest de bourgeoisie zelf het wel als een laatste vertwijfelde reddingspoging beschouwen als de regering een nationale bank schiep en het nationale krediet onderwierp aan de controle van de natie.

De voorlopige regering legde daarentegen de bankbiljetten een *wettelijk voorgeschreven koers* op. Ze deed meer. Ze zette alle

provinciale banken om in filialen van de Banque de France en liet deze haar netten over heel Frankrijk uitwerpen. Later gaf ze haar de *staatsdomeinen* in onderpand voor een lening die ze bij haar afsloot. Zo versterkte en verbreedde de Februari-revolutie direct de bankocratie die ze juist omver moest werpen.

Intussen ging de voorlopige regering zwaar gebukt onder een groeiend tekort. Tevergeefs bedelde ze om vaderlandslievende offers. Slechts de arbeiders wierpen haar aalmoezen toe. Er moest een heroïsch middel worden aangewend, het uitschrijven van een *nieuwe belasting*. Maar van wie moest ze die belasting heffen? De beurswolven, de bankkoningen, de schuldeisers van de staat, de renteniers, de industriëlen? Dat was niet het middel om de republiek bij de bourgeoisie in het gevlij te brengen. Dat betekende dat men aan de ene kant het staats- en handelskrediet in gevaar bracht, terwijl men het aan de andere kant ten koste van zulke grote offers en vernederingen trachtte te kopen. Maar iemand moest er dokken. Wie werd er opgeofferd aan het burgerlijke krediet? Jacques le bonhomme^[30], de *boer*.

De voorlopige regering vaardigde een aanvullende heffing op de vier directe belastingen uit van 45 centimes per franc. De regeringspers maakte het proletariaat wijs dat deze belasting vooral het grootgrondbezit zou treffen, de bezitters van het door de Restauratie geoctrooierde miljard^[31]. In werkelijkheid trof ze echter vooral de *boerenklasse*, dat wil zeggen de grote meerderheid van het Franse volk. *Zij moesten de kosten van de Februari-revolutie betalen*, van hen kreeg de contrarevolutie haar belangrijkste bouwstoffen. De 45-centimesbelasting was een levensvraagstuk voor de Franse boer en hij maakte deze tot het levensvraagstuk van de Franse republiek. De *republiek* was voor de Franse boer vanaf dit moment de *45-centimesbelasting* en in het Parijse proletariaat zag hij de verkwister, die het zich op zijn kosten gemakkelijk maakte.

Terwijl de revolutie van 1789 begon met het afschudden van de feodale lasten van de schouders der boeren, kondigde de revolutie van 1848 zich, met het doel het kapitaal niet in gevaar te

brengen en de staatsmachinerie ervan op gang te houden, met een nieuwe belasting bij de plattelandsbevolking aan.

Slechts met één middel kon de voorlopige regering al deze beoernde omstandigheden de baas worden en de staat radikaal in andere banen leiden, namelijk door *de staat bankroet te verklaren*. Men herinnert zich hoe Ledru-Rollin in de Nationale Vergadering naderhand de deugdzame verontwaardiging opvoerde, waarmee hij deze eis van de beursjood Fould, de huidige minister van Financiën, afwees. Fould had hem de appel van de boom der kennis aangereikt.

Doordat de voorlopige regering de wissels had erkend, die de oude burgerlijke maatschappij op de staat had getrokken, viel ze eraan ten prooi. Ze was de in de hoek gedrongen schuldenaar van de burgerlijke maatschappij geworden, in plaats van als de dreigende schuldeiser, die revolutionaire vorderingen van vele jaren te inkasseren had, tegenover haar te staan. Ze moest de wankelende burgerlijke verhoudingen consolideren, ten einde verplichtingen na te komen die slechts binnen deze verhoudingen zijn in te lossen. Het krediet werd tot haar levensvoorwaarde en de concessies aan het proletariaat, de eraan gedane beloften, werden tot evenzovele *kluisters* die verbroken *moesten* worden. De emancipatie van de arbeiders werd – zelfs als *frase* – een ondraaglijk gevaar voor de nieuwe republiek, want ze was een permanent protest tegen het herstel van het krediet, dat op de onbelemmerde en ongestoorde erkenning van de bestaande economische klassenverhoudingen berust. Er moest dus *met de arbeiders korte metten gemaakt worden*.

De Februari-revolutie had het leger Parijs uitgesmeten. De Nationale Garde, dat wil zeggen de bourgeoisie in haar verschillende gradaties, vormde de enige macht. Alleen voelde ze zich nochtans niet tegen het proletariaat opgewassen. Bovendien was ze, zij het ook na het taaiste verzet en hoewel ze er talloze verschillende hindernissen tegen opwierp, gedwongen langzamerhand en bij stukjes en beetjes haar rijen te openen en bewapende proletariërs toe te

laten. Er bleef dus nog slechts één uitweg open: *het ene deel van de proletariërs tegenover het andere uit te spelen.*

Met dit doel vormde de voorlopige regering 24 bataljons *Mobiele Gardes*, elk ter grootte van duizend man, uit jonge mensen van 15 tot 20 jaar. Ze behoorden grotendeels tot het *lompoproletariaat*, dat in alle grote steden een zich scherp van het industriële proletariaat onderscheidende massa vormt, een rekruteringsgebied voor dieven en misdadigers van elk slag, levend van het afval van de maatschappij, mensen zonder een bepaalde tak van bezigheid, leeglopers, gens sans feu et sans aveu¹, verschillend al naar gelang de graad van ontwikkeling van de natie waartoe ze behoren, nooit hun bedelaarsnatuur verloochenend; op de jonge leeftijd waarop de voorlopige regering hen rekruteerde waren ze nog volledig kneedbaar, zowel in staat tot de grootste heldendaden en de meest geëxalteerde zelfopoffering als tot de gemeenste bandietenstreken en de vuilste omkoperij. De voorlopige regering betaalde hun per dag anderhalve franc; dat wil zeggen: ze kocht hen. Ze gaf hun een eigen uniform, d.w.z. ze onderscheidde hen qua uiterlijk van de werkkliel. Als leiders werden hun ten dele officieren uit het staande leger toegewezen, ten dele kozen ze zelf jonge bourgeoiszontjes, wier snoeverijen over de dood voor het vaderland en toewijding aan de republiek hen betoverden.

Het Parijse proletariaat zag zich dus geplaatst tegenover een uit zijn eigen midden gerekruteerd leger van 24.000 doldrieste mannen in de kracht van hun jeugd. Het *juichte* de Mobiele Garde op haar marsen door Parijs *toe*. Het zag in hen zijn voorvechters op de barrikaden. Het beschouwde hen als een *proletarische* garde in tegenstelling tot de burgerlijke Nationale Garde. Zijn dwaling was te verontschuldigen.

Naast de Mobiele Garde besloot de regering nog een leger van industriearbeiders om zich heen te scharen. Honderdduizend door de crisis en de revolutie op straat gesmeten arbeiders lijfde minis-

¹ mensen zonder huiselijke haard en zonder maatschappelijk aanzien

ter Marie in bij de zogenaamde Nationale Ateliers. Achter deze pronkende naam ging niets anders schuil dan dat men de arbeiders gebruikte voor vervelend, centonig en onproductief grondwerk tegen een arbeidsloon van 23 sous. *Engelse workhouses*^[32] in de openlucht – meer waren deze Nationale Ateliers niet. Met hen meende de voorlopige regering een *tweede proletarische leger tegen de arbeiders zelf* gevormd te hebben. Ditmaal vergiste de bourgeoisie zich in de Nationale Ateliers, zoals de arbeiders zich in de Mobile Garde vergisten. Ze had een *leger voor de opstand* geschapen.

Maar één doel was bereikt.

Nationale Ateliers – dat was de naam van de volkswerkplaatsen, die Louis Blanc in het Luxembourg predikte. De ateliers van Marie, opgezet direct *in strijd met* het Luxembourg, gaven door hun gemeenschappelijke firmanaam aanleiding tot een intrige van vergissingen, een Spaanse bediendenkomedie^[33] waardig. De voorlopige regering zelf verspreidde op slinkse wijze het gerucht dat deze Nationale Ateliers de uitvinding van Louis Blanc waren en dit scheen des te geloofwaardiger, omdat Louis Blanc, de profeet van de Nationale Ateliers, lid was van de voorlopige regering. En in de half uit naïveteit geboren, half opzettelijk gestichte dwaling van de Parijse bourgeoisie, in de kunstig geschapen publieke opinie in Frankrijk en Europa waren die workhouses de eerste verwezenlijking van het socialisme, dat ermee aan de kaak werd gesteld.

Niet door hun inhoud, maar door hun naam belichaamden de *Nationale Ateliers* het protest van het proletariaat tegen de burgerlijke industrie, het burgerlijke krediet en de burgerlijke republiek. Hierop ontladde zich dus alle haat van de bourgeoisie. Hier had ze tegelijkertijd het punt gevonden, waarop ze haar aanval kon richten zodra ze sterk genoeg was geworden om openlijk met de Februari-revolutie te breken. Al het onbehagen, alle wrevel van de *kleine burgers* richtte zich gelijktijdig op deze Nationale Ateliers, de gemeenschappelijke schietschijf. Met een ware woede

berekenden ze de bedragen die de proletarische dagdieven verslonden, terwijl hun eigen situatie met de dag ondraaglijker werd. Een staatspensioen voor schijnarbeid, dat is het socialisme, gromden ze binnensmonds. De Nationale Ateliers, de deklamaties van het Luxembourg, de optochten van de arbeiders door Parijs – daarin zochten ze de oorzaak van hun ellende. En niemand ontwikkelde een groter fanatisme tegen de vermeende machinaties van de communisten dan de kleine burger, die reddeloos op de rand van het bankroet balanceerde.

Zo berustten in het komende handgemeen tussen bourgeoisie en proletariaat alle voordelen, alle doorslaggevende posities, alle middenlagen van de maatschappij in de handen van de bourgeoisie, op hetzelfde moment dat de golven van de Februari-revolutie hoog over het hele vasteland sloegen en iedere nieuwe postbestelling nieuwe revolutieberichten bracht, nu eens uit Italië, dan weer uit Duitsland of uit een uithoek van Zuidoost-Europa, de alom heersende roes van het volk aan de gang hield en het voortdurend bewijzen leverde van een overwinning, die het al verbeurd had.

Op 17 maart en 16 april vonden de eerste schermutselingen plaats in de grote klassenstrijd, die de burgerlijke republiek onder haar vleugels verborgen hield.

De 17de maart openbaarde de dubbelzinnige situatie van het proletariaat, die geen beslissende daad toeliet. De demonstratie die het hield had oorspronkelijk ten doel de voorlopige regering terug te brengen op de weg van de revolutie, de uitsluiting – voorzover de omstandigheden dit toelieten – van de burgerlijke leden ervan te bewerkstelligen en de opschorting van de verkiezingen voor de Nationale Vergadering en de Nationale Garde af te dwingen.^[34] Op 16 maart echter hield de in de Nationale Garde vertegenwoordigde bourgeoisie een jegens de voorlopige regering vijandig gezinde demonstratie. Onder het roepen van À bas Ledru-Rollin!¹ drong ze op naar het Hôtel de Ville. En het volk

¹ Weg met Ledru-Rollin!

was gedwongen op 17 maart te roepen: Leve Ledru-Rollin! Leve de voorlopige regering! Het was gedwongen *tegen* de burgerrij partij te kiezzen voor de burgerlijke republiek die, naar het scheen, ter discussie werd gesteld. Het versterkte de voorlopige regering in plaats van dat het deze aan zich onderwierp. De 17de maart liep uit op een melodramatische scène en terwijl het Parijse proletariaat op deze dag nog eenmaal zijn enorme gestalte toonde, was de bourgeoisie binnen en buiten de regering des te vastbeslotener die te breken.

De 16de april was een door de voorlopige regering in samenwerking met de bourgeoisie op touw gezet *misverstand*. De arbeiders waren in groten getale op het marsveld en op de renbaan samengekomen om hun verkiezingen voor de generale staf van de Nationale Garde voor te bereiden. Plotseling verspreidde zich in heel Parijs, van het ene eind tot het andere, bliksemsnel het gerucht dat de arbeiders zich gewapend op het marsveld hadden verzameld onder leiding van Louis Blanc, Blanqui, Cabet en Raspail om vandaar naar het Hôtel de Ville te trekken, de voorlopige regering omver te werpen en een communistische regering uit te roepen. Er wordt groot alarm geslagen – Ledru-Rollin, Marrast en Lamartine betwistten elkaar later de eer dit initiatief te hebben genomen –, in een uur tijds staan er 100.000 man onder de wapenen, is het Hôtel de Ville aan alle zijden door de Nationale Garde bezet, dondert de leus Weg met de communisten! Weg met Louis Blanc, met Blanqui, met Raspail, met Cabet! door heel Parijs en wordt de voorlopige regering gehuldigd door een geweldig aantal deputaties, alle bereid het vaderland en de samenleving te redden. Wanneer de arbeiders eindelijk voor het Hôtel de Ville verschijnen om de voorlopige regering de opbrengst van een collecte voor het vaderland, die ze op het marsveld hebben gehouden, te overhandigen, merken ze tot hun verwondering dat het burgerlijke Parijs in een bijzonder omzichtig geënsceeneerd schijngevecht hun schaduw heeft verslagen. De vreselijke aanslag van 16 april verschaftte het voorwendsel *voor het terugroepen van het leger*

naar Parijs – het eigenlijke doel van de onhandig opgezette komedie – en voor de reactionaire, federalistische demonstraties in de provincie.

Op 4 mei kwam de *Nationale Vergadering* bijeen, het resultaat van de *directe algemene verkiezingen*. Het algemeen kiesrecht bezat niet de magische kracht, die de republikeinen van de oude stempel het hadden toegedicht. Ze hadden in heel Frankrijk, in ieder geval in de meerderheid van de Fransen, *burgers* gezien met dezelfde belangen, hetzelfde inzicht enz. Dit was hun *volkscultus*. In plaats van hun *ingebeelde* volk brachten de verkiezingen het *werkelijke* volk aan het licht, dat wil zeggen vertegenwoordigers van de verschillende klassen, waarin het uiteenvalt. We hebben gezien waarom boeren en kleine burgers onder leiding van de strijdlustige bourgeoisie en van de van restauratie bezeten grootgrondbezitters naar de stembus moesten gaan. Maar al was het algemeen kiesrecht niet de wonderdoende wichelroede, waarvoor republikeins gezinde brave lieden het hadden aangezien, het bezat toch de veel hogere verdienste de klassenstrijd te ontketenen, de verschillende middenlagen van de burgerlijke maatschappij hun illusies en ontgoochelingen snel te laten doorleven, alle frakties van de uitbuitende klasse met een ruk omhoog te sleuren tot het niveau van de staat en hun zo het bedrieglijke masker af te rukken, terwijl de monarchie met haar census slechts bepaalde frakties van de bourgeoisie zichzelf had laten compromitteren en de andere achter de coulissen in hun schuilhoeken had laten zitten en ze met het aureool van een gemeenschappelijke oppositie had omgeven.

In de constituerende *Nationale Vergadering*, die op 4 mei bijeenkwam, hadden de *burgerlijke republikeinen*, de republikeinen van de 'National', de meerderheid. Legitimisten en orleanisten zelf waagden zich slechts te vertonen verscholen achter het masker van het burgerlijke republikanisme. Slechts uit naam van de republiek kon de strijd tegen het proletariaat opgenomen worden.

Van 4 mei, niet van 25 februari af dateert de republiek, dat wil zeggen de door het Franse volk erkende republiek; het is niet de

republiek, die het Parijse proletariaat de voorlopige regering opdrong, niet de republiek met sociale instellingen, niet het droombeeld, dat de barrikadestrijders voor ogen zweefde. De door de Nationale Vergadering uitgeroepen enig wettelijke republiek is de republiek die geen revolutionair wapen is tegen de burgerlijke orde, doch veelmeer de politieke herconstituering, de politieke herbevestiging van de burgerlijke maatschappij, in één woord *de burgerlijke republiek*. Deze bewering schalde vanaf de tribune van de Nationale Vergadering, ze vond in de gezamenlijke republikeinse en antirepublikeinse burgerpers haar weerklank.

We hebben gezien hoe de Februari-republiek werkelijk niets anders was noch kon zijn dan een *burgerlijke* republiek, maar ook hoe de voorlopige regering onder directe druk van het proletariaat gedwongen werd haar aan te kondigen als een *republiek met sociale instellingen*, hoe het Parijse proletariaat nog niet in staat was anders dan in *gedachten*, in de *verbeelding* boven de burgerlijke republiek uit te stijgen, hoe het overal waar het werkelijk tot handelen kwam in haar dienst handelde, hoe de aan het proletariaat gedane beloften een ondraaglijk gevaar voor de nieuwe republiek werden en hoe het hele levensproces van de voorlopige regering zijn beslag kreeg in een voortdurende strijd tegen de eisen van het proletariaat.

In de Nationale Vergadering berechtte heel Frankrijk het Parijse proletariaat. Ze brak onmiddellijk met de sociale illusies van de Februari-revolutie, ze proklameerde rondweg de *burgerlijke republiek* en niets dan de burgerlijke republiek. Ze sloot dadelijk de vertegenwoordigers van het proletariaat, Louis Blanc en Albert, uit de door haar benoemde Uitvoerende Commissie uit; ze wees het voorstel tot vorming van een apart ministerie van Arbeid af en ontving met stormachtige bijvalsbetuigingen de verklaring van minister Trélat: 'Het gaat er nog slechts om *de arbeid tot zijn vroegere voorwaarden terug te brengen*'.

Dat alles was echter niet voldoende. De Februari-republiek was met passieve hulp van de bourgeoisie door de arbeiders be-

vochten. De proletariërs beschouwden zich met recht als de overwinnaars van februari en ze stelden de trotse eisen van de overwinnaar. Ze moesten op straat worden overwonnen, hun moest worden duidelijk gemaakt dat ze zouden verliezen zodra ze niet *met* de bourgeoisie, maar *tegen* de bourgeoisie vochten. Zoals voor de Februari-republiek met haar socialistische concessies de veldslag van het met de bourgeoisie tegen het koningschap verenigde proletariaat noodzakelijk was geweest, zo was er een tweede slag voor nodig om de republiek los te maken van de socialistische concessies, om de *burgerlijke republiek* officieel als de heersende te doen uitkomen. Met de wapens in de hand moest de bourgeoisie de eisen van het proletariaat afwijzen. En de werkelijke geboorteplaats van de burgerlijke republiek is niet de *Februari-overwinning*, maar de *Juni-nederlaag*.

Het proletariaat verhaastte de beslissing, toen het op 15 mei de Nationale Vergadering binnendrong, zonder resultaat probeerde zijn revolutionaire invloed te heroveren en slechts zijn energieke leiders uitleverde aan de cipiers van de bourgeoisie.^[35] *Il faut en finir!* Het moet uit zijn! Met deze kreet gaf de Nationale Vergadering lucht aan haar besluit het proletariaat tot de beslissende strijd te dwingen. De Uitvoerende Commissie vaardigde een reeks van provocerende dekreten uit, zoals het verbod op samenscholingen enz. Vanaf het spreekgestoelte van de constituerende Nationale Vergadering werden de arbeiders direct geprovocerd, beschimpt, gehoond. Maar het eigenlijke aanvalsdoel lag, zoals we gezien hebben, in de *Nationale Ateliers*. Hierop vestigde de Nationale Vergadering met een gebiedend gebaar de aandacht van de Uitvoerende Commissie, die er alleen maar ongeduldig op zat te wachten haar eigen plan te horen uitspreken als een gebod van de Nationale Vergadering.

De Uitvoerende Commissie begon ermee de toegang tot de Nationale Ateliers te bemoeilijken, het dagloon in stukloon om te zetten en de niet in Parijs geboren arbeiders naar de Sologne te verbannen, zogenaamd voor het verrichten van grondwerk. Dit

grondwerk was slechts een retorische formule, waarmee men het feit dat men hen verjoeg opsierde, zoals de ontgoocheld terugkerende arbeiders hun kameraden verkondigden. Tenslotte verscheen op 21 juni in de 'Moniteur' een dekreet, waarbij de officiële verdrijving van alle ongehuwde arbeiders uit de Nationale Ateliers werd bevolen; het alternatief was inlijving bij het leger.

Er bleef de arbeiders geen keus: ze moesten verhongeren of er op losslaan. Ze antwoordden op 22 juni met de geweldige opstand, waarin de eerste grote slag werd geleverd tussen de beide klassen, waarin de moderne maatschappij is verdeeld. Het was een strijd om het behoud of de vernietiging van de *burgerlijke* orde. De sluier die de republiek omhulde werd stukgescheurd.

Het is bekend hoe de arbeiders met weergaloze moed en genialiteit, zonder leiders, zonder gemeenschappelijk plan, zonder middelen, grotendeels verstoken van wapens, het leger, de Mobiele Garde, de Parijse Nationale Garde en de uit de provincie toegestroomde Nationale Garde vijf dagen lang in bedwang hielden. Het is bekend hoe de bourgeoisie zich voor de door haar uitgestane doodsangst op ongehoord brute wijze schadeloos stelde en meer dan 3.000 gevangenen afslachtte.

Zo zeer waren de officiële vertegenwoordigers van de Franse democratie bevangen door de republikeinse ideologie, dat ze pas enkele weken later de betekenis van de junistrijd begonnen te bevroeden. Ze waren als het ware bedwemd door de kruitdamp, waarin hun fantastische republiek opging.

De directe indruk die het bericht van de Juni-nederlaag op ons maakte: de lezer zal het ons veroorloven deze met de woorden van de 'Neue Rheinische Zeitung' te schilderen:

'Het laatste officiële overblijfsel van de Februari-revolutie, de Uitvoerende Commissie, is, geconfronteerd als het werd met de ernst van de gebeurtenissen, als een nevelflard opgelost. Lamarines lichtkogels zijn de brandraketten van Cavaignac geworden. De fraternité, de broederschap van de tegenover elkaar staande klassen waarvan de ene de andere uitbuit, deze fraternité, in

februari uitgeroepen, met grote letters op het voorhoofd van Parijs, op iedere gevangenis, op iedere kazerne geschreven, heeft zijn ware, onvervalste, prozaïsche uitdrukking gevonden in de *burgeroorlog*, de burgeroorlog in zijn meest vreselijke gedaante, de oorlog tussen arbeid en kapitaal. Deze broederschap brandde voor alle vensters van Parijs op de vooravond van 25 juni, toen het Parijs van de bourgeoisie feestelijk was verlicht, terwijl het Parijs van het proletariaat verbrandde, verbloedde, doodkreunde. De broederschap duurde juist zo lang als het belang van de bourgeoisie met het belang van het proletariaat verbreed was. Pietluttige kenners van de oude revolutionaire overlevering van 1793, socialistische schematici, die bij de bourgeoisie ten gunste van het volk bedelden en wie het vergund werd lange preken te houden en zich net zo lang te compromitteren als de proletarische leeuw in slaap gezongen moest worden, republikeinen, die de hele oude burgerlijke ordening minus het gekroonde hoofd verlangden, dynastieke oppositieën, wie het toeval in plaats van een regeringswisseling de omverwerping van een koningshuis had toebedeeld, legitimisten, die niet de livrei wilden afwerpen maar er de snit van wilden veranderen, — dat waren de bondgenoten waarmee het volk zijn Februari maakte . . . De Februari-revolutie was de *mooie* revolutie, de revolutie van de algemene sympathie, omdat de tegenstellingen die in haar tegen het koningschap tot uitbarsting kwamen, *onontwikkeld* waren, eendrachtig naast elkaar sluimerden, doordat de sociale strijd die er de achtergrond van vormde nog slechts een nevelig bestaan had verworven, het bestaan van de frase, van het woord. De *Juni-revolutie* is de *lelijke* revolutie, de afstotende revolutie, omdat de zaak de plaats van de frase heeft ingenomen, omdat de republiek de kop van het monster zelf liet zien door hem de beschermende en verhullende kroon af te slaan. *Orde!* was de oorlogskreet van Guizot. *Orde!* schreeuwde Sébastiani, het evenbeeld van Guizot, toen Warschau Russisch werd. *Orde!* schreeuwt Cavaignac, de brute echo van de Franse Nationale Vergadering en de republikeinse bourgeoisie. *Orde!* donder-

den zijn granaten, toen ze het lichaam van het proletariaat aan stukken scheurden. Geen van de talrijke revoluties van de Franse bourgeoisie sinds 1789 hield een aanslag in op de *orde*, want ze liet de heerschappij van haar klasse, ze liet de slavernij van de arbeiders, ze liet de *burgerlijke* orde bestaan, hoe vaak ook de politieke vorm van deze heerschappij en van deze slavernij veranderde. Maar Juni heeft deze orde aangetast. Wee Juni!' ('N. Rh. Z.', 29 juni 1848.)

Wee Juni! weerklinkt het uit Europa.

Het Parijse proletariaat werd door de bourgeoisie tot de Juni-opstand *gedwongen*. Daarmee was zijn vonnis al uitgesproken. Noch zijn directe, erkende behoefte dreef het ertoe de omverwerping van de bourgeoisie met geweld te willen bevechten, noch was het tegen deze taak opgewassen. De '*Moniteur*' kreeg tot taak het proletariaat officieel te openbaren, dat de tijd voorbij was dat de republiek zich genoodzaakt zag *égards* te tonen voor de proletarische illusies, en pas de nederlaag die het werd toegebracht overtuigde het van de waarheid, dat de geringste verbetering van zijn situatie een *utopie* blijft *binnen de grenzen* van de burgerlijke republiek, een utopie die een misdaad wordt zodra ze zich wil realiseren. In plaats van zijn naar de vorm overdreven en naar inhoud benepen en zelfs nog burgerlijke eisen, waarvan het van de Februari-republiek de inwilliging wilde afdwingen, kwam de vermetele revolutionaire strijdleus *Omverwerping van de bourgeoisie! Diktatuur van de arbeidersklasse!*

Doordat het proletariaat zijn begraafplaats maakte tot geboorteplaats van de *burgerlijke republiek*, dwong het deze onmiddellijk in haar ware gedaante naar voren te treden als de staat, die zich openlijk ten doel stelt de heerschappij van het kapitaal en de slavernij van de arbeid te vereeuwigen. Voortdurend geconfronteerd met de door littekens overdekte, onverzoenlijke en onoverwinnelijke vijand – onoverwinnelijk omdat het bestaan ervan haar eigen levensvoorwaarde is –, moest de van alle kluisters bevrijde heerschappij van de bourgeoisie wel direct omslaan in de *terreur van*

de bourgeoisie. Toen het proletariaat eenmaal van het toneel was verwijderd en de bourgeoisdiktatuur officieel erkend, moesten de middenlagen van de burgerlijke maatschappij, de kleine burgers en de boeren, naarmate hun positie ondraaglijker en hun tegenstelling tot de bourgeoisie scherper werden, wel dichter bij het proletariaat komen te staan. Zoals vroeger in zijn bloei, moesten ze nu in zijn nederlaag de oorzaak van hun ellende vinden.

Wie was, toen de Juni-opstand overal op het vasteland het gevoel van eigenwaarde van de bourgeoisie versterkte en haar openlijk een bondgenootschap met de feodale monarchie tegen het volk liet sluiten, wie was toen het eerste slachtoffer van dit bondgenootschap? De bourgeoisie van het vasteland zelf. De Juni-nederlaag verhinderde haar haar heerschappij te versterken en het volk half bevredigd, half ontevreden te doen halthouden op de laagste trede van de burgerlijke revolutie.

De Juni-nederlaag verried tenslotte de despotische machten van Europa het geheim, dat Frankrijk onder alle omstandigheden de vrede naar buiten toe moest handhaven om naar binnen toe de burgeroorlog te kunnen voeren. Zo werden de volkeren, die de strijd voor hun nationale onafhankelijkheid waren begonnen, prijsgegeven aan de overmacht van Rusland, Oostenrijk en Pruisen, maar tegelijkertijd werd het lot van deze nationale revoluties ondergeschikt gemaakt aan dat van de proletarische revolutie en werden ze beroofd van hun schijnbare zelfstandigheid en onafhankelijkheid van de grote sociale omwenteling. Noch de Hongaar, noch de Pool, noch de Italiaan kan vrij zijn zolang de arbeider slaaf blijft!

Tenslotte nam Europa door de overwinningen van de Heilige Alliantie een gedaante aan, die iedere nieuwe proletarische opstand in Frankrijk onmiddellijk laat samenvallen met een *wereldoorlog*. Een nieuwe Franse revolutie zal gedwongen zijn direct het nationale gebied te verlaten en het *Europese terrein te veroveren*; alleen daar kan de sociale revolutie van de 19de eeuw tot stand komen.

Pas door de Juni-nederlaag werden dus de voorwaarden geschapen, waaronder Frankrijk het *initiatief* tot de Europese revolutie kan nemen. Pas toen ze gedoopt was in het bloed van de *Juni-opstandelingen* werd de tricolore de vlag van de Europese revolutie – de *rode vlag!*

En wij roepen: *De revolutie is dood! Leve de revolutie!*

De 13de juni 1849

Van juni 1848 tot 13 juni 1849

De 25ste februari 1848 had Frankrijk de *republiek* opgelegd, de 25ste juni drong het de *revolutie* op. En revolutie betekende na juni: *het omwentelen van de burgerlijke maatschappij*, terwijl het voor februari had betekend: *het omwentelen van de staatsvorm*.

De junistrijd was door de *republikeinse* fraktie van de bourgeoisie geleid, met de overwinning viel haar noodzakelijkerwijs de staatsmacht in de schoot. Door de staat van beleg werd het geknevelde Parijs weerloos aan haar voeten gelegd, in de provincies heersten een morele staat van beleg, de dreigend aanmatigende overmoed van de zegevierende bourgeoisie en het van zijn ketenen bevrijde eigendomsfanatisme van de boeren. Van *onderen* dus geen gevaar!

Met de revolutionaire macht van de arbeiders brak tegelijkertijd de politieke invloed van de *democratische republikeinen* aan stukken, dat wil zeggen van de republikeinen in de betekenis van de *kleine burgerij*, in de Uitvoerende Commissie vertegenwoordigd door Ledru-Rollin, in de constituerende Nationale Vergadering door de partij van de Montagne, in de pers door de 'Réforme'^[36]. Samen met de burgerlijke republikeinen hadden ze op 16 april een samenzwering op touw gezet tegen het proletariaat, in de junidagen hadden ze er samen met hen tegen gevochten. Op die manier vernietigden ze zelf de achtergrond, waartegen hun partij zich als een macht verhief, want de kleine burgerij kan slechts zo lang een revolutionaire positie tegenover de bourgeoisie handhaven als het proletariaat achter haar staat. Ze werden afgedankt. De schijnalliantie, die door de burgerlijke republikeinen ten tijde van de voorlopige regering en de Uitvoerende Commissie tegenpartelend en stiekem met hen was aangegaan, werd door de

eersten openlijk verbroken. Versmaad en verstoten als bondgenoten, werden ze gedegradeerd tot ondergeschikte trawanten van de tricoloren^[37], van wie ze geen enkele concessie konden afdwingen, doch wier heerschappij ze steeds moesten steunen zo vaak als deze, en met haar de republiek, door de antirepublikeinse fracties van de bourgeoisie scheen te worden aangevochten. Deze fracties tenslotte, orleanisten en legitimisten, waren van het begin af aan in de constituerende Nationale Vergadering in de minderheid. Voor de junidagen durfden ze slechts verscholen achter het masker van het burgerlijke republikanisme te reageren; de Juni-overwinning maakte een moment lang het hele burgerlijke Frankrijk één in het bejubelen van Cavaignac als zijn heiland, en toen kort na de junidagen de antirepublikeinse partij zich weer zelfstandig maakte, stelden de militaire diktatuur en de staat van beleg in Parijs haar slechts in de gelegenheid zeer schuchter en voorzichtig haar voelhorens uit te steken.

Sinds 1830 had de *burgerlijk-republikeinse* fractie zich in de personen van haar schrijvers, haar woordvoerders, haar kopstukken, haar strebers, haar afgevaardigden, generaals, bankiers en advocaten rond een Parijse krant gegroepeerd, 'le National'. Deze had in de provincie haar filialen. De klik van de 'National' was de *dynastie van de republiek van de tricolore*. Ze maakte zich onmiddellijk meester van alle hoge staatsposten, ministeries, prefectuur van politie, directie van de posten, prefecturen, de vrijgekomen hoge officiersposten in het leger. Aan het hoofd van de uitvoerende macht stond haar generaal, *Cavaignac*; haar hoofdredacteur, *Marrast*, werd de permanente voorzitter van de constituerende Nationale Vergadering. In zijn salons nam hij, als ceremoniemeester, tegelijkertijd de honneurs waar voor de honnête¹ republiek.

Zelfs revolutionaire Franse schrijvers hebben, uit een soort angst voor de republikeinse traditie, voedsel gegeven aan de ver-

¹ fatsoenlijke

gissing als zouden de royalisten in de constituerende Nationale Vergadering overheerst hebben. De constituerende vergadering bleef sedert de junidagen veeleer de *uitsluitende vertegenwoordigster van het burgerlijke republikanisme* en dit aspect toonde zij des te duidelijker, naarmate de invloed van de tricolore-republikeinen buiten de vergadering incenschrompelde. Ging het erom de *vorm* van de republiek te handhaven, dan had ze de beschikking over de stemmen van de democratische republikeinen, ging het om haar *inhoud*, dan onderscheidde zelfs de manier van spreken haar niet meer van de royalistische frakties van de bourgeoisie, want de belangen van de bourgeoisie, de materiële voorwaarden voor haar klasseheerschappij en haar klasseuitbuiting vormen nu eenmaal de inhoud van de burgerlijke republiek.

Het was dus niet het royalisme, maar het burgerlijke republikanisme dat zich in de handel en wandel van deze constituerende vergadering realiseerde, die tenslotte niet stierf en ook niet gedood werd, maar wegotte.

Gedurende de hele periode van haar heerschappij, zolang ze op het voortoncel de hoofd- en staatsrol speelde, werd op de achtergrond een ononderbroken offerfeest opgevoerd: de voortdurende standrechtelijke veroordelingen van de gevangengenomen Juni-opstandelingen of hun deportatie zonder veroordeling. De constituerende vergadering was zo taktvol toe te geven, dat ze in de Juni-opstandelingen geen misdadigers berechtte, doch vijanden verpletterde.

De eerste daad van de constituerende Nationale Vergadering bestond in het installeren van een *commissie van onderzoek* inzake de gebeurtenissen van juni en van 15 mei en inzake het deelnemen van socialistische en democratische partijleiders aan deze gebeurtenissen. Het onderzoek was direct gericht tegen Louis Blanc, Ledru-Rollin en Caussidière. De burgerlijke republikeinen brandden van ongeduld zich van deze rivalen te ontdoen. Het uitvieren van hun wraakzucht konden ze geen passender persoon toevertrouwen dan de heer *Odilon Barrot*, de vroegere leider van de

dynastieke oppositie^[38], het vleesgeworden liberalisme, de nullité grave¹, de volstrekte oppervlakkigheid, die niet alleen een dynastie te wreken had, maar zelfs de revolutionairen de rekening had te presenteren voor een verijdeld minister-presidentschap. Een zekere garantie voor zijn onverbiddeijkheid. Deze Barrot werd dus benoemd tot voorzitter van de commissie van onderzoek en hij construeerde een volledig proces tegen de Februari-revolutie, dat als volgt samengevat kan worden: 17 maart *demonstratie*, 16 april *complot*, 15 mei *aanslag*, 23 juni *burgeroorlog!* Waarom breidde hij zijn geleerde en criminele onderzoeken niet uit tot de 24ste februari? Het 'Journal des Débats' antwoordde^[39]: De 24ste februari, dat is de *stichting van Rome*. De oorsprong der staten verdwijnt in een mythe, waarin men kan geloven, maar die men niet ter discussie mag stellen. Louis Blanc en Caussidière werden prijsgegeven aan het gerecht. De Nationale Vergadering voltooide het werk van haar eigen zuivering, een taak waaraan ze op 15 mei begonnen was.

Het door de voorlopige regering opgevatte en door Goudchaux weer ter hand genomen plan tot invoering van een kapitaalbelasting – in de vorm van een hypotheekbelasting – werd door de constituerende vergadering verworpen, de wet die de arbeidstijd tot 10 uur beperkte werd afgeschaft, de gijzeling wegens schulden weer ingevoerd, van het zitting nemen in jury's werd het grootste gedeelte van de Franse bevolking, dat lezen noch schrijven kan, uitgesloten. Waarom niet ook van het stemrecht? Kranten moesten weer een waarborgsom storten, het recht van vereniging werd beperkt.

Maar in hun haast de oude burgerlijke verhoudingen hun oude garanties terug te geven en ieder spoor, dat de golven van de revolutie hadden achtergelaten, uit te wissen, stieten de burgerlijke republikeinen op een verzet dat met onverwacht gevaar dreigde.

¹ deftige nul

Niemand had in de junidagen fanatieker gestreden voor het redden van de eigendom en het herstel van het krediet dan de Parijse kleine burgers: koffiehuisbazen, restaurateurs, marchands de vin¹, kleine kooplieden, winkeliers, ambachtslieden enz. De boetiek had zich vermand en was tegen de barrikaden opgemarceerd om de circulatie te herstellen die van de straat naar de boetiek voert. Maar achter de barrikaden stonden de klanten en de schuldenaars, ervoor de schuldeisers van de boetiek. En toen de barrikaden omvergegooid en de arbeiders verpletterd waren en de winkelhouders in een overwinningsroes naar hun winkels terugstroomden, vonden ze de ingang gebarricadeerd door een redder van de eigendom, een officiële agent van het krediet, die hun de dreigbrieven onder de neus hield: Vervallen wissel! Vervallen huishuur! Vervallen schuldbrief! Vervallen winkel! Vervallen winkelier!

Redding van de eigendom! Maar het huis dat zij bewoonden was niet hun eigendom; de winkel die ze hielden was niet hun eigendom; de waren die ze verhandelden waren niet hun eigendom. Noch hun zaak, noch het bord waaruit ze aten, noch het bed waarin ze sliepen behoorde hun nog toe. Juist met het oog op hen was het zaak *deze eigendom te redden* voor de huiseigenaar die het huis had verhuurd, voor de bankier die de wissel had gedisconteerd, voor de kapitalist die de contante voorschotten had verstrekt, voor de fabrikant die de waren ten verkoop had toevertrouwd aan deze winkeliertjes, voor de groothandelaar die deze ambachtslieden de grondstof op krediet had geleverd. *Herstel van het krediet!* Maar het weer versterkte krediet ontpopte zich als een levende en ijverige god, door de schuldenaar die niet kon betalen met vrouw en kind zijn vier muren uit te jagen, zijn schijn-eigendom prijs te geven aan het kapitaal en hemzelf in het schuldenaars-cachot te werpen, dat zich weer dreigend had verheven boven de lijken van de Juni-opstandelingen.

¹ caféhouders

De kleine burgers ontwaarden met schrik dat ze zich, door de arbeiders neer te slaan, weerloos hadden overgeleverd aan de handen van hun schuldeisers. Hun bankroet, dat zich sinds februari chronisch had voortgeslept en waar schijnbaar geen acht op was geslagen, werd na juni openlijk geproklameerd.

Hun *nominate eigendom* had men onaangetast gelaten zolang het zaak was hen, *uit naam van de eigendom*, het strijdperk in te drijven. Nu, nadat de grote kwestie met het proletariaat geregeld was, kon ook het kleine zaakje met de kruidenier weer geregeld worden. In Parijs bedroeg het totaal aan schuldbrieven meer dan 21 miljoen franc, in de provincie meer dan 11 miljoen. Neringdoende huurders van meer dan 7.000 Parijse huizen hadden hun huur sinds februari niet betaald.

Terwijl de Nationale Vergadering een onderzoek had ingesteld naar de *politieke schuld* tot februari aan toe, eisten nu de kleine burgers van hun kant een onderzoek naar de *burgerlijke schulden* tot 24 februari. Ze dromden massaal samen in de hal van het beursgebouw en eisten dreigend voor iedere koopman, die kon aantonen dat hij alleen failliet was gegaan door de door de revolutie veroorzaakte stagnatie en dat zijn zaken er op 24 februari goed voorstonden, een uitspraak van de handelsrechtbank tot uitstel van betaling en een dwangmaatregel jegens de schuldeiser om zijn vordering tegen betaling van een redelijk percentage te liquideren. Als wetsvoorstel werd dit vraagstuk in de Nationale Vergadering behandeld in de vorm van de 'concordats à l'amiable'¹. De vergadering aarzelde; toen kwam haar plotseling ter ore, dat er tegelijkertijd aan de Porte St. Denis duizenden vrouwen en kinderen van de opstandelingen een petitie voor amnestie aan het voorbereiden waren.

Oog in oog met het herrezen Juni-spoek raakten de kleine burgers aan het beven en kreeg de vergadering haar onverbiddelijkheid terug. De concordats à l'amiable, de vriendschappelijke over-

¹ vriendschappelijke overeenkomsten

eenkomsten tussen schuldeisers en schuldenaars, werden op hun meest wezenlijke punten verworpen.

Nadat dus in de Nationale Vergadering de democratische vertegenwoordigers van de kleine burgers door de republikeinse vertegenwoordigers van de bourgeoisie al lang op de terugtocht waren gedwongen, kreeg deze parlementaire breuk zijn burgerlijke, reële economische betekenis doordat de kleine burgers als schuldenaars werden prijsgegeven aan de bourgeois als schuldeisers. Een groot deel van de eerstgenoemden werd volledig geruïneerd en de rest werd slechts toegestaan zijn zaken voort te zetten onder voorwaarden die hem tot onvoorwaardelijke lijfeigene van het kapitaal maakten. Op 22 augustus 1848 verwierp de Nationale Vergadering de concordats à l'amiable, op 19 september 1848, midden onder de staat van beleg, werden prins Louis Bonaparte en de gevangene van Vincennes, de communist Raspail, tot vertegenwoordigers van Parijs gekozen. De bourgeoisie koos echter de joodse wisselaar en orleanist Fould. Van alle kanten dus opeens een openlijke oorlogsverklaring tegen de constituerende Nationale Vergadering, tegen het republikanisme van de bourgeoisie, tegen Cavaignac.

Er behoeft niet uiteengezet te worden, dat het massale bankroet van de Parijse kleine burgers in zijn consequenties veel verder moest reiken dan de direct getroffen en het burgerlijke verkeer nogmaals overhoop moest gooien, terwijl het tekort op het staatsbudget door de kosten van de Juni-opstand opnieuw aanzwol en de staatsinkomsten voortdurend daalden door de stagnatie in de produktie, de beperking van de consumptie en het teruglopen van de invoer. Cavaignac en de Nationale Vergadering konden tot geen ander middel hun toevlucht nemen dan tot een nieuwe lening, die hen nog dieper onder het juk van de financiële aristocratie dwong.

Hadden de kleine burgers als vrucht van de Juni-overwinning het bankroet en de gerechtelijke liquidatie ge oogst, de janitsaren van Cavaignac daarentegen, de *Mobiele Garden*, vonden hun

loon in de mollige armen van de lorettes¹, en hun, de 'jeugdige redders van de samenleving', vielen allerlei huldigingen ten deel in de salons van Marrast, de gentilhomme² van de tricolore, die tegelijkertijd de Amfytion en de troubadour van de honnête republiek speelde. Intussen verbitterden deze maatschappelijke bevoorrechting en de onevenredig hogere soldij van de Mobiele Garden het *leger*, terwijl tegelijkertijd alle nationale illusies verdwenen, waarmee het burgerlijke republikanisme door middel van zijn krant, de 'National', een deel van het leger en van de boerenklasse tijdens Louis-Philippe aan zich had weten te binden. De bemiddelende rol, die Cavaignac en de Nationale Vergadering in Noord-Italië speelden om het samen met Engeland aan Oostenrijk te verraden – deze ene dag van heerschappij deed achttien oppositionele jaren van de 'National' teniet. Geen regering was minder nationaal dan die van de 'National', geen regering afhankelijker van Engeland, terwijl onder Louis-Philippe de krant geleefd had van het dagelijks napraten van de uitspraak van Cato: Carthaginem esse delendam³; geen regering gedroeg zich slaafser ten opzichte van de Heilige Alliantie, terwijl van een man als Guizot de krant het verscheuren van de verdragen van Wenen had geëist. De ironie van de geschiedenis maakte van Bastide, de gewezen redacteur-buitenland van de 'National', de minister van Buitenlandse Zaken van Frankrijk, opdat hij elk van zijn artikelen door elk van zijn telegrammen kon weerleggen.

Een ogenblik hadden het leger en de boerenklasse gemeend, dat met de militaire diktatuur tegelijkertijd ook de oorlog naar buiten toe en de 'gloire' op de dagorde van Frankrijk waren gezet. Maar Cavaignac was niet de diktatuur van de sabel over de burgerlijke maatschappij, het was de diktatuur van de bourgeoisie door middel van de sabel. Ze hadden nu de soldaten nog slechts nodig als politicagenten. Cavaignac verborg onder de strenge ge-laatsstrekken van een antiek republikeinse terughoudendheid de

¹ meisjes van lichte zeden – ² ridder – ³ Carthago moet vernietigd worden

onnozele onderworpenheid aan de vernederende voorwaarden van zijn burgerlijke ambt. L'argent n'a pas de maître! Het geld kent geen meester! Deze oude verkiezingsleuze van de tiers-état¹ idealiseerde hij, zowel als in het algemeen ook de constituerende vergadering, door haar in politieke termen te vertalen: De bourgeoisie heeft geen koning, de ware vorm van haar heerschappij is de republiek.

En het uitwerken van deze *vorm*, het vervaardigen van een republikeinse *grondwet*, daarin bestond het 'grote organische werk' van de grondwetgevende Nationale Vergadering. Het omdopen van de christelijke kalender in een republikeinse, van de heilige Bartholomeus in de heilige Robespierre, verandert aan weer en wind niet meer dan deze grondwet aan de burgerlijke maatschappij veranderde of moest veranderen. Waar zij uitsteeg boven het niveau van *kostuumwisseling* nam ze de *gegeven* feiten als leidraad. Op die manier registreerde ze plechtig het feit van de republiek, het feit van het algemeen kiesrecht, het feit van de ene soevereine Nationale Vergadering in plaats van de twee gekortwicked Constitutionele Kamers. Op die manier registreerde en regelde ze het feit van de diktatuur van Cavaignac door het blijvende, geen verantwoording verschuldigde erfelijke koningschap te vervangen door een wisselend, verantwoordelijk, gekozen koningschap, door een vierjarig presidentschap. Zo verhief ze tot niet minder dan grondwetsartikel het feit van de buitengewone macht, waarmee de Nationale Vergadering na de schrik van 15 mei en 25 juni in het belang van haar eigen veiligheid bij wijze van voorzorg haar eigen voorzitter had bekleed. De rest van de grondwet was een kwestie van terminologie. Van het raderwerk van de oude monarchie werden de royalistische etiketten afgescheurd en er werden republikeinse opgeplakt. Marrast, voormalig hoofdredacteur van de 'National', thans hoofdredacteur van de grondwet, kweet zich niet zonder talent van deze academische opgave.

¹ derde stand

De constituerende vergadering deed denken aan de Chileense ambtenaar, die de verhoudingen op het gebied van de grondeigendom door middel van een kadastrering nauwkeuriger wilde vastleggen op hetzelfde ogenblik dat het onderaardse gerommel reeds de vulkaanuitbarsting had aangekondigd, die de grond zelf onder zijn voeten zou wegslingeren. Terwijl ze in theorie de vorm aftekende, waarin de heerschappij van de bourgeoisie op republikeinse manier werd uitgedrukt, handhaafde ze zich in werkelijkheid slechts door het opheffen van iedere formule, door de macht sans phrase¹, door de *staat van beleg*. Twee dagen voor ze aan haar grondwetgevende arbeid begon kondigde ze het voortduren van deze toestand af. Vroeger werden grondwetten gemaakt en aangenomen zodra het proces van maatschappelijke omwenteling een rustpunt had bereikt, de nieuw gevormde klassenverhoudingen zich gestabiliseerd hadden en de onderling strijd voerende fracties van de heersende klasse hun toevlucht zochten in een vergelijk, dat hen in staat stelde de onderlinge strijd voort te zetten en tegelijkertijd de uitgeputte volksmassa hiervan uit te sluiten. Deze grondwet daarentegen bekrachtigde geen maatschappelijke revolutie, ze bekrachtigde de voorlopige overwinning van de oude maatschappij op de revolutie.

In het eerste ontwerp van de grondwet⁽⁴⁰⁾, opgesteld vóór de junidagen, kwam het '*droit au travail*', het recht op arbeid, nog voor, de eerste onbeholpen formule, waarin de revolutionaire aspiraties van het proletariaat zijn samengevat. Het werd gewijzigd in *droit à l'assistance*, het recht op openbare bijstand, en welke moderne staat onderhoudt niet in de een of andere vorm zijn paupers? Het recht op arbeid is in burgerlijke zin onzin, een armzalige, vrome wens, maar achter het recht op arbeid staat de macht over het kapitaal, achter de macht over het kapitaal staat de toeëigening van de produktiemiddelen, de onderwerping ervan aan de geassocieerde arbeidersklasse, dus de opheffing van loonarbeid, kapitaal

¹ zonder omhaal

en hun wederzijdse verhouding. Achter het '*recht op arbeid*' stond de Juni-opstand. De constituerende vergadering, die het revolutionaire proletariaat in feite hors la loi, buiten de wet, stelde, moest *zijn* formule principieel uit de grondwet, uit de wet der wetten, verbannen, ze moest haar banvloek uitspreken over het 'recht op arbeid'. Maar hier liet ze het niet bij. Zoals Plato uit zijn republiek de dichters verbande, zo verbande zij uit de hare te eeuwigen dage ... *de progressieve belasting*. En de progressieve belasting is niet slechts een burgerlijke maatregel, op meer of minder grote of kleine schaal realiseerbaar binnen het raam van de bestaande produktieverhoudingen, ze was ook het enige middel om de mid-denlagen van de burgerlijke maatschappij aan de 'honnête' republiek te ketenen, de staatsschuld te verkleinen, de antirepublikeinse meerderheid van de bourgeoisie schaakmaat te zetten.

Bij de behandeling van de concordats à l'amiable hadden de tricolore-republikeinen de kleine bourgeoisie in feite opgeofferd aan de grote. Dit ene feit verhieven ze tot beginsel door het wettelijk verbod van een progressieve belasting. Ze stelden de burgerlijke hervorming op een lijn met de proletarische revolutie. Maar welke klasse bleef er dan over als houvast voor hun republiek? De grote bourgeoisie. En die was in meerderheid antirepublikeins. Als ze van de republikeinen van de 'National' gebruik maakte om de oude economische levensomstandigheden weer van kracht te doen worden, had ze aan de andere kant in haar hoofd van de herstelde maatschappelijke verhoudingen gebruik te maken om de ermee overeenstemmende politieke vormen te herstellen. Reeds begin oktober zag Cavaignac zich gedwongen Dufaure en Vivien, voormalige ministers onder Louis-Philippe, tot ministers van de republiek aan te stellen, hoezeer de leeghoofdige puriteinen in zijn eigen partij ook mopperden en er tegen tekcergingen.

Terwijl de tricolore-grondwet ieder compromis met de kleine bourgeoisie verwierp en geen nieuw element van de maatschappij aan de nieuwe staatsvorm wist te binden, haastte ze zich daarentegen een lichaam, dat de meest verbeterden en fanatieke verdediger

was van de oude staat, zijn traditionele onaantastbaarheid terug te geven. Ze verhef de door de voorlopige regering ter discussie gestelde *onafzetbaarheid van de rechters* tot grondwetsartikel. De ene koning, die ze had afgezet, herrees in veelvoud in deze onafzetbare inquisiteurs van de wettelijkheid.

De Franse pers heeft op vele manieren de tegenstrijdigheden in de grondwet van de heer Marrast uiteengezet, bijvoorbeeld het naast elkaar bestaan van twee soevereinen, de Nationale Vergadering en de president, enz. enz.

De allesomvattende tegenstrijdigheid in deze grondwet is echter hierin gelegen: de klassen, waarvan ze de maatschappelijke slavernij moet vereeuwigen, proletariaat, boeren en kleine burgers, stelt ze door middel van het algemeen kiesrecht in het bezit van de politieke macht. En de klasse, waarvan ze de oude maatschappelijke macht bekrachtigt, ontnemt ze de politieke garanties voor deze macht. Ze dwingt haar politieke heerschappij in een democratisch keurslijf, dat ieder moment de vijandelijke klassen aan de overwinning helpt en de grondslag van de burgerlijke maatschappij zelf aanvecht. Van de ene partij verlangt ze dat deze vanuit de politieke emancipatie niet verder zal gaan naar de maatschappelijke en van de andere partij dat ze vanuit de maatschappelijke restauratie niet zal terugkeren naar de politieke.

De burgerlijke republikeinen lieten zich aan deze tegenstrijdigheden weinig gelegen liggen. In dezelfde mate waarin ze ophielden *onontbeerlijk* te zijn, en onontbeerlijk waren ze slechts als voorvechters van de oude maatschappij tegen het revolutionaire proletariaat, zakten ze, een aantal weken na hun overwinning, van het niveau van een *partij* af naar dat van een *kliek*. De grondwet behandelden ze als een grote *intrige*. Wat in deze grondwet vastgelegd moest worden was voor alles de heerschappij van de kliek. De president moest een geprolongeerde Cavaignac zijn, de wetgevende vergadering een geprolongeerde constituerende vergadering. Ze hoopten de politieke macht van de volksmassa's tot een schijnmacht terug te kunnen brengen en met deze schijnmacht te kunnen

spelen om de meerderheid van de bourgeoisie voortdurend op te schepen met het dilemma van de junidagen: *het rijk van de 'National'* of *het rijk van de anarchie*.

Het op 4 september begonnen werk aan de grondwet werd op 3 oktober voltooid. Op 2 september had de constituerende vergadering besloten zichzelf niet te ontbinden, aler de organische wetten, die de grondwet aanvulden, afgekondigd zouden zijn. Desalniettemin besloot ze nu haar eigenste schepping, de president, reeds op 10 december in het leven te roepen, lang voordat de kringloop van haar eigen optreden voltooid zou zijn. Zo zeker was ze ervan in deze grondwets-homunculus¹ de zoon van zijn moeder te kunnen begroeten. Bij wijze van voorzorg was de regeling getroffen dat, wanneer geen van de kandidaten twee miljoen stemmen zou verwerven, de verkiezing door het volk over zou gaan op de constituerende vergadering.

Vergeefse voorzorgsmaatregelen! De eerste dag van de realisering van de grondwet was ook de laatste dag van de heerschappij van de constituerende vergadering. In de afgrond van de stembus lag haar doodvonnis. Ze zocht 'de zoon van zijn moeder' en ze vond 'de neef van zijn oom'. Saul Cavaignac sloeg er een miljoen stemmen, maar David Napoleon sloeg er zes miljoen stemmen uit. Zes maal werd Saul Cavaignac verslagen.^[41]

10 december 1848 was de dag van de *boerenopstand*. Pas van deze dag dateerde voor de Franse boeren de Februari. Het symbool dat hun toetreding tot de revolutionaire beweging uitdrukte, onbeholpen-slim, schurkachtig-naïef, lomp-subliem, een berekende bijgelovigheid, een pathetische burleske, een geniaal-onnozel anachronisme, een Tijn Uilenspiegel-verhaal van wereldhistorische betekenis, een voor het verstand van de beschaafde mens onontcijferbare hieroglyfe – dit symbool droeg onloochenbaar de gelaats-trekken van de klasse, die in de beschaafde maatschappij de barbaarsheid vertegenwoordigt. De republiek had zich bij haar aan-

¹ kunstmens, dwergachtig gedrocht

gediend in de persoon van de *belastingontvanger*, zij diende zich bij de republiek aan in de persoon van de *keizer*. Napoleon was de enige man die de belangen en de idealen van de in 1789 nieuw geschapen boerenklasse volledig had vertegenwoordigd. Door zijn naam op het titelblad van de republiek te schrijven, verklaarde ze het buitenland de oorlog en bracht ze in het binnenland haar klassebelang tot gelding. Napoleon was voor de boeren geen persoon, maar een program. Met vliegende vaandel en slaande trom trokken ze naar de stembureaus onder de leuzen: plus d'impôts, à bas les riches, à bas la république, vive l'Empereur. Geen belastingen meer, weg met de rijken, weg met de republiek, leve de Keizer! Achter de keizer ging de boerenoorlog schuil. De republiek die ze had weggestemd was de *republiek der rijken*.

De 10de december was de coup d'état¹ van de boeren, die de bestaande regering omverwierp. En van deze dag af, waarop ze Frankrijk van een regering hadden beroofd en Frankrijk een regering hadden gegeven, was hun blik onbeweeglijk op Parijs gericht. Nu ze een moment actieve helden waren geweest in het revolutionaire drama, konden ze niet meer teruggedrongen worden in de passieve en willoze rol van het koor.

De overige klassen droegen er toe bij de verkiezingsoverwinning van de boeren te voltooien. De verkiezing van Napoleon betekende voor het *proletariaat* het afzetten van Cavaignac, het omverwerpen van de constituerende vergadering, het afdanken van het burgerlijke republikanisme, het annuleren van de Juni-overwinning. Voor de *kleine burgerij* betekende Napoleon de heerschappij van de schuldenaar over de schuldeiser. Voor de meerderheid van de *grote bourgeoisie* hield de verkiezing van Napoleon een openlijke breuk in met de fraktie, waarvan ze zich een tijdlang tegen de revolutionaire beweging had moeten bedienen, maar die voor haar onverdraaglijk werd zodra ze haar positie van het moment probeerde te verankeren als een grondwettelijke positie.

¹ staatsgreep

Napoleon in plaats van Cavaignac, dat betekende voor haar de monarchie in plaats van de republiek, het begin van de royalistische restauratie, de voorzichtig aangeduide Orléans, de onder viooltjes verborgen lelie^[42]. Het *leger* tenslotte koos met Napoleon tegen de Mobiele Garde, tegen de vredesidylle, voor oorlog.

Zo kon het gebeuren, zoals de 'Neue Rheinische Zeitung' het uitdrukte, dat de eenvoudigste man in Frankrijk de meest belangrijke werd.^[43] Juist omdat hij niets was, kon hij alles betekenen behalve zichzelf. Welk een verschillende betekenis de naam Napoleon intussen ook in de mond van de verschillende klassen mocht hebben, ieder schreef met deze naam op zijn stembiljet: Weg met de partij van de 'National', weg met Cavaignac, weg met de constituerende vergadering, weg met de burgerlijke republiek! Minister Dufaure verklaarde het openlijk in de constituerende vergadering: De 10de december is een tweede 24ste februari.

Kleine burgerij en proletariaat hadden en bloc *voor* Napoleon gestemd om *tegen* Cavaignac te stemmen en om de constituerende vergadering, doordat ze en bloc stemden, de uiteindelijke beslissing uit handen te nemen. Tegelijkertijd bracht het meest bewuste deel van de beide klassen zijn eigen kandidaten in het veld. Napoleon was de *collectieve naam* van alle tegen de burgerlijke republiek aancengesloten partijen, *Ledru-Rollin* en *Raspail* waren de *eigennamen*, de eerste van een democratisch gezinde kleine burgerij, de laatste van het revolutionaire proletariaat. De stemmen voor Raspail – de proletariërs en hun socialistische woordvoerders verkondigden het luid – moesten alleen maar als demonstratie gezien worden, als evenzovele protesten tegen ieder presidentschap, dat wil zeggen tegen de grondwet zelf, als evenzovele stemmen tegen Ledru-Rollin, de eerste daad waarmee het proletariaat zich als zelfstandige partij onafhankelijk verklaarde van de democratische partij. Deze partij daarentegen – de democratisch gezinde kleine burgerij en haar parlementaire vertegenwoordiger, de Montagne – behandelde de kandidatuur van Ledru-Rollin met alle ernst, waarmee ze zich zelf gewoonlijk op plechtige wijze pleegt te

duperen. Dit was overigens haar laatste poging zich tegenover het proletariaat als zelfstandige partij op te werpen. Niet alleen de republikeinse bourgeoisie, maar ook de democratische kleine burgerij en haar Montagne werden op 10 december verslagen.

Frankrijk bezat nu naast een *Montagne* een *Napoleon*, het bewijs dat beiden slechts de levenloze karikaturen waren van de grote realiteiten, waarvan ze de naam droegen. Lodewijk Napoleon voerde met de keizershoed en de adelaar geen miserabeler parodie van de oude Napoleon op dan de Montagne met haar aan 1793 ontleende frasen en haar demagogische poses de oude Montagne parodieerde. Het traditionele bijgeloof aan 1793 werd zodoende tegelijk met het traditionele bijgeloof aan Napoleon afgeschud. De revolutie zou pas zichzelf hebben teruggevonden zodra ze haar *eigen, originele* naam zou hebben gekregen, en daartoe zou ze pas in staat zijn zodra de moderne revolutionaire klasse, het industriële proletariaat, als overheersende faktor op de voorgrond zou treden. Men kan zeggen dat de rode december de Montagne al daarom verbijsterde en aan haar eigen verstand liet twijfelen, doordat hij met een schaterlach de klassieke analogie met de oude revolutie door een snode boerengrap verbrak.

Op 20 december legde Cavaignac zijn ambt neer en riep de constituerende vergadering Lodewijk Napoleon uit tot president van de republiek. Op 19 december, de laatste dag van haar alleenheerschappij, verwierp ze het voorstel tot amnestie van de Juniopstandelingen. Het herroepen van het dekreet van 27 juni, waarbij ze 15.000 opstandelingen met voorbijgaan van een rechterlijk oordeel tot deportatie had gedoemd, zou dat niet betekend hebben de Juni-slag zelf herroepen?

Odilon Barrot, de laatste minister van Louis-Philippe, werd de eerste minister van Lodewijk Napoleon. Precies zoals Lodewijk Napoleon zijn heerschappij niet liet beginnen op 10 december, maar bij een senaatsbesluit van 1804,^[41] vond hij een minister-president, die zijn ambtstermijn niet dateerde van 20 december, maar van een koninklijk dekreet van 24 februari. Als legitieme erfge-

naam van Louis-Philippe verzachtte Lodewijk Napoleon de schok van de machtswisseling door de oude regering aan te houden, die trouwens niet de tijd had gekregen te verslijten, omdat ze geen tijd had gevonden het levenslicht te zien.

De leiders van de royalistische fracties van de bourgeoisie hadden hem tot deze keus geadviseerd. De leider van de oude dynastieke oppositie, die onbewust de brug naar de republikeinen van de 'National' had geslagen, was nog beter geschikt om, volledig bewust, de overgang te vormen van de burgerlijke republiek naar de monarchie.

Odilon Barrot was de leider van de enige oude oppositiepartij die, steeds tevergeefs naar een ministerportefeuille dingend, nog niet versleten was geraakt. In snelle opeenvolging slingerde de revolutie alle oude oppositiepartijen naar de top van de staat, opdat ze niet alleen metterdaad maar ook met de frase zelf hun oude frasen moesten verloochenen en herroepen om tenslotte, verenigd in een walgelijk tweeslachtig lichaam, allen bij elkaar door het volk naar de vilderij van de geschiedenis te worden gesleept. En geen afvalligheid werd deze Barrot bespaard, deze belichaming van het burgerlijke liberalisme, die achttien jaar lang zijn schofterige leeghoofdigheid had verscholen achter het gewichtige gedrag van zijn lichaam^[45]. Wanneer zo nu en dan het oogverblindende contrast tussen de distels van het heden en de lauweren van het verleden hem zelf schrik aanjoeg, gaf een blik in de spiegel hem zijn ministeriële gemoedsrust en menselijke eigendunk terug. Wat hem vanuit de spiegel tegemoet straalde was Guizot, de man die hij steeds benijd, die hem steeds overtroffen had, Guizot zelf, maar een Guizot met het Olympische voorhoofd van Odilon. Wat hij over het hoofd zag waren de Midas-oren^[46].

De Barrot van 24 februari openbaarde zich pas duidelijk in de Barrot van 20 december. Bij hem, de orleanist en aanhanger van Voltaire, voegde zich als minister van Godsdienst de legitimist en Jezuïet Falloux.

Enkele dagen later werd het ministerie van Binnenlandse Zaken

toegewezen aan Léon Faucher, de aanhanger van Malthus. Recht, godsdienst en politieke economie! Dit alles behelsde de regering-Barrot en daarbij kwam nog de vereniging van legitimisten en orleanisten. Alleen de bonapartist ontbrak. Nog verborg Bonaparte zijn begeerte de rol van Napoleon te spelen; *Soulouque* speelde immers nog niet de rol van Toussaint-Louverture¹⁴⁷¹.

Onmiddellijk werd de partij van de 'National' verjaagd van alle hoge posten, waarin ze zich had genesteld. De prefectuur van politie, de directie van de posterijen, het ambt van openbare aanklager, het burgemeesterschap van Parijs, alles werd bemand met oude kreaturen van de monarchie. Changarnier, de legitimist, kreeg het verenigde opperbevel over de Nationale Garde in het departement Seine, over de Mobiele Garde en de linietroepen van de eerste legerdivisie; Bugcaud, de orleanist, werd benoemd tot opperbevelhebber van het Alpenleger. Deze aflossing van de wacht ging onder de regering-Barrot ononderbroken voort. De eerste daad van zijn regering was de restauratie van het oude royalistische ambtenarenapparaat. In een oogwenk veranderde de officiële scène: coulissen, kostumering, taal, acteurs, figuranten, souffleurs, opstelling van de partijen, motief van het drama, inhoud van het conflict, de hele situatie. Alleen de voorwereldlijke grondwetgevende vergadering stond nog op haar plaats. Maar vanaf het uur dat de Nationale Vergadering Bonaparte, dat Bonaparte Barrot en dat Barrot Changarnier had geïnstalleerd, sloot Frankrijk het tijdvak van vorming van een republikeinse grondwet af en begon aan het tijdvak van de grondwettelijke republiek. En wat moest een grondwetgevende vergadering in een grondwettelijke republiek? Nadat de aarde geschapen was bleef haar schepper geen andere keus dan de hemel in te vluchten. De grondwetgevende vergadering was vastbesloten zijn voorbeeld niet te volgen, de Nationale Vergadering vormde het laatste toevluchtsoord voor de partij van de burgerlijke republikeinen. Wanneer haar elke greep op de uitvoerende macht was ontglipt, restte haar dan niet de constituerende almacht? Onder alle omstandigheden de soevereine positie die ze

innam handhaven en van daar uit het verloren terrein terugveroveren – dat was haar eerste gedachte. Wanneer de regering-Barrot eenmaal door een regering van de 'National' zou zijn verdrongen, zou het royalistische personeel dadelijk de paleizen van de regering moeten ontruimen en zou het tricolore-personeel weer triomferend binnentrekken. De Nationale Vergadering besloot de regering omver te werpen en de regering bood zelf een gelegenheid tot de aanval, zoals de constituerende vergadering die niet beter had kunnen bedenken.

Men herinnert zich dat Louis Bonaparte voor de boeren betekende: Geen belastingen meer! Zes dagen zat hij op de presidentszetel en op de zevende dag, op 27 december, stelde zijn regering de *bandhaving van de zoutbelasting* voor, waarvan de afschaffing door de voorlopige regering gelast was. De zoutbelasting deelt met de wijnbelasting het voorrecht de zondebok van het oude Franse financiële stelsel te zijn, in het bijzonder in de ogen van de plattelandsbevolking. De regering-Barrot kon de uitverkorene van de boeren geen bijtender spotticht op zijn kiezers in de mond leggen dan de woorden: *Herstel van de zoutbelasting!* Met de zoutbelasting verloor Bonaparte zijn revolutionaire zout – de Napoleon van de boerenopstand ging in rook op en er bleef niets over dan de grote onbekende van de intrige der royalistische bourgeoisie. En niet zonder opzet maakte de regering-Barrot deze daad van tacteloos grove desillusie tot de eerste regeringsdaad van de president.

De constituerende vergadering greep van haar kant begerig de dubbele gelegenheid aan om de regering omver te werpen en zich tegenover de uitverkorene van de boeren op te werpen als verdedigster van het boerenbelang. Ze verwierp het voorstel van de minister van Financiën, bracht de zoutbelasting terug tot een derde van het vroegere bedrag, vermeerderde zodoende met 60 miljoen het tekort van de staat van 560 miljoen en wachtte na deze *motie van wantrouwen* rustig op het aftreden van de regering. Zo weinig had ze van de nieuwe wereld die haar omringde en van de veranderingen in haar eigen positie begrepen. Achter de regering stond

de president en achter de president stonden zes miljoen mensen, die evenzovele moties van wantrouwen tegen de constituerende vergadering in de stembussen hadden gedeponcerd. De constituerende vergadering gaf de natie haar motie van wantrouwen terug. Belachelijke ruil! Ze vergat dat haar moties geen wettig betaalmiddel meer waren. De afwijzing van de zoutbelasting deed slechts het besluit van Bonaparte en zijn regering rijpen om *'een einde te maken'* aan de constituerende vergadering. En toen begon het langdurige duel, dat de hele laatste levenshelft van de vergadering vult. 29 januari, 21 maart en 8 mei zijn de journées, de grote dagen in deze crisis; het zijn evenzovele voorlopers van de 13de juni.

De Fransen, zoals bijvoorbeeld Louis Blanc, hebben de gebeurtenissen van 29 januari opgevat als het aan de dag treden van een constitutionele tegenstelling, de tegenstelling tussen een soevereine, onontbindbare, uit het algemeen kiesrecht voortgekomen Nationale Vergadering en een president, die haar formeel verantwoording verschuldigd is, doch die in werkelijkheid niet alleen eveneens wordt gesanctioneerd door het algemeen kiesrecht en bovendien in zijn persoon alle stemmen verenigt, die honderdvoudig zijn versnipperd en opgedeeld onder de afzonderlijke leden van de Nationale Vergadering, maar die ook in het bezit is van de totale uitvoerende macht, waarboven de Nationale Vergadering slechts als een morele macht zweeft. Deze interpretatie van de 29ste januari verwart de taal van de strijd op de tribune, door middel van de pers en in de clubs met zijn werkelijke inhoud. Louis Bonaparte tegenover de constituerende Nationale Vergadering, dat was niet een eenzijdige constitutionele macht tegenover de andere, dat was niet de uitvoerende macht tegenover de wetgevende, maar dat was de geconstitueerde burgerlijke republiek zelf tegenover de werktuigen van haar constituering, tegenover de ecrzuchtige intriges en de ideologische eisen van de revolutionaire fractie van de bourgeoisie, die haar gegrondvest had en nu tot haar verwondering ervoer, dat haar grondwettelijke republiek eruit zag als een ge-

restaureerde monarchie, en die nu met geweld wilde blijven vasthouden aan de constituerende periode met haar voorwaarden, haar illusies, haar taal en haar personen en de rijpe burgerlijke republiek wilde verhinderen in haar voltooide en eigen gedaante naar buiten te treden. Zoals de constituerende Nationale Vergadering de in haar teruggevallen Cavaignac vertegenwoordigde, zo vertegenwoordigde Bonaparte de nog niet van hem losgesneden wetgevende Nationale Vergadering, dat wil zeggen de Nationale Vergadering van de grondwettelijke republiek.

De verkiezing van Bonaparte werd pas verklaarbaar doordat de *ene* naam vervangen werd door de veelheid van betekenissen ervan en doordat ze zich herhaalde in de verkiezing van de nieuwe Nationale Vergadering. Het mandaat van de oude was op 10 december afgelopen. Wat dus op 29 januari tegenover elkaar kwam te staan, dat waren niet de president en de Nationale Vergadering van *dezelfde* republiek, dat waren de Nationale Vergadering van de republiek-in-wording en de president van de reeds bestaande republiek, twee machten die totaal verschillende perioden in het levensproces van de republiek belichaamden, dat was aan de ene kant de kleine republikeinse fractie van de bourgeoisie, die als enige in staat was de republiek uit te roepen, haar door middel van straatgevechten en een schrikbewind aan het revolutionaire proletariaat te ontrukken en in de grondwet de ideale grondtrekken ervan te ontwerpen, en anderzijds de hele royalistisch gezinde massa van de bourgeoisie, die als enige in staat was in deze grondwettelijke burgerlijke republiek te heersen, de grondwet te ontdoen van haar ideologische versieringen en de onvermijdelijke voorwaarden te verwezenlijken voor de onderwerping van het proletariaat door middel van haar wetgeving en haar bestuur.

De elementen van het onweer, dat zich op 29 januari ontladde, werden gedurende de hele maand januari bijeengegaard. De constituerende vergadering wilde met haar motie van wantrouwen de regering-Barrot tot aftreden dwingen. De regering-Barrot stel-

de daarentegen de constituerende vergadering voor een definitieve motie van wantrouwen tegen zichzelf in te dienen, tot zelfmoord te besluiten, haar *eigen ontbinding* te gelasten. Rateau, een van de meest obscure afgevaardigden, deed de constituerende vergadering, op bevel van de regering, op 6 januari dit voorstel, dezelfde vergadering die reeds in augustus had besloten zich niet te ontbinden alvorens een hele reeks organische wetten ter aanvulling van de grondwet te hebben uitgevaardigd. Fould, die tot de regeringspartij behoorde, verklaarde rondit dat haar ontbinding nodig was '*om het geschokte vertrouwen te herstellen*'. En schokte ze het vertrouwen niet door het voorlopige stadium te rekken en met Barrot Bonaparte en met Bonaparte de grondwettelijke republiek weer ter discussie te stellen? Barrot, de Olympiër, die een razende Roeland was geworden bij het vooruitzicht dat hij het eindelijk in de wacht gesleepte minister-presidentschap, dat de republikeinen hem reeds eenmaal een decennium, dat wil zeggen tien maanden lang, hadden weten te onthouden, zich na een genot dat nauwelijks twee weken had geduurd weer ontfutseld zou zien, gedroeg zich tegenover deze ellendige vergadering tirannieker dan een tiran. De mildste van zijn uitspraken was dat er 'met haar geen toekomst mogelijk was'. En ze vertegenwoordigde inderdaad nog slechts het verleden. 'Ze is niet bij machte', voegde hij er ironisch aan toe, 'de republiek te voorzien van de instellingen die nodig zijn om haar te consolideren'. Inderdaad! Door uitsluitend het proletariaat als haar tegenstander te zien, was tegelijkertijd haar burgerlijke energie gebroken, terwijl met haar gespannen verhouding tot de royalisten haar republikeinse geestvervoering opnieuw was opgeleefd. Daardoor was ze in dubbel opzicht niet bij machte de burgerlijke republiek, die ze niet meer begreep, door de ermee overeenkomende instellingen te verankeren.

Met het voorstel van Rateau veroorzaakte de regering tegelijkertijd een *storm van petitie's* in het hele land en dagelijks werden de constituerende vergadering uit alle hoeken van Frankrijk

balen billets-doux¹ naar het hoofd gesmeten, waarin haar meer of minder kategorisch werd verzocht zichzelf te ontbinden en haar testament te maken. Van haar kant organiseerde de vergadering tegenpetities, waarin ze zichzelf liet oproepen in leven te blijven. De verkiezingsstrijd tussen Bonaparte en Cavaignac hernieuwde zich als petitiestrijd voor of tegen de ontbinding van de Nationale Vergadering. De petities zouden de rol gaan vervullen van commentaar achteraf op de 10de december. Deze agitatie duurde de hele maand januari voort.

In het conflict tussen haar en de president kon de constituerende vergadering zich wat betreft haar oorsprong niet beroepen op algemene verkiezingen, want men gebruikte het algemeen kiesrecht als argument tegen haar. Ze kon niet steunen op enige rechtmatige macht, want er was sprake van een conflict met de wettige macht. Ze kon de regering niet ten val brengen met moties van wantrouwen, zoals ze op 6 en 26 januari nog eens probeerde, want de regering had geen behoefte aan haar vertrouwen. Er restte haar nog één mogelijkheid: de *opstand*. De strijdkrachten van de opstand waren *het republikeins gezinde gedeelte van de Nationale Garde*, de *Mobiele Garde* en de centra van het revolutionaire proletariaat, de *clubs*. De Mobiele Gardes, deze helden van de junidagen, vormden in december op gelijke wijze de georganiseerde strijdmacht van de republikeinse fractie van de bourgeoisie als vóór juni de *Nationale Ateliers* de georganiseerde strijdmacht van het revolutionaire proletariaat hadden gevormd. Zoals de Uitvoerende Commissie van de constituerende vergadering haar brutale aanval op de Nationale Ateliers had gericht, toen ze een einde moest maken aan de ondraaglijk geworden eisen van het proletariaat, zo deed de regering van Bonaparte dat met de Mobiele Garde, toen ze een einde moest maken aan de ondraaglijk geworden eisen van de republikeinse fractie van de bourgeoisie. Ze verordonneerde de *ontbinding van de Mobiele*

¹ liefdesbrieven

Garde. De ene helft ervan werd ontslagen en op straat gesmeten, de andere kreeg in plaats van een democratische een monarchale organisatievorm, terwijl de soldij werd verlaagd tot de gewone soldij van de linietroepen. De Mobiele Garde zag zich in de positie van de Juni-opstandelingen geplaatst en dagelijks bracht de dagbladpers *publieke biechten*, waarin ze haar schuld aan de juni-gebeurtenissen erkende en het proletariaat om vergiffenis smeekte.

En de *clubs*? Vanaf het moment dat de constituerende vergadering in Barrot de president en in de president de grondwettelijke burgerlijke republiek en in de grondwettelijke burgerlijke republiek de burgerlijke republiek in het algemeen ter discussie stelde, schaarden alle elementen die de Februari-republiek hadden helpen vormen zich noodzakelijkerwijze rond haar aaneen, alle partijen die de bestaande republiek omver wilden werpen en haar door middel van een gewelddadige achterwaartse ontwikkeling wilden omvormen tot de republiek van hun klassenbelangen en principes. Het gebeurde was weer ongedaan gemaakt, de kristallisaties van de revolutionaire beweging waren weer opgelost, de republiek waarvoor gestreden werd was weer de onbepaalde republiek van de februaridagen, welke te bepalen zich iedere partij het recht voorbehield. De partijen namen weer een moment lang de oude posities van februari in, zonder de illusies van februari nog langer te koesteren. De tricolore-republikeinen van de 'National' steunden weer op de democratische republikeinen van de 'Réforme' en drongen hen als voorvechters in de parlementaire strijd op de voorgrond. De democratische republikeinen steunden weer op de socialistische republikeinen – op 27 januari verkondigde een openbaar manifest^[48] hun verzoening en vereniging – en maakten van de clubs de achtergrond van hun opstand. De regeringspers schilderde de tricolore-republikeinen terecht af als de herrezen opstandelingen van juni. Ten einde zich aan het hoofd van de burgerlijke republiek te handhaven trokken ze de burgerlijke republiek zelf in twijfel. Op 26 januari diende minister Faucher een wetsvoorstel inzake het recht van vereniging

in, waarvan de eerste paragraaf luidde: *'De clubs zijn verboden'*. Hij stelde voor dit wetsontwerp onmiddellijk als een urgente zaak te bespreken. De constituerende vergadering verwierp het voorstel tot urgentverklaring en op 27 januari diende Ledru-Rollin het voorstel in om de regering in staat van beschuldiging te stellen wegens schending van de grondwet, een voorstel dat 230 handtekeningen droeg. Het in staat van beschuldiging stellen van de regering op een moment, waarop een dergelijke daad de taktloze onthulling was van de machteloosheid van de rechter, namelijk de Kamermeerderheid, ofwel een machteloos protest van de aanklager tegen de Kamermeerderheid zelf, dat was de grote revolutionaire troef, die de jongere Montagne van nu af aan bij ieder hoogtepunt van de crisis uitspeelde. Arme Montagne, bezwijkend onder de loden last van haar eigen naam!

Blanqui, Barbès, Raspail en anderen hadden op 15 mei gepoogd de constituerende vergadering uiteen te jagen door aan het hoofd van het Parijse proletariaat haar zittingszaal binnen te dringen. Barrot bereidde diezelfde vergadering een morele 15de mei, doordat hij haar eigen ontbinding wilde dikteren en haar zittingszaal wilde sluiten. Diezelfde vergadering had Barrot belast met het onderzoek tegen hen, die naar aanleiding van de meigebeurtenissen waren aangeklaagd; en nu, op het moment dat hij haar verscheen als een royalistisch gezinde Blanqui, op het moment dat zij tegenover hem haar bondgenoten zocht in de clubs, onder de revolutionaire proletariërs, in de partij van Blanqui, op dit moment martelde de onverbiddelijke Barrot haar met het voorstel de gevangenen van mei te onttrekken aan de juryrechtbanken en hen over te dragen aan het door de partij van de 'National' uitgevonden hooggerechtshof, de haute cour. Merkwaardig, hoe de opgezwepte angst om een ministerportefeuille uit het brein van een man als Barrot geestigheden kon laten ontspruiten een Beaumarchais waardig! De Nationale Vergadering nam na lang aarzelen zijn voorstel aan. Oog in oog met de plegers van de aanslag van mei hervond ze haar normale karakter.

Werd de constituerende vergadering tegenover de president en de ministers tot de *opstand* gedwongen, de president en de regering werden tegenover de constituerende vergadering tot de staatsgreep genoopt, want ze beschikten over geen enkel wettelijk middel om haar te ontbinden. Maar de constituerende vergadering was de moeder van de grondwet en de grondwet was de moeder van de president. Met een staatsgreep zou de president de grondwet verscheuren en zijn republikeinse rechtsgrond uitvlakken. Hij zou dan gedwongen zijn een imperialistische rechtsgrond voor de greep te halen. Maar de imperialistische rechtsgrond riep de orleanistische wakker en beide verbleekten bij de legitimistische rechtsgrond. Op een moment dat de orleanistische partij nog slechts de verliezer van februari en Bonaparte nog slechts de overwinnaar van 10 december was en beiden tegenover de republikeinse usurpatie alleen nog hun eveneens geïsurpeerde monarchale titels konden stellen, op dat moment kon door de val van de wettige republiek alleen maar haar uiterste tegenpool oprijzen, de legitimistische monarchie. De legitimisten waren er zich van bewust dat het moment gunstig was; ze zetten op klaarlichte dag hun samenzwering op touw. Ze mochten de hoop koesteren in generaal Changarnier hun Monk^[49] te vinden. De komst van de *witte monarchie* werd even openlijk verkondigd in hun clubs als in de proletarische die van de *rode republiek*.

Een geslaagde onderdrukking van een oproer zou de regering van alle moeilijkheden hebben verlost. 'De wettigheid is onze dood', riep Odilon Barrot uit. Een oproer zou de gelegenheid hebben geschapen om onder het mom van het salut public¹ de constituerende vergadering te ontbinden en de grondwet in het belang van de grondwet zelf te schenden. Het brutale optreden van Odilon Barrot in de Nationale Vergadering, het voorstel tot opheffing van de clubs, het met veel lawaai afzetten van 50 tricolore-prefecten en hun vervanging door royalisten, de ontbinding van de Mo-

¹ openbaar welzijn

biele Garde, de mishandeling van de leiders ervan door Changarnier, het weer aanstellen van Lerminier, de hoogleraar die reeds onder Guizot niet meer te handhaven was geweest, het dulden van de legitimistische grootspraak – het waren evenzovele provocaties tot een oproer. Maar het oproer zweeg. Het verwachtte het signaal van de constituerende vergadering en niet van de regering.

Eindelijk kwam de 29ste januari, de dag waarop de beslissing moest vallen over het voorstel van Mathieu (de la Drôme) om het voorstel van Râteau onvoorwaardelijk te verwerpen. Legitimisten, orleanisten, bonapartisten, Mobile Garde, Montagne, clubs, alles zwoer op deze dag samen, ieder evenzeer tegen zijn zogenaamde vijand als tegen zijn zogenaamde bondgenoot, Bonaparte inspecteerde, hoog te paard, op het Place de la Concorde een deel van de troepen, Changarnier voerde een overdadig schouwspel van strategische manoeuvres op, de constituerende vergadering trof haar vergadergebouw door het leger bezet aan. Zij, het middelpunt van alle strijdige aspiraties, angsten, verwachtingen, gisting, spanningen en complotten, deze als een leeuw zo moedige vergadering aarzelde geen moment toen ze de tijdgeest dichter dan ooit naderde. Ze leek op die strijder, die niet alleen bang was zijn eigen wapens te gebruiken, maar zich ook verplicht voelde de wapens van zijn tegenstander intact te laten. Met doodsvrachting tekende ze haar eigen doodvonnis en verwierp de onvoorwaardelijke verwerping van het voorstel van Râteau. Terwijl ze zich zelf in staat van beleg bevond, stelde ze aan de constituerende activiteit grenzen, waarvan het kader noodzakelijkerwijs gevormd was door de staat van beleg in Parijs. Ze nam wraak op een wijze, haar waardig, toen ze de volgende dag besloot tot het instellen van een onderzoek naar de schrik, die de regering haar op 29 januari op het lijf had gejaagd. De Montagne bewees haar gebrek aan revolutionaire energie en politiek inzicht, doordat ze zich door de partij van de 'National' liet gebruiken als de heraut in deze grote klucht van intriges. De partij van de 'National' had haar laatste poging in het werk gesteld om het monopolie van de heerschappij, dat ze

tijdens de ontstaansperiode van de burgerlijke republiek had bezeten, in de grondwettelijke republiek verder te blijven behouden. Ze had schipbreuk geleden.

Ging het in de januaricrisis om het bestaan van de constituerende vergadering, in de crisis van 21 maart ging het om het bestaan van de grondwet, toen om de personen van de nationale partij, nu om haar ideaal. Het behoeft geen betoog dat de honnête republikeinen de hooggestemde gevoelens van hun ideologie tegen een lagere prijs opgaven dan het wereldse genot van de regeringsmacht.

Op 21 maart stond het wetsontwerp van Faucher tegen het recht van vereniging, *het verbod van de clubs*, op de agenda van de Nationale Vergadering. Artikel 8 van de grondwet garandeert alle Fransen het recht zich te verenigen. Het verbod van de clubs was dus een ondubbelzinnige schending van de grondwet en de grondwetgevende vergadering zelf moest de ontoring van haar heiligdommen kanoniseren. Maar de clubs waren de verzamelpunten, de plaatsen van samenzwering van het revolutionaire proletariaat. De Nationale Vergadering had zelf de coalitie van de arbeiders tegen hun bourgeois verboden. En wat waren de clubs anders dan een coalitie van de hele arbeidersklasse tegen de hele bourgeoisie, de vorming van een arbeidersstaat tegen de burgerlijke staat? Waren ze niet evenzovele constituerende vergaderingen van het proletariaat en evenzovele slagvaardige legerafdelingen van de revolve? Wat de grondwet voor alles moest vastleggen was de heerschappij van de bourgeoisie. De grondwet kon dus klaarblijkelijk onder het recht van vereniging slechts die verenigingen verstaan, die in overeenstemming waren met de heerschappij van de bourgeoisie, dat wil zeggen met de burgerlijke orde. Bediende ze zich, uit theoretisch fatsoen, van algemene termen, er waren immers de regering en de Nationale Vergadering om de grondwet in bijzondere gevallen te interpreteren en te hanteren? En wanneer de clubs in de oertijd van de republiek in feite verboden waren geweest door de staat van beleg, moesten ze dan

in de geregelde, grondwettelijke republiek niet verboden zijn bij de wet? De tricolore-republikeinen konden tegenover deze prozaïsche interpretatie van de grondwet niets anders stellen dan de overdreven frasen van de grondwet. Een deel van hen, Pagnerre, Duclerc en anderen, stemde met de regering mee en hielp haar zo aan de meerderheid. Het andere deel, met aan het hoofd de aartsengel Cavaignac en de kerkvader Marrast, trok zich, nadat het artikel over het verbod van de clubs erdoor gekomen was, samen met Ledru-Rollin en de Montagne terug in een apart vertrek en 'beraadde zich'. De Nationale Vergadering was verlamd, ze bezat niet meer het minimumaantal stemmen dat voor het nemen van besluiten vereist was. Juist op tijd herinnerde de heer Crémieux er in het aparte vertrek aan, dat de weg van hier direct naar de straat voerde en dat het geen februari 1848 meer was maar maart 1849. De partij van de 'National' keerde, nadat haar op eens een licht was opgegaan, terug naar de zittingszaal van de Nationale Vergadering, met in haar gevolg de nogmaals bij de neus genomen Montagne die, permanent gekweld door revolutionaire neigingen, even permanent uitzag naar grondwettelijke mogelijkheden en zich altijd nog beter op haar plaats voelde achter de burgerlijke republikeinen dan voor het revolutionaire proletariaat. Op die manier werd de komedie gespeeld. En de grondwetgevende vergadering zelf had gedekreteerd, dat de schending van de letter van de grondwet de enig juiste verwezenlijking van haar geest was.

Er bleef nog een punt te regelen, nl. de verhouding van de grondwettelijke republiek tot de Europese revolutie, haar *buitenlandse politiek*. Op 8 mei 1849 heerste er een ongewone opwindning in de constituerende vergadering, aan het leven waarvan binnen enkele dagen een einde zou komen. De aanval van het Franse leger op Rome, het terugslaan ervan door de Romeinen, de politieke eerloosheid en militaire blamage van dit leger, de sluipmoord op de Romeinse republiek door de Franse republiek, de eerste Italiaanse veldtocht van de tweede Bonaparte stond op de agenda.

De Montagne had nogmaals haar grote troef uitgespeeld, Ledru-Rollin had de onvermijdelijke aanklacht tegen de regering en ditmaal ook tegen Bonaparte wegens schending van de grondwet op de tafel van de president gedeponceerd.

Het motief van de 8ste mei herhaalde zich later als het motief van de 13de juni. Laten we wat dieper ingaan op de expeditie naar Rome.

Cavaignac had reeds midden november 1848 een oorlogsvloot naar Civitavecchia overgebracht om de paus te beschermen, hem aan boord te nemen en naar Frankrijk over te brengen. Het plan was dat de paus de honnête republiek zou inzegenen en de verkiezing van Cavaignac tot president zou veiligstellen. Met de paus wilde Cavaignac de papen, met de papen de boeren en met de boeren het presidentschap aan de haak slaan. In eerste instantie bedoeld als verkiezingsstunt, was de expeditie van Cavaignac tegelijkertijd een protest en een dreigement tegen de Romeinse revolutie. In de kiem bevatte ze de interventie van Frankrijk ten gunste van de paus.

Tot deze interventie ten gunste van de paus en in samenwerking met Oostenrijk en Napels werd besloten tijdens de eerste zitting van Bonapartes ministerraad op 23 december. Falloux in de regering: dat betekende de paus in Rome en in het Rome . . . van de paus. Bonaparte had de paus niet meer nodig om president van de boeren te worden, maar hij had wel het voortbestaan van de paus nodig om de boeren van de president te laten voortbestaan. Hun lichtgelovigheid had hem tot president gemaakt. Mèt het geloof verloren ze hun lichtgelovigheid en met de paus het geloof. En dan de met elkaar verbonden orleanisten en legitimisten, die uit naam van Bonaparte heersten! Voordat de koning gerestaureerd zou worden, moest de macht gerestaureerd worden die de koning zijn aureool verleent. Afgezien van hun royalistische gezindheid: zonder het oude, aan diens wereldse heerschappij onderworpen Rome geen paus, zonder de paus geen katholicisme, zonder katholicisme geen Franse godsdienst, en wat zou er zonder

godsdienst van de oude Franse maatschappij terechtkomen? De hypotheek, die de boer op de hemelse goederen bezit, garandeert de hypotheek die de bourgeois op de boerenhoeven bezit. De Romeinse revolutie was dus een aanslag op de eigendom, op de burgerlijke orde, net zo vreselijk als de Juni-revolutie. De herstelde bourgeoisheerschappij in Frankrijk vereiste het herstel van de pauselijke heerschappij in Rome. En tenslotte bracht men in de Romeinse revolutionairen slagen toe aan de bondgenoten van de Franse revolutionairen; het bondgenootschap tussen de contrarevolutionaire klassen in de grondwettelijke Franse republiek vond een noodzakelijke aanvulling in het bondgenootschap van de Franse republiek met de Heilige Alliantie, met Napels en Oostenrijk. Het besluit van de ministerraad van 23 december was voor de constituerende vergadering geen geheim. Reeds op 8 januari had Ledru-Rollin de regering erover geïnterpelleerd, de regering had ontkend en de Nationale Vergadering was overgegaan tot de orde van de dag. Stelde ze vertrouwen in de woorden van de regering? Wij weten dat ze de hele maand januari zoekbracht met het indienen van moties van wantrouwen. Maar wanneer het tot de rol van het ministerie behoorde om te liegen, dan behoorde het tot haar rol te huichelen dat ze de leugens van het ministerie geloofde om daarmee de republikeinse dehors¹ te redden.

Intussen was Piëmont^[50] verslagen, had Karel Albert afstand gedaan van de troon en klopte het Oostenrijkse leger aan de poorten van Frankrijk. Ledru-Rollin interpelleerde heftig. De regering bewees dat ze in Noord-Italië slechts de politiek van Cavaignac en Cavaignac slechts de politiek van de voorlopige regering, dat wil zeggen van Ledru-Rollin, had voortgezet. Ditmaal oogste ze van de kant van de Nationale Vergadering zelfs een motie van wantrouwen en werd ze gemachtigd tijdelijk een geschikt punt in Noord-Italië te bezetten, ten einde op die manier de vreedzame onderhandelingen met Oostenrijk over de onschendbaarheid van

¹ schijn

het gebied van Sardinië en het Romeinse vraagstuk enige ruggesteun te geven. Zoals bekend wordt op de slagvelden van Noord-Italië over het lot van Italië beslist. Met Lombardije en Piëmont was dan ook Rome gevallen of Frankrijk moest de oorlog verklaren aan Oostenrijk en daarmee aan de Europese contrarevolutie. Zag de Nationale Vergadering de regering-Barrot plotseling aan voor het oude comité voor openbaar welzijn? Of zichzelf voor de Conventie? Waarom dan de militaire bezetting van een punt in Noord-Italië? Achter deze doorzichtige dekmantel verborg men de expeditie tegen Rome.

Op 14 april gingen 14.000 man onder bevel van Oudinot onder zeil naar Civitavecchia, op 16 april verleende de Nationale Vergadering de regering een krediet van 1.200.000 franc voor het gedurende drie maanden onderhouden van een interventievloot in de Middellandse Zee. Ze gaf de regering daarmee alle middelen in de handen om tegen Rome te interveniëren, terwijl ze het voorstelde alsof ze de regering tegen Oostenrijk liet interveniëren. Ze zag niet wat de regering deed, ze hoorde slechts wat deze zei. Een dergelijk geloof trof men in Israël niet aan, de grondwettige vergadering was in de positie geraakt dat ze niet mocht weten wat de grondwettelijke republiek mocht doen.

Eindelijk, op 8 mei, werd de laatste scène van de klucht opgevoerd. De constituerende vergadering eiste van de regering spoedige maatregelen om de Italiaanse expeditie tot het oorspronkelijk gestelde doel te beperken. Bonaparte liet dezelfde avond een stuk in de 'Moniteur'^[28] opnemen, waarin hij zijn zeer grote erkentelijkheid uitsprak voor Oudinot. Op 11 mei verwierp de Nationale Vergadering het voorstel tot indiening van een gerechtelijke aanklacht tegen dezelfde Bonaparte en diens regering. En de Montagne, die, in plaats van dit netwerk van bedrog uiteen te scheuren, de parlementaire klucht als een tragedie opneemt om er zelf de rol van Fouquier-Tinville in te spelen, heeft zij onder de geleende leeuwenvacht van de Conventie niet het haar aangeboren kleinburgerlijke kalfsvet verraden?

De laatste helft van het bestaan van de grondwetgevende vergadering kan als volgt worden samengevat: op 29 januari geeft ze toe dat de royalistische frakties van de bourgeoisie de natuurlijke superieuren zijn van de door haar geschapen grondwettelijke republiek, op 21 maart dat de schending van de grondwet de verwezenlijking ervan betekent, en op 11 mei dat het met veel vertoon aangekondigde passieve bondgenootschap tussen de Franse republiek en de strijdende volkeren haar actieve bondgenootschap met de Europese contrarevolutie betekent.

Deze miserable vergadering verdween van het toneel, nadat ze nog twee dagen voor haar verjaardag, 4 mei, zichzelf de genoegdoening had geschonken het voorstel tot amnestie voor de Juni-opstandelingen te verwerpen. Haar macht gebroken, door het volk dodelijk gehaat, verstoten, mishandeld, verachtelijk terzijde geschoven door de bourgeoisie wier werktuig ze was, gedwongen in de tweede helft van haar bestaan de eerste helft ervan te desavoueren, beroofd van haar republikeinse illusies, zonder grote scheppingen in het verleden, zonder hoop voor de toekomst, nog tijdens haar leven bij stukjes en beetjes afstervend, wist ze haar eigen lijk nog slechts te galvaniseren door voortdurend de Juni-overwinning in haar herinnering op te roepen en nog eens te doorleven en zichzelf te bevestigen door telkens weer de verdoemden opnieuw te verdoemen. Vampier, die van het bloed van de Juni-opstandelingen leefde!

Ze liet een tekort op de staatsbegroting achter, vergroot door de kosten van de Juni-opstand, door het wegvallen van de zoutbelasting, door de schadeloosstellingen die ze de plantagebezitters had toegekend wegens de opheffing van de slavernij van de negers, door de kosten van de Romeinse expeditie, door de opheffing van de wijnbelasting, tot de afschaffing waarvan ze, bij haar laatste ademtocht, nog besloot, als een oude man die, vol leedvermaak, zich gelukkig prijst zijn lachende erfgenaam een kompromitterende creshuld op de schouders te kunnen leggen.

Begin maart was de verkiezingsagitic voor de *wetgevende*

Nationale Vergadering begonnen. Twee belangrijke groepen traden tegen elkaar in het strijdperk, de *partij van de orde* en de *democratisch-socialistische* of *rode partij*; tussen deze beide in stonden de *Vrienden van de Grondwet*, onder welke naam de tricolore-republikeinen van de 'National' een partij probeerden uit te beelden. De *partij van de orde* ontstond direct na de junidagen; pas nadat de gebeurtenissen van 10 december haar hadden veroorloofd de klik van de 'National', de burgerlijke republikeinen, van zich af te stoten, onthulde ze het geheim van haar bestaan, de *coalitie van orleanisten en legitimisten tot één partij*. De burgerlijke klasse viel uiteen in twee grote frakties, die om beurten het monopolie van de heerschappij bezaten, nl. het *grootgrondbezit* onder de *gerestaureerde monarchie*, de *financiële aristocratie* en de *industriële bourgeoisie* onder de *Juli-monarchie*. *Bourbon* stond als koninklijke naam voor de overheersende invloed van de belangen van de ene fractie, de koninklijke naam *Orléans* was synoniem met het overheersen van de belangen van de andere fractie; het *naamloze rijk der republiek* was het enige, waarin beide frakties hun gemeenschappelijke klassebelangen konden handhaven zonder hun wederzijdse rivaliteit op te geven. Als de burgerlijke republiek niets anders kon zijn dan de voltooide, in haar meest zuivere gedaante aan de dag getreden heerschappij van de gehele bourgeoisie-klasse, kon ze dan iets anders zijn dan de heerschappij van de met legitimisten aangevulde orleanisten en van de met orleanisten aangevulde legitimisten, de *synthese van Restauratie en Juli-monarchie*? De burgerlijke republikeinen van de 'National' vertegenwoordigden geen op economische grondslagen berustende grote fractie van hun klasse. Ze waren slechts belangrijk en hadden slechts recht op historische erkenning voorzover ze onder de monarchie tegenover de beide burgerlijke frakties, die slechts hun *specifieke* regime op het oog hadden, het algemene regime van de bourgeoisie-klasse tot uitdrukking brachten, het *naamloze rijk der republiek*, dat ze idealiseerden en met antieke arabesken opsierden, maar waarin ze voor alles de heerschappij van hun klik begroet-

ten. Toen de partij van de 'National' aan haar eigen verstand ging twijfelen op het moment dat ze aan de top van de door haar gevestigde republiek de samenwerkende royalisten in het oog kreeg, vergisten deze laatsten zichzelf niet minder ten aanzien van het feit dat ze samen de heerschappij uitoefenden. Ze begrepen niet dat, al was elk van hun frakties, afzonderlijk beschouwd, ook royalistisch, het produkt van hun chemische verbinding noodzakelijkerwijs *republikeins* moest zijn, dat de witte en de blauwe monarchie elkaar moesten neutraliseren in de republiek van de tricolore. Gedwongen door de tegenstelling tot het revolutionaire proletariaat en de zich meer en meer daar omheen, als om een centrum, verdringende overgangsklasse, gedwongen ook hun verenigde krachten in te spannen en de organisatie van deze verenigde kracht in stand te houden, moest elk van de frakties van de partij van de orde tegenover de zucht naar restauratie en aanmatiging van de andere de gemeenschappelijke heerschappij, dat wil zeggen de *republikeinse vorm* van de heerschappij der bourgeoisie, tot gelding brengen. Zo zien we deze royalisten, die aanvankelijk in een directe restauratie geloven en later de republikeinse vorm handhaven met het schuim van woede, met dodelijke scheldwoorden ertegen op de lippen, tenslotte toegeven dat ze elkaar slechts in een republiek kunnen verdragen en de restauratie tot een onbepaald tijdstip uitstellen. Het genot van de verenigde heerschappij deed de kracht van ieder van beide frakties toenemen en maakte hun vermogen en hun bereidheid steeds geringer zich aan de ander te onderschikken, dat wil zeggen, de monarchie te restaureren.

In haar verkiezingsprogram proklameerde de *partij van de orde* direct de heerschappij van de bourgeoisie, dat wil zeggen de instandhouding van de bestaansvoorwaarden van haar heerschappij, van de *eigendom*, het *gezin*, de *godsdiens*t, de *orde!* Ze stelde natuurlijk haar klasseheerschappij en de voorwaarden voor haar klasseheerschappij voor als heerschappij van de beschaving en als de noodzakelijke voorwaarden voor zowel de materiële produktie als voor de eruit voortvloeiende verhoudingen in het maatschappelijke

verkeer. De partij van de orde beschikte over enorme financiële bronnen, ze organiseerde in heel Frankrijk haar filialen, ze had alle ideologen van de oude maatschappij in loondienst, ze beschikte over de invloed van de bestaande regeringsmacht, ze bezat een leger onbetaalde vazallen onder heel de massa van kleine burgers en boeren, die, nog ver verwijderd van de revolutionaire beweging, in de hoogwaardigheidsbekleders van de grote eigendom de natuurlijke vertegenwoordigers vonden van hun kleine eigendom en van zijn kleine vooroordelen; de partij der orde, over het hele land vertegenwoordigd door een enorm aantal kleine koninkjes, kon de afwijzing van haar kandidaten als oproer bestraffen, rebellerende arbeiders, weerspannige boerenknechten, dienstmeisjes, employés, spoorwegbeambten en ambtenaren, kortom al haar naar burgerlijke norm ondergeschikte funktionarissen ontslaan. Tenslotte kon ze hier en daar het bedrog in stand houden dat de republikeinse constituerende vergadering de Bonaparte van 10 december had belet zijn wonderdoende krachten te openbaren. We hebben de bonapartisten niet ingedeeld bij de partij van de orde. Ze vormden geen serieuze fractie van de klasse der bourgeoisie, maar een verzameling oude, bijgelovige invaliden en jonge, ongeloovige gelukzoekers. De partij van de orde behaalde de overwinning bij de verkiezingen, ze leverde de grote meerderheid voor de wetgevende vergadering.

Tegenover de samenwerkende contrarevolutionaire bourgeois-klasse moesten de reeds gerevolutioneerde delen van de kleine bourgeoisie en van de boerenklasse zich natuurlijk verbinden met de hoogwaardigheidsbekleider van de revolutionaire belangen, het revolutionaire proletariaat. We hebben gezien hoe de democratische woordvoerders van de kleine burgerij in het parlement, dat wil zeggen de Montagne, door parlementaire nederlagen in de armen van de socialistische woordvoerders van het proletariaat werden gedreven en hoe de werkelijke kleine burgerij buiten het parlement door de concordats à l'amiable, door het brutale doordrijven van de bourgeoisbelangen en door faillissement in de armen

van de werkelijke proletariërs werden gedreven. Op 27 januari hadden Montagne en socialisten hun verzoening gevierd, op het grote banket van februari 1849 herhaalden zij deze daad van hun vereniging. De sociale en de democratische partij, de partij van de arbeiders en die van de kleine burgers, verenigden zich tot *sociaal-democratische* partij, dat wil zeggen tot de *rode* partij.

De Franse republiek, die een ogenblik was verlamd door de doodstrijd die op de junidagen volgde, had sinds de opheffing van de staat van beleg op 19 oktober een voortdurende reeks van koortsachtige spanningen doorgemaakt. Eerst de strijd om het presidentschap; toen de strijd tussen de president en de constituerende vergadering; de strijd om de clubs; het proces in Bourges^[51], dat tegenover de kleine figuren van de president, van de verbonden royalisten, van de honnête republikeinen, van de democratische Montagne en van de socialistische doctrinairen van het proletariaat de werkelijke revolutionairen van het proletariaat ten tonele voerde als monsters uit de oertijd, zoals alleen een zondvloed ze kan achterlaten aan het oppervlak van de maatschappij of zoals ze alleen aan een maatschappelijke zondvloed vooraf kunnen gaan; de verkiezingsagitatie, de terechtstelling van de moordenaars van Bréa^[52]; de voortdurende processen tegen dagbladen; de gewelddadige politionele inmenging van de regering bij de banketten; de brutale royalistische provokaties; het aan de schandpaal nagelen van de beeltenissen van Louis Blanc en Causidière; de ononderbroken strijd tussen de grondwettelijke republiek en grondwetgevende vergadering, een strijd die de revolutie ieder moment naar haar uitgangspunt terugdrong, die ieder moment de overwinnaar tot overwonnene, de overwonnene tot overwinnaar maakte en in een oogwenk de posities van partijen en klassen, hun scheidingen en bindingen, omkeerde; de snelle ontwikkeling van de Europese contrarevolutie, de roemvolle strijd in Hongarije, de Duitse opstanden, de Romeinse expeditie, de smadelijke nederlaag van het Franse leger voor Rome – in deze kolkende beweging, in deze foltering van historische onrust, in deze dramati-

sche eb en vloed van revolutionaire hartstochten, verwachtingen en ontgoochelingen waren de verschillende klassen van de Franse maatschappij gedwongen de perioden van hun ontwikkeling in weken te tellen, zoals ze die vroeger in halve eeuwen hadden geteld. Een belangrijk gedeelte van de boeren en de provincies was gerevolutioneerd. Niet alleen dat ze teleurgesteld waren in Napoleon, de rode partij bood hun in plaats van een naam een inhoud, in plaats van de illusoire belastingvrijdom de terugbetaling van het aan de legitimisten betaalde miljard, de regeling van de hypotheeken en de opheffing van de woeker.

Het leger zelf was aangestoken door de koorts van de revolutie. Het had in Bonaparte voor de overwinning gestemd en hij schonk het de nederlaag. Het had in hem gestemd op de kleine korporaal, achter wie de grote revolutionaire veldheer schuilgaat, en hij gaf het de grote generaals er voor terug, achter wie zich de dienstkloppende korporaal verbergt. Er was dus geen twijfel mogelijk of de rode partij, dat wil zeggen de verbonden democratische partij, moest zoal niet de overwinning dan toch grote triomfen behalen, geen twijfel of Parijs, het leger, een groot deel van de provincies zou op haar stemmen. *Ledru-Rollin*, de leider van de Montagne, werd door vijf departementen gekozen; geen enkele leider van de partij van de orde behaalde een dergelijke overwinning, noch iemand uit de eigenlijke proletarische partij. Deze verkiezing onthult ons het geheim van de democratisch-socialistische partij. Terwijl enerzijds de Montagne, de parlementaire voorvechter van de democratische kleine burgerij, gedwongen was zich met de socialistische doctrinair van het proletariaat te verbinden – het proletariaat, dat door de verschrikkelijke materiële nederlaag in juni gedwongen was zich door intellectuele overwinningen weer op te richten en dat door de ontwikkeling van de overige klassen nog niet in staat was naar de revolutionaire diktatuur te grijpen, moest zich in de armen werpen van de doctrinair van zijn emancipatie, de stichters van socialistische sekten – stelden anderzijds de revolutionaire boeren, het leger en de provincies zich op achter

de Montagne, die daardoor heer en meester werd in het revolutionaire kamp en door het vergelijk met de socialisten iedere tegenstelling binnen de revolutionaire partij uit de weg had geruimd. Tijdens de laatste helft van het bestaan van de constituerende vergadering verwoordde ze het republikeinse pathos ervan en deed de door haar tijdens de periode van de voorlopige regering, de Uitvoerende Commissie en de junidagen begane zonden in het vergeetboek raken. In dezelfde mate waarin de partij van de 'National' zich in overeenstemming met haar halfslachtige natuur door de royalistische regering liet onderdrukken, steeg de tijdens de periode van almacht van de 'National' terzijde geschoven Montagne in aanzien en deed zich gelden als de parlementaire vertegenwoordigster van de revolutie. Inderdaad had de partij van de 'National' tegen de andere, royalistische fracties niets in te brengen dan eerzuchtige persoonlijkheden en idealistische kletspraat. De Montagne vertegenwoordigde daarentegen een tussen bourgeoisie en proletariaat zwevende massa, waarvan de materiële belangen democratische instellingen vereisten. Tegenover de Cavaignacs en de Marrasts verpersoonlijkten Ledru-Rollin en de Montagne daarom de waarheid van de revolutie, en uit het bewustzijn van deze situatie putten zij des te meer moed naarmate de uiting van revolutionaire energie zich beperkte tot uitvallen in het parlement, het deponeren van aanklachten, dreigementen, stemverheffingen, donderende redevoeringen en uitersten, die slechts bij woorden bleven. De boeren bevonden zich ongeveer in dezelfde positie als de kleine burgers, ze hadden ongeveer dezelfde sociale eisen te stellen. Alle middenlagen van de maatschappij moesten daarom, voorzover ze in de revolutionaire beweging waren terechtgekomen, in Ledru-Rollin hun held vinden. Ledru-Rollin was de verpersoonlijking van het democratische kleinburgerdom. Tegenover de partij van de orde moesten allereerst de half conservatieve, half revolutionaire en volkomen utopische hervormers van deze orde naar voren worden gestuwd.

De partij van de 'National', 'de vrienden van de grondwet

quand même¹, de républicains purs et simples² werden in de verkiezingen volledig verslagen. Ze kwamen als onaanzienlijke minderheid in de wetgevende Kamer, hun beruchtste leiders verdwenen van het toneel, zelfs Marrast, de hoofdredacteur en de Orpheus van de honnête republiek.

Op 28 mei kwam de wetgevende vergadering bijeen, op 11 juni speelde de botsing van 8 mei zich opnieuw af, Ledru-Rollin diende uit naam van de Montagne een aanklacht in tegen de president en de regering wegens schending van de grondwet, wegens het bombardement van Rome. Op 12 juni verwierp de wetgevende vergadering de aanklacht, zoals de grondwetgevende vergadering die op 11 mei had verworpen, maar ditmaal dreef het proletariaat de Montagne de straat op, echter niet voor een straatgevecht, maar voor het houden van een processie. Het is voldoende erop te wijzen dat de Montagne aan het hoofd van deze beweging stond om te weten dat de beweging overwonnen werd en dat juni 1849 een even belachelijke als onwaardige karikatuur van juni 1848 was. De grote terugtocht van 13 juni werd slechts overschaduwed door het nog grotere verslag van de veldslag door Changarnier, de grote man, die door de partij van de orde was geïmproviseerd. Ieder maatschappelijk tijdvak heeft zijn grote mannen nodig, en wanneer het dezen niet vindt, vindt het hen uit, zoals Helvétius zegt.

Op 20 december bestond nog slechts de ene helft van de grondwettelijke burgerlijke republiek, de *president*; op 28 mei werd ze aangevuld met de andere helft, de *wetgevende vergadering*. In juni 1848 had de zich constituerende burgerlijke republiek zich in het geboortenregister van de geschiedenis doen opnemen met een onbeschrijfelijke veldslag tegen het proletariaat, in juni 1849 de grondwettelijke republiek met een onbeschrijfelijke klucht met de kleine burgerij. Juni 1849 was de wraak voor juni 1848. In juni 1849 werden niet de arbeiders overwonnen, maar de kleine burgers

¹ ondanks alles, tot elke prijs - ² republikeinen van het zuiverste water

geveld die tussen hen en de revolutie stonden. Juni 1849 was niet de bloedige tragedie tussen loonarbeid en kapitaal, maar het aan gevangnissen rijke deerniswekkende schouwspel tussen schuldenaar en schuldeiser. De partij van de orde had overwonnen, ze was almachtig, ze moest nu tonen wie ze was.

De gevolgen van de 13de juni 1849

Van 13 juni 1849 tot 10 maart 1850

Op 20 december had de Januskop van de *grondwettelijke republiek* nog maar één gelaat getoond, het uitvoerende gelaat met de waterige, vlakke trekken van L. Bonaparte; op 28 mei toonde hij zijn tweede gelaat, het *wetgevende*, bezaaid met de littekens die de orgiën van Restauratie en Juli-monarchie crop hadden achtergelaten. Met de wetgevende Nationale Vergadering was de geboorte van de *grondwettelijke republiek* voltooid, dat wil zeggen van de republikeinse staatsvorm, waarin de heerschappij van de bourgeoisie haar beslag krijgt, dus de gemeenschappelijke heerschappij van de beide grote royalistische frakties, die de Franse bourgeoisie vormen, de in een coalitie verenigde legitimisten en orleanisten, de *partij van de orde*. Terwijl de Franse republiek dusdoende de coalitie van de royalistische partijen als eigendom in de schoot viel, ondernam de Europese coalitie van contrarevolutionaire machten tegelijkertijd een algemene kruistocht tegen de laatste toevluchtsoorden van de maartrevoluties. Rusland viel Hongarije binnen, Pruisen marcheerde op tegen het leger van de rijksgrondwet en Oudinot bombardeerde Rome. De Europese crisis naderde duidelijk een beslissend keerpunt, de ogen van heel Europa richtten zich op Parijs en de ogen van heel Parijs zich op de *wetgevende vergadering*.

Op 11 juni besteg Ledru-Rollin het spreekgestoelte. Hij hield geen redevoering, hij formuleerde een aanklacht tegen de ministers, naakt, zonder opsmuk, feitelijk, geconcentreerd, met kracht.

De aanval op Rome is een aanval op de grondwet, de aanval op de Romeinse republiek is een aanval op de Franse republiek. Artikel V van de grondwet^[53] luidt: 'De Franse republiek gebruikt haar strijdkrachten nooit tegen de vrijheid van enig volk' – en de president gebruikt het Franse leger tegen de vrijheid van

Rome. Artikel 54 van de grondwet verbiedt de uitvoerende macht enige oorlog te verklaren zonder toestemming van de Nationale Vergadering. Het besluit van de constituerende vergadering van 8 mei gelast de ministers uitdrukkelijk de Romeinse expeditie zo snel mogelijk aan te passen aan het oorspronkelijke doel ervan, het verbiedt hen even uitdrukkelijk oorlog te voeren tegen Rome – en Oudinot bombardeert Rome. Zo riep Ledru-Rollin de grondwet zelf aan als getuige à charge tegen Bonaparte en zijn ministers. De royalistische meerderheid van de Nationale Vergadering wierp hij, de tribuun van de grondwet, de dreigende verklaring toe: 'De republikeinen zullen het eerbiedigen van de grondwet weten af te dwingen, met alle middelen, als het moet zelfs met geweld van wapenen!' ^[54] *'Met geweld van wapenen!'* herhaalde de honderdvoudige echo van de Montagne. De meerderheid antwoordde met een vreselijk tumult, de voorzitter van de Nationale Vergadering riep Ledru-Rollin tot de orde, Ledru-Rollin herhaalde zijn provocerende verklaring en legde tenslotte het voorstel tot indiening van een gerechtelijke aanklacht tegen Bonaparte en zijn ministers neer op de tafel van de voorzitter. De Nationale Vergadering besloot met 361 tegen 203 stemmen van het bombardement van Rome over te gaan tot de orde van de dag.

Dacht Ledru-Rollin de Nationale Vergadering door middel van de grondwet en de president door middel van de Nationale Vergadering te kunnen verslaan?

De grondwet verbood weliswaar iedere aanval op de vrijheid van vreemde volkeren, maar wat het Franse leger in Rome aanviel was volgens de regering niet de 'vrijheid', maar het 'despotisme van de anarchie'. Had de Montagne in weerwil van alle ervaringen in de constituerende vergadering nog steeds niet begrepen, dat de interpretatie van de grondwet niet de taak was van hen die haar gemaakt, maar slechts van degenen die haar aanvaard hadden? Dat de tekst ervan in haar levensvatbare betekenis moest worden uitgelegd en dat de burgerlijke betekenis de enige levensvatbare betekenis ervan was? Dat Bonaparte en de royalistische

meerderheid in de Nationale Vergadering de authentieke vertolkers van de grondwet waren, zoals de paap de authentieke vertolker van de bijbel en de rechter de authentieke vertolker van de wet is? Moest de zojuist vers uit de schoot van de algemene verkiezingen voortgekomen Nationale Vergadering zich gebonden voelen door de testamentaire beschikking van de constituerende vergadering, waarvan de levende wil door een man als Odilon Barrot gebroken was? Als Ledru-Rollin zich beriep op het besluit van de constituerende vergadering van 8 mei, vergat hij dan dat dezelfde vergadering op 11 mei zijn eerste voorstel tot een gerechtelijke aanklacht tegen Bonaparte en de ministers had verworpen, dat ze de president en de ministers had vrijgesproken, dat ze daarmee de aanval op Rome als 'grondwettelijk' had bekrachtigd, dat hij slechts beroep aantekende tegen een reeds geveld vonnis, dat hij zich, tenslotte, ten overstaan van de royalistische wetgevende vergadering beriep op de republikeinse grondwetgevende vergadering? De grondwet zelf roept de opstand te hulp doordat ze in een afzonderlijk artikel iedere burger oproept haar te beschermen. Ledru-Rollin baseerde zich op dit artikel. Maar zijn het niet tegelijkertijd de openbare machten, die zijn georganiseerd ter bescherming van de grondwet, en begint de schending van de grondwet niet pas op het moment dat de ene openbare grondwettelijke macht tegen de andere rebelleert? En de president van de republiek, de ministers van de republiek en de Nationale Vergadering van de republiek stonden in een harmonische verstandhouding tegenover elkaar.

Wat de Montagne op 11 juni probeerde was *'een opstand binnen de grenzen van de zuivere rede'*, dat wil zeggen een zuiver *parlementaire opstand*. Het was de bedoeling dat de meerderheid van de vergadering, geïntimideerd door het vooruitzicht van een gewapende opstand van de volksmassa's, in Bonaparte en de ministers haar eigen macht en de betekenis van haar eigen verkiezing zou breken. Had de constituerende vergadering niet op een soortgelijke manier geprobeerd de verkiezing van Bonaparte on-

gedaan te maken, toen ze zo hardnekkig bleef staan op het ontslag van de regering-Barrot/Falloux?

Noch ontbrak het uit de tijd van het Convent aan voorbeelden van parlementaire opstanden, die de verhouding tussen meerderheid en minderheid plotseling tot op de bodem hadden omgegooid – en zou de jonge Montagne niet lukken wat de oude wel gelukt was –, noch schenen de omstandigheden op dat moment ongunstig voor een dergelijke onderneming. De opwinding onder het volk had in Parijs een bedenkelijk hoogtepunt bereikt, het leger scheen, afgaande op de bij de verkiezingen uitgebrachte stemmen, de regering niet vriendelijk gezind te zijn, de wetgevende meerderheid was zelf nog te jong om zich geconsolideerd te hebben en daarenboven bestond ze uit oude heren. Wanneer de Montagne zou slagen in haar parlementaire opstand, zou haar onmiddellijk het roer van de staat in de schoot vallen. De democratisch gezinde kleine burgerij wenste van haar kant, als altijd, niets vuriger dan de strijd in de wolken boven haar hoofd uitgevochten te zien tussen de geesten van overleden parlementariërs. Tenslotte zouden beide, de democratische kleine burgerij en haar vertegenwoordigers, de Montagne, door middel van een parlementaire opstand hun grote doel bereiken, namelijk het breken van de macht van de bourgeoisie zonder de boeien van het proletariaat te slaken of het anders dan in een vaag perspectief te laten optreden; het proletariaat moest gebruikt worden zonder dat het gevaarlijk werd.

Na de stemming van 15 juni in de Nationale Vergadering vond er een bijeenkomst plaats van enkele leden van de Montagne en afgevaardigden van de geheime arbeidersgenootschappen. De laatsten drongen er op aan er nog dezelfde avond op los te slaan. De Montagne wees dit plan met kracht van de hand. Ze wilde voor geen prijs de leiding uit handen geven; haar bondgenoten kwamen haar even onbetrouwbaar voor als haar tegenstanders, en terecht. De rijen van het proletariaat waren levendiger dan ooit doortrokken van de herinnering aan juni 1848. Het zat evenwel vastgeklemd aan het bondgenootschap met de Montagne. Deze

vertegenwoordigde het grootste deel van de departementen, ze had een overdreven voorstelling van haar invloed in het leger, ze kon beschikken over het democratisch gezinde deel van de Nationale Garde, ze had de morele macht van de winkeliers achter zich. Tegen haar wil op dit moment de opstand beginnen, dat betekende voor het proletariaat, dat bovendien toch al door de cholera was gedecimeerd en in grote massa's door de werkloosheid uit Parijs was verjaagd, een zinloze herhaling van de junidagen zonder dat er sprake was van een situatie, die het de vertwijfelde strijd had opgedrongen. De proletarische afgevaardigden deden het enig redelijke. Ze verplichtten de Montagne zich te *kompromitteren*, dat wil zeggen de grenzen van de parlementaire strijd te overschrijden voor het geval haar aanklacht zou worden verworpen. Gedurende de hele 13de juni bleef het proletariaat dezelfde skeptisch waarnemende houding aannemen en wachtte een serieus bedoeld en onherroepelijk handgemeen tussen de democratisch gezinde Nationale Garde en het leger af om zich dan in de strijd te storten en de revolutie boven het haar gestelde kleinburgerlijke doel uit te tillen. Voor het geval van de overwinning was de proletarische commune, die haar plaats naast de officiële regering zou moeten gaan innemen, al gevormd. De Parijse arbeiders hadden in de bloedige school van juni 1848 hun les geleerd.

Op 12 juni deed minister Lacrosse zelf in de wetgevende vergadering het voorstel direct tot het debat over de aanklacht over te gaan. De regering had 's nachts alle voorzorgsmaatregelen voor de verdediging en de aanval getroffen; de meerderheid van de Nationale Vergadering was vastbesloten de rebellerende minderheid de straat op te drijven, de minderheid zelf kon niet meer terug, de teerling was geworpen, met 377 tegen 8 stemmen werd de aanklacht verworpen, de Berg, die zich van stemming had onthouden, stroomde woedend naar de propagandahallen van de 'vreedzame democratie', de redactie bureaus van de 'Démocratie pacifique'.^[55]

Haar verwijdering uit het parlamentsgebouw brak haar kracht,

zoals de kracht van Antaeus, de reuzenzoon van de Aarde, werd gebroken toen hij van haar werd verwijderd. Simsons in de zalen van de wetgevende vergadering, waren ze nog slechts Filistijnen in de vertrekken van de 'vreedzame democratie'. Er ontspon zich een lang, tumultueus en ononderbroken debat. De Montagne was vastbesloten het respect voor de grondwet af te dwingen met alle middelen, *'alleen niet door geweld van wapenen'*. In dit besluit werd ze gesteund door een manifest^[56] en door een delegatie van de 'Vrienden van de Grondwet'. 'Vrienden van de Grondwet', zo noemden zich de puinhopen van de klik van de 'National', de burgerlijk-republikeinse partij. Terwijl van hun overgebleven parlementaire vertegenwoordigers er zes *tegen* en de anderen allemaal *voor* de verwerping van de aanklacht hadden gestemd, terwijl *Cavaignac* de partij van de orde zijn sabel ter beschikking had gesteld, greep het grootste, buiten het parlement staande gedeelte van de klik begerig de kans zijn positie van politieke paria te doorbreken en zich in te dringen in de rijen van de democratische partij. Konden ze niet worden beschouwd als de natuurlijke schildknapen van deze partij, die zich achter hun schild verborg, achter hun *principe*, achter de *grondwet*?

Tot het aanbreken van de dag verkeerde de 'Berg' in barensnood. Hij baarde *'een proklamatie aan het volk'*, die in de morgen van 13 juni in twee socialistische kranten een ietwat bedeesde plaats innam^[57]. Ze verklaarde de president, de ministers en de meerderheid van de wetgevende vergadering *'buiten de grondwet'* (*hors la constitution*) en riep de Nationale Garde, het leger en tenslotte ook het volk op 'in opstand te komen'. *'Leve de grondwet!'* was het parool dat ze uitgaf, een parool dat niets anders betekende dan *'Weg met de revolutie!'*

De op de grondwet berustende proklamatie van de Berg vond op 13 juni haar neerslag in een zogenaamde *vreedzame demonstratie* van de kleine burgerij, dat wil zeggen een straatoptocht van het Château d'Eau over de boulevards, 30.000 man, meest leden van de Nationale Garde, ongewapend, vergezeld van leden

vertegenwoordigde het grootste deel van de departementen, ze had een overdreven voorstelling van haar invloed in het leger, ze kon beschikken over het democratisch gezinde deel van de Nationale Garde, ze had de morele macht van de winkeliers achter zich. Tegen haar wil op dit moment de opstand beginnen, dat betekende voor het proletariaat, dat bovendien toch al door de cholera was gedecimeerd en in grote massa's door de werkloosheid uit Parijs was verjaagd, een zinloze herhaling van de junidagen zonder dat er sprake was van een situatie, die het de vertwijfelde strijd had opgedrongen. De proletarische afgevaardigden deden het enig redelijke. Ze verplichtten de Montagne zich te *kompromitteren*, dat wil zeggen de grenzen van de parlementaire strijd te overschrijden voor het geval haar aanklacht zou worden verworpen. Gedurende de hele 13de juni bleef het proletariaat dezelfde skeptisch waarnemende houding aannemen en wachtte een serieus bedoeld en onherroepelijk handgemeen tussen de democratisch gezinde Nationale Garde en het leger af om zich dan in de strijd te storten en de revolutie boven het haar gestelde kleinburgerlijke doel uit te tillen. Voor het geval van de overwinning was de proletarische commune, die haar plaats naast de officiële regering zou moeten gaan innemen, al gevormd. De Parijse arbeiders hadden in de bloedige school van juni 1848 hun les geleerd.

Op 12 juni deed minister Lacrosse zelf in de wetgevende vergadering het voorstel direct tot het debat over de aanklacht over te gaan. De regering had 's nachts alle voorzorgsmaatregelen voor de verdediging en de aanval getroffen; de meerderheid van de Nationale Vergadering was vastbesloten de rebellerende minderheid de straat op te drijven, de minderheid zelf kon niet meer terug, de teerling was geworpen, met 377 tegen 8 stemmen werd de aanklacht verworpen, de Berg, die zich van stemming had onthouden, stroomde woedend naar de propagandahallen van de 'vreedzame democratie', de redactie bureaus van de 'Démocratie pacifique'.^[55]

Haar verwijdering uit het parlamentsgebouw brak haar kracht,

zoals de kracht van Antaeus, de reuzenzoon van de Aarde, werd gebroken toen hij van haar werd verwijderd. Simons in de zalen van de wetgevende vergadering, waren ze nog slechts Filistijnen in de vertrekken van de 'vreedzame democratie'. Er ontspon zich een lang, tumultueus en ononderbroken debat. De Montagne was vastbesloten het respect voor de grondwet af te dwingen met alle middelen, *'alleen niet door geweld van wapenen'*. In dit besluit werd ze gesteund door een manifest^[56] en door een delegatie van de 'Vrienden van de Grondwet'. 'Vrienden van de Grondwet', zo noemden zich de puinhopen van de klik van de 'National', de burgerlijk-republikeinse partij. Terwijl van hun overgebleven parlementaire vertegenwoordigers er zes *tegen* en de anderen allemaal *voor* de verwerping van de aanklacht hadden gestemd, terwijl *Cavaignac* de partij van de orde zijn sabel ter beschikking had gesteld, greep het grootste, buiten het parlement staande gedeelte van de klik begerig de kans zijn positie van politieke paria te doorbreken en zich in te dringen in de rijen van de democratische partij. Konden ze niet worden beschouwd als de natuurlijke schildknepen van deze partij, die zich achter hun schild verborg, achter hun *principe*, achter de *grondwet*?

Tot het aanbreken van de dag verkeerde de 'Berg' in barensnood. Hij baarde *'een proklamatie aan het volk'*, die in de morgen van 13 juni in twee socialistische kranten een ietwat bedeesde plaats innam^[57]. Ze verklaarde de president, de ministers en de meerderheid van de wetgevende vergadering *'buiten de grondwet'* (hors la constitution) en riep de Nationale Garde, het leger en tenslotte ook het volk op 'in opstand te komen'. *'Leve de grondwet!'* was het parool dat ze uitgaf, een parool dat niets anders betekende dan *'Weg met de revolutie!'*

De op de grondwet berustende proklamatie van de Berg vond op 13 juni haar neerslag in een zogenaamde *vreedzame demonstratie* van de kleine burgerij, dat wil zeggen een straatoptocht van het Château d'Eau over de boulevards, 30.000 man, meest leden van de Nationale Garde, ongewapend, vergezeld van leden

van de geheime arbeiderssekties, voortrollend onder de leuze 'Leve de grondwet!', welke leuze mechanisch, ijskoud, door de deelnemers aan de tocht zelf met een kwaad geweten werd geroepen en ironisch teruggekaatst door de echo van het volk dat op de trottoirs heen en weer deinde, in plaats van dat ze tot een donderbui aanzwol. Aan het veelstemmige gezang ontbrak de grondstem. En toen de stoet langs het gebouw trok waar de 'Grondwetsvrienden' plachten te vergaderen en er op de nok van het huis een gehuurde grondwetsheraut verscheen die met zijn claqueurshoed^[58] met geweldige zwaaien de lucht doorkliefde en uit zijn enorme longen de kreet 'Leve de grondwet!' als een hagelbui op de hoofden van de pelgrims liet neerdalen, schenen ze zelf een ogenblik overweldigd door het komieke van de situatie. Het is bekend hoe de stoet, aangekomen bij het eind van de Rue de la Paix, op de boulevards door de dragonders en jagers van Changarnier op zeer onparlementaire wijze werd ontvangen, in een oogwenk in alle richtingen uiteenstoof en de schaarse kreet 'te wapen' alleen nog liet vallen opdat de parlementaire oproep tot gewapend verzet van 11 juni in vervulling zou gaan.

Het grootste gedeelte van de in de Rue du Hasard bijeenkomen Montagne verspreidde zich, toen deze gewelddadige beëindiging van de vreedzame processie, toen vage geruchten over de moord op ongewapende burgers op de boulevards en toen het aangroeiende tumult op straat de nadering van een oproer schenen aan te kondigen. *Ledru-Rollin*, aan het hoofd van een kleine groep afgevaardigden, redde de eer van de Berg. Onder bescherming van de Parijse artillerie, die in het Palais National bijeen was, begaven ze zich naar het Conservatoire des arts et métiers¹, waar het 5de en het 6de legioen van de Nationale Garde zich zouden melden. Maar de Montagnards wachtten tevergeefs op het 5de en het 6de legioen; deze voorzichtige Nationale Gardes lieten hun vertegenwoordigers in de steek, de Parijse artillerie zelf verhin-

¹ Museum van kunsten en ambachten

derde het volk barricaden op te werpen, een chaotische warboel maakte ieder besluit onmogelijk, de linietroepen rukten met geveld bajonet op, een deel der vertegenwoordigers werd gevangengenomen, een ander deel ontkwam. Zo eindigde de 13de juni.

Wanneer de 23ste juni 1848 de opstand was van het revolutionaire proletariaat, dan was de 13de juni 1849 de opstand van de democratisch gezinde kleine burgers, en elk van deze beide opstanden was de *klassiek zuivere* uitdrukking van de klasse waarvoor hij gedragen werd.

Alleen in Lyon kwam het tot een hardnekkig, bloedig conflict. Hier, waar de industriële bourgeoisie en het industriële proletariaat direct tegenover elkaar staan, waar de arbeidersbeweging niet, zoals in Parijs, in de algemene beweging is ingebed en erdoor wordt bepaald, ging het oorspronkelijke karakter van de 13de juni in zijn repercussies verloren. Waar hij elders in de provincies insloeg, deed hij niets ontvlammen – *een koude bliksemflits*.

Op 13 juni loopt de eerste *bestaansperiode van de grondwettelijke republiek* ten einde, van de republiek die zich op 28 mei 1849 met de bijeenkomst van de wetgevende vergadering een normaal bestaan had verworven. De hele duur van dit voorspel wordt gevuld door de luidruchtige strijd tussen de partij van de orde en de Montagne, tussen de bourgeoisie en de kleine burgerij, die zich tevergeefs verzet tegen het consolideren van de burgerlijke republiek ten gunste waarvan ze zelf in de voorlopige regering en in de Uitvoerende Commissie voortdurend samenzweringen op touw had gezet en waarvoor ze tijdens de junidagen fanatiek slag had geleverd tegen het proletariaat. De gebeurtenissen van 13 juni breken haar weerstand en maken de *wetgevende diktatuur* van de verenigde royalisten tot een *fait accompli*¹. Van dit moment af is de Nationale Vergadering nog slechts een *Comité voor Openbaar Welzijn van de partij van de orde*.

Parijs had de president, de ministers en de Nationale Vergade-

¹ voldongen feit

ring in 'staat van beschuldiging' gesteld, zij stelden voor Parijs de 'staat van beleg' in. De Berg had de meerderheid van de wetgevende vergadering 'buiten de grondwet' verklaard, de meerderheid leverde de Berg wegens schending van de grondwet over aan het haute cour¹ en verbande alles wat in de Berg nog levenskracht bezat^[59]. Hij werd vernietigd tot er niets dan een romp zonder hoofd of hart overbleef. De minderheid had een poging tot *parlementaire opstand* gewaagd, de meerderheid verhief haar *parlementaire despotisme* tot wet. Ze kondigde een nieuw *reglement van orde* af, dat de vrijheid van spreken vernietigt en de voorzitter van de Nationale Vergadering de bevoegdheid geeft de vertegenwoordigers wegens ordeverstoring te bestraffen met censuur, geldboetes, inhouding van de onkostenvergoedingen, tijdelijke uitsluiting en de kerker. Boven de romp van de Berg hing ze in plaats van het zwaard de roede. Het restant van de afgevaardigden van de Berg was het aan zijn eer verschuldigd massaal te bedanken. Door een dergelijke daad zou de ontbinding van de partij van de orde bespoedigd zijn. Zij moest in haar oorspronkelijke bestanddelen uiteenvallen, zodra zelfs geen schijn van een tegenstelling haar meer bijeenhield.

Tegelijk met hun *parlementaire* werden de democratisch gezinde kleinburgers van hun *gewapende* macht beroofd door de ontbinding van zowel de Parijse artillerie als het 8ste, het 9de en het 12de legioen van de Nationale Garde. Het legioen van de financierskringen daarentegen, dat op 13 juni de drukkerijen van Boulé en Roux had overvallen, de persen kort en klein had geslagen, de bureaus van de republikeinse kranten had verwoest, redacteuren, zettters, drukkers, expediteurs en loopjongens naar willekeur had gearresteerd, werd vanaf de tribune van de Nationale Vergadering op vriendelijke toon aangemoedigd. In heel Frankrijk herhaalde zich de ontbinding van de van republikeinse gezindheid verdachte Nationale Garden.

¹ hooggerechtshof

Een nieuwe *perswet*, een nieuwe *verenigingswet*, een nieuwe *wet op de staat van beleg*, de gevangenen van Parijs overvol, de politieke vluchtelingen verjaagd, alle kranten die verder gingen dan de 'National' verboden, Lyon en de vijf omringende departementen prijsgegeven aan de brutale pesterijen van het militaire despotisme, het parket alomtegenwoordig, het zo dikwijls gezuiverde ambtenarenleger nog eens gezuiverd – dit waren de onvermijdelijke, steeds terugkerende *gemeenplaatsen* van de zegevierende reactie, die na de slachtingen en de deportaties van juni nog slechts daarom het vermelden waard zijn, omdat ze ditmaal niet alleen tegen Parijs, maar ook tegen de departementen, niet alleen tegen het proletariaat, maar voor alles tegen de middenklassen gericht waren.

De onderdrukkingswetten, waardoor de afkondiging van de staat van beleg onderworpen werd aan de mening van de regering, de pers nog verder werd gekneveld en het recht van vereniging werd vernietigd, namen de hele activiteit van de Nationale Vergadering op wetgevend terrein gedurende de maanden juni, juli en augustus in beslag.

Deze periode wordt evenwel gekenmerkt niet door de *feitelijke*, maar door de *principiële* uitbuiting van de overwinning, niet door de besluiten van de Nationale Vergadering, maar door de motivering van deze besluiten, niet door de zaak, maar door de frase, niet door de frase, maar door het accent en het gebaar die de frase verlevendigen. Het niets ontziend schaamteloze uitspreken van de *royalistische gezindheid*, het verachtelijk voorname beleiden van de republiek, het koketterend frivole rondbazuinen van restauraticoogmerken, in een woord: de snoevende schending van de *republikeinse welvoeglijkheid* verleent deze periode haar specifieke toon en kleur. Leve de grondwet! was de strijdkreet van de *overwonnenen* van 13 juni. De *overwinnaars* waren dus niet meer gebonden aan de huichelarij van de constitutionele, d.w.z. de republikeinse taal. De contrarevolutie onderwierp Hongarije, Italië en Duitsland en men meende dat de restauratie

reeds voor de poorten van Frankrijk stond. Er ontspoon zich een ware wedijver tussen de dansmeesters van de frakties van de orde om hun royalistische gezindheid via de 'Moniteur' te documenteren en hun eventuele onder de monarchie begane liberale zonden op te biechten, te berouwen en god en de mensen om vergiffenis te smeken. Er ging geen dag voorbij zonder dat de Februari-revolutie op de tribune van de Nationale Vergadering tot een openbaar ongeluk werd verklaard, zonder dat een willekeurige legitimistische kooljonker uit de provincie plechtig had geconstateerd dat hij de republiek nooit had erkend, zonder dat een laffe deserteur en verrader van de Juli-monarchie achteraf de heldendaden had verteld, van het volbrengen waarvan alleen de filantropie van Louis-Philippe of andere misverstanden hem hadden weerhouden. Wat aan de februaridagen te bewonderen was, was niet de edelmoedigheid van het zegevierende volk, maar de zelfopoffering en de gematigdheid van de royalisten, die het volk hadden toegestaan te overwinnen. Een volksvertegenwoordiger stelde voor, een deel van de voor de gewonden van februari bestemde steungelden te gebruiken voor de *stedelijke garden*, de enigen die zich in die dagen voor het vaderland verdienstelijk hadden gemaakt. Een ander wilde de hertog van Orléans een ruitersandbeeld op het Place du Carrousel toebedeeld zien. Thiers noemde de grondwet een smerig vodge papier. Om beurten verschenen op het spreekgestoelte orleanisten om hun berouw uit te spreken over hun samenzwering tegen het legitieme koningschap, legitimisten, die zichzelf verweten door hun verzet tegen het niet-legitieme koningschap de val van het koningschap in het algemeen verhaast te hebben, Thiers die berouwde tegen Molé, Molé die berouwde tegen Guizot, Barrot die berouwde tegen alle drie geïntigreerd te hebben. De kreet 'Leve de sociaal-democratische republiek!' werd voor ongrondwettig verklaard; de kreet 'Leve de republiek' als sociaal-democratisch vervolgd. Op de verjaardag van de slag bij Waterloo verklaarde een vertegenwoordiger: 'Ik ben minder bang voor de invasie van de Pruisen dan voor de binnen-

komst van de revolutionaire vluchtelingen in Frankrijk'^[60]. De klachten over het terrorisme, dat in Lyon en omringende departementen zou zijn georganiseerd, beantwoordde Baraguey d'Hilliers als volgt: 'Ik prefereer de witte terreur boven de rode'. (J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge.)^[61] En de vergadering barstte in frenetiek applaus uit op ieder moment dat er een punt dicht tegen de republiek, tegen de revolutie, tegen de grondwet, voor het koningschap of voor de Heilige Alliantie over de lippen van haar redenaars kwam. Iedere inbreuk op de kleinste republikeinse normen, bijvoorbeeld op het aanspreken van de vertegenwoordigers met 'Citoyens'¹, vormde een bron van vrolijkheid voor de ridders van de orde.

De Parijse naverkiezingen van 8 juli, gehouden onder de druk van de staat van beleg en het wegblijven van de stembus van een groot deel van het proletariaat, de inname van Rome door het Franse leger en de intocht in Rome van de rode eminenties^[62], met in hun gevolg de inquisitie en de monnikenterreur, voegden nieuwe overwinningen toe aan de overwinning van juni en verhevigden de roes van de partij van de orde.

Tenslotte kondigden de royalisten midden augustus, gedeeltelijk met de bedoeling de zojuist bijeengekomen departementsraden bij te wonen, gedeeltelijk vermoed van de al vele maanden durende tendentieuze orgie, een verdaging van twee maanden van de Nationale Vergadering aan. Een commissie van 25 vertegenwoordigers, het puikje van legitimisten en orleanisten, mensen als Molé en Changarnier, lieten ze met doorzichtige ironie achter als plaatsvervangers van de Nationale Vergadering en als *bewakers van de republiek*. De ironie was diepzinniger dan ze vermoedden. Zij, die door de geschiedenis gedoemd waren het koningschap, dat ze liefhadden, te helpen omverwerpen, waren er door haar toe voorbestemd de republiek, die ze haatten, overeind te houden.

Met het *verdagen* van de wetgevende vergadering *eindigt de*

¹ 'Burgers'

tweede bestaansperiode van de grondwettelijke republiek, haar royalistische vlegelperiode.

De staat van beleg van Parijs was weer opgeheven, de pers was haar activiteiten weer begonnen. Gedurende het verbod van sociaal-democratische bladen, gedurende de periode van de uitvaardiging van onderdrukkingswetten en van de royalistische herrieschopperij werd de 'Siècle', de oude vertegenwoordiger van de *monarchistisch-constitutioneel gezinde kleine burgers, republikeins*, werd de 'Presse',^[63] de oude literaire woordvoerder van de *burgerlijke hervormers, democratisch*, en werd de 'National', het oude klassieke orgaan van de *republikeins gezinde bourgeois, sociaal gezind*.

De *gebeime genootschappen* groeiden in grootte en intensiteit, naarmate het bestaan van *openbare clubs* onmogelijk werd. De industriële *associaties van arbeiders*, als zuiver commerciële maatschappen geduld en economisch niets voorstellend, werden in politiek opzicht tot evenzovele bindmiddelen van het proletariaat. De gebeurtenissen van de 13de juni hadden de verschillende half-revolutionaire partijen de officiële hoofden afgeslagen, de massa's die overgebleven waren ontdekten dat ze een eigen hoofd hadden. De ridders van de orde hadden intimidatie bedreven met het voorspelde schrikbewind van de rode republiek; de algemene uitpattingen en de hyperborecische^[64] gruweldaden van de zegevierende contrarevolutie in Hongarije, in Baden en in Rome wisten de 'rode republiek' wit. En de ontevreden middenklassen van de Franse maatschappij begonnen de beloften van de rode republiek met haar problematische verschrikkingen te verkiezen boven de verschrikkingen van de rode monarchie met haar feitelijke uitzichtloosheid. Geen socialist maakte in Frankrijk meer revolutionaire propaganda dan *Haynau*. *A chaque capacité selon ses oeuvres*.¹

Intussen buitte Louis Bonaparte de vakantie van de Nationale

¹ Aan een ieder naar zijn daden.

Vergadering uit om prinselijke reizen naar de provincie te maken, de warmbloedigste legitimisten gingen naar Ems op bedevaart naar de kleinzoon van de heilige Lodewijk^[65] en de massa van ordelievende volksvertegenwoordigers intrigeerde in de departementsraden die zojuist bijeengekomen waren. Het ging erom hen te laten uitspreken wat de meerderheid van de Nationale Vergadering nog niet waagde uit te spreken, namelijk een *voorstel tot urgentverklaring van een onmiddellijke herziening van de grondwet*. Volgens de grondwet zelf kon ze pas in 1852 worden herzien door een speciaal voor dit doel bijeengeroepen Nationale Vergadering. Maar wanneer de meerderheid van de departementsraden zich hiervoor uitsprak, moest de Nationale Vergadering dan de maagdelijkheid van de grondwet niet opofferen aan de stem van Frankrijk? De Nationale Vergadering koesterde van deze provinciale vergaderingen dezelfde verwachtingen als de nonnen in Voltaires 'Henriade' van de pandoeren. Maar de Potifars van de Nationale Vergadering hadden, enige uitzonderingen daargelaten, met evenzovele provinciale Jozefs te maken. Een overweldigende meerderheid was niet bereid de dringende insinuatie te begrijpen. De herziening van de grondwet werd verijdeld door de werktuigen zelf, waarmee ze in het leven moest worden geroepen, door de stemmingen in de departementsraden. De stem van Frankrijk, en wel van het burgerlijke Frankrijk, had gesproken en had tegen de herziening gesproken.

Begin oktober kwam de wetgevende Nationale Vergadering weer bijeen – tantum mutatus ab illo¹. Haar gelaatstreken waren volkomen veranderd. De onverwachte verwerping van de herziening door de departementsraden had haar teruggewezen binnen de grenzen van de grondwet en haar gewezen op de grenzen van haar eigen levensduur. De orleanisten waren wantrouwend geworden door de bedevaarten van de legitimisten naar Ems, de legitimisten hadden bedenkingen opgevat naar aanleiding

¹ ach, hoe verschilde ze van vroeger.

van de beraadslagingen van de orleanisten met Londen¹⁶⁶, de kranten van de beide fracties hadden het vuur aangewakkerd en de wederzijdse aanspraken van hun pretendentes tegen elkaar afgewogen. Orleanisten en legitimisten morden samen over de kuiperijen van de bonapartisten, die tot uiting kwamen in de prinselijke reizen, in de meer of minder doorzichtige emancipatiepogingen van de president, in de aanmatigende taal van de bonapartistische kranten; Louis Bonaparte koesterde wrok tegen een Nationale Vergadering, die alleen de samenzweringen van orleanisten en legitimisten gerechtvaardigd achtte, tegen een regering die hem voortdurend aan deze vergadering verried. De regering, tenslotte, was intern verdeeld over de politiek met betrekking tot Rome en over de door minister *Passy* voorgestelde en door de conservatieven voor socialistisch uitgekreten *inkomstenbelasting*.

Een van de eerste wetsvoorstellen van de regering-Barrot aan de weer bijeengekomen wetgevende vergadering was een verzoek om een krediet van 300.000 franc ter betaling van een weduwenuitkering aan de *hertogin van Orléans*. De Nationale Vergadering willigde het in en vergrootte de schuldenlijst van de Franse natie met een bedrag van zeven miljoen franc. Terwijl Louis-Philippe op deze manier met succes de rol van 'pauvre honteux', van de schaamtevolle bedelaar, doorspeelde, waagde de regering het niet een salaristoelag voor Bonaparte voor te stellen, noch scheen de vergadering geneigd deze te geven. En Louis Bonaparte werd als vanouds verscheurd door het dilemma: *Aut Caesar aut Clichy!*¹

Het tweede ministeriële verzoek om een krediet van negen miljoen franc ter dekking van *de kosten van de Romeinse expeditie* verhoogde de spanning tussen Bonaparte enerzijds en de ministers en de Nationale Vergadering anderzijds. Louis Bonaparte had een brief, gericht aan zijn verbindingsofficier Edgar Ney, in de 'Mo-

¹ *Ofwel Caesar ofwel Clichy!* (Clichy was de Parijse gevangenis voor bankroete schuldenars.)

niteur' geplaatst, waarin hij de pauselijke regering bond aan grondwettelijke garanties. Van zijn kant had de paus een toespraak 'motu proprio'^[67] gehouden, waarin hij iedere beperking van zijn gerestaureerde heerschappij afwees. Met deze brief trok Bonaparte met opzettelijke indiscretie het gordijn voor zijn kabinet weg om zichzelf als goedwillend, maar in eigen huis miskend en geketend genie voor de blikken van het schellinkje ten toon te stellen. Het was niet voor de eerste keer dat hij koketteerde met de 'verstolen vlucht van een vrije geest'^[68]. *Tbiers*, de rapporteur van de commissie, sloeg totaal geen acht op de vleugelslagen van Bonaparte en stelde zich ermee tevreden de toespraak van de paus in het Frans weer te geven. Niet de regering, maar Victor Hugo probeerde de president te redden door een motie op de agenda te zetten, waarin de Nationale Vergadering haar instemming met de ' van Napoleon zou uitspreken. *Allons donc! Allons donc!*¹ ' deze oneerbiedig lichtvaardige uitroepen bedolf de meer het voorstel van Hugo. De politiek van de president? De br de president? De president zelf? *Allons donc! Allons donc:* voor de duivel, neemt monsieur Bonaparte au sérieux²? Gelooft monsieur Victor Hugo, dat wij van U geloven dat U in de president gelooft? *Allons donc! Allons donc!*

Tenslotte werd de breuk tussen Bonaparte en de Nationale Vergadering bespoedigd door het debat over het *terugroepen van de Orléans en de Bourbons*. Omdat de regering het niet deed, had de neef van de president, de zoon van de gewezen koning van Westfalen, het voorstel ingediend, dat niets anders ten doel had dan de legitimistische en orleanistische pretendenden tot hetzelfde niveau omlaag te halen of veeleer tot een lager niveau dan de bonapartistische pretendent, die tenminste in feite aan het hoofd van de staat stond.

Napoleon Bonaparte was oneerbiedig genoeg om het *terugroepen van de verjaagde koninklijke families* en de *amnestie voor de*

¹ Ach kom, toe nou! - ² ernstig

Juni-opstandelingen in een en het zelfde voorstel onder te brengen. De verontwaardiging van de meerderheid noopte hem dadelijk excuus te vragen voor deze goddeloze koppeling van het heilige en het snode, van de koningsgeslachten en het proletarische gebroed, van de vaste sterren van de maatschappij en haar moeraslichten, en ieder van beide voorstellen zijn passende plaats toe te wijzen. Energiek wees ze het terugroepen van de koninklijke familie terug, en *Berryer*, de Demosthenes van de legitimisten, liet geen twijfel bestaan over de betekenis van deze stemming. De degradatie van de pretendenten tot burgers, dat is wat men voor ogen heeft! Men wil ze van hun aureool beroven, van de laatste majesteit die hun overgebleven is, de *majesteit van de ballingschap!* Wat, riep *Berryer* uit, zou men van een pretendent denken die, zijn doorluchtige afkomst vergetend, hierheen zou komen om als een eenvoudige burger te leven! Duidelijker kon men Louis Bonaparte niet zeggen dat hij niets gewonnen had met zijn aanwezigheid, dat, wanneer de verbonden royalisten hem hier in Frankrijk als *neutraal persoon* op de presidentszetel nodig hadden, de serieuze kroonpretendenten door de nevelen van de ballingschap aan profane blikken onttrokken moesten blijven.

Op 1 november antwoordde Louis Bonaparte de wetgevende vergadering door middel van een boodschap, die in tamelijk barse bewoordingen het ontslag van de regering-Barrot en de vorming van een nieuwe regering aankondigde. De regering-Barrot/Falloux was de regering van de royalistische coalitie, de regering-d'Hautpoul was die van Bonaparte, het orgaan van de president tegenover de wetgevende vergadering, de *regering van de bedienden*.

Bonaparte was niet langer de louter *neutrale man* van 10 december 1848. Het bezit van de uitvoerende macht had een aantal belangen om hem heen gegroepeerd, de strijd tegen de anarchie dwong de partij van de orde zelf zijn invloed te vergroten, en als hij *niet meer* populair was, was zij *onpopulair*. Kon hij er zijn hoop niet op vestigen de orleanisten en legitimisten, zowel door hun onderlinge rivaliteit alsook door de noodzaak tot restauratie van

onverschillig welke monarchie, te dwingen tot het erkennen van de *neutrale pretendent*?

Van 1 november 1849 af dateert de derde bestaansperiode van de grondwettelijke republiek, een periode die op 10 maart 1850 eindigt. Er begint niet alleen het geregelde spel van de grondwettelijke instellingen, dat Guizot zozeer bewondert, het gekrakeel tussen de uitvoerende en de wetgevende macht. Tegenover de restauratiezucht van de verenigde orleanisten en legitimisten vertegenwoordigt Bonaparte zijn aanspraak op de feitelijke macht, de republiek; tegenover de restauratiezucht van Bonaparte vertegenwoordigt de partij van de orde haar aanspraak op de gemeenschappelijke heerschappij, de republiek; tegenover de orleanisten vertegenwoordigen de legitimisten en tegenover de legitimisten vertegenwoordigen de orleanisten de status quo, de republiek. Al deze fracties van de partij van de orde, waarvan elk haar eigen koning en haar eigen restauratie in petto houdt, brengen, tegenover de begeerte naar een machtsgreep en opstanden van hun rivalen, wederzijds de gemeenschappelijke heerschappij van de bourgeoisie tot gelding, de vorm waarin de specifieke eisen worden geneutraliseerd en voorbehouden blijven, nl. *de republiek*.

Zoals Kant de republiek als enig rationele staatsvorm tot een postulaat maakt van de praktische rede, waarvan de verwezenlijking nooit wordt bereikt, maar waarvan het bereiken steeds als doel nagestreefd en in het denken vastgehouden moet worden, zo deden deze royalisten dat met *de monarchie*.

De grondwettelijke republiek, als holle ideologische formule voortgekomen uit de handen van de burgerlijke republikeinen, kreeg daarmee in de handen van de verbonden royalisten een betekenisvolle vorm. En Thiers sprak, meer dan hij bevroedde, een waar woord toen hij zei: 'Wij, de royalisten, zijn de werkelijke steunpilaren van de grondwettelijke republiek'.

De val van de coalitieregering en het optreden van de bedienende regering hebben een tweede betekenis. De minister van Financiën heette *Fould*. Fould als minister van Financiën, dat betekent

het officieel prijsgeven van de Franse nationale rijkdom aan de beurs, het beheren van het staatsvermogen door de beurs en in het belang van de beurs. Met de benoeming van Fould kondigde de financiële aristocratie in de 'Moniteur' haar restauratie aan. Deze restauratie vormde een noodzakelijke aanvulling van de andere restauraties, die evenzovele schakels vormen in de ketting van de grondwettelijke republiek.

Louis-Philippe had het nooit gewaagd een echte loup-cervier (beurswolf) als minister van Financiën aan te stellen. Zoals zijn koningschap het ideale etiket was geweest voor de heerschappij van de grote bourgeoisie, zo moesten in zijn regeringen de bevoorrechte belangen namen dragen die niet aan ideologische belangen herinnerden. De burgerlijke republiek schoof overal datgene op de voorgrond, wat de verschillende monarchieën, zowel de legitimistische als de orleanistische, op de achtergrond verborgen hielden. Ze maakte datgene aards, wat de anderen in de hemel hadden verheven. De heiligennamen verving ze door burgerlijke eigennamen van de heersende klassebelangen.

Ons hele betoog heeft aangetoond dat de burgerlijke republiek van de eerste dag van haar bestaan af de financiële aristocratie niet ten val bracht, maar verankerde. De concessies, die men haar deed, waren echter een noodlot, waaraan men zich onderwierp zonder er aanleiding toe te willen geven. Met Fould viel het regeerinitiatief terug in handen van de financiële aristocratie.

Men zal zich afvragen hoe de samenwerkende bourgeoisie de heerschappij van de financiers, die onder Louis-Philippe had berust op de uitsluiting of onderschikking van de overige burgerlijke fracties, kon verdragen en dulden.

Het antwoord is eenvoudig.

In de eerste plaats vormt de financiële aristocratie zelf een toonaangevend en belangrijk deel van de royalistische coalitie, waarvan de gemeenschappelijke regeringsmacht republiek heet. Zijn de woordvoerders en kopstukken van de orleanisten niet de oude bondgenoten en medeplichtigen van de financiële aristocratie?

Vormt zij zelf niet de gouden slagorde van het orleanisme? Wat de legitimisten betreft, reeds onder Louis-Philippe hadden ze in de praktijk deelgenomen aan alle orgiën van beurs-, mijnbouw- en spoorwegspekulaties. In het algemeen is de band tussen het grootgrondbezit en de haute finance een *normaal feit*. Het bewijs: *Engeland*, het bewijs: zelfs *Oostenrijk*.

In een land als Frankrijk, waar de omvang van de nationale produktie in geen enkele verhouding staat tot de enorme omvang van de nationale schuld, waar de rente van staatsleningen het belangrijkste onderwerp van speculatie is en de beurs de belangrijkste markt vormt voor het beleggen van een kapitaal dat zijn waarde op onproduktieve wijze wil vermeerderen, in een dergelijk land moet een massa mensen zonder tal uit alle burgerlijke of halfburgerlijke klassen wel in de een of andere vorm deelnemen in de staatsschuld, aan het spel op de beurs of in de financiële wereld. Vinden al deze ondergeschikte deelnemers niet hun natuurlijke steunpilaren en bevelhebbers in de fraktie die dit belang in zijn kolossaalste afmetingen, in zijn totaliteit vertegenwoordigt?

Waardoor wordt bepaald dat het staatsvermogen de haute finance in de schoot valt? Door het voortdurend groeien van de staatsschuld. En waardoor wordt het groeien van de staatsschuld bepaald? Door het voortdurende overwicht van de uitgaven over de inkomsten van de staat, een wanverhouding die tegelijkertijd de oorzaak en het gevolg van het stelsel van staatsleningen vormt.

Om aan deze schuldaanwas te ontkomen moet de staat ofwel zijn uitgaven beperken, dat wil zeggen het regeringsapparaat vereenvoudigen, kortwieken, zo weinig mogelijk regeren, zo weinig mogelijk personeel in dienst hebben, zo weinig mogelijk in contact treden met de burgerlijke maatschappij. Deze weg was onmogelijk voor de partij van de orde, waarvan de onderdrukkingsmiddelen, de officiële inmenging van staatswege, de alomtegenwoordigheid door middel van staatsorganen in dezelfde mate moesten toenemen als de heerschappij en de bestaansvoorwaarden van haar klasse van meer kanten werden bedreigd. Men kan de gendarmerie niet

in dezelfde mate verminderen als de aanvallen op personen en eigendom toenemen.

Ofwel de staat moet de schulden trachten te ontlopen en een direct, doch voorbijgaand evenwicht in het budget tot stand brengen door *buitengewone belastingen* op de schouders van de rijkste klassen te wentelen. Moest de partij van de orde, om de nationale rijkdom te onttrekken aan de exploitatie van de beurs, haar eigen rijkdom offeren op het altaar van het vaderland? Pas si bête!¹

Zonder een totale omwenteling van de Franse staat dus geen omwenteling van de Franse staatshuishouding. Met deze staatshuishouding gaat noodzakelijkerwijze de staatsschuld gepaard en met de staatsschuld noodzakelijkerwijs de heerschappij van de handel in staatsschuld, van de schuldeisers van de staat, de bankiers, de geldhandelaren, de beurswolven. Slechts één fractie van de partij van de orde had direct deelgenomen aan de omverwerping van de financiële aristocratie: de *fabrikanten*. We hebben het niet over de middelgrote of de kleine industriëlen, we hebben het over de regenten van het industriebelang, die onder Louis-Philippe de brede basis van de dynastieke oppositie gevormd hebben. Hun belang ligt ongetwijfeld in de vermindering van de produktiekosten, dus vermindering van de belastingen die doorwerken in de produktie, dus vermindering van de staatsschulden, waarvan de renten doorwerken in de belastingen, dus omverwerping van de financiële aristocratie.

In Engeland – en de grootste Franse fabrikanten zijn kleinburgers vergeleken bij hun Engelse rivalen – vinden we inderdaad de fabrikanten, mannen als Cobden en Bright, aan het hoofd van de kruistocht tegen de bank en de beursaristocratie. Waarom in Frankrijk niet? In Engeland staat de industrie op het eerste plan, in Frankrijk de landbouw. In Engeland heeft de industrie de free trade² nodig, in Frankrijk het beschermende tarief, het monopolie van de staat naast de andere monopolies. De Franse industrie be-

¹ Zo dom is ze niet! – ² vrijhandel

heerst de Franse produktie niet, de Franse industriëlen beheersen daardoor de Franse bourgeoisie niet. Om hun belangen tegenover de andere frakties van de bourgeoisie door te drukken kunnen ze niet, zoals de Engelsen, aan het hoofd van de beweging gaan staan en tegelijkertijd hun klassebelang tot het overheersende belang maken; ze moeten zich opstellen in het gevolg van de revolutie en belangen dienen die tegengesteld zijn aan het gezamenlijke belang van hun klasse. In februari hadden ze hun positie verkeerd geschat, door de gebeurtenissen van februari werden hen de ogen geopend. En wie wordt er directer door de arbeiders bedreigd dan de werkgever, de industriële kapitalist? De fabrikant ontwikkelde zich daardoor in Frankrijk tot het fanatiekste lid van de partij van de orde. Wat betekent de verkleining van zijn *winst* door de financiers *in vergelijking met de opheffing van de winst door het proletariaat?*

In Frankrijk doet de kleine burger wat normaal gesproken de industriële bourgeois zou moeten doen; de arbeider doet wat normaal gesproken de taak van de kleine burger zou zijn; en de taak van de arbeider, wie vervult die? Niemand. Deze taak wordt in Frankrijk niet vervuld, hij wordt in Frankrijk geproklameerd. Hij wordt nergens binnen de nationale grenzen vervuld^[69], de klassenstrijd binnen de Franse maatschappij slaat om in een wereldoorlog, waarin de naties tegen elkaar in het veld treden. De vervulling begint pas op het moment, dat door de wereldoorlog het proletariaat de leiding wordt opgedrongen over het volk dat de wereldmarkt beheerst, de leiding over Engeland. De revolutie die hier niet haar voltooiing, maar haar organisatorische begin vindt, lijdt niet aan kortademigheid. De huidige generatie lijkt op de Joden die door Mozes door de woestijn worden geleid. Ze moet niet alleen een nieuwe wereld veroveren, ze moet ten onder gaan om plaats te maken voor mensen die tegen een nieuwe wereld zijn opgewassen.

Laten we op Fould terugkomen.

Op 14 november 1849 besteeg Fould het spreekgestoelte van

de Nationale Vergadering en zette zijn financiële stelsel uiteen: Verdediging van het oude belastingstelsel! Handhaving van de wijnbelasting! Intrekking van de inkomstenbelasting van Passy!

Ook Passy was geen revolutionair, hij was een vroegere minister van Louis-Philippe. Hij behoorde tot de puriteinen onder de garde van Dufaure en tot de intiemste vertrouwelingen van Teste, de zondebok van de Juli-monarchie*. Ook Passy had het oude belastingstelsel geprezen en handhaving van de wijnbelasting aanbevolen, maar hij had tegelijkertijd de sluijer weggerukt die over het tekort in de staatskas hing. Hij had verklaard dat een nieuwe belasting, de inkomstenbelasting, noodzakelijk was als men niet wilde dat de staat failliet ging. Fould, die Ledru-Rollin het staatsbankroet had aanbevolen, beval de wetgevende vergadering het staatstekort aan. Hij beloofde bezuinigingen, waarvan het geheim later bleek te zijn dat bijvoorbeeld de uitgaven met 60 miljoen afnamen en de zwevende schuld met 200 miljoen toenam – goochelkunstjes met het groeppen van cijfers en het opstellen van rekeningen, die tenslotte allemaal uitliepen op nieuwe leningen.

Onder Fould trad de financiële aristocratie, naast de andere naijverige fracties van de bourgeoisie, natuurlijk niet zo schaamteloos corrupt op als onder Louis-Philippe. Maar het stelsel was nu eenmaal hetzelfde: voortdurend aanzwellen van de schulden, camouflage van het tekort. En met het verstrijken van de tijd trad de oude beurszwendel onverhulder op de voorgrond. De bewijzen: de wet over de spoorweg van Avignon, de mysterieuze schommelingen van de staatspapieren, die een ogenblik lang in heel Parijs het gesprek van de dag waren, en tenslotte het verkeerdspeku-

* Op 8 juli 1847 begon voor de Chambre des Pairs (Adelskamer) in Parijs het proces tegen Parmentier en generaal Cubières wegens het omkopen van ambtenaren ter verkrijging van een concessie voor een zoutfabriek en tegen de toenmalige minister van openbare werken, Teste, wegens het aannemen van steekpenningen. De laatste deed tijdens het proces een poging tot zelfmoord. Allen werden tot hoge geldboetes veroordeeld, Teste bovendien nog tot drie jaar gevangenisstraf. (*Noot van Engels bij de uitgave van 1895.*)

leren door Fould en Bonaparte op de verkiezingen van 10 maart.

Met de officiële restauratie van de financiële aristocratie moest het Franse volk spoedig weer belanden bij een nieuwe 24ste februari.

De constituerende vergadering had, in een aanval van misantropie jegens haar erfgename, de wijnbelasting voor het Jaar onzes Heren 1850 afgeschaft. Door het afschaffen van oude belastingen konden nieuwe schulden niet betaald worden. *Creton*, een cretin van de partij van de orde, had reeds voor de verdaging van de wetgevende vergadering de handhaving van de wijnbelasting voorgesteld. Fould nam uit naam van de bonapartistische regering dit voorstel over en op 20 december 1849, op de verjaardag van de uitroeping van Bonaparte tot president, gelastte de Nationale Vergadering de *herinvoering van de wijnbelasting*.

De verdediger van deze herinvoering was geen financier, he was de Jezuïetenleider *Montalembert*. Zijn argumentatie was treffend van eenvoud: De belasting is de moederborst, waaraan de regering haar honger stilt. De regering, dat zijn de werktuigen voor de onderdrukking, dat zijn de instellingen van het gezag, dat is het leger, de politie, dat zijn de ambtenaren, de rechters, de ministers, dat zijn de *priesters*. De aanval op de belastingen is de aanval van de anarchisten op de schildwachten van de orde, die de materiële en geestelijke produktie van de burgerlijke maatschappij beschermen tegen de aanvallen van de proletarische vandalen. De belasting is de vijfde God naast de Eigendom, het Gezin, de Orde en de Godsdienst. En de wijnbelasting is ontegenzeggelijk een belasting en daarenboven geen gewone, maar een van oude datum, een koninklijk gezinde, een eerbiedwaardige belasting. Vive l'impôt des boissons! Three cheers and one cheer more!¹

Wanneer de Franse boer de duivel op de muur schildert, schildert hij hem in de gedaante van de belastingontvanger. Op het

¹Leve de drankbelasting! Driewerf hoera en nog eens hoera!

moment dat Montalembert de belasting tot God verhief, werd de boer goddeloos, atheïst en wierp zich in de armen van de duivel, het *socialisme*. De godsdienst van de orde had hem verbeurd, de Jezuïeten hadden hem verbeurd, Bonaparte had hem verbeurd. De 20ste december 1849 had de 20ste december 1848 onherroepelijk gekompromitteerd. De 'neef van zijn oom' was niet de eerste van zijn familie die over de wijnbelasting zijn nek brak, de belasting die, naar de woorden van Montalembert, het revolutie-onweer voelt naderen. De werkelijke, de grote Napoleon verklaarde op Sint Helena, dat de herinvoering van de wijnbelasting meer tot zijn val had bijgedragen dan al het andere, doordat ze de Zuidfranse boeren van hem vervreemd had. Reeds onder Lodewijk XIV het meest geliefde voorwerp van de volkshaat (zie de geschriften van Boisgillebert en Vauban) en door de eerste revolutie afgeschaft, had Napoleon haar in 1808 in gewijzigde vorm weer ingevoerd. Toen de Restauratie Frankrijk binnentrok, draafden niet alleen de kozakken voor haar uit, maar ook de toezeggingen over de afschaffing van de wijnbelasting. Tegenover de gent *taillable à merci et miséricorde*¹ hoefde de *gentilhomme*² natuurlijk zijn woord niet te houden. Het jaar 1830 beloofde de afschaffing van de wijnbelasting. Het lag niet in zijn aard te doen wat het zei en te zeggen wat het deed. Het jaar 1848 beloofde de afschaffing van de wijnbelasting, zoals het van alles beloofde. De constituerende vergadering tenslotte, die niets beloofde, stelde, zoals vermeld, een testamentaire beschikking op, volgens welke de wijnbelasting op 1 januari 1850 moest verdwijnen. En precies tien dagen voor 1 januari 1850 voerde de wetgevende vergadering haar weer in; het Franse volk draafde er dus voortdurend achter aan en wanneer het haar de deur had uitgegooid, zag het haar weer door het raam naar binnen komen.

De algemene haat tegen de wijnbelasting wordt hierdoor verklaard, dat ze al datgene in zich verenigt, waarmee het Franse

¹ het op genade en ongenade belastingplichtige volk - ² de adel

belastingstelsel zich gehaat heeft gemaakt. De methode van heffing is hatelijk, de verdeling ervan is aristocratisch, omdat het belastingspercentage hetzelfde bedraagt voor zowel de meest gewone als de kostbaarste wijnen. Ze neemt dus in geometrische verhouding toe, naarmate het vermogen van de consumenten afneemt, een omgekeerde progressieve belasting. Ze lokt dan ook direct de vergiftiging van de werkende klassen uit als een premie op vervalste en nagemaakte wijnen. Ze vermindert het verbruik, omdat ze accijnzen heft aan de poorten van alle steden met meer dan 4.000 inwoners en iedere stad verandert in een buitenland met beschermende tarieven tegen de Franse wijn. De grote wijnhandelaren, maar in nog sterkere mate de kleine, de marchands de vins, de wijnhuizen, waarvan de inkomsten direct afhankelijk zijn van het verbruik van wijn, zijn evenzovele verklaarde tegenstanders van de wijnbelasting. En doordat ze het verbruik doet afnemen, beknot de wijnbelasting tenslotte de afzetmarkt voor de wijnproductie. Terwijl ze het de stedelijke arbeiders onmogelijk maakt de wijn te betalen, maakt ze het de wijnboeren onmogelijk hem te verkopen. En Frankrijk telt een wijnverbouwende bevolking van ongeveer twaalf miljoen. Men begrijpt daarom de haat van het volk in het algemeen en in het bijzonder het fanatisme van de boeren tegen de wijnbelasting. En bovendien zagen ze in de herinvoering ervan geen op zichzelf staande min of meer toevallige gebeurtenis. De boeren hebben een eigen soort historische overlevering, die van vader op zoon overgaat, en in deze historische school werd gefluisterd, dat iedere regering, zolang zij de boeren wil bedriegen, de afschaffing van de wijnbelasting belooft en, zodra ze de boeren heeft bedrogen, de wijnbelasting handhaaft of weer invoert. Aan de wijnbelasting proeft de boer het boeket van de regering, haar gezindheid. De herinvoering van de wijnbelasting op 20 december wilde zeggen: *Louis Bonaparte is precies als de anderen*; maar hij was niet precies als de anderen; hij was een *uitvinding van de boeren*, en in de miljoenen handtekeningen tellende petitities tegen de wijnbelasting namen ze de stem-

men terug, die ze een jaar tevoren aan de 'neef van zijn oom' gegeven hadden.

De plattelandsbevolking, meer dan tweederden van de Franse bevolking, bestaat grotendeels uit zogenaamde vrije *grondbezitters*. De eerste generatie, die door de revolutie van 1789 kosteloos was bevrijd van de feodale lasten, had geen enkele prijs voor de grond betaald. Maar de volgende generaties betaalden in de vorm van de *grondprijs* wat hun halflijfeigen voorvaderen in de vorm van rente, tienden, herendiensten enz. betaald hadden. Hoe sterker enerzijds de bevolking groeide en anderzijds de verdeling van de grond toenam, des te hoger werd de prijs van de percelen, want met de geringheid ervan steeg de vraag ernaar. In dezelfde mate echter waarin de prijs steeg, die de boer voor de percelen betaalde, of hij deze nu direct kocht of dat hij ze door zijn medcerfgenamen als kapitaal van zijn erfgoed liet aftrekken, in dezelfde mate nam noodzakelijkerwijs de *schuldenlast van de boer* toe, dat wil zeggen de *hypotheek*. De met grond verbonden schuldbewijzen heten namelijk *hypotheken*, pandbrieven met grond als pand. Zoals op de stukken land in de middeleeuwen de *privileges* zich opstapelden, zo stapelen zich op de moderne percelen de *hypotheken* op. Daar staat tegenover: bij het stelsel van perceelvorming vormt de grond voor zijn eigenaar een zuiver *produktieinstrument*. In dezelfde mate nu waarin de grond wordt verdeeld, neemt de vruchtbaarheid ervan af. Het gebruik van machines op het land, de deling van de arbeid, de belangrijke middelen om de grond te veredelen, zoals de aanleg van afwaterings- en bevochtigingskanalen en dergelijke, worden meer en meer onmogelijk, terwijl de *onzuivere kosten* van bebouwing evenredig toenemen met de deling van het produktieinstrument zelf. Dit alles gebeurt afgezien van de vraag of de bezitter van de percelen kapitaal bezit of niet. Maar hoe meer de deling toeneemt, des te meer vormt het stuk grond met de allererbarmelijkste inventaris het hele kapitaal van de perceelboer, des te sterker vermindert de belegging van kapitaal in de grond, des te meer ontbreken de keuterboer grond,

geld en geschooldheid om de vooruitgang van de landbouwwetenschap te gebruiken en des te meer gaat de bebouwing van de grond achteruit. Tenslotte neemt de *netto-opbrengst* af in dezelfde verhouding waarin de *brutoconsumptie* stijgt en waarin het hele gezin van de boer door zijn bezit wordt weerhouden van andere bezigheden en toch niet in staat is van dit bezit te leven.

In dezelfde mate dus waarin de bevolking en met haar de deling van de grond toenemen, *wordt het produktieinstrument*, de grond, *duurder* en neemt de *vruchtbaarheid ervan* af, in dezelfde mate *raakt de akkerbouw in verval en steekt de boer zich in de schulden*. En wat gevolg was wordt op zijn beurt oorzaak. Iedere generatie laat de volgende dieper in de schulden achter, iedere nieuwe generatie begint onder ongunstigere en moeilikere voorwaarden, de ene hypotheek brengt de andere voort en wanneer het de boer onmogelijk wordt zijn land aan te bieden als onderpand voor *nieuwe schulden*, dat wil zeggen het met nieuwe hypotheeken te belasten, valt hij direct ten prooi aan de *woeker* en des te enormer worden de *woekerrenten*.

Zo kon het gebeuren dat de Franse boer in de vorm van *renten* voor de op de grond rustende *hypotheeken*, in de vorm van renten voor *niet in hypotheeken omgezette woekervoorschotten*, niet alleen een grondrente, niet alleen de industriële winst, kortom niet alleen de *bele nettowinst* aan de kapitalist afdraagt, maar zelfs *een deel van het arbeidsloon*, dat hij dus gedaald is tot het niveau van de *lerse pachter* – en dit alles onder het voorwendsel *particuliere eigenaar* te zijn.

Dit proces werd in Frankrijk versneld door de steeds groeiende *belastingdruk* en door de *proceskosten*, gedeeltelijk direct veroorzaakt door de formaliteiten zelf, waarmee de Franse wetgeving de grondeigendom omringt, gedeeltelijk door de talloze conflicten over overal aan elkaar grenzende en elkaar kruisende percelen, ten dele ook door de procedeerwoede van de boeren, wier genot van de eigendom beperkt blijft tot het fanatiek doen gelden van de ingebeelde eigendom, van het *eigendomsrecht*.

Volgens een statistische opgave uit 1840 bedroeg het brutoprodukt van de Franse grond 5.237.178.000 franc. Hiervan gaan af 3.552.000.000 franc aan kosten voor de bewerking, inclusief het verbruik van de werkende mensen. Blijft over een nettoprodukt van 1.685.178.000 franc, waarvan 550 miljoen voor hypotheekrenten, 100 miljoen voor ambtenaren van de justitie, 350 miljoen voor belastingen en 107 miljoen voor inschrijvingsgeld, zegelgeld, hypotheekkosten enz. afgetrokken moeten worden. Blijft over een derde deel van het nettoprodukt, 538 miljoen; hoofdelijk over de bevolking verdeeld nog geen 25 franc nettoprodukt^[70]. In deze berekening zijn natuurlijk noch de woeker, die buiten de hypotheken om plaatsvindt, noch de kosten voor advocaten enz. opgevoerd.

Men begrijpt in welke positie de Franse boeren terecht kwamen nadat de republiek aan hun vroegere lasten nog nieuwe had toegevoegd. Men ziet dat de uitbuiting, waaraan zij blootstaan, alleen nog maar in de *vorm* verschilt van de uitbuiting van het industriële proletariaat. De uitbuiters is dezelfde: *het kapitaal*. De individuele kapitalist buit de individuele boer uit door middel van de *hypotheek* en de *woeker*, de kapitalistenklasse buit de boerenklasse uit door middel van de *staatsbelasting*. De eigendomsaanspraak van de boeren is de talisman, waarmee het kapitaal de boer tot dusverre in toom hield, het voorwendsel, waarmee het de boer tegen het industriële proletariaat ophitste. Slechts door de val van het kapitaal kan de boer hogerop komen, slechts een anti-kapitalistische, een proletarische regering kan zijn economische ellende, zijn maatschappelijke degradatie een halt toeroepen. De *grondwettelijke republiek*, dat is de diktatuur van zijn verenigde uitbuiters; de *sociaal-democratische, de rode republiek*, dat is de diktatuur van zijn bondgenoten. En de weegschaal rijst of daalt al naar gelang de stemmen die de boer in de stembus deponceert. Hij zelf moet over zijn lot beslissen. Zo spraken de socialisten in pamfletten, almanaks, kalenders en vlugschriften van allerlei soort. Begrijpelijker werd hem deze taal door de tegengeschriften van

de partij van de orde, die zich op haar beurt tot hem wendde en door grove overdrijving, door de brutale opvatting en weergave van de bedoelingen en ideeën van de socialisten de ware boerentoon trof en zijn begeerte naar de verboden vrucht alleen maar sterker prikkelde. De begrijpelijkste taal spraken echter de ervaringen zelf, die de boerenklasse had opgedaan met het gebruik maken van het kiesrecht, en de teleurstellingen, die deze klasse keer op keer met revolutionaire snelheid overspoelden. *De revoluties zijn de lokomotieven van de geschiedenis.*

De geleidelijke ommezwaai van de boeren openbaarde zich in verschillende symptomen. Ze bleek reeds bij de verkiezingen voor de wetgevende vergadering, ze bleek bij de staat van beleg in de vijf aan Lyon grenzende departementen, ze bleek enkele maanden na 13 juni bij de verkiezing door het departement Gironde van een lid van de Montagne in de plaats van de gewezen voorzitter van de Chambre introuvable*, ze bleek op 20 december 1849 bij de verkiezing van een rode afgevaardigde, die de plaats innam van een overleden legitimistische afgevaardigde in het departement Gard^[71], dit uitverkoren land van de legitimisten, het toneel van de afschuwelijkste schanddaden tegen de republikeinen in 1794 en 1795, de centrale zetel van de terreur blanche¹ van 1815, toen liberalen en protestanten publiekelijk werden vermoord. Het revolutioneren van de stationairste klasse treedt het duidelijkst aan de dag na de herinvoering van de wijnbelasting. De regeringsmaatregelen en wetten van januari en februari 1850 zijn bijna uitsluitend tegen de *departementen* en de *boeren* gericht. Het treffendste bewijs van hun vooruitgang.

Het *rondschrijven van d'Hautpoul*, waardoor de politicagent

* Zo luidt in de geschiedschrijving de naam van de direct na de tweede val van Napoleon in 1815 gekozen fanatiek ultra-royalistische en reactionaire Kamer van Afgevaardigden. (*Noot van Engels bij de uitgave van 1895.*)

¹ witte terreur

werd benoemd tot inquisiteur van de prefect, de onderprefect en vooral de burgemeester en waardoor de spionage tot in de schuilhoeken van de meest afgelegen dorpsgemeenschap werd georganiseerd; *de wet tegen de onderwijzers*, waardoor zij, de kopstukken, de woordvoerders, de opvoeders en de tolken van de boerenklasse, onderworpen aan de willekeur van de prefecten, zij, de proletariërs van de klasse der geleerden, als opgejaagd wild van de ene naar de andere gemeente werden gejaagd; *het wetsvoorstel tegen de burgemeesters*, waardoor het zwaard van Damokles van verwijdering uit het ambt boven hun hoofd werd gehangen, als gevolg waarvan zij, de presidenten van de boerengemeenten, ieder ogenblik tegenover de president van de republiek en de partij van de orde kwamen te staan; de *ordonnantie*, waarbij de 17 militaire districten van Frankrijk werden omgevormd tot vier pasjaliks^[72] en de kazerne en het bivak aan de Franssen werden opgelegd als nationale salons; de *onderwijswet*, waardoor de partij van de orde het gebrek aan bewustzijn en het met geweld dom houden van Frankrijk uitriep tot haar bestaansvoorwaarde onder het stelsel van het algemeen kiesrecht, — wat waren al deze wetten en maatregelen? Vertwijfelde pogingen om de departementen en de boeren in de departementen te heroveren voor de partij van de orde.

Als *methode van onderdrukking* beschouwd waren het jammerlijke middelen, die hun doel volkomen voorbijschoten. De grote maatregelen, zoals de handhaving van de wijnbelasting, de 45-centimesbelasting, het honend verwerpen van de petitie van de boeren tot terugbetaling van het miljard^[31] enz., al deze wettelijke donderslagen troffen de boerenklasse slechts eenmaal, in het groot, vanuit het centrale punt; de genoemde wetten en maatregelen maakten de aanval en het verzet *algemeen*, maakten ze tot het gesprek van de dag in iedere hut, ze entten de revolutie op ieder dorp, ze *lokaliseerden en verboerden de revolutie*.

Vormt anderzijds het feit dat deze voorstellen gedaan werden door Bonaparte en aangenomen door de Nationale Vergadering niet een bewijs van de eensgezindheid van de beide machten van

de grondwettelijke republiek, voorzover het gaat om de onderdrukking van de anarchie, dat wil zeggen van alle klassen die zich verzetten tegen de burgerlijke diktatuur? Had *Soulouque* niet meteen na zijn barse boodschap de wetgevende vergadering verzekerd van zijn *dévouements* voor¹ de bestaande orde door middel van de direct crop volgende boodschap van *Carlier*^[73], deze smerig-gemene karikatuur van Fouché, zoals Bonaparte zelf de platgedrukte karikatuur van Napoleon was?

De *onderwijswet* laat ons het verbond zien tussen de jonge katholieken en de oude voltairianen. Kon de heerschappij van de verenigde bourgeoisie iets anders zijn dan het verenigde despotisme van de jezuïetisch-gezinde Restauratie en de vrijdenkerigdoende Juli-monarchie? Moesten de wapens, die de ene fractie van de bourgeoisie onder het volk had verdeeld om ze te gebruiken tegen de andere fractie tijdens hun onderlinge worsteling om de opperheerschappij, niet weer aan dit volk ontrukkt worden, nu dit tegenover hun verenigde diktatuur stond? Niets, zelfs niet de verwerping van de concordats à l'amiable, heeft de Parijse winkelier razender gemaakt dan deze kokette etalering van het *jezuitisme*.

Intussen duurden de botsingen tussen de verschillende fracties van de partij van de orde voort, evenals die tussen de Nationale Vergadering en Bonaparte. Het kon de Nationale Vergadering maar weinig bekoren dat Bonaparte direct na zijn coup d'état, na het vormen van een eigen bonapartistische regering, de pas tot prefect benoemde invaliden van de monarchie bij zich ontbood en hun tegen de grondwet indruisende agitatie voor zijn herkiezing tot president tot voorwaarde voor hun betrekking maakte, dat Carlier zijn inauguratie vierde met het opheffen van een legitimistische club en dat Bonaparte een eigen krant, 'Le Napoléon'^[74], oprichtte die het publiek de geheime begeerten van de president verried, terwijl zijn ministers op het toneel van de wetgevende vergadering het

¹ toewijding aan

bestaan ervan moesten ontkennen; weinig bekoorde haar het koppig aanblijven van de regering, ongeacht de verschillende moties van wantrouwen die ze er tegen aannam, weinig bekoorde haar de poging de gunst van de onderofficieren te winnen met een dagelijkse toelage van vier sous en die van het proletariaat met een plaggiaat uit de 'Mystères' van Eugène Sue, een bank van lening op erewoord, en tenslotte werd ze weinig bekoord door de schaamteloosheid, waarmee men de ministers het voorstel tot deportatie van de resterende Juni-opstandelingen naar Algerije liet indienen met het doel de wetgevende vergadering op te schepen met de onpopulariteit en gros, terwijl de president de populariteit en détail voor zichzelf reserveerde door incidentele gratieverleningen. *Thiers* liet zich dreigende woorden ontvallen over 'coups d'état' en 'coups de tête'¹ en de wetgevende vergadering nam wraak op Bonaparte door ieder wetsvoorstel dat hij voor zich zelf indiende te verwerpen en ieder wetsvoorstel dat hij in hun beider gemeenschappelijk belang indiende luidruchtig en wantrouwend van alle kanten te bekijken, zich afvragend of hij door het vergroten van de uitvoerende macht niet streefde naar uitbreiding van de persoonlijke macht van Bonaparte. Kortom, ze nam wraak met een *samenzwering der verachting*.

De partij der legitimisten van haar kant zag tot haar misnoegen hoe de meer competente orleanisten zich weer meester maakten van bijna alle posten en hoe de *centralisatie* groeide, terwijl zij haar heil principieel zocht in *decentralisatie*. En inderdaad, de contrarevolutie *centraliseerde op gewelddadige wijze*, dat wil zeggen, ze bereidde het mechanisme van de revolutie voor. Ze *centraliseerde* zelfs door middel van een gedwongen koers van het papiergeld het goud en zilver van Frankrijk in de Bank van Parijs en creëerde zodoende de *kant en klare krijgskas* van de revolutie.

De orleanisten, tenslotte, zagen tot hun misnoegen hoe het opkomende principe van de wettigheid tegenover hun bastaardprin-

¹ 'staatsgrepen' en 'domme streken'

cipe werd gesteld en zij zelf ieder ogenblik ten achter gesteld en onheus behandeld werden als burgerlijke mesalliance door de adellijke echtgenoot.

We hebben gezien hoe boeren en kleine burgers en de middenstand in het algemeen, openlijk in tegenstelling geraakt met de officiële republiek en als tegenstanders door haar behandeld, meer en meer naast het proletariaat kwamen te staan. *Verzet tegen de bourgeoisdiktatuur, behoefte aan verandering van de maatschappij, instandhouding van de democratisch-republikeinse instellingen als de drijvende kracht ervan, groepering rond het proletariaat als doorslaggevende revolutionaire macht*, dat zijn de gemeenschappelijke karaktertrekken van de zogenaamde *partij van de sociaal-democratie, de partij van de rode republiek*. Deze *partij van de anarchie*, zoals haar tegenstanders haar dopen, vormt in niet mindere mate dan *de partij van de orde* een coalitie van verschillende belangen. Van de kleinste hervorming van de oude maatschappelijke wanorde tot de omverwerping van de oude maatschappelijke orde, van burgerlijk liberalisme tot revolutionair terrorisme, zo ver liggen de uitersten van elkaar verwijderd, die het uitgangspunt en het eindpunt van de partij van de 'anarchie' vormen.

Afschaffing van de beschermende tarieven – socialisme! want het is een aanval op het monopolie van de *industriële* fraktie van de partij van de orde. Regulering van de staatshuishouding – socialisme! want het is een aanval op het monopolie van de *financiële* fraktie van de partij van de orde. Vrije invoer van buitenlands vlees en graan – socialisme! want het is een aanval op het monopolie van de derde fraktie van de partij van de orde, het *grootgrondbezit*. De eisen van de Vrijhandelspartij, d.w.z. de meest vooruitstrevende Engelse burgerlijke partij, doen zich in Frankrijk voor als evenzovele socialistische eisen. Voltairianisme – socialisme! want het is een aanval op de vierde fraktie van de partij van de orde, de *katbolieke*. Persvrijheid, recht van vereniging, algemeen volksonderwijs – socialisme! socialisme! Ze zijn een aanval op het totale monopolie van de partij van de orde.

Zo snel had de ontwikkeling van de revolutie de toestand tot rijping gebracht, dat de hervormingsvrienden van alle schakeringen, dat de meest bescheiden eisen van de middenklassen zich wel moesten scharen rond de vlag van de meest extreme omwentelingspartij, rond de *rode vlag*.

Zo uiteenlopend van aard het *socialisme* van de verschillende grote sectoren van de partij der anarchie overigens ook was, al naar gelang de economische omstandigheden en het daaruit voortvloeiende geheel van revolutionaire behoeften van hun klasse of klassefractie, op *een* punt vertoonde het overeenkomst, nl. dat het zichzelf aankondigt als *middel tot emancipatie van het proletariaat* en die emancipatie als zijn *doel*. Opzettelijk bedrog van de een, zelfbedrog van de anderen, die de naar hun behoeften omgevormde wereld voorstellen als de beste wereld voor allen, als de verwezenlijking van alle revolutionaire aanspraken en de opheffing van alle revolutionaire botsingen.

Achter de tamelijk eensluidende *algemene* socialistische frasen van de 'Partij der Anarchie' gaat het *socialisme* schuil van de 'National', de 'Presse' en de 'Siècle', dat min of meer consequent de heerschappij van de financiële aristocratie omver wil werpen en industrie en handel wil bevrijden van de boeien die deze tot nog toe omklemd houden. Dit is het *socialisme* van de industrie, de handel en de landbouw, welker regenten in de partij van de orde deze belangen verloochenen, voorzover ze niet met hun privé-monopolies samenvallen. Van dit *burgerlijke socialisme*, dat natuurlijk, zoals iedere variant van het *socialisme*, een deel van de arbeiders en de kleine burgers om zich schaart, onderscheidt zich het eigenlijke, het *kleinburgerlijke socialisme*, het *socialisme par excellence*¹. Het kapitaal jaagt deze klasse voornamelijk op als *schuldeiser* – zij verlangt *kredietinstellingen*; het verplettert haar door de *concurrentie* – zij verlangt door de staat ondersteunde *verenigingen*; het overweldigt haar door *concentratie* – zij verlangt

¹ bij uitstek

progressieve belastingen, beperking van het erfrecht, overname van grote projecten door de staat en andere maatregelen die de *groei van het kapitaal met geweld tegengaan*. Omdat ze droomt van het vreedzaam bereiken van haar socialisme – afgezien misschien van een tweede Februari-revolutie van enkele dagen – neemt het toekomstige historische proces in haar ogen natuurlijkerwijs de gedaante aan van het *toepassen van systemen*, die de denkers van de maatschappij, hetzij met elkaar samenwerkend, hetzij als individuele ontdekkers, uitdenken of uitgedacht hebben. Op die manier worden ze de eclecticici of aanhangers van reeds aanwezige socialistische *systemen*, van het *doctrinaire socialisme*, dat slechts zo lang de theoretische uitdrukking van het proletariaat was als het zich nog niet had ontwikkeld tot een vrije en onafhankelijke historische beweging.

Terwijl de *utopie*, het *doctrinaire socialisme*, dat de totale beweging ondergeschikt maakt aan een van de momenten ervan, dat de hersenactiviteit van de individuele betweter de plaats laat innemen van de gemeenschappelijke, maatschappelijke produktie, en vooral de revolutionaire strijd van de klassen met zijn onontkoombaarheden wegfantaseert door kleine kunstgrepen of grote sentimentaliteiten, terwijl dit doctrinaire socialisme, dat eigenlijk slechts de huidige maatschappij idealiseert, er een beeld zonder schaduwzijden van ophangt en het ideaal ervan tegen haar werkelijkheid in wil doordrukken, terwijl dit socialisme door het proletariaat aan de kleine burgerij wordt vermaakt, terwijl de strijd van de verschillende socialistenleiders onderling elk van deze zogenaamde systemen uitstalt als het pretentieuze vasthouden aan het ene doorgangspunt van de sociale omwenteling tegenover de andere – groepeert het *proletariaat* zich steeds meer rond het *revolutionaire socialisme*, rond het *communisme*, waarvoor de bourgeoisie zelfs de naam *Blanqui* heeft uitgevonden. Dit socialisme is de *permanentverklaring van de revolutie*, de *klassediktatuur* van het proletariaat als noodzakelijk doorgangspunt naar het *afschaffen van de verschillen tussen de klassen in het algemeen*, naar het af-

schaffen van het geheel van produktieverhoudingen waarop deze berusten, naar het afschaffen van het geheel van maatschappelijke betrekkingen die met deze produktieverhoudingen overeenkomen, naar het omwentelen van het geheel van ideeën die uit deze maatschappelijke betrekkingen voortvloeien.

Het bestek van dit betoog veroorlooft ons niet dieper op deze materie in te gaan.

We hebben gezien: zoals in de partij van de *orde de financiële aristocratie* noodzakelijkerwijs de leiding kreeg, zo gebeurde dat in de partij van de *'anarchie'* met het *proletariaat*. Terwijl de verschillende, tot een revolutionaire liga verbonden klassen zich rond het proletariaat schaarden, terwijl de departementen steeds onzekerder werden en de wetgevende vergadering zelf zich steeds wreveliger opstelde tegenover de aanmatigheden van de Franse Souverain, naderden de lange tijd uitgestelde en op de lange baan geschoven verkiezingen voor de vervanging van de naar aanleiding van de 13de juni verbannen leden van de Montagne.

De regering, veracht door haar vijanden, mishandeld en dagelijks vernederd door haar zogenaamde vrienden, zag maar *een* uitweg uit deze weerszinwekkende en onhoudbare situatie – het *oproer*. Een oproer in Parijs zou haar in staat hebben gesteld voor Parijs en de departementen de staat van beleg af te kondigen en op die manier de verkiezingen direct te beïnvloeden. Anderzijds waren de vrienden van de orde tegenover een regering, die de overwinning op de anarchie had bevochten, gedwongen tot concessies, wilden ze niet zelf de schijn van anarchistische gezindheid op zich laden.

De regering toog aan het werk. Begin februari 1850 provokaties tegen het volk door het neerhalen van de vrijheidsbomen^[75]. Tevergeefs. Toen de vrijheidsbomen hun plaats kwijtraakten, raakte de regering zelf haar hoofd kwijt en deed, geschrokken van haar eigen provokatie, een stap terug. De Nationale Vergadering ontving deze onhandige poging tot emancipatie van Bonaparte met ijskoud wantrouwen. Bepaald even weinig succes had het ver-

wijderen van de kransen strobloemen van de Juli-zuil^[76]. Dit vormde voor een deel van het leger aanleiding tot revolutionaire demonstraties en voor de Nationale Vergadering tot een min of meer verholde motie van wantrouwen tegen de regering. Vergeefs was ook het dreigen in de regeringspers met het afschaffen van het algemeen kiesrecht en met een invasie van de kozakken. Vergeefs de directe uitdaging van d'Hautpoul, midden in de wetgevende vergadering tot de linkerzijde gericht, de straat op te gaan, evenals zijn verklaring dat de regering bereid was haar te ontvangen. d'Hautpoul oogstte niets dan een terechtwijzing van de zijde van de president en de partij van de orde liet met stil leedvermaak een afgevaardigde van links Bonapartes begeerte naar een machtsgreep bespotten^[77]. Vergeefs tenslotte de voorstelling van een revolutie op 24 februari. De regering maakte dat de 24ste februari door het volk werd genegeerd.

Het proletariaat liet zich niet tot een *oproer* provoceren, omdat het op het punt stond een *revolutie* te maken.

Niet in het minst gehinderd door de provokaties van de zijde van de regering, die slechts de algemeen heersende irritatie tegen de bestaande toestand verhevigden, stelde het verkiezingscomité, geheel onder invloed van de arbeiders, drie kandidaten voor Parijs: *de Flotte, Vidal en Carnot*. *De Flotte* was een van degenen, die naar aanleiding van de junigebeurtenissen waren gedeporteerd; hij had amnestie gekregen dankzij een van de oprispingen van Bonaparte om zich populair te maken, hij was een vriend van Blanqui en had deelgenomen aan de aanslag van 15 mei. *Vidal*, door zijn boek 'Over de verdeling van de rijkdom' bekend als communistisch schrijver, was secretaris geweest van Louis Blanc in de Commissie van het Luxembour; *Carnot*, de zoon van het lid van de Conventie, die de overwinning had georganiseerd, het minst gekompromitteerde lid van de nationale partij, minister van onderwijs in de voorlopige regering en de Uitvoerende Commissie, was door zijn democratische wetsvoorstel inzake het volksonderwijs een levend protest tegen de onderwijswet van de Jezuïeten.

Deze drie kandidaten vertegenwoordigden de drie verbonden klassen: aan het hoofd de Juni-opstandeling, de vertegenwoordiger van het revolutionaire proletariaat, naast hem de doctrinaire socialist, de vertegenwoordiger van de socialistisch gezinde kleine burgerij, de derde, tenslotte, de vertegenwoordiger van de republikeins gezinde partij van de bourgeoisie, waarvan de democratische formules tegenover de partij van de orde een socialistische betekenis kregen en hun eigen betekenis reeds lang verloren hadden. Dit was een *algemene coalitie tegen de bourgeoisie en de regering, net als in februari*. Maar ditmaal vormde het *proletariaat het hoofd van het revolutionaire bondgenootschap*.

Alle inspanningen ten spijt overwonnen de socialistische kandidaten. Het leger stemde zelf voor de Juni-opstandelingen tegen zijn eigen minister van oorlog La Hitte. De partij van de orde was als door de bliksem getroffen. De verkiezingen in de departementen brachten haar geen troost, ze leverden de Montagne een meerderheid op.

De verkiezingen van 10 maart 1850! Ze waren de herroeping van juni 1848: de slachters en deporteurs van de Juni-opstandelingen keerden terug in de Nationale Vergadering, maar met gebogen hoofd, in het gevolg van de gedeporteerden en met de principes van de laatsten op hun lippen. *Ze waren de herroeping van 13 juni 1849*: de door de Nationale Vergadering verbannen Montagne keerde terug in de Nationale Vergadering, maar als vooruitgeschoven trompetters van de revolutie, niet meer als haar bevelhebbers. *Ze waren de herroeping van 10 december*: Napoleon had met zijn minister La Hitte een stembusnederlaag geleden. De parlementaire geschiedenis van Frankrijk kent maar één soortgelijk geval: het fiasco van d'Haussez, minister van Karel X, in 1830. De verkiezingen van 10 maart 1850 maakten tenslotte de verkiezingen van 13 mei ongedaan, die de partij van de orde de meerderheid hadden gegeven. De verkiezingen van 10 maart vormden een protest tegen de meerderheid van de 13de mei. De 10de maart was een revolutie. Achter de stembiljetten liggen de straatstenen.

'De stemming van 10 maart betekent oorlog', riep Ségur d'Aguesseau uit, een van de progressiefste leden van de partij van de orde.

Met de 10de maart 1850 bereikt de grondwettelijke republiek een nieuw stadium, *dat van haar ontbinding*. De verschillende fracties van de meerderheid zijn weer onderling en met Bonaparte verenigd, ze zijn weer de redders van de orde, hij is weer hun *neutrale man*. Wanneer zij zich herinneren dat ze royalisten zijn, gebeurt dat nog slechts uit vertwijfeling over de mogelijkheid van de burgerlijke republiek; wanneer hij zich herinnert dat hij pretendent is, gebeurt dat nog slechts omdat hij eraan wanhoopt of hij president kan blijven.

De verkiezing van *de Flotte*, de Juni-opstandeling, beantwoordt Bonaparte op bevel van de partij van de orde met de benoeming van *Baroche* tot minister van binnenlandse zaken, *Baroche*, de aanklager van *Blanqui* en *Barbès*, van *Ledru-Rollin* en *Guinard*. De verkiezing van *Carnot* beantwoordt de wetgevende vergadering met het aannemen van de onderwijswet, de verkiezing van *Vidal* met het onderdrukken van de socialistische pers. Met het trompetgeschal van haar eigen pers probeert de partij van de orde haar angst weg te schetteren. 'Het zwaard is heilig', roept een van haar bladen; 'de verdedigers van de orde moeten in het offensief gaan tegen de rode partij', roept een ander blad; 'tussen het socialisme en de maatschappij bestaat een duel op leven en dood, een niet aflatende onbarmhartige oorlog; in dit duel van de vertwijfeling moet de een of de ander ten onder gaan; wanneer de maatschappij het socialisme niet vernietigt, vernietigt het socialisme de maatschappij', kraait een derde haan van de orde. Werpt de barrikaden van de orde, de barrikaden van de godsdienst, de barrikaden van het gezin op! Het moet afgelopen zijn met de 127.000 kiezers van Parijs!^[78] Bartholomeusnacht der socialisten! En de partij van de orde gelooft een moment lang aan de zekerheid van haar overwinning.

Het fanatickst gaan haar kranten erop los tegen de *'winkeliers*

van Parijs'. De Parijse Juni-opstandeling als vertegenwoordiger door de Parijse winkeliers gekozen! dat wil zeggen: een tweede Juni 1848 is onmogelijk, dat wil zeggen: een tweede 13de juni 1849 is onmogelijk, dat wil zeggen: de morele invloed van het kapitaal is gebroken, dat wil zeggen: de burgerlijke vergadering vertegenwoordigt nog slechts de bourgeoisie, dat wil zeggen: de grote eigendom is verloren, omdat zijn leenman, de kleine eigendom, zijn heil zoekt in het kamp van de bezitlozen.

De partij van de orde keert natuurlijk terug tot haar onvermijdelijke *gemeenplaats*. 'Meer onderdrukking!' roept ze. 'Tien keer zo veel onderdrukking!', maar haar mogelijkheden tot onderdrukken zijn tien keer zo klein geworden, terwijl het verzet honderd keer zo groot is geworden. Moet het belangrijkste werktuig voor de onderdrukking, het leger, zelf niet onderdrukt worden? En de partij van de orde spreekt haar laatste woord: 'De ijzeren ring van een verstikkende legaliteit moet doorbroken worden. De *grondwettelijke republiek is onmogelijk*. We moeten met onze echte wapens strijden, we hebben sinds februari 1848 de revolutie met *haar* wapens en op *haar* terrein bestreden, we hebben *haar* instellingen aanvaard, de grondwet is een vesting die slechts de belegeraars beschermt en niet de belegerden! Door onszelf in de buik van het Trojaanse paard het heilige Ilion^[79] binnen te smokkelen, hebben wij, anders dan onze voorvaders, de Grecs*, niet de vijandelijke stad veroverd, maar gevangenen van onszelf gemaakt'.

Het fundament van de grondwet is echter het *algemeen kiesrecht*. De *vernietiging van het algemeen kiesrecht* is het laatste woord van de partij van de orde, van de diktatuur van de bourgeoisie.

Het algemeen kiesrecht gaf hen gelijk op 4 mei 1848, op 20 december 1848, op 13 mei 1849 en op 8 juli 1849. Het algemeen

* *Grecs* - woordspeling: Grieken, maar ook valsspelers van beroep. (Noot van Engels bij de uitgave van 1895.)

kiesrecht heeft zichzelf ongelijk gegeven op 10 maart 1850. De heerschappij van de bourgeoisie als uitvloeisel en resultaat van het algemeen kiesrecht, als uitgesproken daad van soevereine volkswil, dat is de betekenis van de burgerlijke grondwet. Maar heeft de grondwet, van het ogenblik af dat de inhoud van dit kiesrecht, van deze soevereine wil niet meer de heerschappij van de bourgeoisie is, nog wel betekenis? Is het niet de plicht van de bourgeoisie het kiesrecht zo te regelen, dat het het redelijke wil, te weten haar heerschappij? Heft het algemeen kiesrecht, doordat het de aanwezige staatsmacht voortdurend opheft en weer opnieuw uit zichzelf herschept, niet elke stabiliteit op, stelt het niet ieder moment alle bestaande machten ter discussie, vernietigt het niet het gezag, dreigt het niet de anarchie zelf tot gezag te verheffen? Wie kon er, na 10 maart 1850, nog twifelen?

Door het algemeen kiesrecht, waarmee ze zich tot dan toe had omhuld en waaruit ze haar almacht had gezogen, te verwerpen, erkent de bourgeoisie onverholven: *'Onze diktatuur heeft tot dusverre bestaan door de wil van het volk, ze moet nu verankerd worden tegen de wil van het volk in'*. En, als logisch gevolg, zoekt ze haar steun niet meer in *Frankrijk*, maar daarbuiten, in den vreemde, in de *invasie*.

Met de invasie roept ze, als een tweede Koblenz^[90] dat zijn tenten in Frankrijk zelf heeft opgeslagen, alle nationale hartstochten tegen zich wakker. Met de aanval op het algemeen kiesrecht geeft ze de nieuwe revolutie een *algemeen voorwendsel*, en de revolutie heeft een dergelijk voorwendsel nodig. Ieder *bijzonder* voorwendsel zou de frakties van het revolutionaire bondgenootschap uit elkaar drijven en hun verschillen op de voorgrond laten treden. Het *algemene* voorwendsel verdooft de halfrevolutionaire klassen, het veroorlooft hen zichzelf iets wijs te maken omtrent het *bepaalde karakter* van de komende revolutie, omtrent de gevolgen van hun eigen daad. Iedere revolutie heeft haar eigen banketvraagstuk nodig. Het algemeen kiesrecht was het banketvraagstuk van de nieuwe revolutie.

Het oordeel over de verbonden frakties van de bourgeoisie is echter reeds geveld, doordat ze van de enig mogelijke vorm van hun verenigde macht, van de machtigste en volledigste vorm van hun *klassebeerschappij*, de *grondwettelijke republiek*, terugvluchten naar de inferieure, onvolledige en zwakkere vorm van de *monarchie*. Ze lijken op de grijsaard die, om zijn jeugdige kracht te herwinnen, zijn kinderkledij te voorschijn haalde en zijn verslapte ledematen daarin probeerde te persen. Hun republiek had slechts één verdienste: de *broeikas van de revolutie te zijn*.

De 10de maart 1850 draagt het motto :

Après moi le déluge, na mij de zondvloed!

De afschaffing van het algemeen kiesrecht 1850

(Het vervolg op de voorafgaande drie hoofdstukken staat in de 'Revue' van het laatst verschenen, vijfde en zesde dubbelnummer van de 'Neue Rheinische Zeitung'. Nadat hier allereerst de grote, in 1847 in Engeland uitgebroken handelscrisis was beschreven en de verscherping van de politieke ontwikkelingen, uitlopend op de revoluties van februari en maart 1848, was verklaard uit de terugslag van deze crisis op het vasteland van Europa, wordt vervolgens aangetoond hoe de in de loop van 1848 weer ingetreden en in 1849 nog groter geworden voorspoed in handel en industrie opgang van de revolutie verlamde en tegelijkertijd de overwinningen van de reactie mogelijk maakte. In het bijzonder ten aanzien van Frankrijk wordt vervolgens opgemerkt:)¹

Dezelfde verschijnselen traden in *Frankrijk* sedert 1849 op en bijzonder sterk vanaf het begin van 1850. De Parijse industrieën hebben volop werk en ook de katoenfabrieken van Rouen en Mulhouse gaat het redelijk goed, hoewel hier de hoge grondstofprijzen, net als in Engeland, remmend hebben gewerkt. De groei van de voorspoed in Frankrijk werd bovendien bijzonder bevorderd door de omvangrijke hervorming van de douanetarieven in Spanje en door de verlaging van op verschillende weeldeartikelen rustende invoerrechten in Mexico; de uitvoer van Franse goederen naar beide markten is aanzienlijk toegenomen. De groei van de kapitalen leidde in Frankrijk tot een reeks van speculaties, waarvoor de ontginning op grote schaal van de Californische goudmijnen als voorwendsel diende. Er is een groot aantal vennootschappen opgedoken, waarvan de lage bedragen der aandelen en de socialistisch getinte prospecti direct een beroep doen op de beurzen

¹ Geschreven door Engels bij de uitgave van 1895.

van kleine burgers en arbeiders, die echter zonder uitzondering neerkomen op die pure oplichterij, die alleen Frans en Chinezen eigen is. Een van deze vennootschappen wordt zelfs direct door de regering geïmagineerd. De heffingen op invoer in Frankrijk bedroegen de eerste negen maanden van 1848 63 miljoen franc, in 1849 95 miljoen franc en in 1850 93 miljoen franc. Overigens stegen ze in de maand september van het jaar 1850 weer met meer dan een miljoen vergeleken met dezelfde maand van het jaar 1849. De uitvoer is in 1849 eveneens gestegen en in 1850 nog sterker.

Het treffendste bewijs voor het herstel van de voorspoed is de herinvoering van betalingen in baar geld door de bank bij de wet van 6 augustus 1850. Op 15 maart 1848 was de bank gemachtigd geworden haar betalingen in baar geld te staken. De circulatie van bankbiljetten bedroeg toen, met inbegrip van de provinciale banken, 373 miljoen franc (14.920.000 Engelse ponden). Op 2 november 1849 bedroeg deze circulatie 482 miljoen franc ofwel £ 19.280.000, een groei van £ 4.360.000, en op 2 september 1850 496 miljoen franc ofwel £ 19.840.000, een groei van ongeveer vijf miljoen pond. Hierbij trad geen waardevermindering van de bankbiljetten op; integendeel, de vergrote circulatie van bankbiljetten ging gepaard met een voortdurende groei van de stapels goud en zilver in de kelders van de bank, zodat in de zomer van 1850 de voorraad edel metaal ongeveer £ 14.000.000 beliep, een in Frankrijk ongehoorde som. Dat de bank daarmee in staat werd gesteld haar circulatie en daarmee haar werkkapitaal met 123 miljoen franc ofwel vijf miljoen pond te vergroten, bewijst overtuigend hoe juist onze bewering in een vorige aflevering was, dat de financiële aristocratie door de revolutie niet alleen niet ten val is gebracht, maar zelfs nog is versterkt. Nog duidelijker wordt dit resultaat door het volgende overzicht van de Franse bankwetgeving van de laatste jaren. Op 10 juni 1847 werd de bank gemachtigd biljetten van 200 franc uit te geven; het kleinste biljet was tot dan toe dat van 500 franc geweest. Een dekreet van 15 maart 1848 verklaarde de biljetten van de Bank van Frankrijk tot wettige

munt en onthief de bank van de verplichting deze tegen baar geld in te wisselen. Haar bankbiljettenuitgifte werd beperkt tot 350 miljoen franc. Ze werd tegelijkertijd gemachtigd biljetten van 100 franc uit te geven. Een dekreet van 27 april gelastte de samensmelting van de departementale banken met de Bank van Frankrijk; een ander dekreet, van 2 mei 1848, breidde haar bankbiljettenuitgifte uit tot 452 miljoen franc. Een dekreet van 22 december 1849 verhoogde het maximum van de uitgifte van bankbiljetten tot 525 miljoen franc. Tenslotte werd bij de wet van 6 augustus 1850 de inwisselbaarheid van bankbiljetten tegen baar geld weer ingevoerd. Deze feiten, de voortdurende groei van de circulatie, de concentratie van het hele Franse krediet in handen van de bank en de opeenhoping van al het Franse goud en zilver in de gewelven van de bank, brachten de heer Proudhon tot de conclusie, dat de bank nu haar oude slangehuid moest afstropen en een metamorfose tot een Volksbank à la Proudhon^[81] moest ondergaan. Hij hoefde niet eens de geschiedenis van de Engelse bankrestrictie van 1797 tot 1819^[82] te kennen, maar had slechts zijn blik naar de overzijde van het Kanaal hoeven te richten om te zien dat dit voor hem in de geschiedenis van de burgerlijke maatschappij ongehoorde feit niets meer was dan een in hoge mate normale burgerlijke gebeurtenis, die in Frankrijk pas nu voor de eerste maal plaatsvond. Men ziet dat de zogenaamde revolutionaire theoretici, die na de voorlopige regering in Parijs het hoogste woord voerden, even onwetend waren inzake aard en uitkomsten der getroffen maatregelen als de heren van de voorlopige regering zelf.

In weerwil van de voorspoed in industrie en handel, waarin Frankrijk zich op het ogenblik verheugt, laboreert de massa van de bevolking, de 25 miljoen boeren, aan een ernstige depressie. De goede oogsten van de laatste jaren hebben de graanprijzen in Frankrijk nog veel meer gedrukt dan in Engeland het geval is, en de positie van de onder schulden gebukt gaande, door woeker uitgezogen en onder belasting zuchtende boeren kan dan ook alles behalve schitterend zijn. De geschiedenis van de laatste drie jaren

heeft intussen genoegzaam bewezen, dat deze klasse van de bevolking totaal niet in staat is tot enig revolutionair initiatief.

Zoals de crisisperiode op het vasteland later begint dan in Engeland, gebeurt dat ook met de voorspoed. In Engeland vindt steeds het oorspronkelijke proces plaats; het is de demiurg^[83] van de burgerlijke kosmos. Op het vasteland doen de verschillende fasen in de cyclus, die de burgerlijke maatschappij steeds opnieuw doorloopt, zich in secundaire en tertiaire vorm voor. Ten eerste heeft het vasteland onevenredig meer naar Engeland uitgevoerd dan naar enig ander land. Deze uitvoer naar Engeland is echter weer afhankelijk van de positie van Engeland, in het bijzonder ten opzichte van de overzeese markt. Vervolgens voert Engeland onevenredig meer naar de landen overzee uit dan het hele vasteland, zodat de grootte van de export van het vasteland naar deze landen telkens afhankelijk is van de export van Engeland naar de landen overzee. Wanneer derhalve de crises eerst op het vasteland revoluties veroorzaken, is toch het fundament daarvoor steeds in Engeland gelegd. In de ledematen van het burgerlijke lichaam moeten er natuurlijk eerder gewelddadige uitbarstingen optreden dan in het hart ervan, omdat hier de mogelijkheid tot compensatie groter is dan elders. Aan de andere kant vormt de mate waarin de continentale revoluties hun weerslag hebben op Engeland tegelijkertijd de thermometer, waarop kan worden afgelezen in hoeverre deze revoluties werkelijk de burgerlijke levensomstandigheden ter discussie stellen of in hoeverre ze slechts de politieke formaties ervan treffen.

Bij deze algemeen heersende voorspoed, waarbij de produktiekrachten van de burgerlijke maatschappij zich zo weelderig ontwikkelen als binnen het raam van de burgerlijke verhoudingen maar mogelijk is, kan van een werkelijke revolutie geen sprake zijn. Een dergelijke revolutie is slechts mogelijk tijdens die perioden, waarin deze *beide factoren*, de *moderne produktiekrachten* en de *burgerlijke produktievormen*, met elkaar *in conflict* komen. De verschillende ruzies, waaraan de vertegenwoordigers van de

verschillende fracties van de partij van de orde op het vasteland zich op het oogenblik te buiten gaan en waarin ze elkaar kompromitteren, geven in de verste verte geen aanleiding tot nieuwe revoluties, maar zijn integendeel slechts mogelijk omdat de grondslagen van de verhoudingen op het oogenblik zo hecht en, wat de reactie niet weet, zo *burgerlijk* zijn. Daarop zullen alle pogingen van de reactie om de burgerlijke ontwikkeling tegen te houden evenzeer afketsen als de hele morele verontwaardiging en alle geestdriftige proklamaties van de democraten. *Een nieuwe revolutie is slechts mogelijk als gevolg van een nieuwe crisis. Ze is echter ook even onvermijdelijk.*

Laten we nu onze blik op *Frankrijk* richten.

Het volk deed de overwinning, die het samen met de klein burgerij bij de verkiezingen van 10 maart had bevochten, zelf weeteniet, doordat het de verkiezingen van 28 april uitlokte. Vidawas, behalve in Parijs, ook in het gebied Neder-Rijn gekozen. Het Parijse Comité, waarin de Montagne en de kleine burgerij sterk waren vertegenwoordigd, noopte hem ertoe de kandidatuur van het gebied Neder-Rijn te aanvaarden. De overwinning van 10 maart was niet langer beslissend: de beslissingstermijn was weer verschoven, de veerkracht van het volk verslapt en het raakte gewend aan legale in plaats van aan revolutionaire triomfen. De revolutionaire betekenis van 10 maart, het eerherstel van de Juni-opstand, werd tenslotte volledig teniet gedaan door de kandidatuur van Eugène Sue, de sentimenteel-kleinburgerlijke sociaal-fantast, die het proletariaat zich hoogstens kon laten welgevallen als een grap om de grisettes¹ te amuseren. Tegenover deze welwillende kandidatuur stelde de partij van de orde, vermeteler geworden door de aarzelende politiek van de tegenstanders, een kandidaat op die de Juni-overwinning moest vertegenwoordigen. Deze vreemdsoortige kandidaat was de Spartaanse familie vader Leclerc, wiens heldhaftige wapenrusting hem intus-

¹ naaistertjes

sen door de pers stukje bij beetje van het lijf werd gerukt en die bij de verkiezingen ook een schitterende nederlaag leed. De nieuwe verkiezingsoverwinning op 28 april maakte de Montagne en de kleine burgerij overmoedig. Ze juichten reeds bij de gedachte langs zuiver legale weg en zonder door een nieuwe revolutie het proletariaat weer op de voorgrond te schuiven het gewenste doel te kunnen bereiken; ze rekenden er stellig op dat ze bij de nieuwe verkiezingen in 1852 met behulp van het algemeen kiesrecht de heer Ledru-Rollin op de presidentszetel konden brengen en de Montagne een meerderheid in de Vergadering zouden bezorgen. De partij van de orde, die er door de nieuwe verkiezingen, door de kandidatuur van Sue en door de stemming van de Montagne en de kleine burgerij volstrekt zeker van was dat dezen vastbesloten waren zich onder alle omstandigheden rustig te houden, beantwoordde de beide verkiezingsoverwinningen met een *kieswet* die het algemeen kiesrecht afschafte.

De regering wachtte zich er wel voor dit wetsvoorstel op eigen verantwoording in te dienen. Ze deed de meerderheid een schijnconcessie door de hoogwaardigheidsbekleders van deze meerderheid, de 17 burggraven^[81], met de uitwerking ervan te belasten. Niet de regering stelde dus de Vergadering, maar de meerderheid van de Vergadering stelde zichzelf de afschaffing van het algemeen kiesrecht voor.

Op 8 mei werd het voorstel in de Kamer gebracht. De hele sociaal-democratische pers verhief zich als één man om het volk een waardige houding, een calme majestueux¹, lijdzaamheid en vertrouwen in zijn vertegenwoordigers te prediken. Ieder artikel in deze kranten hield de bekentenis in dat een revolutie wel voor alles de zogenaamde revolutionaire pers moest vernietigen en dat hier dus nu haar zelfbehoud in het geding was. De zogenaamde revolutionaire pers gaf haar hele geheim prijs. Ze tekende haar eigen doodvonnis.

¹ majesteitelijke kalmte

Op 21 mei bracht de Montagne het inleidende vraagstuk in debat en deed een voorstel tot verwerping van het hele plan, omdat het een schending van de grondwet inhield. De partij van de orde antwoordde dat men de grondwet zou schenden wanneer dat nodig was, dat het echter nu niet nodig was, omdat de grondwet in iedere richting geïnterpreteerd kon worden en alleen de meerderheid in staat en bevoegd was te oordelen over de vraag welke interpretatie de juiste was. De teugelloos wilde aanvallen van Thiers en Montalembert beantwoordde de Montagne met een welvoeglijk en beschaafd humanisme. Zij beriep zich op de rechtsgrond; de partij van de orde wees haar op de grond waarop het recht ontluikt, de burgerlijke eigendom. De Montagne jammerde of men dan werkelijk met alle geweld een revolutie wilde provoceren? De partij van de orde antwoordde: Men zou die wel afwachten.

Op 22 mei werd het inleidende vraagstuk afgedaan met 462 tegen 227 stemmen. Dezelfde mannen, die met zo'n plechtige grondigheid hadden bewezen dat de Nationale Vergadering en iedere afgevaardigde afzonderlijk wel heen zou gaan als hij het volk, dat hem mandaat had gegeven, zijn congé zou geven, bleven op hun zetels zitten, probeerden nu plotseling, en wel door middel van petitie, in plaats van zichzelf het land te laten handelen en zaten nog onaangedaan toe te kijken toen de wet er op 31 mei met vlag en wimpel doorkwam. Ze probeerden wraak te nemen door het indienen van een protest, waarmee ze hun onschuld aan de verkrachting van de grondwet in de notulen lieten opnemen, een protest dat ze niet eens openlijk op tafel legden, maar dat ze de president stiekem in zijn zak smokkelden.

Een leger van 150.000 man in Parijs, het lange uitstel van de beslissing, de sussende houding van de pers, de bangelijkheid van de Montagne en van de nieuwgekozen afgevaardigden, de majesteteitlijke kalmte van de kleine burgerij, maar vooral de voorspoed in handel en industrie verhinderden iedere poging van de zijde van het proletariaat tot het maken van een revolutie.

Het algemeen kiesrecht had zijn missie voltooid. De meerderheid van het volk had de leerschool, waartoe het algemeen kiesrecht alleen in een revolutionair tijdvak kan dienen, doorlopen. Het kiesrecht moest hetzij door een revolutie, hetzij door de reactie terzijde worden geschoven.

Een nog groter vertoon van energie gaf de Montagne ten beste bij een gelegenheid die zich spoedig daarna voordeed. Minister van oorlog d'Hautpoul had vanaf het spreekgestoelte de Februari-revolutie een noodlottige ramp genoemd. De sprekers van de Montagne, die zich zoals altijd onderscheidden door het met veel geraas ten toon spreiden van morele verontwaardiging, werden door voorzitter Dupin niet aan het woord gelaten. Girardin stelde de Montagne voor direct massaal de vergadering te verlaten. Het resultaat: de Montagne bleef zitten, Girardin werd echter, als onwaardig, uit haar midden verwijderd.

De kieswet behoefde nog één aanvulling, nl. een nieuwe *perswet*. Deze liet niet lang op zich wachten. Door een voorstel van de regering, aanzienlijk verscherpt door amendementen van de partij van de orde, werden de waarborgsommen verhoogd, werd er een extra zegel ingevoerd voor in feuilletonvorm verschijnende romans (een antwoord op de verkiezing van Eugène Sue), werden alle in wekelijkse of maandelijks afleveringen verschijnende tijdschriften tot een bepaald aantal vellen druks aan een belasting onderworpen en werd tenslotte bepaald, dat ieder krantartikel ondertekend moest zijn met de naam van de schrijver. De bepalingen ten aanzien van de waarborgsommen waren de dood van de zogenaamde revolutionaire pers; het volk beschouwde de ondergang ervan als een genoegdoening voor de afschaffing van het algemeen kiesrecht. Intussen deed noch de strekking noch de werking van de nieuwe wet zich alleen bij dit gedeelte van de pers voelen. Zolang de dagbladpers anoniem was, trad ze op als het orgaan van de openbare mening, die geen getal of naam heeft, was ze de derde macht in de staat. Door de ondertekening van ieder artikel werd een krant niets meer dan een verzameling literaire bijdragen

van meer of minder bekende individuen. Ieder artikel werd gedegradeerd tot advertentie. Tot dusverre hadden de kranten gecirculeerd als het papiergeld van de openbare mening; nu verwaagden ze tot meer of minder slechte wissels, waarvan de deugdelijkheid en circulatie afhankelijk waren van het krediet niet alleen van de trekker, maar ook van de endossant. De pers van de partij van de orde had, net als dat met de opheffing van het algemeen kiesrecht het geval was geweest, geprovoceerd tot de meest extreme maatregelen tegen de slechte pers. Overigens was de goede pers met haar grizelige anonimiteit zelf hinderlijk voor de partij van de orde en nog meer voor de individuele vertegenwoordigers ervan in de provincie. Ze wilde tegenover zich nog slechts betaalde schrijvers zien met naam, adres en signalement. Tevergeefs jammerde de goede pers over de ondankbaarheid, waarmee men haar goede diensten beloonde. De wet kwam erdoor en vooral zij werd getroffen door de bepaling aangaande het noemen van namen. De namen van de republikeinse dagblad-schrijvers waren tamelijk bekend; maar de respectabele firma's van de 'Journal des Débats', de 'Assemblée Nationale'^[85], de 'Constitutionnel'^[86] enz. enz. sloegen een armzalig figuur met hun op plechtige toon rondgebazuinde politieke wijsheden, toen het mysterieuze gezelschap opeens bleek te bestaan uit vele Penny-liners¹ met langdurige ervaring, die in ruil voor baar geld alle mogelijke zaken hadden verdedigd, als Granier de Cassagnac, of uit oude dweilen die zichzelf staatsman noemden, als Capefigue, of uit behaagzicke praatjesmakers, als de heer Lemoinne van de 'Débats'.

Tijdens de debatten over de perswet was de Montagne al tot zulk een graad van moreel verval gezonken, dat ze zich ertoe moest beperken luid bijval te betuigen aan de schitterende tirades van een oude beroemdheid uit de tijd van Louis-Philippe, de heer Victor Hugo.

¹ per regel betaalde schrijvers

Met de kieswet en de perswet verdwijnt de revolutionaire en democratische partij van het officiële toneel. Voor hun vertrek naar huis, kort na het sluiten van de zitting, gaven de beide frakties van de Montagne, de socialistische democraten en de democratische socialistenv, twee manifesten^[87] uit, twee testimonia paupertatis¹, waarin ze bewezen dat macht en succes weliswaar nooit aan hun zijde hadden gestaan, maar dat zij steeds aan de zijde hadden gestaan van het eeuwige recht en alle overige eeuwige waarheden.

Laten we nu de partij van de orde bekijken. De 'N. Rh. Z.'² zei in aflevering 3, pagina 16: 'Tegenover de restauratiezucht van de verenigde orleanisten en legitimisten vertegenwoordigt Bonaparte zijn aanspraak op de feitelijke macht, de republiek; tegenover de restauratiezucht van Bonaparte vertegenwoordigt de partij van de orde haar aanspraak op de gemeenschappelijke heerschappij, de republiek; tegenover de orleanisten vertegenwoordigen de legitimisten en tegenover de legitimisten vertegenwoordigen de orleanisten de status quo, de republiek. Al deze frakties van de partij van de orde, waarvan elk haar eigen koning en haar eigen restauratie in petto houdt, brengen, tegenover de begerde naar een machtsgreep en opstanden van hun rivalen, wederzijds de gemeenschappelijke heerschappij van de bourgeoisie tot gelding, de vorm waarin de specifieke eisen worden geneutraliseerd en voorbehouden blijven, nl. de republiek . . . En Thiers sprak, meer dan hij bevroedde, een waar woord toen hij zei: "Wij, de royalisten, zijn de werkelijke steunpilaren van de grondwettelijke republiek".'

Deze klucht van de républicains malgré eux³, de tegenzin tegen de status quo en de voortdurende bevestiging ervan; de onophoudelijke wrijvingen tussen Bonaparte en de Nationale Vergadering; de steeds terugkerende dreiging dat de partij van de orde in haar afzonderlijke bestanddelen uiteen zou vallen en het steeds terug-

¹ certificaten, bewijzen van armoede - ² 'Neue Rheinische Zeitung' - ³ republikeinen tegen wil en dank

kerende feit dat haar frakties zich aancensloten; de pogingen van iedere fraktie afzonderlijk om iedere overwinning op de gemeenschappelijke vijand om te zetten in een nederlaag van haar tijdelijke bondgenoten; de wederzijdse naijver, rancune, het elkaar opjagen en het onvermoeibare zwaardgekleetter, dat steeds weer eindigt met een baisers-Lamourette^[88] – deze hele onverkwikkelijke klucht van vergissingen ontwikkelde zich nooit in klassiekere vorm dan tijdens de laatste zes maanden.

De partij van de orde beschouwde de kieswet tegelijkertijd als een overwinning op Bonaparte. Had de regering, door de redactie van en de verantwoordelijkheid voor haar eigen wetsvoorstel over te laten aan de commissie van zeventien, niet haar eigen ontslag ingediend? En berustte de grootste kracht van Bonaparte tegeover de vergadering niet op het feit, dat hij de uitverkorene van zes miljoen mensen was? Van zijn kant zag Bonaparte de kieswet als een concessie aan de vergadering, waarmee hij een harmonieuze verhouding tussen de wetgevende en de uitvoerende macht had gekocht. Als beloning eiste de ordinaire avonturier een verhoging van zijn civiele lijst met drie miljoen. Kon de Nationale Vergadering een conflict riskeren met de uitvoerende macht op een moment dat ze de grote meerderheid van de Fransen in de ban had gedaan? Ze stooft geïrriteerd op, ze scheen de zaken op de spits te willen drijven, haar commissie verwierp het voorstel, de bonapartistische pers dreigde en verwees naar het ontferde, van zijn kiesrecht beroofde volk, er vond een hele reeks pogingen plaats om tot een schikking te komen en tenslotte haalde de vergadering feitelijk bakzeil, maar nam principieel wraak. In plaats van een jaarlijkse principiële verhoging van de civiele lijst kende ze hem een tegemoetkoming toe van 2.160.000 franc. Ze was daarmee niet tevreden en deed zelf deze concessie pas nadat Changarnier, de generaal van de partij van de orde en de aan Bonaparte opgedrongen beschermer, deze had gesteund. Ze kende de twee miljoen dus eigenlijk niet aan Bonaparte, maar aan Changarnier toe.

Dit geschenk, dat Bonaparte de *mauvaise grâce*¹ in de schoot werd geworpen, werd door hem geheel in de zin van de gever aanvaard. De bonapartistische pers ging opnieuw tegen de Nationale Vergadering te keer. Toen nu tijdens de debatten over de perswet het amendement werd ingediend over de ondertekening, dat weer in het bijzonder tegen de minder belangrijke bladen, de vertegenwoordigers van de privé-belangen van Bonaparte, gericht was, lanceerde de belangrijkste bonapartistische krant, de 'Pouvoir',^[89] een openlijke en heftige aanval op de Nationale Vergadering. De ministers moesten het blad ten overstaan van de vergadering laten vallen; de verantwoordelijke uitgever van de 'Pouvoir' werd voor de balie van de Nationale Vergadering gedaagd en tot de hoogste geldboete, 5.000 franc, veroordeeld. De volgende dag bracht de 'Pouvoir' een nog veel brutaler artikel tegen de vergadering en de regering revancheerde zich door via het parket meteen maar verscheidene legitimistische kranten wegens schending van de grondwet te vervolgen.

Tenslotte belandde men bij het probleem van het reces van de vergadering. Bonaparte wenste het reces om, niet gehinderd door de vergadering, te kunnen opereren. De partij van de orde wenste het reces ten dele om haar eigen fraktie-intriges ten uitvoer te brengen, ten dele om de privé-belangen van individuele afgevaardigden te behartigen. Beiden hadden het reces nodig om in de provincie de overwinningen van de reactie te consolideren en uit te bouwen. De vergadering ging daarom van 11 augustus tot 11 november met reces. Aangezien Bonaparte echter geenszins verheelde dat het hem er slechts om te doen was zich te ontdoen van het hinderlijke toezicht van de Nationale Vergadering, drukte de vergadering de motie van vertrouwen zelf het stempel op van wantrouwen tegen de president. Van de permanente commissie van 28 leden, die tijdens de vakantieperiode als behoeders van de deugdzzaamheid van de republiek achterbleven, werden alle bona-

¹ tegenstribbelend, met tegenzin

partisten verre gehouden^[90]. In hun plaats werden zelfs enkele republikeinen van de 'Siècle' en de 'National' gekozen, ten einde de president de afhankelijkheid van de meerderheid aan de grondwettelijke republiek te tonen.

Kort voor en in het bijzonder dadelijk na de verdaging van de Kamer schenen de beide grote frakties van de partij van de orde, de orleanisten en legitimisten, zich met elkaar te willen verzoenen, en wel door middel van een samensmelting van de beide vorstenhuizen, onder welker vaandels ze streden. De kranten stonden vol over voorstellen tot verzoening die, naar men zei, aan het ziekbed van Louis-Philippe in St. Leonards gedaan waren, toen de dood van Louis-Philippe de situatie plotseling vereenvoudigde. Louis Philippe was de usurpator, Henri V de beroofde, de graaf van Parijs daarentegen was, gezien de kinderloosheid van Henri V, diens rechtmatige troonopvolger. Nu was ieder voorwendsel voor een versmelting van de beide dynastieke belangen verdwenen. Juist nu ontdekten de beide frakties van de bourgeoisie echter pas, dat ze niet gescheiden werden door het dwepen met een bepaald koningshuis, maar dat hun verschillende klassebelangen veel eerder de beide dynastieën gescheiden hielden. De legitimisten, die op bedevaart waren gegaan naar het hof van Henri V in Wiesbaden, precies zoals hun concurrenten naar St. Leonards waren getrokken, hoorden hier de tijding van de dood van Louis-Philippe. Dadelijk vormden zij een regering^[91] in partibus infidelium^[4], die voor het grootste gedeelte bestond uit leden van genoemde commissie van republikeinse deugdzaamheidsbehoeders en die ter gelegenheid van een in de schoot van de partij oplaaierende ruzie naar voren trad met de meest onomwonden proklamatie van het recht bij de gratie gods. De orleanisten barstten in gejubel uit bij het compromitterende schandaal, dat dit manifest^[92] in de pers veroorzaakte en verheelden geen moment hun openlijke vijandschap jegens de legitimisten.

Tijdens het reces van de Nationale Vergadering kwamen de departementsvertegenwoordigers bijeen. De meerderheid hier-

van sprak zich uit voor een min of meer door clausules beperkte herziening van de grondwet, d.w.z. ze sprak zich uit voor een niet nader omschreven restauratie van de monarchie, voor een 'oplossing', en gaf tegelijkertijd toe dat ze te incompetent en te laf was om deze oplossing te vinden. De bonapartistische fractie legde deze wens tot herziening dadelijk uit in de zin van een verlenging van het presidentschap van Bonaparte.

De oplossing volgens de grondwet, het aftreden van Bonaparte in mei 1852, de gelijktijdige verkiezing van een nieuwe president door alle kiezers in het land, de herziening van de grondwet door een Kamer van Revisie gedurende de eerste maanden van de nieuwe presidentiële ambtstermijn; dit alles is voor de heersende klasse totaal onaanvaardbaar. De dag van de verkiezing van een nieuwe president zou voor alle vijandelijke partijen, legitimisten, orleanisten, burgerlijke republikeinen en revolutionairen, de dag van het rendezvous worden. Het moest tussen de verschillende fracties tot een gewelddadige beslissing komen. Zelfs als het de partij van de orde zou lukken het eens te worden over de kandidatuur van een buiten de koninklijke families staande, neutrale figuur, zou Bonaparte weer tegenover hem komen te staan. De partij van de orde wordt er in haar strijd met het volk toe genoodzaakt voortdurend de uitvoerende macht te vergroten. Iedere vergroting van de uitvoerende macht vergroot de macht van de drager ervan, Bonaparte. In dezelfde mate dus waarin de partij van de orde haar gemeenschappelijke macht versterkt, versterkt ze zijn kans om op de dag waarop de beslissing moet vallen de grondwettelijke oplossing met geweld te verijdelen. Hij zal zich dan ten opzichte van de partij van de orde evenmin storen aan de ene pijler van de grondwet als zij dat ten opzichte van het volk bij de kieswet aan de andere pijler heeft gedaan. Hij zou zich zelfs tegenover de vergadering schijnbaar kunnen beroepen op het algemeen kiesrecht. Kortom, de grondwettelijke oplossing stelt de hele politieke status quo ter discussie en achter de bedreiging van de status quo ziet de burger chaos, anarchie en burgeroorlog opdoec-

men. Hij ziet zijn inkoop en verkoop, zijn wissels, zijn huwelijken, zijn notariële akten, zijn hypotheeken, zijn grondrenten, huren, winsten, al zijn contracten en bestaansbronnen op de eerste zondag van mei 1852 ter discussie gesteld en aan dit risico kan hij zich niet blootstellen. Achter de bedreiging van de politieke status quo gaat het gevaar van incenstorting van de hele burgerlijke maatschappij schuil. De enig mogelijke oplossing in de zin van de bourgeoisie is gelegen in het uitstellen van de oplossing. Ze kan de grondwettelijke republiek slechts redden door de grondwet te schenden, door de macht van de president te verlengen. Dit is ook het laatste woord van de pers van de orde na de langdradige en diepzinnige debatten over 'oplossingen', waaraan deze zich na de zitting van de algemene raden overgaf. De machtige partij van de orde ziet zich zodoende tot haar schande genoopt de belachelijke, ordinaire en door haar gehate persoon van de pseudo-Bonaparte serieus te nemen.

Deze smoezelige figuur vergiste zich evenzeer in de oorzaken die hem meer en meer het kenmerk van de onmisbare man verleenden. Terwijl zijn partij genoeg gezond verstand bezat om de groeiende betekenis van Bonaparte toe te schrijven aan de omstandigheden, meende hij die alleen te danken te hebben aan de magische kracht van zijn naam en aan zijn voortdurend karikaturiseren van Napoleon. Hij werd met de dag ondernemender. Tegenover de bedevaarten naar St. Leonards en Wiesbaden stelde hij zijn rondreizen door Frankrijk. De bonapartisten hadden zo weinig vertrouwen in het magische effect van zijn persoonlijkheid, dat ze overal mensen van de Vereniging van de rode December^[93], de organisatie van het Parijse lompenproletariaat, in enorme aantallen in treinen en postkoetsen gestouwd, als claqueurs^[58] met hem meestuurd. Ze legden hun marionet redevoeringen in de mond, waarin, al naar gelang de ontvangst in de verschillende steden, de republikeinse terughoudendheid of de volhardende taaheid werd uitgeroepen tot de verkiezingsleuze van de presidentiële politiek. In weerwil van alle manoeuvres waren deze reizen niets minder dan triomftochten.

Nadat Bonaparte meende op die manier het volk warm te hebben gemaakt, maakte hij zich op om het leger voor zich te winnen. Op de vlakte van Satory bij Versailles liet hij grote parades houden, waarbij hij de soldaten met knoflookworst, champagne en sigaren probeerde te kopen. Terwijl de echte Napoleon tijdens de ontberingen van zijn veroveringstochten zijn afgematte soldaten wist op te monteren met uitbarstingen van patriarchale vertrouwelijkheid, meende de pseudo-Napoleon dat de troepen bij wijze van dankbetuiging riepen: Vive Napoléon, vive le saucisson!¹ dat wil zeggen: Leve de worst, leve de hansworst!

Deze parades brachten het lange tijd onderdrukte conflict tussen Bonaparte en zijn minister van oorlog d'Hautpoul enerzijds en Changarnier anderzijds tot een uitbarsting. In Changarnier had de partij van de orde haar werkelijk neutrale man gevonden, bij wie geen sprake kon zijn van eigen dynastieke aanspraken. Hem had zij aangewezen als opvolger van Bonaparte. Changarnier was daarenboven door zijn optreden op 29 januari en 13 juni 1849 de grote veldheer van de partij van de orde geworden, de moderne Alexander, wiens brutale interventie in de ogen van de bangelijke burgers de gordiaanse knoop van de revolutie had doorgehakt. In wezen even belachelijk als Bonaparte, was hij zodoende op een zeer goedkope manier tot een macht geworden en werd hij door de Nationale Vergadering als een waakhond tegenover de president opgesteld. Hij zelf koketteerde, b.v. in de kwestie van de financiële bijdrage, met de bescherming die hij Bonaparte verleende en trad steeds krachtiger tegen hem en de ministers op. Toen er naar aanleiding van de kieswet een opstand werd verwacht, verbood hij zijn officieren ook maar enig bevel te accepteren van de minister van oorlog of van de president. De pers droeg er nog het hare toe bij de afmetingen van Changarnier op te blazen. Gezien het totale gebrek aan grote persoonlijkheden zag de partij van de orde zich natuurlijk gedwongen de kracht, die haar klasse

¹ Leve Napoleon, leve de worst!

als geheel ontbrak, toe te dichten aan een enkele persoon en deze tot enorme proporties te laten uitdijen. Zo ontstond de mythe over Changarnier, het *'bolwerk van de maatschappij'*. De arrogante charlatannerie en de geheimzinnige gewichtigdoenerij, waarmee Changarnier het zich liet welgevallen de wereld op zijn schouders te laden, contrasteerden op belachelijke wijze met de gebeurtenissen tijdens en na de parade van Satory, die onweerlegbaar aantoonde, dat er slechts een pennestreek van Bonaparte, de oneindig kleine, voor nodig was om dit fantastische misbaksel van burgerlijke angst, de kolos Changarnier, terug te brengen tot de afmetingen der middelmatigheid en hem, de heroïsche redder van de maatschappij, te veranderen in een gepensioneerde generaal.

Bonaparte had reeds een tijd geleden wraak genomen op Changarnier door de minister van oorlog te provoceren tot geruzie of disciplineaire kwesties met de lastige protektor. De laatste para bij Satory bracht eindelijk de oude wrok tot uitbarsting. De groe wettelijke verontwaardiging van Changarnier kende geen grenz meer, toen hij de cavalerieregimenten voorbij zag defileren onder het roepen van de tegen de grondwet indruisende leuze: *Vive l'Empereur!*¹ Om alle onaangename debatten over deze leuze in de voor de deur staande zitting van de Kamer te voorkomen, verwijderde Bonaparte de minister van oorlog d'Hautpoul door deze tot gouverneur van Algerije te benoemen. In zijn plaats stelde hij een betrouwbare oude generaal uit de keizertijd aan, die het wat brutaliteit betreft volledig kon opnemen tegen Changarnier. Om het ontslag van d'Hautpoul niet te laten lijken op een concessie aan Changarnier, plaatste hij tegelijkertijd de rechterhand van de grote redder van de maatschappij, generaal Neumayer, over van Parijs naar Nantes. Het was Neumayer geweest die bij de laatste parade de hele infanterie ertoe had aangezet onder ijsig stilzwijgen langs de navolger van Napoleon te defileren. Changarnier, die in Neumayer zelf was getroffen, protesteerde en dreigde. Vergeefs.

¹ Leve de Keizer!

Na twee dagen van onderhandelingen verscheen het dekreet tot overplaatsing van Neumayer in de 'Moniteur' en er bleef de held van de orde geen andere keuze dan zich te schikken naar de discipline of zijn ontslag te nemen.

De strijd tussen Bonaparte en Changarnier is de voortzetting van die tussen Bonaparte en de partij van de orde. De heropening van de Nationale Vergadering op 11 november vindt dan ook onder dreigende voortekenen plaats. Het zal een storm in een glas water worden. In wezen moet het oude spel doorgaan. De meerderheid van de partij van de orde zal intussen, in weerwil van het geschreeuw van de principiële fanatici van haar verschillende fracties, gedwongen zijn de macht van de president te verlengen. Evenzeer zal Bonaparte, in weerwil van alle eerdere protesten, alleen al vanwege zijn geldgebrek, deze verlenging van zijn macht als een simpele delegering uit de handen van de Nationale Vergadering aanvaarden. Zo wordt de oplossing uitgesteld, de status quo gehandhaafd, de ene fractie van de partij van de orde door de andere gekompromitteerd, verzwakt en onmogelijk gemaakt, wordt de onderdrukking van de gemeenschappelijke vijand, de massa van de natie, uitgebreid en uitgeput, totdat de economische verhoudingen zelf weer het punt van ontwikkeling bereikt hebben, waar een nieuwe ontploffing al deze ruziemakende partijen met hun grondwettelijke republiek in de lucht laat vliegen.

Ter geruststelling van de burger moet overigens gezegd worden, dat het schandaal tussen Bonaparte en de partij van de orde tot resultaat heeft dat een menigte kleine kapitalisten op de beurs wordt geruïneerd en dat hun vermogen terecht komt in de zakken van de grote beurswolven.

Toelichtingen

Aantekeningen

1 Deze inleiding van Engels werd destijds door de opportunistische leiding van de Duitse sociaal-democratie misvormd. In maart 1895 publiceerde Wilhelm Liebknecht in de 'Vorwärts', het centrale orgaan van de partij, een reeks willekeurige uittreksels uit de inleiding; hij liet datgene staan 'wat hem kon dienen als steun voor de *tot iedere prijs vreedzame en het gebruiken van geweld afwijzende tactiek...*' (Engels aan P. Lafargue op 3 april 1895). Aan Kautsky schreef Engels naar aanleiding hiervan op 1 april 1895: 'Tot mijn verbazing zag ik vandaag in de "Vorwärts" een uittreksel van mijn inleiding, zonder mijn voorkennis afgedrukt en dermate pasklaar gemaakt, dat ik er als een vreedzame aanbidder van de legaliteit hoe dan ook uit te voorschijn kom. Met des te meer verlangen zie ik er naar uit dat het geheel nu in de "Neue Zeit" verschijnt, opdat deze smadelijke indruk wordt uitgewist.'

Maar noch in de 'Neue Zeit', noch in de aparte uitgave van de brochure uit het jaar 1895 werd de inleiding volledig gepubliceerd. Op uitdrukkelijke wens van de Duitse sociaal-democratische partijleiding, die in brieven aan Engels sprak over het gevaar van een nieuwe Socialistenwet in Duitsland, was Engels gedwongen enkele van de politiek scherpste zinsneden in de inleiding, waarin sprake was van de komende gewapende strijd van het proletariaat tegen de bourgeoisie, te schrappen.

De leiding van de Duitse sociaal-democratie, in welker handen het Marx-Engels-Archief berustte, beijverde zich om de ingekorte tekst van het artikel van Engels te gebruiken als motivering voor haar opportunistische politiek; dit is de reden waarom ze deze ook nooit integraal gepubliceerd heeft.

De volledige tekst van de inleiding van Engels werd voor de eerste maal in de Sowjet-Unie gepubliceerd.

De onderhavige druk berust op de correctiestroken van 1895. De daarop doorgestreepte passages zijn met puntige haken aangegeven; veranderingen, die van invloed zijn op de inhoud, zijn in voetnoten vermeld.

- 2 Zie Karl Marx, 'De Achttiende Brumaire van Louis Bonaparte', Pegasus, Amsterdam 1970.
- 3 Het *Saksenwoud*, een gebied ten oosten van Hamburg, werd in 1871 door Wilhelm I aan rijkskanselier Bismarck geschonken.
- 4 *in partibus infidelium* (in het land der ongelovigen) – aanvulling van de titel

van katholieke bisschoppen, die zuiver in naam benoemd zijn tot bisschop in niet-christelijke landen. Deze uitdrukking komt bij Marx en Engels meer dan eens voor; ze werd toegepast op de diverse emigrantenregeringen, die in het buitenland gevormd waren zonder rekening te houden met de reële situatie in het eigen land.

- 5 *Legitimisten* – aanhangers van het legitieme koningschap van de Bourbons, die in Frankrijk tot 1792 en tijdens de Restauratie (1815–1830) aan de macht waren.
Orleanisten – aanhangers van het koningshuis Orléans, dat door de Juli-revolutie van 1830 aan de macht kwam en dat door de revolutie van 1848 ten val werd gebracht.
- 6 Onder Napoleon III nam Frankrijk deel aan de veldtocht op de Krim (1854/55), voerde het met Oostenrijk oorlog om Italië (1859), nam het samen met Engeland deel aan de oorlogen tegen China (1856/58 en 1860), begon het met de verovering van Indochina, organiseerde het een expeditie naar Syrië (1860/61) en Mexico (1862/67) en voerde het tenslotte in 1870/71 oorlog tegen Duitsland.
- 7 *De Duitse Bond*, die in het leven werd geroepen met de op 8 juni 1815 op het Weense Congres getekende Bondsakte, omvatte aanvankelijk 35 en uiteindelijk 28 vorstendommen en vier vrije steden. Tijdens de Pruisisch-Oostenrijkse oorlog van 1866 viel de Bond uiteen.
- 8 *Blanquisten* – aanhangers van Louis-Auguste Blanqui, een vooraanstaande revolutionair en vertegenwoordiger van het utopische communisme. De blanquisten ontkenden de klassenstrijd, stelden de activiteiten van een geheime groep van samenzweerders in de plaats van een revolutionaire partij en veronachtzaamden de band met de massa.
Proudbonisten – aanhangers van Pierre-Joseph Proudhon, de ideoloog van de kleine burgerij, een der grondleggers van het anarchisme. De proudbonisten begrepen niet de historische rol van het proletariaat en stonden afwijzend tegenover de klassenstrijd, de proletarische revolutie en de diktatuur van het proletariaat.
- 9 Zie Karl Marx, 'De burgeroorlog in Frankrijk', Pegasus, Amsterdam 1971.
- 10 Volgens de vredesovereenkomst van Frankfort van 10 mei 1871 moest Frankrijk aan Duitsland een schadevergoeding van vijf miljard franc betalen.
- 11 *Socialistenwet* – benaming van de wet die door Bismarck op 21 oktober 1878 werd uitgevaardigd en die de sociaal-democratie onwettig verklaarde. De kranten van de arbeiders, hun verenigingen en clubs werden verboden, hun bezittingen in beslag genomen; massale arrestaties en uitwijzingen waren het gevolg. Ondanks deze onderdrukkingsmaatregelen werkte de sociaal-democratische partij illegaal verder. Het gelukte de arbeidersklasse tenslotte deze uitzonderingswet op 1 oktober 1890 opgeheven te krijgen.

- 12 Deze zin is ontleend aan het door Marx geschreven inleidende deel van het program van de Franse arbeiderspartij. Het program werd in 1880 op het congres van Le Havre aangenomen.
- 13 Op 4 september 1870 werd de regering van Napoleon III omvergeworpen en werd de republiek uitgeroepen.
Op 31 oktober 1870 vond de mislukte poging van de blanquisten plaats om in opstand te komen tegen de zogenaamde regering van nationale verdediging.
- 14 Fritz – bijnaam van Frederik II (de Grote), koning van Pruisen.
- 15 *Semski Sobor* – middeleeuwse standenvergadering in Rusland in de 16de en 17de eeuw. Sinds 1864 bestonden er in het tsaristische Rusland de op uiterst ondemocratische wijze gekozen kring- en gouvernementsvertegenwoordigingen (de zog. semstwo's). Deze dienden de belangen van de adellijke grondbezitters en de kapitalisten. Tegen het eind van de 19de eeuw werd in deze semstwo's een constitutionele gezindheid merkbaar. Liberale grootgrondbezitters en kapitalisten stelden nu onder druk van de groeiende revolutionaire beweging de eis van instelling van een opperste volksvertegenwoordiging.
Tsaar Nicolaas II noemde in zijn toespraak voor de gedelegeerden van de semstwo's en de steden op 17 januari 1895 alle hoopvolle verwachtingen over een grondwet echter 'onzinnige dromerijen'.
- 16 *Het wetsontwerp inzake revolutionaire agitatie van de heer von Köller* – op 5 december 1894 werd in de Rijksdag een ontwerp voor een nieuwe socialistenwet ter tafel gebracht; het werd op 11 mei 1895 afgewezen.
- 17 Karl Marx' werk 'De klassenstrijd in Frankrijk – 1848 tot 1850' verscheen als artikelenserie met de titel '1848 tot 1849' in het door hem uitgegeven tijdschrift 'Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue'. Hierin belicht Marx een hele periode in de Franse geschiedenis vanuit het standpunt van het historische materialisme en formuleert de belangrijkste stellingen van de revolutionaire tactiek van het proletariaat. Het oorspronkelijke werkschema bevatte vier artikelen: 'De Juni-nederlaag van 1848', '13 juni 1849', 'De gevolgen van de gebeurtenissen van 13 juni voor het vasteland' en 'De huidige situatie; Engeland'. Er werden echter slechts drie artikelen in de afleveringen 1 tot en met 3 van het tijdschrift gepubliceerd: 'De Juni-nederlaag van 1848', '13 juni 1849' en 'De gevolgen van 13 juni 1849'. De invloed, die de gebeurtenissen in Parijs in juni 1849 uitoefenden op de situatie in de overige Westeuropese landen, werd in andere bijdragen belicht, in het bijzonder in de overzichten, die Marx en Engels samen als afleveringen 2, 4 en 5/6 schreven. In 1895 gaf Engels het werk van Marx onder de algemeen bekende titel 'De klassenstrijd in Frankrijk – 1848 tot 1850' opnieuw uit, waarbij hij de drie in de 'Neue Rheinische Zeitung' ver-

schenen artikelen voorzag van resp. de titels 'Van februari tot juni 1848,' 'Van juni 1848 tot 13 juni 1849' en 'Van 13 juni 1849 tot 10 maart 1850'. Als vierde hoofdstuk voegde hij die fragmenten uit de 'Revue, mei tot oktober 1850' toe, die over Frankrijk gingen. Hij gaf het de titel mee 'De afschaffing van het algemeen kiesrecht 1850'. Hierover schrijft hij op 13 februari 1895 aan Richard Fischer, dat het vierde hoofdstuk 'dienst doet als een wezenlijke voltooiing van het werk in het geheel, zonder welke de brochure een fragmentarisch karakter zou dragen'.

In de huidige uitgave staan eerst de door Marx en daarna de door Engels in 1895 gegeven opschriften, de laatste cursief gezet.

Engels voorzag de nieuwe uitgave van 1895 van een inleiding. Aan deze uitgave ligt de door Engels in 1895 verzorgde uitgave ten grondslag, vergeleken met de 'Neue Rheinische Zeitung'.

18 Marx doelt hier op de machtsgreep, die in juli 1830 werd uitgevoerd en die de orleanisten aan de macht bracht.

19 *Bureau de tabac* – officiële instelling in Frankrijk, waar – tot vandaag aan toe – de verkoop van tabaksproducten een monopolie van de staat is.

20 De opstand in Parijs op 5 en 6 juni 1832 was voorbereid door de linker-vleugel van de republikeinse partij, alsook door de revolutionaire geheime genootschappen, waaronder het Genootschap van de Volksvrienden; aanleiding tot de opstand was de begrafenis van generaal Lamarque, die oppositie had gevoerd tegen de regering van Louis-Philippe. De aan de opstand deelnemende arbeiders richtten verscheidene barrikaden op en verdedigden zich uiterst moedig.

De opstand van de arbeiders van Lyon in april 1834, onder leiding van het republikeins gezinde geheime genootschap voor de rechten van de mens en de burger, was een van de eerste massale opstanden van het Franse proletariaat. De opstand, die door de republikeinen in enkele andere steden, in het bijzonder echter door die in Parijs, werd gesteund, werd op wrede wijze onderdrukt.

De opstand in Parijs van 12 mei 1839, waarin eveneens de revolutionaire arbeiders de hoofdrol speelden, werd door het republikeins-socialistische Genootschap van de Jaargetijden onder leiding van Auguste Blanqui en Armand Barbès voorbereid; hij werd door het leger en door de Nationale Garde neergeslagen.

21 *Robert Macaire* – het type van de doortrapte zakenman, uitgebeeld door de eertijds beroemde Franse toneelspeler Frédéric Lemaître en vereeuwigd in de spotprenten van Honoré Daumier. De figuur van Robert Macaire was een satire op de heerschappij van de financiële aristocratie ten tijde van de Juli-monarchie.

22 *Afzonderlijke bond* – een bond van zeven economisch achterlijke katholieke

Zwitserse kantons, die in 1843 werd opgericht met het doel verzet te plegen tegen de progressieve burgerlijke hervormingen in Zwitserland en de privileges van de kerk en de Jezuïeten te verdedigen. Het besluit van de Zwitserse Bondsdag van juli 1847 aangaande de ontbinding van de afzonderlijke bond diende deze tot aanleiding om begin november militaire acties tegen de overige kantons te beginnen. Op 23 november 1847 werd het leger van de afzonderlijke bond door de troepen van de Bondsregering verslagen. Guizot steunde de pogingen van Oostenrijk en Pruisen in de Zwitserse aangelegenheden te interveniëren ten gunste van de afzonderlijke bond.

- 23 *Heilige Alliantie* – een te Aken bekrachtigd Europees bondgenootschap (1815/18) ter handhaving van de status quo in Europa. Hier door Marx kennelijk gebruikt in de zin van de conservatieve, reactionaire krachten.
- 24 In *Buzançais* (in het departement l'Indre) overvielen in januari 1847 hongerslijdende arbeiders en inwoners van de omliggende dorpen graanpakhuizen van speculanten; hierbij kwam het tot bloedige botsingen tussen de beveling en delen van het leger. De gebeurtenissen in Buzançais waren aanleiding tot gruwelijke represailles van de kant van de regering; drie de nemers aan de gebeurtenissen werden op 4 maart 1847 ter dood veroordeeld en vele anderen tot dwangarbeid en het tuchthuis. De doodvonnissen werden in weerwil van het protest van de Franse publieke opinie voltrokken.
- 25 *'Le National'* – Frans dagblad, dat van 1830 tot 1851 in Parijs verscheen. De rond deze krant gegroepeerde politieke richting verenigde een aantal gematigde burgerlijke republikeinen; ze steunden in de veertiger jaren op de industriële bourgeoisie en waren daarmee verbonden door een deel van de liberale intellectuelen. In de voorlopige regering van 1848 werd deze politieke groepering vooral vertegenwoordigd door Marrast, Bastide en Garnier-Pagès.
- 26 *'La Gazette de France'* – Frans dagblad, dat met ingang van 1631 in Parijs verscheen; in de veertiger jaren van de 19de eeuw was het het orgaan van de legitimisten, de aanhangers van een restauratie van de dynastie der Bourbons.
- 27 In de eerste dagen van het bestaan van de voorlopige regering werd beraadslaagd over de vraag wat de nationale vlag van de Franse Republiek moest worden. De revolutionaire arbeiders van Parijs eisten dat de rode vlag, die tijdens de Juni-opstand van 1832 in de arbeidersvoorstedes van Parijs was gehesen, tot nationale vlag zou worden verklaard. De afgevaardigden van de bourgeoisie hielden vast aan de tricolore (de blauw-wit-rode vlag), die in de burgerlijke revolutie aan het eind van de 18de eeuw en tijdens de heerschappij van Napoleon I de vlag van Frankrijk was geweest. Deze vlag vormde reeds voor de revolutie van 1848 het embleem van de burgerlijke republikeinen die zich rond de krant *'Le National'* groepeerden. De arbeiders

dersvertegenwoordigers moesten erin toestemmen dat de tricolore tot nationale vlag van de Franse Republiek werd verklaard. Aan de vlaggestok werd echter een rode rozet gehecht.

- 28 '*Le Moniteur universel*' – Frans dagblad, dat onder deze naam van 1789 tot 1868 in Parijs verscheen. Het was van 1799 tot 1814 en van 1816 tot 1868 het officiële orgaan van de regering. In de '*Moniteur universel*' werden in vaste volgorde regeringsdekreten, parlementaire verslagen en andere officiële stukken gepubliceerd.
- 29 Verklaring van Lamartine in de Kamer van Afgevaardigden op 24 februari 1848, gepubliceerd in '*Le Moniteur universel*' nr. 56 van 25 februari 1848.
- 30 *Jacques le bonhomme* (Jacob de lummel) – met deze minachtende naam duiden de Franse edelen de boeren aan.
- 31 *Geoctrooieerde miljard* – het gaat hier om de in 1825 door het Franse koninklijke gezag geheven som ter schadeloosstelling van de aristocraten, wier eigendom tijdens de burgerlijke revolutie aan het eind van de 18de eeuw in beslag was genomen.
- 32 *Workhouses* – volgens de in 1834 in Engeland aangenomen armenwet was er slechts één vorm van hulp aan de armen toegestaan: huisvesting in armenhuizen met een tuchthuisregiem; het volk noemde deze huizen de 'Bastilles voor de armen'.
- 33 In de Spaanse blijspelen van de 16de en in het bijzonder van de 17de eeuw ruilen heer en bediende vaak van rol, waardoor verwarrende situaties en zeer komieke verwickelingen worden geschapen. De belangrijkste dichters van deze talrijke blijspelen zijn Lope de Vega en Calderon.
- 34 Het gaat hier om de verkiezingen voor de Generale Staf van de Nationale Garde, die voor 18 maart, en om de verkiezingen voor de Nationale Vergadering, die voor 9 april waren uitgeschreven. De Parijse arbeiders, die zich rond Blanqui, Dézamy e. a. hadden gegroepeerd, drongen erop aan dat de verkiezingen uitgesteld moesten worden; ze wezen hierbij op de noodzaak om de bevolking behoorlijke voorlichting te geven.
- 35 Het revolutionaire optreden van de volksmassa's op 15 mei 1848, waarbij de Parijse arbeiders onder leiding van Blanqui en anderen de hoofdrol speelden, stond in het teken van een verdere verdieping van de revolutie en steunverlening aan de revolutionaire bewegingen in Italië, Duitsland en Polen. De demonstranten, die de zittingszaal van de Nationale Vergadering waren binnengedrongen, eisten dat de beloften om de arbeiders brood en werk te bezorgen en een ministerie van Arbeid op te richten nagekomen zouden worden. Ze stelden een poging in het werk de constituerende Nationale Vergadering uit elkaar te jagen en een nieuwe voorlopige regering te vormen. De volksoptocht van 15 mei werd neergeslagen, de leiders ervan, Blanqui, Barbès, Albert en Raspail, werden gearresteerd.

- 36 *Montagne* (berg) – benaming van de radikale vleugel van de Jakobijnen in de Nationale Vergadering (na de revolutie van 1789); in de amftheatersgewijze opgebouwde parlamentszaal bezetten zij namelijk de hoogste zetels. In de jaren 1848/51 droeg de door Ledru-Rollin geleide kleinburgerlijke radikaal-democratische partij deze bijnaam.
- '*La Réforme*' – Frans dagblad, orgaan van een politieke groepering van kleinburgerlijke democraten en republikeinen met Ledru-Rollin aan het hoofd; hierbij sloten zich de kleinburgerlijke socialisten onder leiding van Louis Blanc aan. '*La Réforme*' verscheen van 1843 tot 1850 in Parijs.
- 37 *Tricoloren* – hiermee doelt Marx klaarblijkelijk op de burgerlijke republikeinen (zie noot 27).
- 38 *Dynastieke oppositie* – een door Odilon Barrot geleide groep in de Kamer van Afgevaardigden tijdens de Juli-monarchie. De leden ervan brachten de politieke opvattingen van liberale kringen van de industriële en handelsbourgeoisie tot uitdrukking en ijverden voor het invoeren van een gematigde kieshervorming; ze zagen daarin een middel om revolutie te voorkomen en de dynastie (het huis Orléans) aan het bewind te houden.
- 39 Uit het hoofdartikel in het '*Journal des Débats*' van 28 augustus 1848.
- '*Journal des Débats politiques et littéraires*' – Frans burgerlijk dagblad, dat in 1789 in Parijs werd opgericht. Tijdens de Juli-monarchie was het als regeringsblad het orgaan van de orleanistisch gezinde bourgeoisie. Tijdens de revolutie van 1848 vertegenwoordigde de krant de opvattingen van de contrarevolutionaire bourgeoisie, de zg. partij van de orde.
- 40 Het *ontwerp van de grondwet* werd door een commissie uitgewerkt en op 19 juni 1848 door Armand Marrast voorgelegd aan de Nationale Vergadering. Het werd in de '*Moniteur universel*' nr. 172 van 20 juni 1848 gepubliceerd. De '*Neue Rheinische Zeitung*' nr. 24 van 24 juni 1848 bracht een Duitse vertaling van dit ontwerp.
- 41 Volgens de Bijbelse legende heeft Saul, de eerste koning van de Joden, in de strijd met de Filistijnen duizend vijanden overwonnen, zijn wapendrager David, die Sauls beschermeling was, echter tienduizend.
- 42 De *lelie* was het wapen van het koningshuis der Bourbons, het *viooltje* het embleem van de bonapartisten.
- 43 Marx zinspeelt op een bericht uit Parijs van 18 december, dat met het correspondententekentje van Ferdinand Wolff in de '*Neue Rheinische Zeitung*' nr. 174 van 21 december 1848 verschenen was.
- 44 Krachtens het besluit van de Senaat van 18 april 1804 werd Napoleon I de titel verleend van Keizer der Fransen.
- 45 Een variatie op een citaat uit Laurence Sternes roman '*The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*', deel I, hoofdstuk 2.

- 46 *Midas-oren* – ezelsoren, waarmee, naar de antieke overlevering, Apollo de Frygische koning Midas had bedacht.
- 47 *Soulouque, Faustin* – president van de Republiek Haïti, riep zichzelf op 26 augustus 1849 uit tot keizer Faustin I, berucht om zijn onkunde, wreedheid en ijdelheid. De anti-bonapartistische pers gaf president Louis Bonaparte deze bijnaam.
- Toussaint-Louverture* – leider van de Haïtiaanse revolutionaire negerbeweging, die ten tijde van de Franse revolutie aan het eind van de 18de eeuw tegen de heerschappij van Spanjaarden en Engelsen streed.
- 48 De tekst van het *manifest van 27 januari 1849* werd gepubliceerd in de 'Neue Rheinische Zeitung' nr. 209 van 31 januari 1849.
- 49 De Engelse generaal *George Monk* zette in 1660 met behulp van de onder zijn bevel staande regeringstroepen het geslacht Stuart weer op de troon.
- 50 *Piemont* – voormalig Italiaans hertogdom, tot 1859 aan het koninkrijk Sardinië behorend; thans de Italiaanse provincies Alessandria, Cuneo, Turijn en Novara vormend.
- 51 In Bourges werd van 7 maart tot 3 april 1849 een proces gevoerd tegen de deelnemers aan de gebeurtenissen van 15 mei 1848 (zie noot 35). Blanqui werd tot tien jaar eenzame opsluiting veroordeeld, Barbès en Albert tot levenslange deportatie, de Flotte, Sobrier en Raspail tot lange gevangenisstraffen, Louis Blanc, Caussidière, Huber en anderen tot verbanning.
- 52 Generaal *Bréa*, die bij het neerslaan van de Juni-opstand van het Parijse proletariaat het bevel voerde over een legerafdeling, werd op 25 juni 1848 voor Fontainebleau door opstandelingen gedood. Naar aanleiding hiervan werden twee opstandelingen terechtgesteld.
- 53 Artikel V heeft betrekking op het inleidende gedeelte van de 'Constitution de la République française'; de artikelen van de eigenlijke tekst ervan werden met Arabische cijfers genummerd.
- 54 Woorden van deze strekking sprak Ledru-Rollin in de zitting van de Franse Nationale Vergadering van 11 juni 1849. Het stenografische verslag ervan werd gepubliceerd in de 'Moniteur universel' nr. 163 van 12 juni 1849.
- 55 In het redactiegebouw van de krant van de fourieristen, '*La Démocratie pacifique*', die van 1843 tot 1851 onder redactie van Considérant in Parijs verscheen, vond op de avond van 12 juni 1849 een vergadering plaats van afgevaardigden van de Montagne. De deelnemers aan deze vergadering weigerden hun toevlucht te nemen tot gewapend geweld en besloten slechts een vreedzame demonstratie te houden.
- 56 In haar *Manifest*, dat op 13 juni 1849 in nr. 206 van de krant 'Le Peuple' werd gepubliceerd, riep de Democratische Vereniging van Vrienden van de Grondwet de Parijse burgers op bijeen te komen voor een vreedzame protestdemonstratie tegen de 'schaamteloze inbreuken' van de uitvoerende macht.

- 57 Marx ontleent dit beeld aan een episode uit het boek van de Griekse dichter Athenaeus, 'Gastmaal der geleerden' (Deipnosophistai), waar deze zegt: '... en Tachos, de koning der Egyptenaren, ziende de koning van de Spartanen die klein van gestalte en zijn bondgenoot was, sprak tot hem: "De berg verkeerde in barensnood; Zeus was bang. De berg baarde echter een muis".'
- De proklamatie van de Montagne (Bergpartij) werd op 13 juni 1849 gepubliceerd in de kranten 'La Réforme' en 'La Démocratie pacifique', evenals in Proudhons orgaan 'Le Peuple'.
- 58 *Claqueur* – Franse benaming voor gehuurde toejuichers in schouwburgen om een stuk succes te verzekeren.
- 59 Op 10 augustus 1849 nam de Nationale Vergadering een wet aan, volgens welke 'de aanstichters en medeplichtigen aan de samenzwering en de aanslag van 13 juni' voor het hooggerechtshof gebracht moesten worden.
- 60 Zie het verslag van de zitting van de Nationale Vergadering van 19 juni 1849, gepubliceerd in de 'Moniteur universel' nr. 171 van 20 juni 1849.
- 61 Zie het verslag van de zitting van de Nationale Vergadering van 7 juli 1849, gepubliceerd in de 'Moniteur universel' nr. 189 van 8 juli 1849.
- 62 *Rode eminenties* – een door paus Pius IX ingestelde commissie bestaande uit drie kardinalen, die, gesteund door het Franse leger, na het neerslaan van de Romeinse republiek een reactionair regiem in Rome instelden. De kardinalen droegen rode gewaden.
- 63 '*Le Siècle*' – Frans dagblad, dat van 1836 tot 1939 in Parijs verscheen; in de veertiger jaren van de 19de eeuw weerspiegelde het de meningen van dat gedeelte van de kleine burgerij, dat zich bepaalde tot de eis van gematigde grondwettelijke hervormingen.
- '*La Presse*' – Frans dagblad, dat van 1836 af in Parijs verscheen. In de jaren 1848/49 steunde het de burgerlijke republikeinen, later de bonapartisten. Van 1836 tot 1857 was Emile de Girardin een der redacteuren van deze krant.
- 64 *Hyperboreïsch* – betrekking hebbend op de Hyperboreërs, een mythisch volk dat volgens de Grieken woonde voorbij (hyper) het noorden (Boreas) in eeuwige zonneshijn.
- 65 *De kleinzoon van de heilige Lodewijk* – graaf Chambord (die zich Henri V noemde), pretendent voor de Franse troon, stammend uit een oude tak van het geslacht Bourbon. Een van de vaste residenties, die graaf Chambord in Duitsland bezat, was behalve Wiesbaden ook Ems.
- 66 In de nabijheid van Londen, in Claremont, leefde de na de Februari-revolutie uit Frankrijk gevluchte Louis-Philippe.
- 67 '*motu proprio*' (eigener beweging) – de aanhef van bijzondere verklaringen van de paus, die zonder overleg met de kardinalen werden uitgegeven en

gewoonlijk betrekking hadden op intern-politieke en bestuurlijke aangelegenheden van de kerkelijke staat. In dit geval gaat het om de boodschap van paus Pius IX van 12 september 1849.

- 68 Naar een passage uit Georg Herweghs gedicht 'Aus den Bergen'.
- 69 De conclusie, dat de overwinning van de proletarische revolutie slechts mogelijk is wanneer deze op hetzelfde moment plaatsvindt in de ontwikkelde kapitalistische landen en dat deze in één enkel land onmogelijk is, wordt het scherpst geformuleerd in Friedrich Engels' werk 'De beginselen van het communisme' (1847) (zie de Pegasus-uitgave, Amsterdam 1971). Deze conclusie was in de periode van het voor-monopolistische kapitalisme juist. Onder de nieuwe historische voorwaarden van de periode van het monopolistische kapitalisme kwam W. I. Lenin, uitgaande van de door hem ontdekte wet van de ongelijkmatige ontwikkeling van economie en politiek onder het kapitalisme in het tijdperk van het imperialisme, tot de nieuwe conclusie, dat de overwinning van de socialistische revolutie oorspronkelijk in enkele landen of zelfs in één enkel land mogelijk en de overwinning van de revolutie op hetzelfde tijdstip in alle landen of in de meerderheid van de landen onmogelijk is. De formulering van deze nieuwe conclusie werd het eerst gegeven in het artikel van Lenin 'Over de leuze van de Verenigde Staten van Europa' (1915) (zie W. I. Lenin, Keuze uit zijn werken, deel 2, Progress/Moskou - Pegasus/Amsterdam).
- 70 In plaats van 538 miljoen moet het 578.178.000 zijn; naar het schijnt is er een drukfout geslopen in het cijfermateriaal. Dit verschil verandert echter niets aan de verhoudingen en heeft geen invloed op de algemene conclusie: in beide gevallen bedraagt het nettoproduct per hoofd van de bevolking minder dan 25 franc.
- 71 In het departement Gard vonden aanvullende verkiezingen plaats, omdat de afgevaardigde de Beaune, een legitimist, was overleden. Met een absolute meerderheid (20.000 van de 36.000 stemmen) werd de kandidaat van de Montagne, Favaune, gekozen.
- 72 Om tijdens de aanvullende verkiezingen voor de wetgevende vergadering, die op 10 maart 1850 moesten plaatsvinden, druk uit te oefenen op de kiezers, deelde de regering het grondgebied van Frankrijk in vijf grote militaire districten in, en wel zodanig dat Parijs en aangrenzende departementen omringd werden door de overige vier districten, aan het hoofd waarvan de beruchteste reactionairen werden gesteld. De republikeinse pers noemde deze districten *pasjaliks* om te wijzen op de onbeperkte macht van deze reactionaire generaals, die deed denken aan de despotische macht van de Turkse pasja's.
- 73 *De boodschap van Soulouque* - de boodschap van president Louis Bonaparte aan de wetgevende vergadering van 31 oktober 1849, waarin hij het ontslag

van de regering-Barrot en de vorming van een nieuwe regering aankondigde ('Moniteur universel' nr. 305 van 1 november 1849). In de *boodschap van 10 november 1849* riep de herbenoemde prefect van politie, Carlier, op tot stichting van een 'sociale bond tegen het socialisme' ter bescherming van 'godsdienst, arbeid, gezin, eigendom en trouw aan de regering' ('Moniteur universel' nr. 315 van 11 november 1849).

- 74 *'Le Napoléon'* – bonapartistisch dagblad, orgaan van Louis Bonaparte, verscheen in Parijs van 6 januari tot 19 mei 1850.
- 75 *Vrijheidsbomen* werden na de overwinning van de Februari-revolutie van 1848 in de straten van Parijs geplant. Het planten van vrijheidsbomen – gewoonlijk eiken of populieren – werd in Frankrijk reeds tijdens de burgerlijke revolutie van het eind van de 18de eeuw tot een traditie en in die tijd door een besluit van de Conventie vastgelegd.
- 76 De op het Place de la Bastille opgerichte *Julizuil* werd op 28 juli 1840, bij de tiende verjaardag van de Juli-revolutie van 1830, ingewijd en sinds de Februari-revolutie van 1848 versierd met kransen van strobloemen.
- 77 Toen de afgevaardigde Pascal Duprat op 16 februari 1850 in de wetgevend vergadering zei dat Louis Bonaparte moest kiezen tussen de rol van zijn oom en die van Washington, interrumpeerde een afgevaardigde van links met 'of die van Soulouque' (zie ook noot 47).
- 78 *De Flotte*, een aanhanger van Blanqui en vertegenwoordiger van het revolutionaire proletariaat van Parijs, kreeg bij de verkiezingen van 15 maart 1850 126.643 stemmen.
- 79 *lïon* – andere naam voor Troje, de stad die na een belegering van tien jaar werd veroverd door de list met het houten paard.
- 80 *Koblentz* was ten tijde van de Franse revolutie het centrum van de contra-revolutionaire emigratie.
- 81 Dit standpunt werd door Proudhon ingenomen in zijn polemiek tegen de burgerlijke econoom Frédéric Bastiat, die van november 1849 tot februari 1850 zijn standpunten propageerde in de krant 'Voix du Peuple'. Deze polemiek werd weergegeven in een brochure, die in 1850 in Parijs onder de titel 'Gratuité du Crédit. Discussion entre M. Fr. Bastiat et M. Proudhon' (Kosteloze leningen. Discussie tussen de heer Fr. Bastiat en de heer Proudhon) verscheen.
- 82 In 1797 vaardigde de Engelse regering een bijzondere wet uit aangaande de bankrestrictie (beperking), waarbij een dwingend voorgeschreven koers voor bankbiljetten werd vastgesteld en de inwisselbaarheid ervan tegen goud werd gestaakt. Deze 'Restriction act of 1797' legaliseerde het stopzetten van de betalingen door de banken; het goud werd uit de circulatie genomen. De inwisselbaarheid van bankbiljetten tegen goud werd pas in 1821 op grond van een wet uit het jaar 1819 weer ingesteld.

- 83 *Demiurg* – wereldbouwer; volgens de Griekse wijsgeer Plato de intelligentie die de oorspronkelijke chaos tot kosmos vervormt.
- 84 *De zeventien burggraven* – een commissie van 17 orleanisten en legitimisten, afgevaardigden van de wetgevende vergadering, die volgens een verordening van de minister van binnenlandse zaken van 1 mei 1850 werd benoemd om een ontwerp voor een nieuwe kieswet op te stellen. De leden van deze commissie werden burggraven genoemd, waarbij men zinspeelde op de ongegronde aanspraken op macht en de reactionaire bedoelingen van deze monarchisten. De spotnaam is ontleend aan het gelijknamige toneelstuk van Victor Hugo.
- 85 *'L'Assemblée Nationale'* – Frans legitimistisch-monarchistisch getint dagblad, dat van 1848 tot 1857 in Parijs verscheen. Van 1848 tot 1851 vertegenwoordigde het de mening van de aanhangers van een versmelting van de beide dynastieke partijen, de legitimisten en orleanisten.
- 86 *'Le Constitutionnel'* – Frans dagblad, dat van 1815 tot 1870 in Parijs verscheen. In de veertiger jaren was het het orgaan van de gematigde vleugel der orleanisten; tijdens de revolutie van 1848 vertegenwoordigde het de mening van de contrarevolutionaire royalistisch gezinde bourgeoisie die zich rond Thiers had gegroepeerd; na de staatsgreep van december 1851 was het een bonapartistische krant.
- 87 *Twee manifesten* – 'Verslag van de Montagne aan het Volk', gepubliceerd in nr. 6 van de krant 'Le Peuple de 1850' van 11 augustus 1850 en de oproep 'Aan het Volk', gepubliceerd in nr. 7 van dezelfde krant van 14 augustus 1850.
- 88 *Baiser-Lamourette* (de kus van Lamourette) – toespeling op een bekende episode van de Franse revolutie. Op 7 juli 1792 stelde Lamourette, afgevaardigde in de wetgevende vergadering, voor met een broederlijke kus een einde te maken aan alle conflicten tussen de partijen. Op dit voorstel vielen de vertegenwoordigers van de vijandelijke partijen elkaar in de armen, maar reeds de volgende dag was, zoals niet anders verwacht kon worden, deze huichelachtige 'broederkus' vergeten.
- 89 *'Le Pouvoir'* – bonapartistisch orgaan, dat van april 1849 tot juni 1850 onder de naam 'Le Dix décembre, journal de l'ordre' en vervolgens onder de naam 'Le Pouvoir, journal du dix décembre' van juni 1850 tot januari 1851 onder redactie van Granier de Cassagnac in Parijs verscheen.
- 90 Volgens artikel 32 van de grondwet van de Franse Republiek was voor de periode, waarin de wetgevende vergadering op vakantie was, voorzien in een permanente commissie die uit 25 gekozen leden en het bureau van de vergadering bestond. Deze commissie had het recht om in noodgevallen de wetgevende vergadering bijeen te roepen. In 1850 bestond deze com-

missie in feite uit 39 personen: elf leden van het bureau, drie administrateurs en 25 gekozen leden.

- 91 Er is hier sprake van een door de legitimisten voorbereid plan tot vorming van een regering, waarin de Lévis, de Saint-Priest, Berryer, de Pastoret en d'Escars als minister zitting zouden moeten nemen. Ze werd gevormd voor het geval de legitimistische pretendent, graaf Chambord, aan de macht zou komen.
- 92 Bedoeld wordt het zgn. Manifest van Wiesbaden, een rondschrijven dat in opdracht van graaf Chambord op 30 augustus 1850 door de Barthélemy, de secretaris van de legitimistische fractie in de wetgevende vergadering, was opgesteld. In dit rondschrijven werd de politiek van de legitimisten vastgelegd voor het geval zij aan de macht kwamen; graaf Chambord verklaarde dat hij 'officieel en kategorisch weigert een beroep te doen op het volk, omdat een dergelijk beroep zou inhouden dat hij zou afzien van het grote nationale principe van 'de erfelijke monarchie' (zie 'Le Peuple de 1850' nr. 25 van 25 september 1850). Deze verklaring maakte een polemiek in de pers los, die samenhang met een protest van verscheidene monarchisten onder leiding van de afgevaardigde Larochejacquelein.
- 93 *Vereniging van de 10de December* – In hoofdstuk V van het geschrift 'De Achttiende Brumaire van Louis Bonaparte' schrijft Marx: 'Deze vereniging dateert van het jaar 1849. Onder het voorwendsel van de oprichting van een weldadigheidsvereniging werd het Parijse lompenproletariaat in geheime sekties georganiseerd; iedere sekte werd door bonapartistische agenten geleid, aan het hoofd van het geheel stond een bonapartistische generaal. Naast aan lager wal geraakte roués (woestelingen) met bestaansmiddelen van twijfelachtige aard en van twijfelachtige herkomst, naast verlopen en avontuurlijke gedeklasseerde elementen uit de bourgeoisie, vagebonden, ontslagen soldaten, ontslagen tuchthuisboeven, weggelopen galeislaven, oplichters, goochelaars, lazzaroni, zakkenrollers, charlatans, spelers, maquereaus (koppelaars), bordeelhouders, sjouwers, sribenten, orgeldraaiers, voddensappers, scharenslijpers, ketelboeters, bedelaars, kortom heel de ondefinieerbare, onsamenhangende, heen en weer geworpen massa die de Fransen la bohème noemen; met dit hem verwante element vormde Bonaparte de kern van de Vereniging van de 10de December.' (*Karl Marx, 'De Achttiende Brumaire van Louis Bonaparte', Pegasus, Amsterdam 1970, blz. 82.*)

- Adolf Wilhelm Karl August* (1817-1905): hertog van Nassau (1839-1866); als Adolf V groothertog van Luxemburg (1890-1902).
- Albert (Martin, Alexandre)* (1815-1895): Frans arbeider, socialist; deelnemer aan blanquistische geheime organisaties tijdens de Juli-monarchie; in 1848 lid van de voorlopige regering.
- Alexander (de Grote)* (356-323 v.o.j.): legeraanvoerder en staatsman van de oudheid; van het jaar 336 af koning van Macedonië.
- Amfitryon*: Grieks sagefiguur, zoon van koning Alcaios (Alcaeus) van Tiryns; zijn naam is het symbool voor de rijke en gastvrije man.
- Antaeus (Antaios)*: een reus uit de Griekse sagen, zoon van de zeegod Posceidon en de aardgodin Gaea; zolang hij in contact stond met zijn moeder, de Aarde, kon niemand hem overwinnen; Hercules tilde hem van de Aarde af en wurgde hem.
- Atbenaeus* (± 230): grammaticus uit Naucratis; schreef een groot werk, *Gastmaal der Geleerden*, dat merendeels uit aanhalingen uit verloren gegane schrijvers is samengesteld en cultuurhistorisch van groot belang is.
- Baraguey d'Hilliers, Achille graaf* (1795-1878): Frans generaal; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering; bonapartist.
- Barbès, Armand* (1809-1870): Frans revolutionair, kleinburgerlijk democraat; tijdens de Juli-monarchie een van de leiders van het geheime Genootschap der Jaargetijden, in 1839 wegens deelname aan een poging tot een opstand veroordeeld tot levenslang arrest; in 1848 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering, steunde de politiek van Ledru-Rollin; als deelnemer aan de actie van 15 mei 1848 veroordeeld tot levenslang arrest, kreeg in 1854 amnestie, emigreerde daarna.
- Baroche, Pierre-Jules* (1802-1870): Frans staatsman en jurist; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, aanhanger van de partij van de orde, bonapartist; in 1849 procureur-generaal bij het Hof van Beroep, maakte voor en na de staatsgreep van 1851 deel uit van verschillende kabinetten.
- Barrot, Camille-Hyacinthe-Odilon* (1791-1873): Frans burgerlijk politicus; tijdens de Juli-monarchie leider van de liberale dynastieke oppositie; van december 1848 tot oktober 1849 minister-president, steunde op het contrarevolutionaire monarchistische blok.

Barthélemy-Saint-Hilaire, Jules (1805-1895): Frans geleerde en politicus, gematigd burgerlijk-republikein; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering; afgevaardigde in de Nationale Vergadering van 1871; lid van de Commissie van Vijftien van Versailles en algemeen secretaris van Thiers (1871-1873), minister van buitenlandse zaken (1880/81).

Bartholomeüs: figuur uit het Nieuwe Testament, apostel.

Bastiat, Frédéric (1801-1850): Frans vulgair-econoom, apologet van het kapitalisme.

Bastide, Jules (1800-1879): Frans politicus en publicist, burgerlijk-republikein; directeur van de krant 'Le National' (1836-1846), in 1848 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering en minister van buitenlandse zaken.

Beaumarchais, Pierre-Augustin Caron de (1732-1799): Frans toneelschrijver.

Bebel, August (1840-1913): een der voornaamste figuren van de Duitse sociaal-democratie en van de internationale arbeidersbeweging; lid van de Eerste Internationale en een der organisatoren van de Sociaal-democratische Arbeiderspartij van Duitsland (Eisenacher); vriend en leerling van Marx en Engels; beging in de laatste periode van zijn activiteiten een reeks fouten van een centristisch karakter.

Berryer, Pierre-Antoine (1790-1868): Frans advocaat en politicus; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, legitimist.

Bismarck, Otto Fürst von (1815-1898): Duits rijkskanselier (1871-1890).

Blanc, Jean-Joseph-Louis (1811-1882): Frans kleinburgerlijk socialist, journalist en historicus; in 1848 lid van de voorlopige regering en voorzitter van de commissie-Luxembourg; vertegenwoordigde het standpunt van verzoening tussen de klassen en van het pakt met de bourgeoisie; emigreerde in augustus 1848 naar Engeland.

Blanqui, Louis-Auguste (1805-1881): Frans revolutionair, utopisch communist; organisator van verschillende geheime genootschappen en van de opstand van 12 mei 1839; in de revolutie van 1848 een van de leiders van het revolutionaire Franse proletariaat; voorstander van een gewelddadige greep naar de macht door een organisatie van samenzweerders; erkende de noodzaak van een revolutionaire diktatuur; bracht 36 jaar in de gevangenis door.

Boguslawski, Albert von (1834-1905): Pruisisch generaal, reactionaire militaire publicist.

Boisguillebert, Pierre le Pesant, heer van (1646-1714): Frans econoom, voorloper van de fysiocraten, grondlegger van de klassieke burgerlijke politieke economie in Frankrijk.

Bonaparte zie *Napoleon III.*

- Bonaparte, Jérôme* (1784–1860): jongste broer van Napoleon I, koning van Westfalen (1807–1813).
- Bonaparte, Jérôme-Napoléon-Joseph-Charles-Paul* (1822–1891): zoon van Jérôme Bonaparte, neef van Napoleon III; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering.
- Bourbon*: Frans koningshuis; regeerde in Frankrijk (1589–1792 en 1815–1830), in Spanje (1701–1931), in Napels-Sicilië (1735–1860) en in Parma (1748 tot 1859).
- Bréa, Jean-Baptiste-Fidèle* (1790–1848): Frans generaal, nam in 1848 deel aan de onderdrukking van de Parijse Juni-opstand, door de opstandelingen doodgeschoten.
- Bright, John* (1811–1889): Engels fabrikant, leidend liberaal politicus, aanhanger van de vrijhandel, medegrondlegger van de Anti-Graanwet-Liga, verscheidene malen minister in liberale kabinetten.
- Bugeaud de la Piconnerie, Thomas-Robert* (1784–1849): maarschalk van Frankrijk, orleanist, lid van de Kamer van Afgevaardigden tijdens de Juli-monarchie; in 1848/49 opperbevelhebber van het Alpenleger, afgevaardigde in de wetgevende Nationale Vergadering.
- Cabet, Étienne* (1788–1856): Frans jurist en publicist, utopisch communist, schrijver van de utopische roman 'Voyage en Icarie' (1842).
- Caesar, Gajus Julius* (ca. 100–44 v.o.j.): Romeins veldheer en staatsman.
- Capefigue, Jean-Baptiste-Honoré-Raymond* (1802–1872): Frans schrijver en historicus, ultraroyalistisch journalist en politicus.
- Carlier, Pierre-Charles-Joseph* (1799–1858): prefect van politie te Parijs (1849 tot 1851), bonapartist.
- Carnot, Lazare-Hippolyte* (1801–1888): Frans publicist en politicus, gematigd burgerlijk republikein; in 1848 minister van onderwijs in de voorlopige regering, afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering, felle tegenstander van de partij van de orde.
- Carnot, Lazare-Nicolas* (1753–1823): Frans wis- en natuurkundige, politicus en militair expert, burgerlijk republikein; tijdens de Franse revolutie eerst Jakobijn, later deelnemer aan de contrarevolutionaire staatsgreep van de 9de Thermidor; in 1795 lid van het Directoire, onder Napoleon een tijdlang minister van oorlog.
- Cato, Marcus Porcius (de Oudere)* (234–149 v.o.j.): Romeins staatsman en historicus, verdedigde de aristocratische privileges.
- Caussidière, Marc* (1808–1861): Frans kleinburgerlijk socialist; nam in 1834 deel aan de opstand in Lyon; een der organisatoren van revolutionaire geheime genootschappen tijdens de Juli-monarchie; in 1848 (van februari tot mei) pre-

- fect van politie te Parijs, afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering; emigreerde na het neerslaan van de Juni-opstand naar Engeland.
- Cavaignac, Louis-Eugène* (1802-1857): Frans generaal en politicus, gematigd burgerlijk republikein; in 1848 gouverneur van Algerije, vanaf mei minister van oorlog; door de constituerende Nationale Vergadering met diktatoriale volmachten bekleed, onderdrukte hij op gruwelijke wijze de Juni-opstand van het Parijse proletariaat; minister-president (van juni tot december 1848).
- Chambord, Henri-Charles d'Artois, hertog van Bordeaux, graaf van* (1820 tot 1883): kleinzoon van Karel X, onder de naam Henri V Frans legitimistisch troonpretendent.
- Changarnier, Nicolas-Anne-Théodule* (1793-1877): Frans generaal en staatsman, monarchist; in 1848/49 afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, werkte mee aan de onderdrukking van de Parijse Juni-opstand; na juni 1848 opperbevelhebber van de Nationale Gard en van het garnizoen van Parijs; nam deel aan het uiteenjagen van de monstratie van 13 juni 1849 in Parijs.
- Cobden, Richard* (1804-1865): fabrikant in Manchester, liberaal, aanhanger van de vrijhandel, medegrondlegger van de Anti-Graanwet-Liga; deelnemer aan verscheidene pacifistische congressen, o.a. aan dat van 1850 in Frankfort aan de Main.
- Considérant, Victor* (1808-1893): Frans publicist, utopisch socialist; leerling en aanhanger van Fourier.
- Constantijn I (de Grote), Flavius Valerius* (ca. 274-337): Romeins keizer (306 tot 337).
- Crémieux, Adolphe* (1796-1880): Frans advocaat en liberaal staatsman; na de Februari-revolutie van 1848 minister van justitie in de voorlopige regering (van februari tot mei 1848); afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering (1848-1851); lid van de zogenaamde Regering van Nationale Verdediging (1870/71).
- Cretou, Nicolas-Joseph* (1798-1864): Frans advocaat en politicus; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, orleanist.
- Cubières, Amédée-Louis Despans de* (1786-1853): Frans generaal en staatsman, orleanist; in 1839/40 minister van oorlog; in 1847 wegens omkoperij en misbruik van zijn macht gedegradeerd.
- David*: figuur uit het Oude Testament, koning van Israël, opvolger van Saul.
- Demosthenes* (384-322 v.o.j.): belangrijk redenaar in de Griekse oudheid, trad in zijn tegen Philippus van Macedonië gerichte redevoeringen (Philippica) op voor Athene's onafhankelijkheid.

- Dézamy, Théodore* (1803–1850): Frans publicist, vertegenwoordigde de revolutionaire richting van het utopische communisme.
- Diocletianus, Gajus Aurelius Valerius* (ca. 245–313): Romeins keizer (284–305).
- Duclerc, Charles-Théodore-Eugène* (1812–1888): Frans journalist en staatsman, redactielid van de krant 'Le National' (1840–1846); in 1848/49 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering, minister van financiën (van mei tot juni 1848), later een der directeuren van de bank 'Crédit Mobilier'; in 1875 vice-voorzitter van de Franse Nationale Vergadering, in 1882/83 minister-president.
- Dufaure, Jules-Armand-Stanislas* (1798–1881): Frans advocaat en politicus, orleanist, in 1848 burgerlijk republikein; 1848–1851 afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering; minister van binnenlandse zaken in de regering-Cavaignac (oktober-december 1848) en onder Louis Bonaparte (juni-oktober 1849); later minister van justitie (1871–1873, 1875–1876, 1877–1879) en minister-president (1876, 1877–1879).
- Dupin, André-Marie-Jean-Jacques* (1783–1865): Frans jurist en politicus, orleanist; voorzitter van de Kamer van Afgevaardigden (1832–1839) en voorzitter van de wetgevende Nationale Vergadering (1849–1851), later bonapartist.
- Dupont de l'Eure, Jacques-Charles* (1767–1855): Frans liberaal politicus; nam deel aan de Franse revolutie van 1789–1794 en aan de revolutie van 1830; in de veertiger jaren vertegenwoordiger van de dynastieke oppositie, stond dicht bij de gematigde burgerlijk-republikeinen; in 1848 president van de voorlopige regering.
- Duprat, Pierre-Pascal* (1815–1885): Frans politicus en journalist, burgerlijk republikein; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering; trad op tegen Louis Bonaparte.
- Engels, Friedrich* (1820–1895): naaste strijdmakker van Marx; samen met hem grondlegger van het wetenschappelijke communisme.
- Falloux, Alfred-Frédéric-Pierre graaf van* (1811–1886): Frans politicus en schrijver, legitimist en klerikaal, op wiens initiatief in 1848 de Nationale Ateliers werden opgeheven en de Juni-opstand in Parijs bloedig werd neergeslagen; minister van onderwijs (1848/1849).
- Faucher, Léon* (1803–1854): Frans publicist, econoom en politicus, orleanist, later bonapartist; van 1848 tot 1851 afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, minister van binnenlandse zaken (van december 1848 tot mei 1849 en in 1851); verbitterde vijand van de arbeidersbeweging.
- Flocon, Ferdinand* (1800–1866): Frans publicist en politicus, kleinburgerlijk

- democraat; redacteur van de krant 'La Réforme', in 1848 lid van de voorlopige regering.
- Flotte, Paul-Louis-François-René de (Defflotte)* (1817-1860): Frans marineofficier, democraat en socialist, aanhanger van Blanqui; actief deelnemer aan de gebeurtenissen van 15 mei en aan de Juni-opstand van 1848 in Parijs, in 1850/51 afgevaardigde in de wetgevende Nationale Vergadering.
- Fouché, Joseph* (1759-1820): tijdens de Franse revolutie Jakobijn, onder Napoleon I minister van politie; onderscheidde zich door een uitzonderlijke beginselloosheid.
- Fould, Achille* (1800-1867): Frans bankier en politicus, orleanist, later bonapartist; in 1848/49 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering, minister van financiën (1849-1860 en 1861-1867).
- Fouquier-Tinville, Antoine-Quentin* (1746-1795): tijdens de Franse revolutie openbaar aanklager voor het revolutionaire tribunaal.
- Fourier, François-Marie-Charles* (1772-1837): Frans utopisch socialist.
- Friedrich Wilhelm I* (1802-1875): keurvorst van Hessen-Kassel (1847/66).
- Garnier-Pagès, Louis-Antoine* (1803-1878): Frans politicus, gematigd republikein; maakte in 1848 deel uit van de voorlopige regering, burgemeester van Parijs.
- Georg V* (1819-1878): koning van Hannover (1851/66).
- Girardin, Émile de* (1806-1881): Frans publicist en politicus; 1836 tot 1857 met onderbrekingen redacteur van 'La Presse'; onderscheidde zich in de politiek door een geweldige beginselloosheid.
- Goudchaux, Michel* (1797-1862): Frans bankier, burgerlijk republikein; in 1848 minister van financiën in de voorlopige regering.
- Graaf van Parijs* zie *Louis-Philippe-Auguste*.
- Gracchus*, de gebroeders *Gajus* (153-121 v.o.j.) en *Tiberius* (162-133 v.o.j.): leiders van een agrarische beweging, die in het oude Rome de belangen van de kleine boeren vertegenwoordigde.
- Grandin, Victor* (1797-1849): Frans fabrikant en conservatief politicus; 1839 tot 1848 lid van de Kamer van Afgevaardigden, 1848/49 ultra-reactionair afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering.
- Granier de Cassagnac, Bernard-Adolphe* (1806-1880): Frans journalist, beginselloos politicus; voor de revolutie van 1848 orleanist, vervolgens bonapartist, vertegenwoordiger in het wetgevende orgaan (1852 tot 1870).
- Guinard, Auguste-Joseph* (1799-1874): Frans kleinburgerlijk democraat; 1848/49 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering; wegens actieve deelname aan de demonstratie van 13 juni 1849 tot levenslange verbanning veroordeeld.

- Guizot, François-Pierre-Guillaume* (1787–1874): Frans historicus en staatsman, orleanist; leidde van 1840 tot 1848 de binnen- en buitenlandse politiek van Frankrijk; vertegenwoordigde de belangen van de grote financiersbourgeoisie.
- Haussez, Charles Lemercher de Longpré, baron van* (1778–1854): Frans reactionair staatsman; 1829/30 minister van marine.
- Hautpoul, Alphonse-Henri markies van* (1789–1865): Frans generaal, legitimist, later bonapartist; 1849/50 minister van oorlog.
- Haynau, Julius Jakob jonkbeer van* (1786–1853): Oostenrijks veldmaarschalk, die in 1848/49 de revolutionaire bewegingen in Italië en Hongarije op wrede wijze onderdrukte.
- Helvétius, Claude-Adrien* (1715–1771): Frans filosoof, vertegenwoordiger van het mechanische materialisme, atheïst; een der ideologen van de Franse revolutionaire bourgeoisie.
- Henri V* zie *Cbambord, Henri-Charles*.
- Hertog van Nassau* zie *Adolf Wilhelm Karl August*.
- Hertogin van Orléans* zie *Orléans, Helene*.
- Herwegh, Georg Friedrich* (1817–1875): Duits revolutionair dichter.
- Huber, Victor-Aimé* (1800–1869): publicist en literatuurhistoricus; conservatief.
- Hugo, Victor* (1802–1885): Frans schrijver, burgerlijk republikein; 1848/51 afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering.
- Jozeef*: figuur uit het Oude Testament; bediende van Potifar, later onderkoning van Egypte.
- Juvenalis, Decimus Junius* (ca. 62–142): Romeins satirisch dichter, die scherp het zedenbederf in Rome in de laatste jaren van de eerste eeuw aan de kaak heeft gesteld.
- Kant, Immanuel* (1724–1804): grondlegger van de klassieke Duitse filosofie.
- Karel X* (1757–1836): koning van Frankrijk (1824–1830).
- Karel Albert* (1798–1849): koning van Sardinië en Piemonte (1831–1849).
- Keurvorst van Hessen* zie *Friedrich Wilhelm I.*
- Köller, Ernst Matthias von* (1841–1928): Pruisisch conservatief politicus; minister van binnenlandse zaken (1894/95).
- Koning van Hannover* zie *Georg V.*
- Lacrosse, Bertrand-Théobald-Joseph baron van* (1796–1865): Frans staatsman, orleanist, later bonapartist; minister van openbare werken (1848/49, 1851), vice-voorzitter van de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering.
- Lafargue, Paul* (1842–1911): Frans socialist; propagandist van het marxisme,

- lid van de Algemene Raad van de Eerste Internationale; medeoprichter van de Franse arbeiderspartij; leerling en strijdmakker van Marx en Engels.
- Laffitte, Jacques* (1767-1844): Frans bankier en politicus, orleanist; vertegenwoordiger van de Franse financiersbourgeoisie.
- La Hitte, Jean-Ernest Ducos burggraaf van* (1789-1878): Frans generaal, bonpartist; minister van buitenlandse zaken en minister van oorlog (1849/51).
- Lamartine, Alphonse-Marie-Louis de* (1790-1869): Frans dichter, historicus en politicus; in de veertiger jaren een van de leiders van de gematigde republikeinen; in 1848 minister van buitenlandse zaken en eigenlijk hoofd van de voorlopige regering, lid van de constituerende Nationale Vergadering en de Uitvoerende Commissie.
- Lamourette, Adrien* (1742-1794): Franse bisschop, in 1792 afgevaardigde in de wetgevende Nationale Vergadering, in 1794 als contrarevolutionair terechtgesteld.
- Larocbeja(c)quelcin (La Rochejacquelein), Henri-Auguste-Georges markies van* (1805-1867): Frans politicus, een der leiders van de legitimisten, lid van de Adelskamer; in 1848 afgevaardigde in de constituerende en in 1849 in de wetgevende Nationale Vergadering; onder Napoleon III lid van de senaat.
- Lassalle, Ferdinand* (1825-1864): Duits advocaat; tot 1862 kleinburgerlijk democraat; een der oprichters van de Duitse Algemene Arbeidersvereniging in 1863, deed veel agitatorisch werk; grondlegger van de als lassalleanisme bekend geworden variant van het opportunisme.
- Leclere, Alexandre*: Parijs koopman, aanhanger van de partij van de orde; nam in 1848 deel aan het neerslaan van de Juni-opstand van de Parijse arbeiders.
- Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste* (1807-1874): Frans publicist en politicus, een van de leiders van de kleinburgerlijke democraten, redacteur van de krant 'La Réforme'; in 1848 minister van binnenlandse zaken en lid van de Uitvoerende Commissie, afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering (Montagne); na 13 juni 1849 emigreerde hij naar Engeland.
- Lemoine, John-Émile* (1815-1892): Frans publicist, Engels correspondent van de 'Journal des Débats'.
- Lerminier, Jean-Louis-Eugène* (1803-1857): Frans jurist en publicist; aan het eind van de dertiger jaren conservatief, hoogleraar in de vergelijkende rechtswetenschappen aan het Collège de France (1831 tot 1839); legde op grond van een protest van de studenten zijn ambt neer.
- Liebknecht, Wilhelm* (1826-1900): een der belangrijkste leiders van de Duitse en de internationale sociaal-democratie; verantwoordelijk redacteur van de 'Vorwärts', lid van de Rijksdag (1874-1900).
- Lodewijk IX (de Heilige)* (1215-1270): koning van Frankrijk (1226-1270).
- Lodewijk XIV* (1638-1715): koning van Frankrijk (1643-1715).
- Lodewijk Napoleon* zie *Napoleon III*.

Louis Bonaparte zie *Napoleon III.*

Louis-Philippe, hertog van Orléans (1773-1850): koning der Fransen (1830 tot 1848).

Louis-Philippe-Albert, hertog van Orléans, graaf van Parijs (1838-1894): kleinzoon van Louis-Philippe, troonpretendent van de orleanisten.

Mac-Mabon, Marie-Edme-Patrice-Maurice de, hertog van Magenta (1808-1893): maarschalk van Frankrijk, opperbevelhebber van het leger van Versailles tegen de Commune; president van de Derde Republiek (1873/79).

Malthus, Thomas Robert (1766-1834): Engels geestelijke en econoom, opsteller van de reactionaire theorie over de overbevolking, die de ellende van de werkende mensen onder het kapitalisme moest rechtvaardigen.

Marbe: Frans arbeider; eiste in 1848 in naam van het volk van de voorlopige regering de afkondiging van het recht op arbeid.

Marie de Saint-Georges, Alexandre-Thomas (1795-1870): Frans advocaat en politicus, burgerlijk republikein; in 1848 minister van openbare werken in de voorlopige regering, organiseerde de Nationale Ateliers, lid van de Uitvoerende Commissie, voorzitter van de constituerende Nationale Vergadering, minister van justitie in de regering-Cavaignac.

Marrast, Armand (1801-1852): Frans publicist en politicus, een van de leiders van de gematigde burgerlijke republikeinen; hoofdredacteur van de krant 'Le National'; in 1848 lid van de voorlopige regering en burgemeester van Parijs; in 1848/49 voorzitter van de constituerende Nationale Vergadering.

Marx, Karl (1818-1883): grondlegger van het wetenschappelijke communisme.

Matbieu de la Drôme, Philippe-Antoine (1808-1865): Frans kleinburgerlijk democraat; in 1848-1851 afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering (Montagne); na de staatsgreep van 1851 emigreerde hij naar België.

Molé, Louis-Matbieu graaf (1781-1855): Frans staatsman, orleanist; minister-president (1836-1839); tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering (1848-1851), een van de leiders van de conservatief-monarchistische 'partij van de orde'.

Monk (Monck), George, hertog van Albemarle (1608-1670): Engels generaal en staatsman, eerst royalist, later generaal in het leger van Cromwell; maakte in 1660 de restauratie van de dynastie der Stuarts mogelijk.

Montalembert, Charles-Forbes de Tryon, graaf van (1810-1870): Frans politicus en publicist; tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, hoofd van de katholieke partij, steunde de staatsgreep van Louis Bonaparte.

Mozes: figuur uit het Oude Testament.

Napoleon I Bonaparte (1769-1821): keizer der Fransen (1804-1814 en 1815).
Napoleon III Louis Bonaparte (1808-1873): neef van Napoleon I, president van de Tweede Republiek (1848-1852), keizer der Fransen (1852-1870).
Neumayer, Maximilien-Georges-Joseph (1789-1866): Frans generaal, aanhanger van de partij van de orde.
Ney, Napoléon-Henri-Edgard (1812-1882): Frans generaal, bonapartist, adjudant van president Louis Bonaparte.
Nicolaas II (1868-1918): tsaar van Rusland (1894-1917).

Orléans: Frans koningshuis (1830-1848).

Orléans, Helene, prinses van Mecklenburg-Schwerin, hertogin van (1814-1858): weduwe van Ferdinand, de oudste zoon van Louis-Philippe.

Orpheus: zanger en dichter uit de Griekse mythologie.

Oudinot, Nicolas-Charles-Victor (1791-1863): Frans generaal, orleanist, was bevelhebber van de in 1849 tegen de Romeinse Republiek uitgezonden troepen.

Pagnerre, Laurent-Antoine (1805-1854): Frans uitgever en politicus, burgerlijk republikein; in 1848 secretaris-generaal van de voorlopige regering en de Uitvoerende Commissie, afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering.

Parmentier: Frans fabrikant en financier, in 1847 wegens het omkopen van ambtenaren voor het gerecht gesleekt.

Passy, Hippolyte-Philibert (1793-1880): Frans econoom en politicus, orleanist; tijdens de Juli-monarchie maakte hij verschillende malen deel uit van de regering, in 1848/49 minister van financiën.

Paus zie *Pius IX*.

Pius IX (1792-1878): paus van Rome (1846-1878).

Plato (ca. 427 - ca. 347 v.o.j.): Grieks idealistisch filosoof, ideoloog van de slavenhoudersaristocratie.

Potifar: figuur uit het Oude Testament.

Proudbon, Pierre-Joseph (1809-1865): Frans publicist, socioloog en econoom; ideoloog van de kleine burgerij, een der theoretische grondleggers van het anarchisme; in 1848 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering.

Raspail, François-Vincent (1794-1878): Frans natuurkundige en publicist, socialistisch republikein, stond dicht bij het revolutionaire proletariaat; nam deel aan de revoluties van 1830 en 1848, uitgever van de krant 'L'Ami du Peuple'; in 1848 afgevaardigde in de constituerende Nationale Vergadering; in 1849 veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar, leefde na wijziging van het vonnis in ballingschap in België.

- Louis Bonaparte*
- Louis-Philippe*
1848).
- Louis-Philippe*
zoon van L

- Mac-Mabon, M*
maarschalk v
de Commune
- Malthus, Thom*
van de react
werkende m
- Marbe:* Frans
regering de
- Marie de Sai*
politicus, be
voorlopige
voerende C
minister va
- Marrast, Arm*
van de ge
'Le Nation
Parijs; in
- Marx, Karl*
- Matheu de*
democraat
gevende
emigreerd
- Molé, Louis*
president
constituer
van de l
- Monk (Mo*
en staats
in 1660
- Montalemb*
en publi
en de
steunde
- Mozes:* fi

[Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including names like Louis-Philippe and dates like 1848.]

Nationale Vergadering; president van de republiek (1871/73), beul van de Parijse Commune.

Toussaint-Louverture (l'Ouverture, dit Toussaint), François-Dominique (1743 tot 1803): leider van de revolutionaire negerbeweging op Haïti, die ten tijde van de Franse revolutie tegen de heerschappij van de Spanjaarden en de Engelsen gericht was.

Trélat, Ulysse (1795-1879): Frans arts en politicus, burgerlijk republikein, een der redacteuren van de krant 'Le National'; in 1848 vice-voorzitter van de constituerende Nationale Vergadering, minister voor openbare werken (mei tot juni 1848).

Vauban, Sébastien de Prêtre, markies van (1633-1707): Frans maarschalk, genieofficier, schrijver van het economische geschrift 'Projet d'une dime royale'.

Vidal, François (1814-1872): Frans econoom, kleinburgerlijk socialist, aanhanger van Louis Blanc.

Vivien, Alexandre-François-Auguste (1799-1854): Frans advocaat en politicus, orleanist; in 1840 minister van justitie, in 1848 minister voor openbare werken in de regering-Cavaignac.

Voltaire, François-Marie Arouet de (1694-1778): Frans deïstisch filosoof, satirisch schrijver, historicus; vertegenwoordiger van de burgerlijke verlichting in de 18de eeuw, streed tegen het absolutisme en het katholicisme.

Wilhelm I (1797-1888): koning van Pruisen (1861-1888) en Duits keizer (1871-1888); in 1848 als prins van Pruisen aanvoerder van de contrarevolutionaire hofkliek, in 1849 opperbevelhebber van de Pruisische troepen die werden ingezet om de opstand in Baden en de Palts neer te slaan ('de Granatenprins').

Wolff(f), Ferdinand (1812-1895): journalist; 1846/47 lid van het communistische correspondentiecomité te Brussel; 1848/49 een der redacteuren van de 'Neue Rheinische Zeitung', daarna emigrant in Parijs en Londen; stond in 1850 bij de scheuring in de Bond der Communisten aan de kant van Marx; trok zich later uit het politieke leven terug.

- Rateau, Jean-Pierre Lamotte* (1800–1887): Frans advocaat, tijdens de Tweede Republiek afgevaardigde in de constituerende en de wetgevende Nationale Vergadering, bonapartist.
- Robespierre, Maximilien-Marie-Isidore de* (1758–1794): politicus tijdens de Franse Revolutie, leider van de Jakobijnen; van 1793 tot 1794 hoofd van de revolutionaire regering.
- Rössler, Konstantin* (1820–1896): publicist, professor in de staatswetenschap; aanhanger van Bismarck.
- Rothschild, James baron van* (1792–1868): hoofd van gelijknamige bankiershuis in Parijs; bezat onder de Juli-monarchie grote politieke invloed.
- Roux, Jacques* (1752–1794): tijdens de Franse revolutie de 'prediker van de sansculotten', leider van de armste lagen der bevolking.
- Saint-Priest, Emmanuel-Louis-Marie de Guignard, jonkbeer van* (1789–1881): generaal en diplomaat, legitimist; lid van de wetgevende Nationale Vergadering (1849/51).
- Saul*: figuur uit het Oude Testament.
- Sébastieni, Horace-François-Bastien graaf* (1772–1851): Frans staatsman en diplomaat, maarschalk van Frankrijk; minister van buitenlandse zaken (1830/32) en gezant in Londen (1835/40).
- Ségur d'Aguesseau, Raymond-Joseph-Paul graaf van* (1803–1889): Frans advocaat en politicus, sloot zich beurtelings aan bij alle partijen die aan de macht kwamen; vertegenwoordiger van de partij van de orde in de wetgevende Nationale Vergadering.
- Simson*: figuur uit het Oude Testament, man van geweldige kracht.
- Sobrier, Marie-Joseph* (ca. 1825–1854): Frans journalist, democratisch republikein; lid van geheime revolutionaire genootschappen tijdens de Juli-monarchie; van maart tot mei 1848 uitgever van het blad 'La Commune de Paris'; een der leiders van de demonstratie van 15 mei 1848, veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf.
- Soulouque, Faustin* (ca. 1782–1867): president van de negerrepubliek Haïti; liet zich in 1849 onder de naam Faustin I tot keizer uitroepen.
- Sue, Eugène* (1804–1857): Frans auteur, schrijver van bekrompen-sentimentele romans over maatschappelijke thema's.
- Teste, Jean-Baptiste* (1780–1852): Frans advocaat en staatsman, orleanist; tijdens de Juli-monarchie minister van justitie, handel en openbare werken; werd wegens corruptie en machtsmisbruik voor het gerecht geslept.
- Tbiers, Louis-Adolphe* (1797–1877): Frans historicus en staatsman, orleanist; minister-president (1836, 1840); in 1848 afgevaardigde in de constituerende

Nationale Vergadering; president van de republiek (1871/73), beul van de Parijse Commune.

Toussaint-Louverture (l'Ouverture, dit Toussaint), François-Dominique (1743 tot 1803): leider van de revolutionaire negerbeweging op Haïti, die ten tijde van de Franse revolutie tegen de heerschappij van de Spanjaarden en de Engelsen gericht was.

Trélat, Ulysse (1795-1879): Frans arts en politicus, burgerlijk republikein, e-der redacteuren van de krant 'Le National'; in 1848 vice-voorzitter van de constituerende Nationale Vergadering, minister voor openbare werken (m tot juni 1848).

Vauban, Sébastien de Prêtre, markies van (1633-1707): Frans maarschalk, genicofficier, schrijver van het economische geschrift 'Projet d'une dime royale'.

Vidal, François (1814-1872): Frans econoom, kleinburgerlijk socialist, aanhan-ger van Louis Blanc.

Vivien, Alexandre-François-Auguste (1799-1854): Frans advocaat en politicus, orleanist; in 1840 minister van justitie, in 1848 minister voor openbare wer-ken in de regering-Cavaignac.

Voltaire, François-Marie Arouet de (1694-1778): Frans deïstisch filosoof, sati-risch schrijver, historicus; vertegenwoordiger van de burgerlijke verlichting in de 18de eeuw, streed tegen het absolutisme en het katholicisme.

Wilhelm I (1797-1888): koning van Pruisen (1861-1888) en Duits keizer (1871-1888); in 1848 als prins van Pruisen aanvoerder van de contrarevolutionaire hofklick, in 1849 opperbevelhebber van de Pruisische troepen die werden ingezet om de opstand in Baden en de Palts neer te slaan ('de Grana-tatenprins').

Wolff(f), Ferdinand (1812-1895): journalist; 1846/47 lid van het communis-tische correspondentiecomité te Brussel; 1848/49 een der redacteuren van de 'Neue Rheinische Zeitung', daarna emigrant in Parijs en Londen; stond in 1850 bij de scheuring in de Bond der Communisten aan de kant van Marx; trok zich later uit het politieke leven terug.

<i>Friedrich Engels</i> – Inleiding	7
<i>Karl Marx</i> – De klassenstrijd in Frankrijk 1848 tot 1850	35
I De Juni-nederlaag van 1848. Van februari tot juni 1848	36
II De 13de juni 1849. Van juni 1848 tot 13 juni 1849	67
III De gevolgen van de 13de juni 1849. Van 13 juni 1849 tot 10 maart 1850	108
IV De afschaffing van het algemeen kiesrecht 1850	151
Toelichtingen	
Aantekeningen	171
Personenlijst	184
Illustraties	
(tussen de pagina's 32 en 33)	
Correctiestrook van de 'Inleiding' van Friedrich Engels	
en	
Titelpagina van de 'Neue Rheinische Zeitung'	
(tussen de pagina's 48 en 49)	
Prent van oorspronkelijk verkiezingsaffiche	
en	
Deportatie van Juni-opstandelingen	

